

ก-ป ๑ กษ ๑ กษ ๑ กษ ๑ กษ ๑

อนุสัญญา-ไทย

กรมการต่างประเทศ

เล่ม ๑

ก-ป

พจนานุกรมมอญ-ไทย
ฉบับคุณพระยาอนุมานราชธน
เล่ม ๑
ก-ป

พ.ศ. ๒๕๓๑

คำชี้แจง

เมื่อพจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชธนะเสวีจริง คณะกรรมการ
ทุนพระยาอนุমানราชธนะก็ได้ลงมติให้ทำพจนานุกรมมอญ-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชธ
นะเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ด้วยเหตุผลที่ว่าภาษามอญกับภาษาเขมรเป็นภาษาอยู่ในตระกูลเดียวกัน
เมื่อมีพจนานุกรมเขมร-ไทยแล้ว ก็น่าจะมีพจนานุกรมมอญ-ไทยไว้เทียบกันประการหนึ่ง กับอีก
ประการหนึ่งในปัจจุบันภาษามอญในไทยไม่ค่อยจะได้ใช้กันแล้ว แม้ในหมู่ชาวมอญเอง บางคน
พอพูดได้ แต่อ่านเขียนอักษรมอญไม่ได้ ผู้ที่รู้ภาษามอญทั้งพูดได้อ่านเขียนได้มีจำนวนจำกัดลง
ทุกที ถ้าไม่รีบบันทึกไว้ ไม่ช้าจะหาผู้รู้ไม่ได้ จะน่าเสียดายยิ่งนัก ทั้งในขณะนั้นได้ทราบว่
อาจารย์จำปา เยื้องเจริญ ที่รับราชการอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นผู้เชี่ยวชาญภาษามอญ
ซึ่งไม่เพียงแต่รู้ภาษามอญ สามารถพูดอ่านและเขียนภาษามอญปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังอ่านและ
แปลจารึกโบราณ โดยเฉพาะจารึกอักษรมอญได้อีกด้วย ดังที่ได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชา
จารึกมอญที่มหาวิทยาลัยศิลปากร จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อทางทุนได้ขอความช่วยเหลือ อาจารย์
จำปา เยื้องเจริญ ก็ยินดีสละเวลาว่างมาช่วย และได้ช่วยทำต่อเนื่องมาเป็นเวลาหลายปีกว่าจะจบ
ถึงอักษรสุดท้าย เมื่อเสร็จแล้วยังไม่มีโอกาสได้ตีพิมพ์ เพิ่งจะได้นำมาทบทวนและลงมือจัด
พิมพ์เมื่อพฤษภาคม ๒๕๓๐ นี้เอง

การที่รื้อรอกทั้งที่น่าจะพิมพ์ออกมาเสียนานแล้ว ก็เพราะชกข้องเกี่ยวกับการพิมพ์ แต่
เดิมคิดจะพิมพ์ตัวศัพท์ด้วยอักษรมอญ เพื่อให้สะดวกแก่ผู้เรียนภาษามอญ แต่ไม่อาจจะทำได้
จำต้องตัดสินใจพิมพ์ด้วยอักษรไทย แต่ก็ได้เลือกคำบางคำที่สะกดการันต์แปลกและยาก มีอักษร
มอญพิมพ์กำกับไว้ด้วยพอให้เห็นเป็นเค้า คงจะพอให้ประโยชน์ได้บ้างแก่ผู้เรียนภาษามอญและ
อ่านเขียนอักษรมอญได้ ส่วนลูกคำและตัวอย่างบันทึกแก่การออกเสียงเพื่อให้สะดวกแก่การพิมพ์

พจนานุกรมมอญ-ไทยนี้ได้ถือพจนานุกรมมอญ-อังกฤษของ ร. ชัลลิตเยย์เป็นหลัก แต่
พจนานุกรมนั้นได้ทำมานานนับร้อยปี คำที่เก็บไว้ในนั้นส่วนมากเป็นคำเก่าที่ใช้ในภาษาวรรณคดี
จึงมีปัญหาที่คำเหล่านั้นหลายคำไม่มีที่ใช้ในปัจจุบันบ้าง ความหมายเปลี่ยนไปบ้าง บางคำเสียงก็
ต่างไปด้วย ซึ่งก็ได้บันทึกไว้แทบทุกคำ แต่ถ้าคำใดความหมายในปัจจุบันใช้ต่างไป หรือเพิ่ม
ความหมายอื่นก็ได้บันทึกไว้ด้วยทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้เพิ่มคำที่มีใช้ในปัจจุบันแต่ไม่มีในพจนาน
ุกรมของชัลลิตเยย์ พร้อมทั้งตัวอย่างคำยคามสมควร

การที่ต้องใช้อักษรไทยพิมพ์แทนอักษรมอญดูเหมือนจะง่ายเพราะอ่านออก แต่แท้จริงแล้วออกจะยุ่งยากไม่น้อย ถ้าไม่มีคำออกเสียงกำหนดไว้ด้วยก็คงอ่านไม่ออก หรือไม่ก็อ่านไม่ถูก ฉะนั้น การใส่คำออกเสียงจึงจำเป็น แต่เมื่อต้องใส่คำออกเสียง ก็มีปัญหาอีก เพราะภาษามอญมีหลายถิ่นแต่ละถื่นย่อมมีการออกเสียงต่างกัน ไปบ้างเป็นธรรมดา เมื่ออาจารย์จำปา เยื้องเจริญ เป็นผู้ทำก็จำต้องออกเสียงตามอาจารย์จำปา ผู้เป็นชาวมอญแถบปากเกสัด เสียงอาจจะต่างกับเสียงภาษามอญถิ่นอื่นอยู่บ้าง การกำหนดเสียงในพจนานุกรมนี้เพียงให้ออกเสียงได้และสื่อกันได้เท่านั้น ผู้รู้ภาษามอญเคยออกเสียงอย่างไร ก็อาจจะออกเสียงตามที่ตนถนัด คงไม่ถึงกับทำให้ไม่เข้าใจกัน เพราะถึงอย่างไรการใช้ตัวไทยถ่ายเสียงก็ไม่อาจกำหนดให้ตรงตามเสียงมอญที่แท้จริงได้ทุกเสียงไปทั้งนี้เพราะมีเสียงภาษามอญหลายเสียงไม่อาจหารูปสระหรือพยัญชนะใด ๆ ของไทยแทนเสียงได้เช่น คำที่มากับสระอามี ง หรือ ก สะกด การออกเสียง ง กับ ก ต่างกับของไทย ไม่อาจหารูปพยัญชนะใด ให้ใกล้เคียงได้ จึงต้องคิดขึ้นเอง ดังที่บันทึกไว้ในหลักการออกเสียงภาษามอญในหน้าต่อไป คงจะทำให้อ่านยากและก็อาจจะออกเสียงได้ไม่ถูกต้อง จำเป็นต้องฟังจากปากชาวมอญเอง

ปัญหาทั้งหมดที่ข้าพเจ้าถือเป็นการรับผิดชอบของข้าพเจ้า ที่จะต้องแก้ไขให้ลุล่วงไป บัดนี้ก็สามารรถผ่านมาถึงอักษร ป พอจะเก็บเป็นเล่มได้เล่มหนึ่ง ส่วนเล่ม ๒ ถ้าไม่มีปัญหาเกี่ยวกับโรงพิมพ์และการพิมพ์ ก็คงจะตามมาในไม่ช้า แม้จะคาดคะเนไม่ได้ว่าจะมีผู้สนใจใช้พจนานุกรมมอญ-ไทยนี้มากนักเพียงไรก็ตาม ก็เชื่อว่าผู้ใช้คงจะได้ประโยชน์บ้างตามควรแก่ความสนใจ

อนึ่งเรื่องทุนการพิมพ์ ทุนพระยาอนุমানราชชนอยู่ได้ด้วยการบริจาคของบรรดาศิษย์พระยาอนุমানราชชน และอาจารย์นิลวรรณ ปิ่นทอง ศิษย์คนหนึ่งของพระยาอนุমানราชชน ได้บริจาคเงินจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อการพิมพ์พจนานุกรมมอญ-ไทย นี้ จึงลดปัญหาเกี่ยวกับการเงินลงไป ทำให้สามารถตั้งราคาได้ต่ำพอที่ผู้สนใจจะซื้อหาไว้ได้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทั้งงานครั้งนี้ ได้แก่อาจารย์จำปา เยื้องเจริญ อาจารย์นิลวรรณ ปิ่นทอง และ น.ส. เทพินทร์ พันธุมธธา ผู้ประสานงานที่ทำให้งานสำเร็จลงได้

บรรจบ พันธุมธธา

๘ เมษายน ๒๕๓๑

(๓)

ลำดับพยัญชนะและสระในการค้นศัพท์

พยัญชนะ ก ข ค ฅ ง จ ฉ ช ฅ ฑ ฒ ท ฒ ฑ ฒ
ธ น ป ผ ฝ ภ พ ม ย ร ล ว ส ห บ
บุ อ

สระ อ -า -ิ -ี -ุ -ู -เ -แ -ว -ไ -เ -ะ -เ

พยัญชนะตัวสะกด -ก -ง -ฑ -น -ป -ม -ย -ว -ห -อ

သက္ကရာဇ် ဝဂ္ဂစာပေ (အိန္ဒိယ) အက္ခရာစာပေ

<u>ပထမအက္ခရာ</u>	က (က)	ခ (ခ)	ဂ (ဂ)	ဃ (ဃ)	င (င)
	စ (စ)	ဆ (ဆ)	ဇ (ဇ)	ဈ (ဈ)	ည (ည)
	ဋ (ဋ)	ဌ (ဌ)	ဍ (ဍ)	ဎ (ဎ)	ဏ (ဏ)
	တ (တ)	ထ (ထ)	ဒ (ဒ)	ဓ (ဓ)	န (န)
	ပ (ပ)	ဖ (ဖ)	ဗ (ဗ)	ဘ (ဘ)	မ (မ)
	ယ (ယ)	ရ (ရ)	လ (လ)	ဝ (ဝ)	သ (သ)
	ဟ (ဟ)	ဣ (ဣ)	ဥ (ဥ)	ဧ (ဧ)	ဉ (ဉ)

အက္ခရာပုံစံပြောင်းလဲမှုများ

က ခ ဂ ဃ င

အက္ခရာပုံစံပြောင်းလဲမှုများ

စ ဇ ဈ ည ဋ ဌ ဍ ဎ

အက္ခရာပုံစံပြောင်းလဲမှုများ

တ ထ ဒ ဓ
 န ပ ဗ ဘ

အက္ခရာပုံစံပြောင်းလဲမှုများ

ဝ ဝ (ဝ) ဝ (ဝ) ဝ (ဝ)
 သ သ (သ) သ (သ) သ (သ)

รูปสระลอย (ใช้กำกับพยัญชนะ)

อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อัว	อือ, อือ	อัว	อือ	อือ
อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อัว	อือ	อัว	อือ	อือ

รูปสระจม (ใช้กำกับพยัญชนะ)

-    -^o -^o   -^o   -^o   -^o   -^o   -^o   -^o   -^o   -^o   -^o

สระกำกับพยัญชนะอ โหละ

อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อู	อัว	อือ	อือ	อือ
อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อู	อัว	อือ	อือ	อือ

สระกำกับพยัญชนะโหละ

อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อู	อัว	อือ	อือ	อือ
อ	อา	อิ	อี	อุ	อุ	อู	อู	อัว	อือ	อือ	อือ

ศัพท์ในพจนานุกรมมอญ - ไทย เทียบกับอักษรมอญ

ก

กโงฺจ	တညောဉ်	ကျစိမ်	ဣိုင်
กฉจ, กฉ, กน	တကဉ်, တကံ, တခံ	ကျမု	ဣ
กเคิง	တတိုင်, ဣိုင်	ကျမ်	ဣ
กเคิม	တတိုင်	ကျမာ	ကျော်
กเคอจ, กเวทจ	တတိုင်, ဣိုင်	ကျဂ	ကျက်
กเค	တထံ	ကျစတ	တွတ်
กทจ	တဒဉ်	ကျစဂ	တွင်
กนจ, กหุนจ	တန့်, တန့်ဝ်	ကျဘ	တွပ်
กนห	တန့်	ကျမ်	တွံ
กหุน	တန့်		<u>ข</u>
กมฺย	တဗျ	ကျေ	ခလတ်
กมุ	တယျ	ကျန	ခန့်
กมุโย	တယျော	ကျโงฺจ	ခညောဉ်
กจ	တဂုတ်	ကျเท	ခဒုပ်
กเวิง	တဂိုက်	ကျဈ, ကျဈာ, ကျဈ	ခကပ်, ခဒုပ်, ခဒု
กหุลา	တငွာတ်	ကျဟ	ခကျ
กโลก	တလော်	ကျဟ	ခတတ်
กเลอ	တလိုတ်	ကျဟ	ခန့်
กเสย, กเวสย	တဆဲ, ငွဲ	ကျဂ	ခန့်
กสาว	တဆ်	ကျမ်, ကျမ်	ခန့်, ခန့်
กสจ, กส	တဆဉ်, တဆံ	ကျဟ	ခန့်
กสံ	တဆံက်	ကျပေ	ခလဲ

ຫໂປຍ	ວລະ	ຫຼອດ	ຂຸນ
ຫເປອຍຸ	ວໍຢີ	ເຫຼອກ	ຂຸນ
ຫເທິງ	ວຢີດ	ຫຼາກ	ຂຸນ
ຫເທິນ	ວຢີຸ່		ຂຸນ
ຫໂຫຼມກຸ, ໂຫຼຫຼມກຸ	ວຍູວັດ, ອຍູວັດ	ກເຈນຸ	ນອດຸດ
ຫຍາກ	ວຍັງ	ກຕຸ	ນອດຸ
ຫຍກຸ	ວຍຸນ	ກຕຸຍຸ	ນອດຸ
ຫໂສມ	ວຍວ່າ	ກຕຸຍ	ນອດຸ
ຫຍຸດຸງ	ວຍຸດ	ກເຈມ, ກເຈ່	ນອດຸດ, ນອດຸ
ຫໂວຍ	ວຍວີ	ກເຈຫຸ	ນອດຸຍ, ນອດຸນ
ຫໂນ່	ວຍອ່າ	ກເຈອກຸ	ນອດຸດ
ຫຍື່ມ	ວຍື່	ກເທອກຸ	ນອດຸຍັດ
ຫຍື່	ວຍື່	ກພິນຸ	ນອດຸດ
ຫຍ່າສີ	ວຍ່າສີ	ກຕກຸ	ນອດຸດ
ຫຍາຍຸທນຸ, ຫຍາຍຸທນຸ	ວຍາຍຸທນຸ, ວຍາຍຸທນຸ	ກຕກຸ	ນອດຸຍ, ນອດຸນ
ໂຫກ	ວຍກ	ກຕຸ	ນອດຸ
ເຫອຍຸ	ວຍຸນ	ກຕຸ	ນອດຸ
ເຫຼທິກ	ວຍຸນ	ກຕຸ	ນອດຸ
ເຫຼນຸ່, ຫເພີ	ວຍຸນ, ວຍຸນ	ກໂທ່	ນອດຸ
ຫຸມັກ	ວຍຸນ	ກຕຸ	ນອດຸ
ຫຸຍກຸ	ວຍຸນ	ກຕຸເທິກ	ນອດຸຍັດ.
ເຫຼຍກຸ	ວຍຸນ	ກໂນຍຸ, ໂກຼນຍຸ	ນອດຸວັດ, ອຍຸວັດ
ຫຸຍັວ	ວຍຸ, ວຍຸ	ກເປທຸຍຸ	ນອດຸຍັດ
ເຫຼວັ	ວຍຸ	ກໂປຍ	ນອດຸ

ကမူချီ	ဝဠိ	ကွာ	ဝဲ
ကမူစိက	ဝဠိက်		<u>၂</u>
ကမိဟ	ဝပိတ်	အာဇိက	သာရိတ်
ကမိေမ	ဝလ	အိ	ဇယာ
ကမုပိ	ဝဠိ	အိက	သက်
ကမုပီ	ဝဠိ	အိက	ဆိုက်
ကမုပိ	ဝဠိ		<u>၂</u>
ကပေတ	ဝဠိတ်	အု	ဂုတ်
ကဇာ	ဝလင်	အု	ဂု
ကဇိကဂေတအု	ဝလိက်တ္တိတ်	အိ	ဂု
ကမဟ, ကမေ	ဝလတ်, ဝလတ်		<u>၂</u>
ကဇာ	ဝသတ်	အဂ္ဂဟ, အဂ္ဂဟ	ဝတ္တ, ဝတ္
ကဇာ	ဝသ, ဝဠိ	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဇာကာဟ	ဝိဇ္ဇာကာဟတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဇာ	ဂတ္တ	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကေတအု	ဂိတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဗ, ကဗ	ဂု, ဝလ:	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဗ	ဂု	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကေတအု	ဂိတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဗာ	ဂု	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဇာကမု	ဝဂ္ဂါနိပတနံ	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဇာ	ဂိတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဗ, ကဗ	ဝုတ်, ဝုတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ
ကဗ	ဂိတ်	အဂ္ဂ	ဝတ္တ

ဘုံ	ဝါ
ဘုံ	ဝဲ
ဘေဟု, ဘိဟု	ဝေဟ်, ဝိတ်
ဘိုဂ	ဝတ်
ဘိတ	ဝိုတ်
ဘိယ	ဝိုပ်
ဘေဝစ္စ	ဝိုဏ်, ဝို
ဘုဘ	ဝွာင်
ဘေဝိဟု	ဝြိုတ်
ဘုယ	ဝြို
ဘေဘ	ဝွတ်
ဘုံ	ဝွံ
ဘုယ	ဝွဲ
	၂။
ဃု	သဏ်
ဃု	သဟ်
ဃုယုယ	သဝ်ဗျာ
ဃာဂ	သတ်
ဃိ	သီ
ဃေပတေ	သေပထဝီ
ဃိ	သောံ
ဃိ	သံလံ
ဃိ	သံက်
ဃိ	သိုက်

ဃေပ	ဃိ
ဃေပ	ဃိ
	၃။
ဃာ	ဇကု
ဃိ	ဇဝီ
ဃုဘာယ	ဇင်ရဲ
ဃိ	ဇု
ဃာ	ဇောင်
ဃာဟုဂဃု	ဇဗ္ဗိကလိယ, ဇဗ္ဗိကလိယ
ဃာဟု, ဃာဟု	ဇင်ဒုင်, ဇင်ဇွင်
ဃာဟု	ဇေယျတ်
ဃာ	ဇေ
ဃာဟုဟိ, ဃာဟုဟိ	ဇံပုဒိတ်, ဇေယျဒိတ်
ဃာဃာ	ဇေပုတ်
ဃာမုဂါ	ဇေဝဲပု
ဃာ	ဇေဝါင်
ဃာဟိ	ဇောသီ
ဃာ	ဇောက်
ဃာဇေဃု	ဇေယျာင်
ဃာဇေဃု	ဇေသဘင်, ဇေသံ
ဃာဇေဃု	ဇေသိန်
ဃာ	ဇေဝါ
ဃာ	ဇေယျာ
ဃာ	ဇေဝိင်

ဒုဂ	ဒုက်
ဒုဂ္ဂဒါ	ဒုတ်ဆွိ
ဒေဋ္ဌ	ဝေဋ္ဌ
ဒေါမတေဋ္ဌ	ဝေဒြပ်
ဒေါမ	ဒိုင်, ဒို
ဒေဝဂု, ဒေဝ	ဒိုင်, ဒို
ဒုဂ္ဂါ	ဒိုင်
ဒေါဂ္ဂ	ဒိုင်
ဒမပိတ	ဒုံးပိတ်
ဒုမံ	ဒံ
ဒုမာဂ	ဒုမ်
ဒုမံ	ဒြိ
ဒုဝံ	ဒြိ
ဒုဝံ, ဒုဝဟ	ဒွံ, ဒွတ်
ဒိုဝံ	ဒွတ်
	၂
ဇဟ	ဇွတ်
ဇာမ	ဇွဲ
	၃
ဇှိ	ဇှိင်
ဇှး	ဇှး
ဗုဇှး	ဇှး
ဗုဇှာဂေတ	ဇှာပိတ်

တဇ
တာဂ
တာမတာ
တိဂ
ဘုတဗေ
ဘိဂ
ဘေဂ
ဓံ
ဓိဓ
ဓေတီ
ဓေဗ
ဓိမ္မဇာတ
ဗုဓာ(ဗုဓာ)
တဂိဂ
တဂံ
တဂေတ
တဇာ
တဇာ
တဇိမတေ
တဇာ, တဇာ

၇
ဘုတ်
ဘုတ်
ဘုတ်ဒု
ဘုတ်
ဘုတ်ဒေ
ဘုတ်
ဘုတ်
၈
ကပ်[ကုတ်]
ကိ
ကေဂုတ်
ကေ
ကံင်ကေတ်
ကွာ[သွာ
၉
တကောင်
၁၀
တကိတ်
တဂပ်
တဆန်
တဆိုတဆံ
တကတ်, တနတ်

ကတေ	ထဒ္ဒိ	ကိရုဇာန	ထိရုဇ္ဈါနိ
ကမုဟုဏာ	ထဒ္ဒာ, ထဒ္ဒာ	ကုကု	ထုတ်
ကမိဝေ, ကမိဝေ	ထပေဝင်, ထပေဝင်	ကုမ, နကု	တုံ, ဆွဲ
ကမေစု, ကေမစု	ထပိုတ်, ထိုတ်	ကုပ	ထုံ
ကမင်္ဂ	ထပွဲက်	ကုဟ, ကိုဟ	ထုတ်, ထောတ်
ကမ္ပယ	ထပျင်	ကေပ	ထဲ
ကမ္ဘိ	ထပိ	ကေဟ	ထောတ်
ကမ္ဘိ	ထပိ	ကေ, ကေ	ထေ, ထေ
ကမ္ပမ, ကမ္ပ	ထယျ, ထျ	ကိာ	ထဲ
ကကေ, ကေ	ထဒ္ဒ, ထိ	ကို	ထော
ကကေ	ထပိုတ်	ကိုပ	ထော
ကကုလပ	ထလှလှ	ကို	ထော
ကရုပ	ထလုံ	ကာ	ထ
ကလေစုကု	ထလိုတ်ထင်	ကေပ	ထိုင်
ကကေ, ကကေ	ထပို, ထပိုင်	ကင်္ဂ	ထုံ
ကကိပကု	ထထင်ဒွက်	ကမ္ပ	ထိုင်
ကကိပ ကကိ	ထထောနိထထင်	ကမ္ပန	ထောနိထထ
ကကုကု	ထထင်ဒွက်	ကမ္ပ	ထုံ
ကကု	ထထင်, ထုံ	ကမ္ပ	ထုံ
ကာပနု	ထထပ	ကိုပ	ထထပ
ကာပ	ထထထ	ကု	ထထ
ကိ ခိ	ထထထိုင်	ကု	ထထ
ကိပ	ထထထိုင်	ကု	ထထ
ကိ	ထထ	ကလိပပေ	ထထ

တူ၊ တူဟု

တေ့၊ တေ့

တွံ၊ တွယ်

တွိုင်

ဇ

ဇကိမ်

ဇကု

ဇကေဒ

ဇကု

ဇကု

ဇကေ

ဇကု

ဇကံ၊ ဇကံ

ဇကိပ်

ဇကု

ဇကိုင်

ဇကပ်၊ ဇကပ်

ဇကိုင်

ဇကေ

ဇကိုင်

ဇကံ၊ ဇကံ

ဈ

ဈကု

ဈကေ

ဈကု

ဈကံ

ဈကု

ဈကေ

ဈကေ

ဈကု

ဈကု၊ ဈကေ

ဈကု

ဈကေ၊ ဈကေ

ဈကေ

ဇကိုင်

ဇကိုင်

ဇကပ်

ဇကံ

ဇကိုင်၊ ဇကပ်

ဇကိုင်

ဇကိုင်

ဇကပ်

ဇကိုင်

ဇကိုင်

ဇကိုင်၊ ဇကိုင်

ဇကိုင်

တေ့

တေ့၊ တေ့

တေ့

ဇကိုင်

ဇကိုင်

ဇကပ်

ဇကပ်

ဇကိုင်

ဇကိုင်

ဇကပ်

ဇကပ်

ဇကပ်

ဇကပ်

ဇကိုင်

ဇကိုင်၊ ဇကိုင်

ဇကိုင်

တလစု, တလုံ	ဒလောင်း, ဒလော	တဖျိဂ	ဝဗြိုက်
တလစု, တလေစု	ဒလောင်း, ဒလိုတ်	တမု	ဝပွ
တဗ္ဗ	ဒါဉ်	တဘု	ဝဝ်
တဗ	ဒါ	တံင်စီ, တံင်	ဝံင်သီ, ဝံင်
တိဂ္ဂ	ဒိဗ္ဗ		<u>ပ</u>
တေ	ဒေတ်	ပ, ပကေ	ပံ, ပကို
တေ	ဒေင်	ပကေ	ပကို
တိတ်	ဒဲ	ပက	ပကိုတ်
တိတ်, တံင်	ဒေါင် [ဒံင်]	ပကေစု	ပကိုတ်
တိတ်	ဒံ	ပကံင်	ပကိုတ်
တဲ	ဒဲး	ပကံင်	ပကိုတ်
တေ, တေ့	ဒို, ဒိုတ်	ပကံ	ပံ
တေ့	ဒိုတ်	ပကုကိတ်	ပကိုတ်
တံင်	ဒို	ပကုက	ပကိုတ်
တုယ	ဒု	တုက	ပကို [ပကို]
တုတ်	ဒု, ဒုတ်	တုက	ပကို
တုတ်တု	ဒုတ်	တုက	ပကို [ပကို]
တုတ်	ဒုတ်		<u>ပ</u>
တုတ်	ဒုတ်	ပကုကိ	ပကို
တုတ်, တုတ်	ဒုတ်, ဒုတ်	ပကုက	ပကို
	<u>ပ</u>	ပကုက	ပကို
တကေ	ဝကိုတ်, ဝကို	ပကုက	ပကို
တကေ	ဝကိုတ်	ပကုက	ပကို
တကေ	ဝကိုတ်	ပကုက	ပကို

หลักการออกเสียงภาษามอญ

พยัญชนะ

พยัญชนะภาษามอญแยกเสียงเป็นเสียงอโฆชะกับเสียงโฆชะ เช่นเดียวกับภาษาเขมร คือพยัญชนะ ๒ แถวหน้าเป็นพยัญชนะอโฆชะ ออกเสียง อะ ส่วนพยัญชนะ ๓ แถวหลังเป็น พยัญชนะโฆชะ ออกเสียง เอียะ ทั้งนั้นนอกจาก ๗ และ ๘ ถือเป็นพยัญชนะอโฆชะ ออกเสียง ตะ และ นะ ตามลำดับ

พยัญชนะอโฆชะ

ก (กะ)	ข (คะ)
จ (จะ)	ฉ (ชะ)
ฎ (ตะ)	ฐ (ทะ)
ด (ตะ)	ถ (ทะ)
ป (ปะ)	ผ (พะ)
ส (ชะ)	ห (ชะ)
บ (ปะ)	อ (อะ)

พยัญชนะโฆชะ

ค (เกียะ)	ฌ (เคียะ)	ง (เงียะ)
ช (เจียะ)	ฌ (เจียะ)	ญ (ญีเยะ)
ท (ตี้ะ)	ฒ (เต็มียะ)	ณ (นะ)
ท (เตียะ)	ธ (เธียะ)	น (เนียะ)
พ (เปียะ)	ภ (เกียะ)	ม (เมียะ)
ย (เยียะ)	ร (เรียะ)	ล (เลียะ)
ว (เวียะ)	บุ (เบียะ)	

เมื่อพยัญชนะเหล่านี้ไม่ว่าพยัญชนะเดี่ยวหรือควบกล้ำผสมสระและมีตัวสะกด เสียงย่อมต่างไปดังนี้

พยัญชนะเดียวกับสระ

พยัญชนะอโฆชะ เช่น ก เมื่อผสมสระออกเสียงดังนี้

อักษร ก กา กิ กึ กุ กู เก กัว โก กาว กั กะ
เสียงอ่าน กะ กา ก้อย กอย กั กัว เก กัว โก กาว ก้อม กัะห์

พยัญชนะโฆชะ เช่น ค เมื่อผสมสระ ออกเสียงดังนี้

อักษร ค คา คิ คึ คุ คู เค คัว โค คาว คั คะ
เสียงอ่าน เกียะ เกย กิ กึ กุ กู เก็ กัว เกว เกย กัม เกียะห์

พยัญชนะโฆชะ เสียงอ่อน น ง ญ ฌ ฌ ม ย ร ล ว อาจกลายเป็นพยัญชนะอโฆชะได้ โดยใช้เชิง ห ใสได้พยัญชนะนั้น และแทนที่พยัญชนะนั้นจะออกเสียง เอียะ กลับออกเสียง อะ ได้ดังนี้คือ

งห=งะ ญห=ญะ นห=นะ มห=มะ ยห=ยะ ลห=ละ วห=วะ ส่วน รห มีเสียงต่างไปเป็น ฆะ ในการถ่ายอักษรบางที่ต้องใช้ หุ นำหน้าเพราะถ้าใช้ไว้ท้ายอาจไม่สะดวกด้วยว่าบางทีอาจมี ห สะกดด้วย แต่ ห ที่มาข้างหน้าไม่ได้ทำให้คำนั้นมีเสียงสูงต่ำต่างไปเหมือนของเรา บางที่ไม่ออกเสียง ห เลย เช่น โหน่ก=โน้ก

พยัญชนะกับสระพร้อมด้วยตัวสะกด

ภาษามอญต่างกับไทยที่พยัญชนะตัวสะกดมีมากกว่า คือนอกจากมี ก สะกด ง สะกด ต สะกด น สะกด ป สะกด ม สะกด ย สะกด และ ว สะกด แล้วยังมี ห กับ อ สะกดอีกด้วย และสระที่มีตัวสะกดได้มีไม่ครบทุกสระ และตัวสะกดบางตัว เช่น ว สะกดกับ อ สะกด ก็ใช้กับสระได้น้อยลงไปอีก ดังที่บันทึกไว้ข้างล่าง

อนึ่ง ก สะกดกับ ง สะกด เมื่อมากับสระอาและสระอิ เสียงจะเปลี่ยนจาก ง เป็นเสียงคล้าย ย ชื่นจุมูก ควรจะเขียน ญ ซึ่งเป็นเสียงชื่นจุมูกในภาษามอญ แต่ในภาษาไทย ญ สะกดออกเสียงเหมือน น ถ้าเขียน กาง เป็น กาญ ก็คงจะออกเสียงเป็น กาน จึงคิดเขียนเป็น กายุน มี น ตาม แสดงว่าเป็นเสียงชื่นจุมูก ส่วน ก สะกด ออกเสียงเป็น จ แต่ไม่ใช่ จ อย่างไทยเป็นเสียง จ มี ย อยู่ด้วย จึงคิดเขียนเป็น ยจ สำหรับสระอิ คือ กิง กับ กิก สระเปลี่ยนเป็นเออด้วย จึงบันทึกเป็น เกียน กับ เกียจ แม้พยัญชนะโฆชะก็ออกเสียงเช่นเดียวกัน

พยัญชนะโฆชะ

ก สะกด	กกุ	กาคุ	กิกุ	กุกุ	เกคุ	โกคุ	กักุ	เก็คุ
ออกเสียง	กัก	ก้ายจ	เก็จ	เก็ก	เก็ยก	โก็ก	ก๊อก	ก๊าก
ง สะกด	กงุ	กางุ	กิงุ	กุงุ	เกงุ	โกงุ	กังกุ	เก็งุ
ออกเสียง	กัง	กายุน	เกียน	เก็ง	เก็ยง	โงง	กอง	กาง
ต สะกด	กตุ	กาตุ	กิตุ	กุตุ	เกตุ	โกตุ	-	เก็ตุ
ออกเสียง	ก๊อต	ก๊าด	ก๊ิต	กุ๊ต	ก๊อต	ก๊อต	-	ก๊อต
น สะกด	กนุ	กานุ	กินุ	กุนุ	เกนุ	โงนุ	-	เก็นุ
ออกเสียง	ก๊อน	ก๊าน	ก๊ิน	กุ๊น	ก๊ैन	ก๊ैन	-	ก๊อน
ป สะกด	กปุ	กาปุ	กิปุ	กูปุ	เกปุ	โกปุ	-	เก็ปุ
ออกเสียง	ก๊อบ	ก๊าบ	ก๊ิบ	กู๊ป	ก๊ไบ	ก๊ไบ	-	ก๊อบ

ม	สะกด	กมฺ	กามฺ	กิมฺ	กุมฺ	เกมฺ	โกมฺ	—	เกมิ
	ออกเสียง	ก้อม	ก้าม	กัม	กุ่ม	แก้ม	ก้อม	—	กอม
ย	สะกด	กยฺ	กายฺ	—	กฺยฺ	เกยฺ	โกยฺ	—	เกอยฺ
	ออกเสียง	กอย	กาย	—	กฺย	เกีย	โกย	—	เกย
ว	สะกด	กฺว	—	—	—	เกว	โกว	—	เกอว
	ออกเสียง	กอ	—	—	—	เก	โก	—	กอ
ห	สะกด	กฺห	—	กฺิห	กฺุห	เกห	โกห	—	เกอห
	ออกเสียง	เกาะห์	—	ก๊ะห	กู่ห	เก๊ะห	โก๊ะห	—	เกาะห์
อ	สะกด	กฺอ	—	—	—	เกอ	โกอ	—	เกออ
	ออกเสียง	เก๊ะ	—	—	—	เก๊ะ	โก๊ะ	—	เก๊ะ

พยัญชนะโมษะ

ก	สะกด	กฺก	คากฺ	คิกฺ	คุกฺ	เคกฺ	คอกฺ	คัก	เคิก
	ออกเสียง	แกก	ก้ายจ	เกยจ	เกก	เกยก	โกก	ก้อก	ก้าก
ง	สะกด	กฺง	คางฺ	คิงฺ	คุงฺ	เคง	คอง	คังก	เคิง
	ออกเสียง	แก้ง	ก้ายน	เกยน	เกง	เกยง	โก้ง	ก้อง	ก้าง
ต	สะกด	กฺต	คากฺ	คิกฺ	คุกฺ	เคก	คอก	—	เคิก
	ออกเสียง	โก๊ด	ก้าต	กัต	กุต	เก๊ด	โก๊ด	—	เก๊ด
น	สะกด	กฺน	คาน	คิน	คุน	เคน	คอน	—	เคิน
	ออกเสียง	โก้น	ก้าน	กั้น	กุ่น	เก้น	โก้น	—	เก้น
ป	สะกด	กฺป	คากฺ	คิป	คูป	เคป	คอป	—	เคิป
	ออกเสียง	โก๊ป	ก้าบ	กิป	กูป	เก๊บ	โก๊ป	—	เก๊บ
ม	สะกด	กฺม	คาม	คิม	คุม	เคม	คอม	—	เคิม
	ออกเสียง	กัม	แกยม	กัม	กุ่ม	แก้ม	ก้อม	—	กอม
ย	สะกด	กฺย	กาย	—	กฺย	เกย	โกย	—	เกอย
	ออกเสียง	กัว	กาย	—	กฺย	เกีย	โกย	—	เกย

ว	สะกด	คว	-	-	-	เกว	โคว	-	เคอว
ออกเสียง		โก๊ะ	-	-	-	เก	โก	-	เก้อ
ห	สะกด	คห	-	กิห	คุห	เกห	โคห	-	เคอห
ออกเสียง		โก๊ะห	-	ก๊ะห	กุ๊ะห	เก๊ะห	โก๊ะห	-	เก้อห
อ	สะกด	คอ	-	-	-	เกอ	โคอ	-	เคออ
ออกเสียง		โก๊ะ	-	-	-	เก๊ะ	โก๊ะ	-	เก๊า

พยัญชนะเหล่านี้ถ้ามาด้วยกัน ๒ เสียงโดยเฉพาะเมื่อเป็นพยัญชนะต้น พยัญชนะตัวที่ ๒ ไม่ว่าจะกล่ากันหรือเรียงพยางค์ บางทีใช้เชิงเขียน พยัญชนะที่มีเชิงได้แก่ ง ญ น ม ย ร ล ว แต่พยัญชนะบางรูปไม่มีเชิงก็ใช้ตัวเต็มเขียนไว้ข้างใต้ เช่น ท ในคำ กุทา ชุ ในคำ สุข ในการบันทึกใช้เครื่องหมายพินทุจุดไว้ข้างใต้ พยัญชนะ ๒ เสียง ถ้าไม่มีจุดที่พยัญชนะตัวหน้า หมายความว่าออกเสียงเรียงกัน หนึ่งจุดพินทุใช้ใส่ที่ตัวสะกดด้วย ตัวไม่มีจุดจะออกเสียงเป็นอีกพยางค์หนึ่ง เช่น กุตุต ออกเสียง กุตุตะ

พยัญชนะต้น ๒ เสียง

ด้วยเหตุที่ภาษามอญกำหนดให้พยัญชนะแต่ละเสียงเป็นพยัญชนะโฆชะและอโฆชะ เมื่อพยัญชนะต้นมี ๒ เสียง บางทีอาจควบกล่ากัน บางทีเรียงกัน บางทีแยกเป็นคนละพยางค์ด้วยซ้ำไป การออกเสียงจึงมักเป็นปัญหาว่าจะออกเสียงอย่างไร เป็นหลักธรรมดาคือเสียงแข็งย่อมกลมกลืนเสียงอ่อน หรือถ้าแข็งเท่ากันต่างก็จะออกเสียงตามเสียงเดิมของตน พยัญชนะที่เขาถือกันว่าเป็นพยัญชนะเสียงแข็ง คือพยัญชนะวรรณก ก-ฆ จ-ฉ ต-ธ และ ป-ภ ส่วนพยัญชนะนาสิกย ัง ญ ฌ น ม ถือเป็นพยัญชนะเสียงอ่อน เช่นเดียวกับพยัญชนะเศษวรรณก ย ร ล ว เพราะฉะนั้นจึงมีกฎเกณฑ์การออกเสียงที่พอจะกำหนดได้ต่อไปนี้

๑. พยัญชนะอโฆชะมากับพยัญชนะอโฆชะ พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมาคงเป็นเสียงอโฆชะ เช่น กบ (กระบะ) เป็น กะบ๊ะ ขเปก (หนึ) เป็น กะเป็ยก จุทะ (พันไป) เป็น จะตะห์

๒. พยัญชนะอโฆชะมากับพยัญชนะโฆชะที่เป็นพยัญชนะวรรณก (เสียงแข็ง) พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมาออกเสียงเป็นพยัญชนะโฆชะ เช่น กทตุ (ท้องน้อง) เป็น กะโต๊ด ขพ (พบ) เป็น กะเป็ยะ อลนุ (ครั้ง หน) เป็น อะโล่น อินนตี (ดินประสีว) เป็น อินนะชอย

๓. พยัญชนะอโฆษะ มากับพยัญชนะอโฆษะที่เป็นพยัญชนะเสียงอ่อน พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมาออกเสียงตามพยัญชนะอโฆษะ เช่น ตงาตุ (โกน) เป็น ตง่าต กณฺ (เชิญ) เป็น กณฺชะ ขนฺบุ (ฝึกอย่างฝึกตาบ) เป็น กณฺบ อโม (ดอกไม้ตูม) เป็น กะโมม กโล (ก้อน) เป็น กะเลาะ ขุรา (แยก) เป็น กุรา

๔. พยัญชนะอโฆษะมากับพยัญชนะอโฆษะ ทั้งเสียงแข็งและเสียงอ่อน พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมา คงออกเสียงเป็น พยัญชนะอโฆษะ เช่น กพะ (ตบ) เป็น เกยะเปยะ ชคฺตุ (ตีราคา) เป็น เจยะกฺตุ ชงฺว (ไกล) เป็น เจยะงฺว คมานุ (ลูกเขย, เขย) เป็น เกยะมานุ ชนะ (ชนะ) เป็น เจยะเนยะ กฺวี (ห่อ) เป็น กฺวี มโณอุ (ลูกยอ) เป็น เมยะโณอุ ยมุ (ซื้อ) เป็น เยยะมุ ลพง (หล่ม) เป็น เลยะเปียง

๕. พยัญชนะอโฆษะเสียงแข็งมากับพยัญชนะอโฆษะ พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมาจะออกเสียงเป็น พยัญชนะอโฆษะ เช่น เกฺทอหฺ (ป็นเป็นผง) เป็น เกยะเตาะหฺ พฺว (วน) เป็น เปยะปอ ภาตา เป็น เพยะชา ทกุ (ตระกุก) เป็น เตยะกาว

๖. พยัญชนะอโฆษะเสียงอ่อนมากับพยัญชนะอโฆษะ พยัญชนะหรือพยางค์ที่ตามมาจะออกเสียงเป็น พยัญชนะอโฆษะ เช่น ลพฺหฺ (พรว้า) เป็น เลยะพะอะหฺ มุกฺขวา (หน้าตา) เป็น เม็กกะวา ยุตฺติ (ความสัตย์ความจริงที่เชื่อถือได้) เป็น ยุตฺต้อย วิหารฺ (วิหาร) เป็น วิหารอง

ส่วนที่ไม่ได้ออกเสียงตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็มี คือ แทนที่จะออกเสียงเป็นพยัญชนะอโฆษะกลับเป็นพยัญชนะอโฆษะ หรือกลับกัน แทนที่จะเป็นพยัญชนะอโฆษะกลับออกเสียงเป็นพยัญชนะอโฆษะ และความหมายก็ต่างกันไปด้วย

ขร (อ่างดิน)	เป็น	คะเรยะ	ขร (แผล)	เป็น	คะระ
ขรหฺ (เคียวไถ)	เป็น	คะโรหฺ	ขรหฺ (คฤหัสถ์)	เป็น	คะเราะหฺ
ขมกฺ (หยอกล้อ)	เป็น	คะแม็ก	ขมกฺ (งับ)	เป็น	คะม็ก
ขมฺง (ซื้อ, เบ็คราว)	คะแม็ง		ขมฺง (ชากรรไกร)	เป็น	คะมาง

พยัญชนะต้น ๒ เสียงในภาษามอญมีหลายเสียงเมื่อกล่าวกันแล้ว เสียงจะเปลี่ยนไป จนน่าสนเท่ห์ว่าถ้าต้องการให้ออกเสียงต่างไปเช่นนั้น เหตุใดจึงไม่เขียนเสียให้ตรงตามเสียง เพราะฉะนั้นต้องจดจำเป็นพิเศษว่า คำนั้น ๆ เสียงนั้น ๆ เขียนอย่างไร เพราะตัวเขียนกับเสียงไม่ตรงกัน โดยเฉพาะพยัญชนะตัวควบหรือตัวตามเป็น ย ร ล ว และอื่น ๆ ดังนี้

- ย กวบ กย** ออกเสียงเป็น **จย** หรือ **จ** เช่น **กยา** (ลม) เป็น **จยา** หรือ **จา** **กย่า** (จระเข้) เป็น **จยาม** หรือ **จาม** **กยาก** (พระพุทธเจ้า) เป็น **จ้ายจ**
- ขย** ออกเสียง **ขย** หรือ **ช** เช่น **ขยี้** (สั้น, ไหว) เป็น **ขยี้** หรือ **ชยี้** **ขยหุ** (ม้า) เป็น **ชะห้** หรือ **ชะยะห้** **ขยัว** (หญ้า) เป็น **ชัว** หรือ **ชยัว**
- ชย** ออกเสียง **จ** เช่น **ชยัว** (หญ้า) เป็น **จัว**
- ผย** ออกเสียง **พย** หรือ **ช** เช่น **ผยุน** (เนื้อ) เป็น **พยุน** หรือ **ชุน** **ผยอ** (คันเปราะ) เป็น **พย** หรือ **ช** (บางทีเขียน **โผ**)
- ร กวบ จร** ออกเสียง **ช** (ในคำบางคำ) เช่น **จราบ** (ทำนบ, อ่างเก็บน้ำ) เป็น **ชายน** **จรัจ** (ห้าง) เป็น **เชยจ** **จรัก** (สวม, เรียงเป็นแถว ๆ) เป็น **ช้อก**
- ชร** ออกเสียง **ช** เช่น **ชร** (เหี่ยว) เป็น **ชะยะ** **ชรง** (ดาบ) เป็น **แช่ง** **ชรต** (ตุ๊ก) เป็น **ช้อด** **ชรอห** (ลึง) เป็น **ชะอะห้**
- สร** ออกเสียง **ช** เช่น **สราก** (ฉีก) เป็น **ช้ายจ** **สรัต** (สาคู) เป็น **ช้อด**
- ตร** ออกเสียง **กร** เช่น **ตรู** (ผู้ชาย) เป็น **เก๊าะ** **ตรัว** (ประเสริฐสุด) เป็น **กรัว**
- ทร** ออกเสียง **กร** เช่น **ทรง** (เขาสัตว์) เป็น **แก๊ง** **ทรบ** (ทรัพย์สินของ) เป็น **โก๊บบ** **ทรว** (ชอ) เป็น **โก๊ว** **ทรน** (ปลวก) เป็น **กรุ่น**
- ล กวบ สล** ออกเสียง **หล** เช่น **สลาย** (แตก, เปลี่ยน) เป็น **หล่าย** **สลิง** (ขัน) เป็น **หลาง**
- ว กวบ ชว** ออกเสียง **ฟ** เช่น **ชว** (ศพ) เป็น **เฟยะ** **ชวา** (เพื่อนเกลอ) เป็น **เฟย** **ชัว** (เสบียง) เป็น **เฟอะ** **ชวิต** (ลูกปลา) เป็น **ฟัด**
- สว** ออกเสียง **ฟ** เช่น **สว** (สวรรค์) เป็น **ฟอ** **สวง** (อีก) เป็น **เฟ็ง** **สวา** (สาปแช่ง) เป็น **ฟาว** **สว** (จอกแทน) เป็น **ฟ้อย** **สว** (แกง) เป็น **พะ**
- ง กวบ สง** ออกเสียง **ฮ** เช่น **สง** (บ้าน) เป็น **ฮ้อย** **สง** (ข้าวสาร) เป็น **เฮ้า** **สงาย** (เคียว) เป็น **ฮ่าย** **สงัว** (ไถ) เป็น **ฮัว**
- ชง** ออกเสียง **ฮ** เช่น **ชงาย** (เคียว) เป็น **ฮ่าย**
- ช กวบ สช** ออกเสียง **ช** เช่น **สชง** (ดาบ) เป็น **แช่ง** **สชง** (ไส) เป็น **แช็ง** **สชง** (หนัก) เป็น **แช็ง**

(๒๓)

ห กวบ รห ออกเสียง ช เช่น รุหาย (จากไป) เป็น ชาย อรุทำ (อาราม) เป็น อะชาม
รุหัว (เล่นเรือ) เป็น ชัว

คำควบกล้ำดังกล่าวบางคำออกเสียงตามพยัญชนะ ไม่ได้เปลี่ยนเสียงไป

ดังกล่าวกัมีดังนี้

จฺร เป็น จฺร เช่น เจริตฺ	(จริต)	เป็น จระรฺยตฺ	จฺรฺย (สิ้นไม้)	เป็น จระรย
ชฺง เป็น ง เช่น ชฺงาย	(กง)	เป็น ง่าย		
ชฺง เช่น ชฺงาง	(ง่ามกั้น)	เป็น เจยะงายฺน		
ชว เป็น ชว เช่น โชววม	(ตกกล้า, ที่ตกกล้า)	เป็น เจยะไวเมยะ		
ตฺร เป็น ตฺร เช่น เตฺรง	(จัดแจง, เรียง)	เป็น เตฺรยง		
ตฺร เช่น ตฺราว	(หนทาง)	เป็น ตะราว		
สฺง เป็น สฺง เช่น สฺงิต	(กลืน)	เป็น ชะงิต		
สฺช เป็น สฺช เช่น สฺชิ่ง	(เย็บ)	เป็น ชะเจียน		
สฺว เป็น สฺว เช่น สฺว	(สวะ)	เป็น ชะวะ		

บางคำที่ออกเสียงต่างกัน ความหมายต่างกันไปด้วย

สฺง เป็น ชฺง เช่น สฺงก	(สีเขียว)	เป็น ชะเงยก	สฺงิต (กลืน)	เป็น ชะงิต
สฺง เป็น ฮ เช่น สฺงก	(เผาไหม้)	เป็น เฮยก	สฺงิต (เย็บ)	เป็น ฮิต
สฺร เป็น ชฺร เช่น สฺรฺงว	(วอ)	เป็น ชะเรยงวอ		
สฺร เป็น ช เช่น สฺรฺง	(เหี่ยว)	เป็น เซยง		
สฺล เป็น ชฺล เช่น สฺลฺง	(ยกขน)	เป็น ชะเลิง		
สฺล เป็น หฺล เช่น สฺลฺง	(สูง)	เป็น เหลิง		
สฺว เป็น ชว เช่น สฺว	(สวะ)	เป็น ชะวะ		
สฺว เป็น ฟ เช่น สฺว	(แกง)	เป็น ฟะ		

บางคำออกเสียงได้ ๒ อย่าง แต่หมายอย่างเดียวกัน เช่น สฺวบ (ผัน) ออกเสียงได้

ทั้ง ฟ้อบ และ ชะว้อบ

(๒๔)

คำควบกล้ำบางคำออกเสียงแยกพยางค์ ก็มี ไม่ว่าจะพยางค์ไหนก็ตามจะเป็น ย ร
ล ว หรือ ท น ม ดังนี้

เกื้อง (หน้าผาก) เป็น กะเนียง กุม หรือ ตุม (หิน) เป็น กะเมาะ หรือ ตะเมาะ
ชุกา (ต้น) เป็น กะดา โกอง (พวง) เป็น เกยะโง่ง กุย (เวลาเช้า) เป็น เกยะเย๊ะ
กัรบ (ในระหว่าง) เป็น เกยะรืบ ชุลาตุ (โล่ง, ลั่น) เป็น กะล้าด

คำควบกล้ำคำเดียวกัน ออกเสียงได้ทั้งควบกล้ำและแยกพยางค์ ความหมาย
ต่างกันไปด้วยเช่น โกรบ (กระเบื้อง) เป็น โกรบ โกรบ (ผักตำลึง) เป็น กะโรบ
โกลั (ขำ, รอบ ๆ) เป็น เกด๊ะ โกลั (ก้อน) เป็น กะเลาะ
กุดัง (ยาว) เป็น เกลยุน กุดัง (ยืนยาว) เป็น เกยะเลี่ยน
ชุรา (แยก) เป็น กุรา ชุรา (แตว) เป็น กะรา

บางที่หน้าท้ของคำก็ต่างกันไปด้วย เช่น

กระ (หวี, คราค ก.)	เป็น	เกะระหะ	กระ (หวี, คราค น.)	เป็น	เกยะระหะ
โกลง (สอย)	เป็น	โกลง	โกลง (ไม้สอย)	เป็น	เกยะโล่ง
คว (อายุ)	เป็น	เกวะชะ	คว (ความอายุ)	เป็น	เกยะเวชะ
กวกุ (เงิน)	เป็น	กัวยจ	กวกุ (กัว ลักษณะนาม, แท้)	เป็น	กะว้ายจ
โกลน (ทำ)	เป็น	โกลน	กโกลน (งาน)	เป็น	กะโกลน
ตวหุ (พูด)	เป็น	เกวะหะ	ตวหุ หรือ ตวหุ (คำพูด)	เป็น	กะเววะหะ

บางที่ไม่เปลี่ยนแปลงหน้าท้ของคำ แต่มีความหมายเป็น การ์ด แปลว่า ทำให้ เช่น

กุดตุ (งอก)	เป็น	กุดยุด	กุดตุ (ทำให้งอก, เพาะ)	เป็น	กะลียุด
เปล็ด (ดับ)	เป็น	ปลือด	เปล็ด (ทำให้ดับ)	เป็น	ปะลือด
เพลิก (จม)	เป็น	ปล้าก	เพลิก (กดให้จม)	เป็น	เปยะล้าก

การออกเสียงคำบางคำที่สระเดียวกันออกเสียงได้เป็น ๒ เสียง ความหมาย

ต่างกันไปด้วย สระ เอ เสียงครึ่งออ ครึ่งอา คำหนึ่งออกเป็นเสียงออ อีกคำออกเป็นเสียงอา

ความหมายของคำที่ออกเสียงต่างกัน ต่างกันไปด้วย เช่น

ขเติก (พวง, รบ) เป็น กะตัก ขเติก (เลื่อย) เป็น กะต้อยจ

แต่ก็มีบางคำที่เป็นสระ เอ ด้วยกัน แต่ตัวสะกดต่างกันก็ออกเสียงต่างกันไปด้วย เช่น

(๒๕)

กแจ็ก (ทำให้อาย) เป็น เกยะ^{๕๕}ตัก กแจ๊ต (ปิ่น ปิ่นเป็นเบิ่ง) เป็น เกยะ^{๕๕}ค็อค

สระ เออ มีวักตาม บางคำออกเสียง เออ บางคำออกเสียง ออ เช่น

เจอว (พบ) เป็น เซอ เจอว (เปื่อยยุ่ย) เป็น ซอ

สระ เอ+ก หรือ เอ+ง อาจออกเสียงเป็น เอ็ยก กับ ออขง หรือ เอ็ยง กับ ออขน

ตามความหมายต่างกันไป เช่น

เทก (เบียด) เป็น เดยก เทก (เด็ด) เป็น ค็อยขง

กเตก (ไม้ตะบอง) เป็น เกยะ^{๕๕}เตยก กเตก (เลื่อย) เป็น เกยะ^{๕๕}ค็อยขง

เกฺลขง (ผูกมัด) เป็น เกฺลขง เกฺลขง (น้ำมัน) เป็น กุลขน

กเรฺจ (ชาวกะเหรี่ยง) เป็น กะเรฺยง กเรฺจ (ทำเฉย, บั้งปลา) เป็น กะรอขน

สระ อุ ออกเสียง เอา ก็มี คงเป็น อู ก็มี เช่น

เล็ยะมฺหุ (เคียว) เป็น เล็ยะมฺหึ เล็ยะมฺหุ (สุก) เป็น เล็ยะเม้าหึ

รูปสระ แอ ไม่มีในภาษามอญ แต่เสียง แอ มี คือออกเสียง เอ็ เป็น แอะ เช่น

แจ้ (แตะ) มัน หรือ แอม เช่น ขณ็, เขน็ (กะแนม) ผีจับตักกิน แต่ที่ออกเสียง เอะ ก็มี

เช่น กเล็ (เกยะละ) ทอนให้สั้นกับให้ยืม เอหุ หรือ เออู ก็ออกเสียงเป็น แอะหึ กับ แอะ

เช่น เตหุ (แตะหึ) ตากให้ได้รูป เตอู (แตะ) เตะ

คำชี้แจงในการใช้พจนานุกรมมอญ - ไทย

๑. คำ ปัจ. คือปัจจุบัน หมายถึงภาษามอญที่ใช้ในประเทศไทยในปัจจุบัน
๒. **ตัวศัพท์** ถอดจากตัวอักษรมอญเป็นอักษรไทยตามลำดับสระที่ปรากฏข้างต้น สระมอญ บางรูปไม่ตรงกับของไทย เช่น รูป -เ-า คือสระโ (ไม่ใช่เอา) และที่เขียน -อ- อุ- อู- ถือเป็นตัวสะกดของสระ เ (ไม่ใช่ เออ) ท เทียบเท่ากับ ค (ไม่ใช่ ท)
๒. **ลูกคำ และ ตัวอย่าง** ไม่ได้ถ่ายอักษรมอญไว้ด้วย ใส่แต่คำออกเสียง แต่ที่เขียนไว้ว่า คำเหล่านั้นเป็นรูปเขียนตามอักษรมอญที่เขียนเป็นไทย
๓. **พยัญชนะบางรูป ญ** ออกเสียงขึ้นจมูก ฟังเกือบเหมือน ง เช่น ญ (หน้อย) ฟังคล้าย จ ห ในที่บางแห่งออกเสียงเป็นลมหายใจแรง

พยัญชนะอโหมะกับโหมะบางรูปออกเสียงเดียวกัน ต่างกันก็แต่ออกเสียงเป็น เอียะ หรือ อะ เช่น ถ้ามีเสียง เกียะ เจียะ ก็รู้ได้ว่า คือ ค กับ ช ถ้าเป็น กะ กับ จะ ก็เป็น ก กับ จ แต่เมื่อมากับสระอื่น บางทีสังเกตไม่ได้ ข ฐ กับ ภ แม้จะออกเสียงอย่าง ค ท หรือ พ แต่เขียน ข ฐ กับ ภ เป็น เขียะ เรียะ กับ เฟียะ เพื่อให้เป็นที่สังเกต ส่วน ณ กับ น มีหลายคำที่เขียนได้ทั้ง ๒ อย่าง เช่น กโณว กับ กโนว (ทุพภิกขภัย)

พยัญชนะตัวสะกดที่เขียนรูปแปลกกว่าธรรมดา ได้แก่ ขุน กับ ขุจ (ดังกล่าวไว้ข้างต้น) เมื่อมีคำอื่นตามมา บางทีอาจจะแยกยาก เช่น ด้ายุดคยุน (กระบอกไม้ไผ่ใส่่น้ำ) ตัวสะกดของเขาคือ ป สะกด ต สะกด ต สะกดคงใช้ ต แต่ ป สะกด ใช้ บ แทน ซึ่งที่จริงไม่ถูกขอให้เข้าใจว่าเขาใช้อักษรมอญ ป ไม่ใช่ บ ส่วน หุ สะกดกับ ส สะกด ออกเสียงเช่นเดียวกัน เช่น เทอหุ กับ เทอส (ทิก) ออกเสียง เตอะหึ

๔. **เครื่องหมาย ก. ะ** เครื่องหมายนี้แทน ๖ จุดสองจุดที่เป็นเครื่องหมายวิสรรค แสดงว่ามีเสียงหนักที่สระนั้น จึงถ่ายเสียงใช้ ะ และมี ्ह ตาม ทั้งนี้ นอกจากที่มาที่สระเอาเกรงจะออกเสียงเป็นเอาะไป ที่จริง ्ह ไม่ออกเสียงในภาษาไทยเพราะใช้เครื่องหมายทัณฑฆาตแล้ว

๕. **เครื่องหมายนิคหิต** มีใช้หลายกรณีด้วยกัน คือ

(๒๓)

๑. ทำให้ออกเสียงสระ **เอ** เป็น **แอะ** โดยเฉพาะสระที่ไม่มีพยัญชนะตัวสะกด เช่น **เจ้เน้** (รูปร่างพอกีได้สักส่วน) เป็น **แจ้แอะ** **เกิ้ล** (หาย) เป็น **แกล๊ะ** ทำให้มีเสียง **แอะ** ทั้งที่ไม่มีรูปสระแอะ แอ ในภาษามอญ ดังกล่าวแล้ว

๒. ทำให้เสียงสระ **โอ** ที่มากับพยัญชนะอโฆษะ เป็นเสียง **เออะ** เมื่อไม่มีตัวสะกด เช่น **โกล** (ขำม, รอบ ๆ) เป็น **เกล๊ะ** **ปโต** (เปรียบ) เป็น **ปะเต๊ะ** ถ้าสระ **โอ** มากับพยัญชนะโฆษะเป็นเสียง **เออะ** เช่น **โท** (หยุด) เป็น **เต้อะ**

๓. เครื่องหมายนิคหิตเทียบได้กับ **อู** เช่น **ปรอู** (แบ่ง) เป็นคำเดียวกับ **ปรี** ออกเสียง **เป๊ว** **ทวอ** (สัมผัส, พนันกัน) เป็นคำเดียวกับ **ทวู** ออกเสียง **โก๊วะ**

๔. เครื่องหมายนิคหิต ทำให้เป็นเสียง **ม** สะกด เช่น **เจ้เน้** (ที่ขี้เล่น ที่เล่นสนุก) ออกเสียง **เจมเนม** ถ้าเป็นสระอะมากับพยัญชนะอโฆษะออกเสียง **ออม** ถ้ามากับพยัญชนะโฆษะออกเสียง **อม** เช่น **ข้ม** (สูท) เป็น **คอม** **ข้ม** (ใจเสีย) เป็น **คอมมม** ถ้ามีตัวสะกดอื่น โดยเฉพาะ **ง** สะกด ตามมา ก็ออกเสียง **โอะ** เช่น **ม้ง** (อยู่) เป็น **ม้อง** **จ้ง** (เตียง) เป็น **โจ้ง** **ร้ง** (คู) เป็น **ร้อง** บางคำเขียนด้วยนิคหิตเช่นเดียวกันออกเสียงเป็น **ม** สะกดก็มี เป็นสระต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นก็มี ความหมายก็ต่างกันไปด้วย เช่น **เจ้เน้** เป็น **แจ้แอะ** กับ **เจมเนม** **ต๊** (ตั้งต้น) ออกเสียง **ตอม** **ต๊** (ทั้งหลาย) ออกเสียง **เต๊ะ** **คเจ้** (นก) ออกเสียง **เกยะเจม** **คเจ้** (กระแจะ) ออกเสียง **เกยะแจ้**

ก. **จุดพินทุ** ใช้ทั้งได้พยัญชนะควบกล้ำกับพยัญชนะตัวสะกด พยัญชนะควบกล้ำในภาษามอญ ถือเป็นพยัญชนะตัวที่สองเป็นพยัญชนะควบกล้ำ เวลาเขียนใช้ **เซ็ง** เขียนดังกล่าวแล้ว แต่จุดพินทุต้องอยู่ใต้พยัญชนะตัวแรก เช่น **กุด** **กุด** **กุด** ส่วนพยัญชนะตัวสะกดใส่ที่พยัญชนะสุดท้ายของคำหรือพยางค์ ในภาษามอญมีเครื่องหมายที่ตัวสะกดทุกตัว เป็นการบอกให้รู้ว่าคำนั้นๆ สิ้นสุดที่ตรงไหน แต่ของเราต้องใช้จุดพินทุแทน บางทีจึงดูคล้ายเป็นตัวควบกล้ำ เช่น **เกตุร** (เอาละ) ต้องออกเสียง **เก้ตุระ** ไม่ใช่ **ตุร** ควบกันมา **กิจจ** (กิจการ) ต้องออกเสียง **กิดเจยะ**

๕. **การออกเสียง** พยัญชนะควบกล้ำที่ไม่ใช่ **ย ร ล ว** เสียงจะกล้ำไม่ได้สนิท จึงออกเสียงเหมือนแยกพยางค์เช่นเดียวกับพยัญชนะที่ไม่ได้ควบกล้ำ บางทีจึงเก็บเข้าคู่กัน เช่น **กนิบ** กับ **กนิบ** (หัว) ออกเสียง **กะแนบ** **จณ** กับ **จุน** ออกเสียง **จนะ** เช่นเดียวกัน บางคำ

(๒๘)

อาจออกเสียงคล้ายกันทั้งที่เขียนแยกกัน เช่น กเลตุ กับ เกลตุ (เหนียว หรือเบียดกันแน่น) ออกเสียง เกิดิต บางทีคำเดียวกันออกเสียงได้ทั้งควบกล้ำและแยกเสียงความหมายก็ต่างกันไปด้วย เช่น กวากุ ออกเสียง กว้ายุจ แปลว่า เดิน แต่ถ้าออกเสียง กะว้ายุจ แปลว่า ก้าว ที่เป็นลักษณะนาม หรือ แห่

๖. เสียงสูงต่ำ ที่จริงน่าจะไม่มีเพราะภาษามอญไม่ใช่ภาษามีระบบเสียงสูงต่ำอย่างของไทย แต่ปรากฏว่ามีเสียงสูงต่ำในภาษามอญแต่ละคำ จนดูเหมือนว่าถ้าออกเสียงผิดเพี้ยนไปหรือไม่ออกเสียงสูงต่ำ เสียงจะฟังไม่เป็นเสียงมอญ จึงเป็นปัญหาที่ทำให้ขาดตกบกพร่อง ต้องแก้ไขกันอยู่เรื่อยไป ที่พอสังเกตได้คือ เสียงโฆษะมักจะออกเสียงเป็นเสียงโท เช่น ธุ (ธรรม) ออกเสียง โห้ เเชิง (หิน ขา) ออกเสียง จ้าง เมื่อเป็นคำตายมักออกเสียงตรี เช่น ชตุ (กระดูก) ออกเสียง จืด ทเทิก (พวง, รมศึก) ออกเสียง เตยะตัก แต่ที่ไม่เป็นไปตามนี้ก็ยังมีมาก บางทีเสียงสูงต่ำช่วยให้เห็นความหมายแตกต่างกันได้ เช่น เหอะมัว (ไม้) กับ มัว (หนึ่ง) เจ็ก (ชน) กับ เจ็ก (เชือก) ดังนั้นเป็นต้น ส่วนเครื่องหมายวรรณยุกต์ที่ใส่บนพยัญชนะควบกล้ำออกเสียงตามพยัญชนะหน้า เช่น ปุ๊ละ (แสดง) ปุ๊ลาก (จม)

แต่อย่างไรก็ตาม ขอได้แก้ไขที่ผิดตามแก้คำผิดท้ายเล่มก่อนใช้ด้วย อนึ่งสระบางรูปถ้าจะถอดตามรูปสระของมอญ จำต้องแก้ไข โดยเฉพาะคำที่เขียนด้วยสระ เอ มีเครื่องหมายทแยงซ้ายอยู่บนตัวอักษร เช่น เณย (หยิก) ควรถอดเป็น เณย เตย (ตอด) ควรถอดเป็น เตย

ก

ก (กะ) ๑. ปลา กะชะเน ผักปลา กะกะต้ายชุกตลอด ปลาตันหมา กะกะโน่น ปลาช่อน กะกะแวง ปลาชะโด กะกุรง ปลาฆ่า กะกุรงลาว ก็เรียก กะก๊อต หรือ กุลาชง ปลาสลัด กะกุลา ปลาตื่น ปลาข้าวโพด กะชะโค้ง ปลาเฒ่า กะทะโค้ง หรือ ทะโค้ง กั้ว กะชะโป่ง หรือ ทะโป่ง ปลา กะพง กะเกะทะแกก หรือ ชะแกก ปลาก้างเหมีคนปลาช่อน กะถาว ปลากา กะเจยะนาน หรือ เทะนาน หรือ ทะนาน ปลาหลด กะคอด ปลาหม้อ กะต้ายชง ปลาก้าว กะโต๊ก หรือ ชะโต๊ก หรือ อะโต๊ก ปลาปักเป้า กะเตยะเล้ง ปลาไหล (ตามธรรมชาติเรียก เตยะเล้ง ไม่ต้องมี กะนำหน้า) กะแกรงโป๊ะห์ ปลาโลมา กะนำดำ ปลาลายเสือ กะปะกาง ปลาแของ กะปะเนาะ ปลาใบขนุน กะปอน ปลาไหลชนิดหนึ่ง ตัวสั้นกว่า และเล็กกว่า อยู่ตามชายเลน กะปะเหลาะห์ ปลากระบอก กะเปยะเนม ปลาบูขาว กะเปลี่ยก ปลาทราย กะเปลี่ยชง ปลาสลาด กะวู้ ปลาฉลาม กะชะปา ปลากระเบน กะ-

ทะเกาะห์ ปลาตุ๊ก กะอ็เบ้ม ปลาบูขาว กะขาว ปลาช่อนแห้ง กะเตยง ปลาย่างใช้ต้บคิบ ใช้เวลาเห็นกะโล้ก บัจจุบันใช้เสียบแก่ปากทะเลทาง เรียก กะจางกะรอน ใช้ปลอะไรก็ได้ ส่วนมากใช้ปลาช่อน กะมังกอ ปลามังกร สักวโนนิทานและวรรณคดี กะชววย ปลาชววย กะปะแล่ง ปลาสังกะวาค

๒. เครื่องจุน เครื่องหนน ต่อมอ บัจจุบัน ไม่มีที่ใช้ในความนี้

กุกุกุสน (กักเก้าชอน) (กุกุสนโ) กุกุสนโ พระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในห้าพระองค์

กง (ก้ง) ๑. (กางสุยตาล) ฆ้องทอง เหลือง ทำเป็นแผ่นรูปสามเหลี่ยม ปลายงอน ทั้งสองข้าง ทียอกมีรูสำหรับผูกเชือกหัวหรือแขวน

๒. กำนทรวจ ก้งง่ายุน กั้ว ก้งปะนาน กำนทัพ

กงัก (ก้งัก) ก้งกือ บัจ. ออกเสียง ก้งกี (เขียน กงัก)

กงูเกง (ก้งเกียน) กางเกง (คำไทย)

กงูาง (ก้งง่ายุน) คนยาม บัจ. ใช้ ปูมาง

กตชตุ (ก้งจัต) ปราศจาก แห่ง บัจ. หมายถึง เจ็บปวดทางใจ เจ็บใจ ใช้

กั กัจจิต โดยทั่วไป ใช้ กั กะตาน
เจ้าใจ

กัจจ, กตัจ (กัจจ) มะละกอ

กัจจ (กะจัน) แหวน กะจันปะลาว
แหวนเกลี้ยง ๆ กะจันเจียนยัด
แหวนเย็บผ้า คือ ปลอกันวสวมเวลา
เย็บผ้า กะจันไม้ค แหวนตา คือ
แหวนหัวฝั่งเพชรพลอย เลียะจันก็ว่า
(ภาษาหนังสือ)

กัจจ (กะเจ็ก) เสียน แส้ ขนตา (ออก
เสียง ขะเจ็ก หรือ หะเจ็ก ก็มี)
กะเจ็กเตยะเลียะ เสียนหนาม

กัจจ (กะเขียน) นางระบำ

กัจ (กะขอม) ช้ำแล้วช้ำเล่า ช้ำ ๆ ชาก ๆ
ยิก ๆ อย่างซอยเท้า

กัจ (กะของ) ๑. จับผ้ากระแทกกับไม้
เวลาซักผ้า
๒. แสดงความโกรธ กระพืดกระ-
เพียด ใช้ กะป้ากกะ ง ก็ได้
๓. วางให้อย่างไม่สุภาพด้วยอา-
รมณ์โกรธ

กัจ (กะญะ) เขิญ นิมนต์

กัจ (กะญาง) ฤดูแล้งแห้งแล้ง

กัจ (กัจญา) (ป. กัจญา) สาวน้อย ใช้
วู้ดกัจญา หญิงสาว โดยมากใช้ใน
ภาษาพูด

กัจ (กะญายัน) ตะโกน

กัจญานิมิต (กัจญานิมิต) (กัจญานิมิตโต)
เพื่อนดี กัจญานมิตร

กัจญ (กะญุ่น) ๑. รัป ค่วน กะ-
ญุ่นอ กะญุ่นเกลิง รัปไปรัปมา
๒. แตงโม ออกเสียง ปะญุ่น
หรือ ตะญุ่น หรือ อะญุ่น ก็มี แต่
โดยมากใช้ ปะญุ่น

กัจญ (กะญะ) หด ยัดกะญะ
ผ้าหด หะญะ หรือ หะญู้ด ก็ได้

กัจญ (กะคัจญ) คัจญ ออกเสียง
ชะคัจญ หรือ หะคัจญ ก็มี

กัจญ (กะคัจญ) อีกา (มักออกเสียง
ชะคัจญ หรือ หะคัจญ เพื่อมิให้เสียง
ซ้ำกับ กะคัจญ ปลาเค้า) กะคัจญ
เก๊รป อีแกอยู่ตามป่า กะคัจญเบยะ-
ตาง นกกระเรียน กะคัจญเบยะโง
อีกาจำพวกหนึ่งมีขนาดใหญ่ กะคัจญ
เสมียนเริ่ม อีกาจำพวกหนึ่ง

กัจญ, กัจญ (กะคัจญ) ๑. เหล็กกล้า
ปะชัวกะคัจญ ก็ได้
๒. ลูกกระดอม มีรสขม ใช้ทำยา
ผลคล้ายสมอ เรียก ชี้อดกะคัจญ
หรือ เมียะกะคัจญ

กัจญ (กะคัจ) หบ อย่างคอกไม้ หรือ
หุบร่ม บัจ. ออกเสียง ชะคัจ ใช้คู่
กับ ชะคัจ ปับ เป็น ชะคัจ-
ชะคัจ หบและปับ

กณฺจ, กุณฺจ (กะนาง) ๑. ทาง อย่างทาง
ขึ้น ๕ ตามยาวตามขวาง **กะนางกุลิตะ**
ลายเส้นทั้งเป็นทางและเป็นจุด **ตะนาง**
ก็ว่า

๒. เหยียดเงินบางชนิด บ้าง. ไม่ใช้
ใช้ **ชอน เงิน**

๓. ชั้นบันได ใช้ **กะนางกะ-**
นายุน หรือ **กะนายุนกะนิน** **ตะนาง**
ก็ว่า

๔. กะทงเรือ เรียก **กะนางเกดิง**
ตะนาง ก็ว่า

๕. ปล้องคอ เรียก **กะนางเกาะ**
ตะนางเกาะ ก็ว่า

กณฺบ, กุณฺบ (กะน้อบ) ๑. ผัก อย่างผัก
มีติ ผักดาบ

๒. เจียบ ปิดปากไม่พูด **กะ-**
น้อบชะงม ตกอยู่ในห้วงความคิด
สงบเจียบ เจียบเสียง อย่างห้ามเด็ก
ไม่ให้ร้องไห้ หรือ พระที่อยู่โนอิริยาบถ
เจียบ ๆ ไม่เอะอะเจียวจ้าว หรือ กิริยา
สงบเสียงของผู้หญิง **กะน้อบ ๆ**
เจียบ ๆ

๓. ผักแกล้ม สำหรับกินกับน้ำ-
พริกหรือกับจ้าวอื่น ๆ

กณฺ, กุณฺ (กะนอม) ๑. เตือกอย่างข้าว
เตือก น้ำเตือก **กะนอมแล้วลิน**
ต้มเตือกคลัก ๆ

๒. บั๊สตาเว นอม ก็ใช้

๓. ต้น ใช้กับ **ชุ** เป็น **ต้นไม้**
ตะนอมชุ หรือ **กะนอมชุ** ก็ใช้

กณฺอุ, กณฺ, กุณฺ (กะเนาะ) ๑. จอม อย่าง
จอมปลวก เรียก **กะเนาะกุรุน**

๒. มุนขึ้นอย่างจอมปลวก หรือ
เป็นก้อนแข็งอย่างผี

กณฺา, กะนา (กะนา) ๑. มณฑป ปรำ
ที่สร้างเวลารำผี เรียก **ละกะนา**
เวลารำผีหรือรำแก่นบน จะรำในปรำนี้
กะนาทะห์ ก็เรียก

๒. เอาไป เป็นคำกร่อนเสียงจาก
เกตนา

กณฺา, กุณฺา (กะนายุน) ๑. ราน หรือ
กิ่งไม้ **ตะนายุน** ก็ว่า **กะนายุนกะวะ**
หมายความว่า กิ่งไม้ใหญ่ขนาดไหนได้
กะนายุนปายุน กิ่งไม้เล็ก ๆ

๒. บันได **กะนายุนทะเลียน**
บันไดยาวใช้สำหรับพาดอย่างเวลาขึ้น
เสาไฟฟ้า **กะนิน** ก็ว่า **โกนกะนายุน**
ลูกบันไดคือ **ชั้นบันได**

กณฺาย (กะนาย) กระตัง **กะนายเจีย**
กระตังตาข่าย คือตะแกรง **ตะนาย** ก็ใช้

กณฺิก, กณฺิก, กุณฺิก (กะเนียจ) ๑. น. พัด
มักออกเสียง **เนียจ**

๒ พุทโกหก ใช้ กะเนียงเจี๊ยะ
ปี่กะเนียงเจี๊ยะ อย่าพุทโกหก กะ-
เนียงกะมุน กั๊ว

๓. ซ่อน อูเอาไว้ กะเนียง-
กะเสอ ซ่อนและบีด อุนเอาไว้ กะ
เนียงเบยะโตน ซ่อนไว้ บังไว้ อ่า
พวง (เวลาพูด)

กณิจ, กณิจ (กะเนียง) เข้ม กะเนียงโซ๊ก
เข้มนักดม ตะเนียงน ก็ใช้

กณิน, กณิน (กะนิน) บันไต เช่นเดียว
กับ กะนายน

กณิม (กะแนม) จม เกดิงกะแนม เวือ
(พาย) จม เมียะนิห่กะแนมต้ายอ
คนจมน้ำ ตะแนม ก็ใช้

กณ, กณ (กะเนา) หอย กะเนากะโต
เกดขุจ หอยหนูหมุ เป็นหอยชนิดหนึ่งรูป
กลม ๆ คล้ายหอยแครง กะเนากะมา
หอยแฝดเป็นหอยชนิดหนึ่ง ส่วนมากอยู่
ตามท้องร่องอย่างหอยชม หรือ หอยโข่ง
กะเนาเกยะเรยะ หอยหิว เป็นหอย
ชนิดหนึ่ง รูปยาว ๆ คล้ายหอยแครง
กะเนาซาง หอยสังข์ กะเนาซำยอ
เงก หอยสี่เขี้ยว คือหอยแมลงภู่
กะเนาเบยะเจี๊ยะ หอยโข่งตามนา
เรียกกันว่า กะเนาเจี๊ยะ

กณจ, กณจ (กะเนิง) ๑. ยอด หน่อ

ส่วนกิ่งออกออกมา ลักษณะนามใช้แก่
สิ่งที่เป็นลำยาว ต้น ยอด แท่ง เช่น
ต้นมั่วกะเนิง ไม้ไผ่ลำหนึ่ง บาวมั่ว
กะเนิง อ้อยลำหนึ่ง กะโรบ่มั่วกะเนิง
ทำสังยอดหนึ่ง ต้อยพื้กะมั่วกะเนิง
ดินสอดแท่งหนึ่ง เจ๊กมั่วกะเนิง เขือก
เส้นหนึ่ง ตะเนิง กั๊ว

๒. ทำกิจการอย่างคนธรรมดาไม่
ทำ พุทจาหยาบโตน มักใช้คู่กับ
กะนะห่ ไบไม้ เป็น กะเนิงกะนะห่
เช่น เมียะนิห่กะเนิงกะนะห่ คน
กิจการ

กณงทุก (กะเนียงแกวัก) ๑. การ
ผูกพัน

๒. ผูก ลักษณะนามสำหรับสมด
ช้อย เช่น หละปอดปรอดมั่วแกวัก
ไบลานพระปริตรผูกหนึ่ง

กณบ (กะแนบ) หัว

กณณ (กะหุแนะ) ผ้ารัดเอว ผ้าคาดพุง
สายสะพาย บ้าง. กะหุแนะเล็กกั๊วราบ
ผ้าสไบเฉียง

กณเ, กณเ (กะแนะ) ๑. อูจจาระ บ้าง.
ใช้ เอ็ยจู้ด กะแนะจู้ด (คำ
สุภาพ) ถ้ายอจจาระ บ้าง. เอ็ยจู้ด
เป็นคำใช้ทั่วไป กะแนะ หมายถึง

ไม้แก้งกัน หรือไม้ชำระ ก็ได้

๒. เมื่อกวนนี้ ใช้ ไม้กะแฉะ ตะแฉะ ก็ได้

กโณล, โจนล (กะโนล) ๑. ยอด อย่าง ยอดเขา ยอดกันไม้ กะโนลตัว สูด มือเอ่อม

๒. ไม้กลัด ไม้เสียบปลา เข็ม ไม้กลม เรียก กะโนลไซก

กโนว, โจนว (กะโน) ทพภิกขณีย์ ความ อุดอวยาก

กตฤ, กตฤ (กะต่าก) ๑. ก้ายทอย กะ ต้ากทะเลาะ หรือ ขะเลาะ ก้ายทอย ที่ปักตรวงกันผม

๒. หมี่ผ้า ใช้ กะต่ากยัด

กตฤ (กะต่าก) ๒. หนึ่ว เกมต่าก ก็ว่า

กตง (กะตาง) ๓. ชม เช่น เกษะอูยกะตาง ยาวม

กตญญ (กะตอญญาว) กตญญู

กตเวที (กะต๊ะเวที) กตเวที

กตะ (กะต๊ะห้) เปลี่ยน จั้วกะต๊ะห้จะห้ วันสงกรานต์ลง (วันต้น) จั้วกราบ ชุนาม วันชานาบปี (วันกลาง) จั้ว กะต๊ะห้ตอน วันสงกรานต์ขึ้น (วัน ขึ้นปีใหม่ วันที่ ๑๕ เมษายน)

กตุ (ก้อด) ๑. เรียน ก้อดเบยะ โตน ศึกษาเล่าเรียน ก้อดเลียง เรียน หนังสือ

๒. โกรฐ เครื่องยา ก้อดเม็ยะ-ชอยน โกรฐทั้ง ๕ คือ ก้อดแก๊วะ ก้อดพอ ก้อดเบ็งกะ ก้อดตุ้เล็ยะ-เพ็ยะ และ ก้อดซัว

กต, กตฺเตอ (ก้อด, ก้อดตอ) กุฎิ บัจ. ใช้ กตตอย

กตกราย (ก้อดกราย) กรรไกรแบบโบราณ ใช้มือหนีบ (กรรไกรแบบปัจจุบัน เรียก เล็บแกร)

กตติล (ก้อดต้อยกะ) (ป. กตติกา) กตติกา ความสัจที่ให้อวดต่อกัน

กตโสรั (ก้อดชะอะ) กตซัวเปลือก ใช้ เป็นเครื่องขานชนิดหนึ่ง หรือ เป็นเครื่อง ให้อยู่ยงคงกะพัน

กตาค (กะตาด) กตึง กะตาดทะเลอ้อยอ กตึงให้แหลก หรือซ้า อย่างกลิ้งใบพลู หรือ กลิ้งแบ่งให้เข้ากันอย่างทำขนม เล็บมือนาง

กตาน (กะตาน) กั้น ตับเบ็กตักไก่ กะตานจายน กั้นไก่

กตอก (กะเตยก) จิต เจียกะเตยก กบ น้ำจืด กบชนิดหนึ่งมักเกาะอยู่ตาม ใบบัว ตัวเล็ก ๆ สีเขียว

กตอง (กะเตียง) เส้นเอ็น กะเตียงขี้ม เส้นเลือด กะเตียงตอง เอ็นกระดูก กะเตียงอะเริ่ม เส้นประสาท

กเตน (กะเตน) เหนียว อย่างเนื้อเหนียว
ใช้ว่า ชุนกเตน หรือ ชุนกะเตน
หรือ เหนียวอย่างคองกะพัน ก็ได้

กโตตุ (กะโตัด) หุค ยั่วกะโตัด ก็เรียก

กโตว (กะโต) หู กะโต๊ะ หุปลา
กะโตปะมะห้ หุแอก คือ ไม้ที่พาด
แอกคัตไว้งอน ๆ กะโตะกะตาง
หุหนวก กะโตตาง ก็ว่า

กตาว, กตุ (กะตาว) ร้อน เตื่อตร้อน
เกมตาว ก็ใช้ กะตาวกะตาน ร้อน
จัต ร้อนกร้อนใจอยู่ไม่สบาย กะ-
ตาวกะตานกะซั๊กกะซา ร้อนอก
ร้อนใจ กระสับกระส่ายอย่างมีพิษไข้
กะตาวกะตางจองหุนา ร้อนอก
ร้อนใจ ทุกข์ร้อน กะตาวจ้อด ร้อน
ใจ

กเคิง (กะตาง) ๑. หลุม กะตางชะห้
ตะเมาะ หลุมถ่านหิน กะตางโก๊ก
เตาเผาอิฐ เเผาหม้อ โอง กะตางจาง
เกียะตือยุด หลมเลื่อย ร่องที่เอาเลื่อย
ใส่ไว้ กะตางโจะเบียงเตียมเยอะห้
หลุมลึก กะตางตะเมาะ หลักศิลา
ใช้ ตางเมาะ หรือ เมาะตาง ก็มี
กะตางเนี่ยะเรียก หลุมนรก กะ-
ตางไม้ด่เมี่ยะเนี่ยจ บ่อทับทิม บ่อ
พลอย กะตางโยัด ที่บูชาไฟหรือ

บุชวายัญ กะตางเข้าชาน หรือ ชุชาน
หลุมฝังศพ กะตางซัวกั๊กเกือะป้อด
ค้ายจเจยะเบี่ยะเขต หลุมหมักสำเหล้า
กะตางเบอ บ่อเกลือ

กเคิบ (กะต๊าบ) น้ำค่าง

กเตอว, เกตุอว (กะตอ) ๑. ขึ้น ลูกขึ้น
ค้ายจกะตอ นำเกิดโดยเฉพาะตอน
ข้างขึ้น ตรงข้ามกับ ค้ายจซ้อด น้ำตาย
๒. ซื่อผลไม้ ผัก เช่น เมี่ยะกะ-
ตอ ผักกุน ลูกสะตอ ซื่อคกะตอ
กระท้อน บัจ. ใช้ ตอ

กตอวทท (กะตอโต๊ะ) เกิด กลายเป็น
กะตอโต๊ะกะ เกิดเป็นปลา กะตอ
โต๊ะปะคว้แดงฟอ เกิดบนสวรรค์ จัว
กะตอโต๊ะ วันเกิด

กเตอวททท (กะตอเป๊ะโต๊ะ) ทำให้เกิด
สร้างขึ้น

กเคิน (กะทอน) เดือนทอดกฐิน คือ เดือน
สิบสอง กะทอน กฐิน ชะงากะทอน
จุลกฐิน ผักกฐินที่ทำให้เสร็จในวันเดียว
บัจ. กฐินใช้ เล้เลี่ยะ เทาะเล้เลี่ยะ
ทอดกฐิน

กคอบ (กะทูป) หมวก บัจ. ไม่ค่อยใช้

กเคง (กะเทียง) บั้น (ด้วยมือข้างเดียว
บั้นอย่างขนมบัวลอย)

กเค็ด (กะเทม) เขียบ เขียบไป กระเคิบ
ไป มักใช้ กะเทมอา

กทศ (กะโตศ) ท้องน่อง บ้าง. เรียก หะ
โตะปรีาด

กทอ (กะโต๊ะ) ปล่องไฟ กรวยเติมน้ำมัน
อมงค์ บ้าง. หมายถึง นั่งเจ้า เอาผ้าห่ม
ไม่ออกทำงาน

กทาด (กะตาด) ๑. ตับ
๒. หัวมันชนิดหนึ่ง บ้าง. บอกระ-
ตาด ผักกระเจียบ หัวมันทั่ว ๆ ไป
เรียก บัว

กโทศ (กะโตศ) มะเตือปล่อง บ้าง. เรียก
วิ วิกอ มะเตือลูกแดง ๆ มีแมลงอยู่
ข้างใน วิกา มะเตือใบกายคล้ายช้อย
ใช้ใบขัดปลาไหลได้

กเฒ (กะเทิม) สถานที่อยู่ เมืองสะเทิม

กธะ (กะเถยะ) กระทะ อะเทียะ ก็ใช้

กน (กอน) (พ. กฎญา) ราศีกันย์

กนก (กะนาก) แห้ว

กนคต (กะนคต) ปลายมือ ที่สุด ใน
บันปลาย สุดท้าย สุดมือเอ้อม เช่น
เดียวกับ กะโน้ดตัว

กนตา (กอนตา) ๑. (พ. กนตา) กานตา
ความรัก หญิงนารักมีเสน่ห์
๒. (พ. กนตาร) ความกัณการ
เวียกอนตา ทุงกัณการ ตูราวกอน-
ตา ทางกัณการ ผ่าเข้าไปในป่า

กนร, กนุว (กะโน) (พ. กิณร) กิณร
บ้าง. เรียก ขะโน

กนหุ (กะเนาะหุ) แม่แรงจัด กาน

กนิบ (กะแนบ) หัว

กนิน (กณิน) ผ้าชั้น กนินชะล้าก ผ้า
ชั้นสวม กนินก้าด ผ้าโจงกระเบน
นั้น ก็ว่า

กเนบ (กะแนบ) หนีบอย่างหนีบรักแร่
ตะแนบ ก็ว่า

กเนหุ (กะเนะหุ) เหล็กจารหนังสือ มัก
ออกเสียง เนะหุ

กนุ (กะหุนะ) เปลวไฟ ลูกเป็นเปลว
กะหุนะเบยะจี้ ส่องแสงระยิบระยับ

กนุญ (กะเหินยุน) ระฆัง กระตั้ง ออก
เสียง หะเหินยุน หรือ ขะเนียน ก็ได้

กนุญ (กะหุนอม) สร้างขึ้น ทำขึ้น กะ-
หุนอมพิเชคะ จั๋งงานอภิเชก ออก
เสียง ขะนอม ก็ได้

กปด (กะปอด) กลอง กลองลัด

กปบิยภณท (กอบบิยยะโพ่น) (พ.
กปบิยภณท) ของควรรให้

กปาก (กะปายจ) ๑. ครึ่งเวส หรือน้ำ
หนัก ๕๐ บาท หรือจำนวนเงิน ๕๐ รูปี
๒. ข้าง (แบ่งครึ่ง) เตียะปายจ
ก็ใช้

กโปว (กะโป) ต้นส้มบ้อย (ใบเปรี้ยวต้ม
ปลาทูกินได้) จออะโป รดน้ำส้มบ้อย
แก่ผู้ที่โจนจก โจนผมไฟ จอมัด
อะโป รดน้ำขมส้มบ้อย ก็ใช้

กเข็ก (กะเข็ก) ฟาด ชัก อย่างชักผ้า (รวมทั้งเช้าน้ำ ฟาดผ้า ฯลฯ) ใช้ กะป๋ากย๋าด

กผลอ (กะพอ) ปูนแดงกินกับหมาก บัจ. ใช้ ขะป่อ ขะป่อหะเก๊ะ ปูนแห้ง หมายถึงปูนขาวที่บ้าน

กผลทลท (กะเขอะห้กะเลอะห้) ดังเดใจ เจยะโป๊ะห้กะเลอะห้ ก็ใช้

กพลิกอาหาร (กะเบยะลิกอาหาร) (ป. กพลิกอาหาร) อาหาร บัจ. ใช้ กะเปยะลิก คือ ปลาที่เอาไปชุบ เป็นพวกข้าวปลา ปลาขำ

กมก, กุมก (กะม๊ก) ๑. น้อย แขน
๒. สร้อยคอ กะม๊กเก๊ะ ก็ว่า กะม๊กเก๊ว ลกบัตหรือลกปะค้ำน้อยคอ
๓. ตัวผู้ ตรงข้ามกับ เบ้อะ ตัวเมีย

กมกเครอรุ, กุมกเครอรุ (กะม๊กเคร้อะห้) ไต
กมญาน (กะมะญาน) กายาน

กมต, กุมต (กะมต, กะมอด) ๑. อาหาร เป็นชั้น ๆ เรียก กะมตตะโระห้ บัจ. ไม่มีใช้

๒. ไฟ
๓. หนุ่ สำหรับเลี้ยงสัตว์ แทน กะมตเตยะจับ หนุ่แพรก กะมต เทยะจับ หรือ ข่วเทยะจับ ก็ใช้ กะมตหุละค่อห้ หนุ่คาคา บัจ. เรียก

หุละเวาะ กะมตบุนเป็เรียง หนุ่ ปากควาย หนุ่แผลก กะมตเลยะมาน ข้าวละมาน ข้าวป่า ข้าวสาละ กะมต ฮอน วัชพืช หนุ่จอกแห่นเล็ก ๆ น้อย ๆ ในน้ำ กะมตเบยะโนะคอม อ้อแผลก

กมปาน (ก้อมปาน) เรือกำปั่น เรือเมล์ เช่นเดียวกับ กอบาง แต่ใหญ่กว่า พุยะห้กะด้ากก้อมปาน ลงบรรทุก กำปั่นใหญ่

กมมถาน (ก้อมมะทณ) (ป. กมมฏฐาน) กรรมฐาน เป็นคำไพเราะใช้เรียก ศพ จองก้อมมะทณ เผลกพ ปะลองก้อมมะทณ สงศพ

กมมปด (ก้อมมะปะหะ) (ป. กุมมปด) กรรมบถ กอมมะปะหะเจ๊าะ กรรมบถ ๑๐

กมมวาจา (กอมมะเวียจา) (ป. กุมมวาจาจารย์) พระกัมมวาจาจารย์ พระคู่สวด

กมมวาท (ก้อมมะวาท) (ป. กุมมวาท) พระคู่สวด โยู้ดก้อมมะวาท สวด ญัตติ

กมา, กุมมา (กะมา) ๑. สระน้ำ บ่อน้ำ มักมีรูปสี่เหลี่ยม ตะมา ก็ว่า
๒. แผล เป็นคู่กัน

กมาจ, กุมมาจ (กะมาจ) กำแพงอิฐหรือ

หิน กะมายนแดง กำแพงเมือง
ตะมายน กั้ว

กมาตุ, กมาตุ (กะมัต) ๑. แร้ง เสเมียน
กะมัต พระยาแระง ตะมัต กั้ว

๒. ออก บัด บัจ. ไซ้ มัต บัด
เช่น มัตตะราง บัดประตุ มัตเพริง

อุตุ

๓. สิ่งที่ใช้อุตุอย่างจุกขวด เรียก
กะมัตปะลาถ หรือ กะมัตควัด

กมิญ (กะเมียน) โฆษณา พุดบอกข่าว
ใช้ ประเมียน หรือ ฮามประเมียน ก็ได้

กมิน, กมิน (กะมิน) ๑. ลอบสำหรับจับ
ปลา บัจ. ไซ้ กะมายน

๒. หลานลูกของน้องของพี่

๓. ปกครอง กะมินแดง ปก
ครองเมืองหรือ อาณาจักร หรืออาณา
จักรที่ปกครอง กะมินเม็ยะรุ อาณา
จักร หมายถึง บ้อมปรากการ หรือ
กำแพงเมือง ก็ได้ บัจ. ไซ้ กะมายน

กมิบ (กะมิบ) คาง บัจ. กะมิบ กรรไกร
และ คาง ไซ้ว่า หะแม็บ

กมิ (กะมอย) ๑. มุงหลังคา หลังคา
กะมอยเจียน สันหลังคาหรืออกไก่
กะมอยฮ้อย หลังคาบ้าน ตะมอย
กั้ว

๒. มุงมอง คอยมองดู กะมอย
โร้ง มุงมอง มองดู

กมุ (กะมาว) ชาว สะอาดหมดจด มัก
หมายถึงใจ

กมุค (กะเม็ก) ละเมอ

กมุหุ (กะเม้าหุ) อุ่นอย่างน้ำที่ไม่ได้ต้ม
(แต่ไม่ใช้น้ำต้ม) สบาย เช่น กะเม้าหุ
จ้อด สบายใจ

กเมน (กะเมน) ใต้ อย่างใต้ต้นไม้
กะเมนตอน ใต้ชั้นโดยวิธีโอบต้น
อย่างชั้นต้นตาล ต้นมะพร้าว

กเมบ (กะเม็บ) ทอม่อ เสาสั้นจุนกลาง
รอด

กโมกคูน (กะโม๊กเกะโน่น) บวกเลข
(คำนวณ)

กโมกคอะ (กะโม๊กทะบ๊ะหุ) ซึ อธิบาย
ตะโม๊กทะบ๊ะหุ กั้ว

กโมน, กุโมน (กะโมน) รีบ กะโมน
อากะโมนเกลิง รีบไปรีบมา เช่น
เกี่ยวกับ กะโญ่น

กโม้เบ็ง (กะโม้มเบ็ง) คนหุงข้าว แม่ครัว
ตะโม้มเบ็ง กั้ว

กมิค, กโหมค (กะม๊ก, กะโม๊ก) ตักน้ำ
อย่างตักจากตุ้มหรือคลอง

กมิคปุ้ง (กะม๊กเบ็ง) เป็บข้าว

กเมน (กะมอน) ทำนบกั้นน้ำ ตะมอน
กั้ว

กมฺเจหฺสมํงฺกุสมฺงาตฺ (กอมเจยะห้อมงอกห้อม
งาต) ครึ่งเกรงครึ่งกลัว คร้าม ๆ ใจ
ไม่สบาย

กมนฺตฺ (ก้อมนต) ปลาย สุด

กมฺโนตฺ (ก้อมโนต) ความโกรธ

กมนฺนฺย (ก้อมนอย) ชั้นที่ ที่ปราศจาก
ความรู้สึกลงทางเพศ

กมฺนฺย (ก้อมนยะ) ความแพ้ ที่พ่ายแพ้
ตอมยะ ก็ว่า

กมฺเรตฺ (ก้อมเรต) เสียงเกวียนตังฮ้อคแอ็ค
ก้อมเรตกวี ก็ใช้

กมฺโร (ก้อมโร) ความมีรสชาติ ออกรส

กมฺราว (ก้อมราว) อารัมภบท การเริ่ม
ต้นเรื่อง การประกาศเกียรติคุณ ก.
ประกาศเกียรติคุณ ร้องเสียงดัง พยายาม
ก้อมราวเลี้ยววิ พยายามอย่าง
แข็งขัน ก้อมราวเลี้ยววิปรา ก็ใช้
ก้อมราวเลี้ยววิเสมียนเม็ยะชอยน
การประกาศเกียรติคุณ ๕ ประการของ
พระเจ้าแผ่นดิน ได้แก่ ขอคำติเตียน
ความเมตตากรุณา การประหยัด การ
ป้องกันและความยุติธรรม

กมฺริ, ตมฺริ (ก้อมเราะ, ต้อมเราะ) ความบ้า

กมฺระ (ก้อมระห) แม่ บัวก้อมระห
อย่างกว้างขวาง โดยจำกัดจำเพาะ

กมฺล (ก้อมละ) ความกลัว กลัว

กมฺลฺก (ก้อมล็ก) ตาบอด

กมฺลฺง (ก้อมลาง) กำพร้าว ชาติพ่อแม่
หรือบางทีชาติแม่หรือพ่อคนเดียว ก้อม
ลางเลี้ยวฮ้อต ขอกทาน (ภาษาหนังสือ)

กมฺลฺตฺ (ก้อมล็ต) การขโมย ปะถือค
ก็ว่า

กมฺลฺล (ก้อมลล) กลัว บ้าง. มักพูดว่า
ปะลลัด

กมฺลฺย (ก้อมล้อย) ความผิด ความสกปรก
แปดเปื้อน

กมฺลฺดฺ (ก้อมลิต) ๑. สั้น เรียบ บ้าง.
มักใช้ ก้อมลิตก้อมลต ต้ายจก้อมลิต
หน้าเรียบ ปราศจากกลิ่น

๒. สายฟ้าแลบ บ้าง. ใช้ เชปะเล

กมฺลฺย (ก้อมลย) ข้าวเหนียว (ดิบ)
ตะลยน ก็เรียก บ้าง. เรียก ปะลยน
ปะลยนแข็ง ข้าวเหนียวหนึ่ง ปะ-
ลยนแข็งกลางต้ายจกัระธิ ข้าว
เหนียวมูนกะทิ ก้อมลยน หรือ
ตอมลยนเลี้ยวเงบเจียน ข้าว
เหนียวชนิดหนึ่ง

กมฺเล (ก้อมเล) ทำเสียงเอ็ดอึง บ้าง. ใช้
ปะเล เช่น ปะปะเล อย่าเอ็ดอึง

กมฺโลน (ก้อมโลน) ๑. การงาน
๒. นางสาวใช้ นางกำนัล ข้า
ราชบริพาร กังใช้ ก้อมโลนตะวิ

ข้าราชการ ก้อมโลนอิน นาง
 อัสตร ก้อมโลนโหมงหุมะ นางสนม
 นางสาวไ้
 กมฺโลว (ก้อมโล) อกอยาก เม็ชะน๊ะห์
 ก้อมโล คนอกอยาก
 กมฺลาว (ก้อมลาว) เป็นไ้ คนไ้
 กมฺล (ก้อมลอม) คุ้มนม ก้อมโลม กัว่า
 กมฺเล็ก (ก้อมล้าก) ๑. สิ่งสกปรก
 ๒. กระจงอกอย่างน้ำ
 กมฺเล็ก (ก้อมกลาง) บ่อน้ำ หรือหลุม
 อย่างที่เคยมีเสาแต่ขุดเสาออกเสีย มี
 ลักษณะกลม ๆ เล็ก ๆ เกิดเองก็มี
 ขุดก็มี ปะลาง ก็เรียก
 กหมฺห, กหมฺ (กะเมาะห์) ไม้กวาด
 ตะเมาะห์ กัว่า
 กหมฺมาย (กะมาย) ไซ้ บัจ. ไซ้ ขะมาย
 ส่วน กะมาย หมายถึงของกำนัล
 หรือสะพายอย่างเอาย่ามสะพายบ้า
 กหมฺง, กหมฺ (กะเมียง) นอกชาน
 ตะเมียง กัว่า
 กหมฺอ, ตเมอ, กเมอ (กะมอ) ๑. กอ
 เช่น กอไ้ เรียก กะมอตัน ซ้อ
 เช่น กะมอกาว ซ้อดอกไม้
 ๒. ชานอย่างชานหมาก เรียก
 กะมอเจียรปลี หรือ หะปลี และ
 ชานอ้อย เรียก กะมอขาว บัจ. เรียก

กะน้ำคาว

๓. ใ้ไ้ย่นที่เฟ็งคตีใ้ เรียก
 กะมอช
 กโหมก (กะโม้ก) ไ้รงไม้ เรียก กะ
 โม้กช
 กโหม้พห (กะโหมะโป๊ะ) น้ำที่โป้งขึ้น
 มาแล้วแตกอย่างฟองสบู่ อย่างน้ำใน
 แม่น้ำหรือในทะเล
 กยาพา, กุริยาพา (กะยาเป็ย, กุริอัยยาเป็ย)
 วัสดุ เครื่องใช้ไม้สอยอันจำเป็น โดย
 เฉพาะของเจ้าที่เข้าทรง มักหมายถึง
 เครื่องเช่นหรือเครื่องสังเว
 กยฺย, กยฺย (กยะ) แพ้ กยะญ่เยชะ
 ผู้แพ้ในการศึกหรือการแข่งขัน
 กยฺยาน (กะยาน) การวิวาททุ่มเถียง
 กะยานปาย สละเสียด (ปาย ไซ้ หรือ
 หลีกไป) กะยานซ้อยจ เถียงทะเลาะ
 วิวาทกัน
 กยฺย (กยะ) เบียดข่ม โดยเฉพาะที่ดิน
 ด้งไซ้ ต้อยกยะย ดินเบียดข่ม
 กยฺย (กะเย้า) หนอน ตะเย้า กัว่า
 กยฺเยก (กะเยียก) ใ้ให้จกั
 กยฺโย (กะเยา) หลอกหลวง บัจ. หมายถึง
 จองทอง
 กยฺโยง (กะโยง) ทำเสียงกริ่ง บัจ.

เทาะกะโยง (ทังกรัง) หมายถึง การ
จัดหาขนมแห้งมีข้าวตอก ข้าวตอก ขนม
ขี้แมวใส่กระทง บักรง รูปเทียน ใส่
ถาดหนึ่ง กับอีกถาดหนึ่ง ใส่หน้าขนม
ใส่สตางค์ลงไปให้ตังกรัง แล้วนำไปเท
ที่ต้นโพธิ์แต่เช้ามืด เพื่ออุทิศให้ผู้ตาย
เมื่อผู้ตายตายได้ ๗ วัน แล้วมีการ
สร้างพระให้ และนำไปถวายไว้ที่วัด

กยฺโยว (กะโย) ชู อย่างชุกอ เรียก
กะโยเก้ายะ

กยฺยาว (กะยาว) ตะกอบทอผ้า บัจ. ไม่มีใช้
ถือเป็น ต่อยุ่ยยาด เครื่องทอผ้า

กยฺเยิง (กะยาง) แต่งตัว กะยางกะชอ
เครื่องแต่งตัว

กรตุ (กะโรัด) ลัทธิทาง

กรนุ (กะรอน) หยิก อย่างผม ใช้ ไช้ก
กะรอน ผมหยิก บัจ. หมายถึง เขี้ยว
ก็มี เช่น กะเจียะกะรอน ปลากิน
เขี้ยว

กรบ (กะร้อบ) ไกล บัจ. หมายถึง เอา
ไว้ไกล ๆ กะร้อบโล่ ทากาวให้ติดกัน

กรห (กะเราะห์) แชนผมด้วยดอกไม้
หรือของอื่น บัจ. หมายถึง ถอนอย่าง
ถอนพั้น เรียก กะเราะห์เจียก

กรห, ครห (กะเราะห์, เกียะโระห์) (ส.
คฤหปติ) คหบดี คฤหส์ถ์ บัจ. ออก
เสียง เกียะโระห์

กรรา, ขรา (กะรา, ขะรา) แผ่ บัจ. ใช้
แต่ กะรา หมายถึง ระยะระหว่างจุด
หนึ่งถึงอีกจุดหนึ่ง

กราง (กะรายุน) ตะใบ บัจ. ถูก้วยตะใบ
ออกเสียง กุรายุน

กรางขวขว (กะรายุนคอใจ) ดอกไม้ตูม

กรางจิง (กะรายุนเจียุน) ขอข้าง จะรายุน
ก๊ว

กราด (กะร่าด) เปลือกหรือกาบ (มักใช้
ลูกเตย) ใช้แปรงท้ายยื่นก่อนทอ กะ-
ร่าดซาภา ผ้านิตหนึ่ง คล้ายเยียรบับ
บัจ. กะร่าด แปลว่า กระเด็น อย่าง
อะไรกระเด็นมาถูกตัว ปะร่าด ก๊ว

กราน (กะราน) ตะบันกันมีดเข้าไปใน
ค้ำมีดให้แน่น มีใช้แต่ในปัจจุบัน

กรานลาคัก (กะรานเกียเก้ายะ) คาใส่คอ
นักโทษ

กรี (กะรอย) (ส. กุริยา) การกระทำ
บัจ. หมายถึง ลับจนบางแล้ว ใช้
กะรอยบุน ลับมีดหรือดาบของให้บาง

กรีกโรตุ (กะรอยกะโรัด) เสร้าโคก
ปริเวณนาการ รำพันไม่รู้จักจบสิ้น

กรตุ (กะร้อยตุ) สุ่มสำหรับจับปลา

กรตุณา, กรุนนา (กะรตุณา, กะรุนนา)
(ป. กรุณา) ความกรุณา

ภเรก (กะเรยก) ผ่าออก แยกออก อย่าง
ผ่าฟัน ลักษณะนามสำหรับตอกเป็น
เส้น ๆ หรือไม้ไผ่ผ่าเป็นซี่ ๆ เช่น
ขามวกะเรยก ตอกเส้นหนึ่ง เตยยะ
เรยก ก็ว่า กู ทเรก

ภเรญ (กะเรียง) ชาวกะเหรียง

ภเรญ (กะรอยุน) บัจ. ๑. ทำเฉยไม่รู้
ไม่ชี้ โดยเฉพาะเวลาคนเรียก

๒. บังปลา ใช้ว่า กะรอยุนกะ

ภเรีย (กะเรีย) ๑. หวีกร้อ ร้องดังลั่น
ใช้ได้ทั้งคนและสัตว์ ร้องตะโกน
เรียกร้อง กะเรียเกียะจืดสะเทอ
ร้องโกญจนาทเสียงสะท้อนเลื่อนลั่น

๒. เป้าเล่น

ภโรก, โภโรก (กะโรก) ถ้วย ชาม
(ขนาดเล็ก) บัจ. ออกเสียง ฆะโรก
ส่วน กะโรก บ้อง พลุย เช่น เป็ง
กะโรก ท้องบ้อง พุงพลุย

ภโรกเกริบ (กะโรกเกริบ) ช้องเขาหรือ
หุบเขาที่มีป่า บัจ. ออกเสียง ฆะโรก
เกริบ

ภโรง (กะโร่ง) ร้อง อย่าง ท้องร้อง
หรือ พุทุเรียน รวง เกียะโร่ง หรือ
ปะโร่ง ก็ว่า กู ภโรง ปโรง

ภโรตุ (กะโรัด) พืมพ่า บ่นมิมง่า
กะโรัดกะซอ โอคกรวณ พืมพ่า

กะโรัดตะฮะ เศร้าโศก บ่นพืมพ่า
กะโรัดสะฮอ ก็ว่า

ภโรนุ (กะโรน) รอยแตก

ภโร (กะโรม) ด้วยกัน

ภรวุ (ภะรวุ) ๑. ลูกข้าง ลูกบอล บัจ.
หมายเฉพาะลูกข้าง

๒. ก. กว๊าน บัจ. กว๊าน ออก
เสียง ภรวุ

ภรวุคว (ภะรวุเกียะเวียะ) พุดให้เสียหาย
ให้ได้รับความอับอาย (แต่ไม่ใช่คำ)

ภโรหุลาก (ภะเราะหัล้ายอ) น้ำโสโครก

ภราว (ภะราว) หันหลังให้ ภะราวจ๊ะหึ
ก็ว่า บุรพ. หลัง ภะราวไม้ด ลับ
หลัง ภะราวตัว ภายหลังแล้ว

ภรฤ (ภะร็อก) ไม่ใช่กัดคันตัว บัจ.
หมายความว่า รวงรองรับน้ำฝน จะร็อกก็ว่า

ภรงุ (ภะรอง) แก่จืด เมียะนิหะภะรอง
คนแก่ แต่ไม่สันิยมใช้ ภะรองเกียะ
คุดหึ ก็ใช้ บัจ. ภะรอง หมายถึง
เพิ่มพูน สัมสมให้ถึงที่หมาย

ภระ (ภะระหึ) บ่ารก ๆ ตามฝั่งน้ำที่เป็น
แอ่ง บัจ. หมายถึง ทำให้รกรุงรัง

ภระ, ภระตัว (ภะระหึ, ภะระหึตัว) แวมือ

ภระลิก (ภะระหึเลียว) ภะระจายข่าว แจก
หนังสือให้รู้กันทั่ว ๆ

กรึก (กรั๊ก) เหมาะสม กรั๊ก ๆ
เหมาะ ควร กรั๊กจ๊อด ตามใจ
แล้วแต่เหมาะใจ

กร็องโกลน (กรางโกลน) ช่วยทำงาน
บ้าง ใช้ เริ่มโกลน ช่วยงาน

กรีน (กรอน) แกะสลักลายดอกไม้ งาน-
โกรกไม้ให้เป็นลวดลาย ตะรอน หรือ
ตะรอนตะนาย ก็ใช้

กริบ (กร็อบ) ฝนตกลงมา ภู ภูกร็อบ
ฝนตกหนัก

กริบเจ็ด (กร็อบจ๊อด) เป็นที่นายินดี
น่าฟังพอใจ

กริม (กรอม) เสียงดัง คำราม กรอม
เจียดข้าง ราชสีห์คำราม กรอม
ปรัว ฟาดฟัน

กรุรุ (กรอ) น้ามุกที่ชำเลืองชำหนอง
บ้าง ออกเสียง ฮังรอ

กรุน (กรอน) เขียว

กรุราตมังกตมุง (กรราต้อมงอกต้อมงาว)
แตรทังชนิดตรง ชนิดงอ

กลง (กลาง) ๑. ข้าง บ้าง ออกเสียง
กลาง หมายถึง เหลี่ยม ปอนกลาง
สี่เหลี่ยม

๒. ฟัง

กลด (กลัด) ๑. กระเพาะเล็ก ๆ สำหรับ
ตวง มีขนาดเท่ากับ $\frac{๑}{๖}$ ของกระจาด

ตามที่ใช้ในพม่า ตะลัด ตะลัดด
ก็ว่า

๒. ลูกมะสน ลูกเล็ก ๆ คล้าย
มะตาด เปี้ยว ใช้แกงส้ม

กลยาม (กะละเยียนะ) (ป. กลยาณี)
โชคดี สวยงาม

กลว (กะลอ) (ป. กุล) ภรรยา
บ้าง หมายถึง ภรรยาเก่า ภรรยา
ปัจจุบัน ใช้ ซอมเพี้ย

กลหิต (กะเลาะห์ต) พันจาก ปลอดภัย
จาก กะเลาะห์เตยะตอมจ ตกกลงไป
แตกแล้วหล่นลง กะเลาะห์เตยะเปาะ
ตกกลงใจ ค้นหา สอบถาม กะเลาะห์
เตยะเพาะห์ ตักขาด บ้าง หมายถึง
เรื่อยเปื่อย ไม่อยู่กับร่องกับรอย
จ๊อดกะเลาะห์เตยะเพาะห์ ลังเลใจ
ใช้ เจยะโป๊ะกะเลาะห์ หรือ เจยะ
โป๊ะกะเลาะห์จ๊อด ก็ได้

กลอ, กลั, กุล (กะเลาะ) อ้อลา ลากจาก
ไหว อย่างบ่าวสาวไหวพ่อแม่ ปู่ ย่า
ตา ยาย อย่างศิษย์นำดอกไม้ธูปเทียน
ไหวแสดงการวะแก่ครูอาจารย์ พระและ
ผู้ใหญ่ กะเลาะเปเจ็ย ไหว้บูชาอย่าง
ไหว้บูชาผีเรือน ก่อนสมานทานศีลก็
กะเลาะจ้ายัยที่ขัง คือ ไหว้พระพุทธรูป
พระธรรม พระสงฆ์

- กลา (กล่า) ๑. มะเวือง
๒. หีบ กล่อง หีบศพ กลา-
ชะร็กปะไม้ด กล่องไม้ขีดไฟ (ชะร็ก
ชืด)
- กลาง (กลายุน) ๑. ต้นไม้จำพวกหมาก
๒. เหาะ กลายุนอายุไน
คั้นเมฆ
- กลาง, กลาญ (กลายุน) หม้อปากใหญ่
ขนาดใหญ่มักทำด้วยดิน เรียกหม้อ
กระดี่ กลายุนค้ายจ้าง หม้อใส่
ล้างเท้า กลายุนกลือก กระเพาะ
सान ใช้ตวงข้าวขนาดใหญ่กว่า
กะลือด กลายุนปะชัว กระทะเหล็ก
อย่าง กระทะใบบัว
- กลาญ (กล่าญ) (ป. กลาญ) ช่อ มัด
สิ่งทีรวมกัน เช่น กล่าญปะกา
ช่อดอกไม้
- กลาย (กลาย) พุ อย่างน้ำ กลายตอน
พุนั้น ค้ายุงกลายตอน น้ำพุนั้น
- กลี (กลล้อย) ๑. ตาย ใช้ กลล้อย
โล่น หรือ กลล้อยสะกอน ตาย
กลล้อยแกล๊ะ ทังไว้ข้างหลัง
๒. คันโสน เรียก นอมกลล้อย
(มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน)
- กลีเกอะ (กลล้อยเกอะ) ใ้ได้รับ
- กลิง (กลเลียน) ๑. ผิด พลาด บ้าง

หมายความว่า หลง กลเลียนปอนเง้าะ
โมหะ ๔ ประการ กลเลียนทรุ
หลงรูป กลเลียนกาละ ผิดเวลา
กลเลียนก่อรบ หลงสมบัติ กลเลียน
กราว หลงทิศทาง กลเลียนก่อลง
หลงทาง

๒. ควายบ่า อาจหมายถึง วั
กระทิง ค้วย

กลิต (กลลิต) ลิ่น เรียบ

กลิตตุต (กลลิตตุต) ไม้ม้วนผ้าในทูก

กลิลอน (กลล้อยโล่น) ล่วงไปแล้วอย่าง
ศักราช หมายถึง ตาย ก็ได้

กลี (กลลี) ๑. มะรีน

๒. พุดปด (มีใช้แต่ในปัจจุบัน)

กลุก (กลเล็ก) ขานรับ

กลุก (กลล้อยุก หรือ กลลुक) ๑. เพาะพืช

๒. ทูกผู้นำสาร ประเทศต่อประ
เทศ กลล้อยุกอากาศะ ทูกทางอากาศ
คือ นางฟ้า กลล้อยุกอ้าง ทูกแห่ง
ถ้ำ คือ นกแสก

กลุย (กลลอย) ๑. มะขามบ่อม ตะลอย
ก๊ว

๒. กลิ่ง อย่างกลิ่งลูกกระสุน
เรียก กลลอยเม็ยะกะเวียง ตะลอย
ก๊ว (มีใช้แต่ในปัจจุบัน)

กลอง (กลเลียง) ๑. กลับ กลเลียงโกถน

ตะมอย กลับทำใหม่ กะเลียงตัก
กลับทางบก กะเลียงเม็ก หันหน้าสู่
กะเลียงฮาม พุคตอบ

กเลง (กะลอยน) ข้าวเหนียว ปะลอยน
หรือ ก้อมลอยน ก๊ว

กเลตุ, เกลตุ (กะเล็ด) ทา ทำให้ติดกัน
ป้าย กะเล็ดป้ายน เขาอาหารใส่ปาก
กะเล็ดปลายนปลัว สีปากควยสีฝัง
สีปาก เม็กกะเล็ดเกรียน เอามิน
หม้อทานน้ำให้ดำ

กเลตุ (เกล็ด) เหนียวอย่างกินเหนียว
แน่นอย่างคนเบียดกันแน่น ทำให้
เหนียวอย่างบันดิน ปะกอเกล็ด
ทำให้เหนียว อย่าทำให้เหนียว

กเลน (กะเลน) กรมหนอง เป็นก้อนแข็ง
เป็นไต เพราะพิษผี หรือไข่คันบวม

กเล็ (กะเละ) แลบ อย่างแลบสน เวลา
ชิมอาหาร กะเละเล็ยะต้ายจ แลบ
สนแสดงการตูดก

กโล (กะลาว) ญาติ กะลาวเตะญาติ
ญาติพี่น้อง วงศ์ตระกูล กะลาวมัว
โกดม ญาติสนิท กะลาวไปกเม็ยะ
เกล๊ะหมี ญาติทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายพ่อ
ฝ่ายแม่

กโลก (กะโลก) ผี ยักษ์ กะโลกต้ายจ
นางผีเสื้อสมุทร กะโลกเก็ยะเจม

นกเค้าแมว บ้าง เรียก เก็ยะเจมกะโลก
กะโลกฮ้อย ผีเรือน อะโลก ก็เรียก
กโลตุ (กะโลัด) ชลุ่ม อะโลัด ก็เรียก
กโลนุ (กะโลน) งาน กะโลนกะเม็ด
(บ้าง. ออกเสียง กะโลนกะมอียุต)
ธุระการงาน กะโลนกลาง งานยุ่ง
กะโลนเจ็ยเบ็ยะเน็ยจ ธุระกิจ อาชีพ
การพาณิชย์ การทำไร่ไถนา กะโลน
ตะเม็ด ก๊ว

กโล๊ (กะเลาะ) ก้อน เช่น ทอ กะเลาะ
ทองก้อน ต้อยมัวกะเลาะ ดิน ๑ ก้อน

กหลัก (กะหลอก) แสดงการหดตัว กะ
หล็อกยุด ดทนน้อยลง เช่น ต้ายจกะ
หล็อกยุด น้ำลด

กหลาง (กะหลาง) แหวง ไม่ค่อยใช้ บ้าง
ใช้ ละปัก

กหลาด (กะหลาด) เตียน โล้ง เกลียง
กะลาดกะต้อบหรือกะต้อบกะหลาด
หัวโล้น หัวล้าน

กลก (กะลือก) จ้ม กะลือกหะรอก
จ้มปลาร้า

กละ (กะละห) ๑. คล้อออกอย่างต้ายยุ่งๆ
หรือ สะสาง อย่างธุระกิจ

๒. ขับไปเสีย

กเล็ก (กะล้าก) ๑. ทำให้ตกใจ อย่าง
ไล่นก

๒. ทำให้เกิด เตือตร้อน บั้นบัว
วุ่นวาย ไข้ว่า กะลา้กะมอ

๓. ลุกขึ้น ไข้ว่า กะลา้กะตอ
กเลิบ (กะลาบ) ท่วม ทำให้น้ำท่วมตัว
เหมือนตั่งเวลาจุ่มตัวในน้ำ เวลาอาบน้ำ
น้ำในแม่น้ำล้าคลอง

กลอ (กะลอ) ก้ม โกง แสดงความเคารพ
บ้าง. หมายถึง ลูกเข้า ไข้ ท้อกะลอ

กลอลิง (กะลอลิง) หิงห้อย เลียะ
เหลียน ก๊ว บ้าง. เรียก ละเลีย

กลอหุ (กะเลาะห์) ๑. เจาะรู ไซ

๒. ยูป หรือ หลุดลงไปอย่าง
สะพานไม้แผ่นเดียว เวลามีคนเดินไป
หรือ ผุกรุดอย่างเร็วที่นกลงไปถูกเข้า

กฤษณามิต (กฤษณามิต) (ป. กฤษณามิต)
เพื่อนดี

กเหลิน (กะหลอน) พรหมนิ้วที่รู ของ
เครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องเป่า

กว (กะวะ) ๑. ตอม่อ

๒. ค้างคาว กะวะกะต๊าบปรีาด
ค้างคาวแม่ไก่ กะวะกะน้อย ค้างคาว
หนู

๓. โหน อย่างโหนราว มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

กวก (กะวก) ๑. ครึ่งหนึ่ง

๒. จวก หรือ ตวก ตัวกะจำส่วน
ที่เป็นที่ตัก โน้กะวก ต้ามกะจำ
หรือตัวกะจำทั้งหมด มีใช้แต่ในปัจจุบัน

กว (กอ) ๑. (ส. กल्प) กัป เช่น
มัว กอ หนึ่งกัป

๒. แยกป่า

๓. หัก โดยเฉพาะของแข็ง กอ
เลียะเปาะห์ หักออก

๔. กาว แบ่งเป๊ก

๕. น้ำตาล กอตา น้ำตาลโตนด
กอบาว น้ำตาลน้ำอ้อย

๖. กบ (บุรพบท)

กวาน (กะวาน) ต้นกระวาน กะวาน
เลียะต้ายจเกลด กระวานลิ้นวัว ต้น
ไม้ชนิดหนึ่งเปลือกของรากมีกลิ่นหอม

กวิ, กวี (กะว้อย) (ป. กวี) กวี

กวิง (กะเวียน) ข่า กะเวียนนิ้ว ข่าลิง
กะเวียนโหน้ก ข่าใหญ่

กวตุ (กะวตุ) ซ้อเชื้อ

กวุน (กะวุน) ดง อย่างดงข้าว

กวกุลน (กะวาว กุลน) ส่วนของเจดีย์
พม่า ตอนที่ยื่นออก

กเว (กะเว) ๑. ก้ม โกง หัน

๒. หมุน อย่างช่างบนหม้อ หมุน
แป้นทำหม้อ

๓. มะระ หะเนกะเว ก็ใช้

กะเวาะเล็ญ มะระจั้น กะเวาะเจม
หรือ กะเวเกยะเจม มะระจั้นก

กเวก (กะเวียล) ชั้นที่แตกออก ลักษณะ
นามสำหรับข้าวเม่าที่คั่วในหม้อดินร้าวๆ
แต่ละหม้อ กะเวียกยะมาย หรือ
หะมาย หม้อดินร้าว ๆ ใช้กับข้าวเม่า
กวางยูนกะเวียก ขนมอบอง

กเวก (กะว้อยจ) ยำผักดิบอย่างส้มตำ
หรือกล้วยดิบยำ ลูกยอดิบยำ ตำ ๆ
แล้วใส่ปลาล้างกับส้มมะขามเปียก กะ
ว้อยจก้อดจี้ ยำมะละกอ คือ ส้มตำ

กเวิง (กะวาง) คู่รัก บ้าง. ออกเสียง
กะวอยน หมายถึง คู่รัก ถ้าออกเสียง
กะวาง หมายถึง ความเมื่อย

กเวน (กะเวน) หิงกอ กะเวนกะวะหึ
ง้อยเปลี่ย บ้าง. หมายถึง ขด อย่าง
นอนขด

กเวว (กะว้ว) พัน บิด บิดเป็นเกลียว กะว้ว
โกละหึ บิดขันให้แน่น จุยากะว้ว ลม
บ้าหมู กะว้วบ้อดเลี่ยะนุ่หึ บิดขี้เกียด

กวาง (กะวาว) นกกาเหว่า

กวง (กะวอง) เบี้ยหมากรุก บ้าง. บัดนี้ไม่มี
มีที่ใช้

กะวะ, กวะ (กะวะหึ) ขด ลักษณะนามสำหรับ
สิ่งทีขดเป็นขด ๆ เช่น เชือกมัดกะวะหึ
เชือกขดหนึ่ง กะวะหึกร้อยด ไล่

เป็นขด ๆ ชุ่มกะวะหึ งูขด

กสกกสา (กะขักกะซา) ปวดแสบปวดร้อน
กระวนกระวาย

กสน (กะซอน) ๑. ใบไม้ชนิดหนึ่ง ใช้
มวนบุหรี่ปนเมือง
๒. เศร้าโศก มักใช้ กะซอน
กะซอ กะโซนกะซอ กี่ว่า ดู กะ
โซนกะซอ

กสบ (กะซ็อบ) ความกตัญญู ความตั้งใจ
กะซ็อบเกยะตะห้อ กิตติคุณอย่าง
มิฉนาทฐิ

กสว (กะซอ) ๑. เกสรดอกไม้ม ใช้
กะซอปะกาว
๒. ถรางหิง ๆ อย่างเต็ก หรือ
คนเจ็บ

กสห (กะเซาะหึ) ๑. คำตอบ บ้าง.
ออกเสียง เซาะหึ
๒. ถ่มน้ำลาย บ้าง. หมายถึง
สั่งน้ำมูก ส่วนถ่มน้ำลาย ใช้ เซาะหึ
ด้ายจกเซาะหึ น้ำลาย บ้าง. น้ำลาย
ใช้ ด้ายจกปายน น้ำปาก คือ น้ำลาย

กสอ (กะเซาะ) ๑. กุญแจ โคนกะเซาะ
ลูกกุญแจ เบื่อกะเซาะ แม่กุญแจ
๒. จุกสำหรับจุกขวด

กสอ, กส (กะเซาะ) ปอด

กสา (กะซา) ระวิงพันด้าย

กสาลว (กะชาโล) ทั้งกองไว้
 กสาก (กะขำบ) (ส. การุษาปณ) เหยียด
 กระษาปณ กะขำบงูหมียะ เงินตรา
 กสาก (กะขำบ) ยวง กะขำบปะเนาะห์
 ยวงขนน
 กสากยาค (กะขำบยาค) ผ้ำติดเป็นระบอย
 กสิ (กะเข็ญ) เสาคี่หนึบขาไว้มีลิมตอก
 เพื่อให้หนักโทษสารภาพ
 กสิ (กะชอย) ๑. ย้าย
 ๒. สัน ทัวสัน กะชอยต้อย
 แผ่นดินไหวสะเทือนเลื่อนลั่น เช่น
 เกี่ยวกับ ต้อยช
 กสิวานิชย์ (กะชอยเวียนิชเจ็ยะ) (ป. กสิ
 วนิชย์) ธุรกิจการค้า
 กสิสูนาคเสิบ (กะชอยชนะนาคะขำก) เสาคี่
 ออก เสาคี่ไป (ราชาศัพท์)
 กสุ (กะเข้) พายสำหรับพายเรือ
 กสุก (กะเข็ก) รก บัจ. ออกเสียง เข็ก
 กสุ (กะขำว) เขียน กะขำวปอดตรา
 (ส. ปตร) กระดาษหรือบัตรที่เขียนไว้
 กะขำวกะเนียง หรือ เนียง พรหม
 ลิจิต โขควาสนา ที่เชื่อว่าเขียนไว้ที่
 หน้าผาก กะขำวปานคี่ ภาพเขียน
 ระบายสี ภาพปั้น กระดาษที่เขียน
 กเสก (กะเข็ยก) ๑. หลน กะเข็ยก
 หารอก หลนปลาร้า กะเข็ยกอะเรีย

หลนปลาเจ้า

๒. กวน อย่างเด็กกวนแม่

กเส็ย, เก็สย (กะเข็ย) กระชิบ กะเข็ย
 เก็ยะไม้คู้ พุดกระชิบกระชามเบา ๆ
 ไม่ให้ใครได้ยิน

กเส็ (กะแะยะ) ล้อ ล้อยใจ บัจ. หมายถึง
 ชวน กะแะยะกะมอ ไร่ใจ บัจ.
 หมายถึง ชวนกันหลาย ๆ คน กะ
 แะยะกะมอปะโอเลีย ขอร้องอัน
 วอนให้ทำ ให้ไป

กสิวก (กะโซ๊ก) ๑. ผมหรือชนอ่อน
 กะโซ๊กลีมาว รกส้ม

๒. ชัง กะโซ๊กเขาะโก้น ชัง
 ข้าวโพค

กสิวนกสว (กะโซนกะชอ) เสร้าโศก
 โศครวญ

กสาก (กะขำว) สถาปแห่ง บัจ. ออกเสียง
 ชาว

กสิวก (กะช็อก) ชักลาก บัจ. ภาดกะช็อก
 ชุมเห็ด

กเส็ (กะขำง) แ่ง กะขำงเกิด แ่ง
 เอา กะขำงปลองเกิด ก๊ว

กเส็น (กะชอน) ๑. หัวหอม กระเทียม
 กะชอนเป็ยะเกิด หอมแดง กะชอน
 เบ็ยะตายัน กระเทียม เล็ยะชอน
 ก๊ว

๒. กสณ (ป. กสณ) กะซอน
 เจ้าห์ กสณสิบ กะซอนกะโม เฟ่ง
 กสณ กะโมกะซอน กัว่า

กเส่ม (กะขอม) ฤคฺณ

กสอ (กะขอ) ๑. พุ่มไม้ กะซอเก้ริบ
 กัว่า

๒. เขี้ยต กะซอจั้ง เขี้ยต
 เท้า อะซอ กัว่า มีใช้แต่ในปัจจุบัน

กเสอหุ (กะเขาะห์) ทำเสียงพืดฟ้าอย่าง
 หายใจแรง ๆ ทั้งคนและสัตว์ หรือ
 สิ้งน้ามุก

กสสป (กอลชะปะ) (ป. กสสป) พระ
 กัสสป

กหุ (เกาะห์) แห่ง เกาะห์โจัด แห่งผาก

กโหนกเหย (กะโหนกะเฮีย) ใจคอหงุด
 หงิด

กอ, กั (เกาะห์) คอ เกาะห์อะปลาว ต้นคอ
 บัจ. หมายถึง ปล้องคอ เช่นเดียวกับ
 กะนางเกาะห์ เกาะห์จาง ซ้อเท้า เกาะห์
 ตัว ซัมือ

กอิม, กอิม (กะอิม) ยัม กะอิมกะอิม
 ยัม ๆ

กเบต (กะเบ็ด) คุด อย่างคุดบุหรี หรือ
 ทอพีฟ บัจ. ออกเสียง ณะเบ็ด
 ณะเบ็ดบ็อก คุดบุหรี

กา (กา) ๑. งาน โกลนกา ทำงาน
 กาทอ การกุศล ปะกากะอิม แยม
 สรวลอย่างพระพุทเจ้า แยมพระโษษฐ
 แยมสรวล ปะกาเกยะจ้อด ทำกาล-
 กิริยา ทาย

๒. กาคัมน้ำ กาลแก้กัก กาน้ำชา
 กาคายุชชา กัใช้ กาคายุช
 กะตาว กาคัมน้ำร้อน

กาคู (กาคู) ร้าย แรง กล้า เช่นเริ่มชาย
 กาคู เสียงแปร้ระกายหุ ปะชายุนกาคู
 พุดจาไม่อ่อนโยน

กาคูตู (กาคตาว) เรือสำเภ บัจ. เรียก
 เกลิงเขีย หรือ บางเขีย

กาน (กาน) ๑. ปอ บาน

๒. ที่กันเป็นตอน ๆ เช่น กาน
 เปยะตอย ตอนในเรือทราย มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน

กานกาน (กานกาน) ด้วยกัน บัจ. ไม่มี
 ที่ใช้ ใช้เฉพาะเสียงท่านร้อง ดังใช้ว่า
 อะฮ่านกะเรอะโมงกานกาน ท่าน
 ร้องกาน ๆ

กาปรี (กาบประอย) (อาหรับ. kagir)
 คนนี้โกร

กาปลา (กาบปลา) ขวาน บัจ. ไม่ใช่
 ใช้ มุ่ย มุ่ยกวาน ขวานโยน

กาปี่ตาน (กาบปี่ตาน) (อ. Captain)
 กัปตัน

กาบสาจดว (กาบข้ายงหอ) ไม้จำพวก
บ้านไม่รู้โรย บ้าง. ดอกบ้านไม่รู้โรย
เรียก ปะกาวัลละเซยะ

กาบกาย (กาบกาย) ทุ๊กแก บ้าง. ใช้
กบแก

กำ (กาม) แกลบ

กามคุณ (กามะคุณ) (ป. กามคุณ) กามคุณ

กายกว (กายกอ) เสมอไป เป็นนิത്യ
ตลอดไป

กายกุนาย (กายกะนาย) ชักสน เดี่ยวตาย
ไม่มีญาติพี่น้อง อนาถา (ศัพท์วรรณ
คดี)

กายพน (กายะพน) (ป. กายพนฺธน)
รัศประคต สำหรับพระ

กายย (กายะ) (ป. กาย) กาย ตัวตน
เจยะเก้กายะ ตัวเอง

กาล (กาละ) (ป. กาล) กาล เมื่อ เช่น
กาละเนาะ เมื่อนี้ เวลานี้ บ้าง. ไม่
ค่อยใช้ กาละ แต่ใช้ อะเกียน
เช่น อะเกียนเนาะ เวลานี้ กาละ
เกรกอะลักเตยะหี ฤกษ์ดี ได้ฤกษ์
ทะเลปะขอเยยะ เวลาขำรุ่ง

กาลกานี (กาละกานอย) (ป. กาลกณฺณี)
กาลกณี

กาลยุด (กาละยุดตะ) (ป. กาลยุดต)
ฤกษ์ดี ฤกษ์เหมาะ

กิก (กิก) (ป. กิก) นกตะขาบ
กิต (กิต) กัด กะมัดกิต ยุงกัด กุดกิต
หมากัด ชุ่มกิต งูกัด

กิจจ (กิตเจยะ) (ป. กิจจ) กิจการงาน
กิตเจยะจะราง หรือ สะราง งานบัญชี

กิตติ (กิตตอย) (ป. กิตฺติ) ช้อเสียง
กิตตอยโยคชะ หรือ กิตตอยเยชะชะ
เกยรติยศ ช้อเสียง

กิณนร (กิณนะระ) (ป. กิณฺนร) กิณนร

กิณนรี (กิณนะรอย) (ป. กิณฺนรี) กิณนรี

กิริง (ก้อยเรียง) การกระทำ ก้อยเรียง

กะล้อยแก่ละ กรรมเก่า ก้อยเรียง

ช้อยบั้ง ความคิด คิด ก้อยเรียง

เจยะซาง เสวยสุข ก้อยเรียงแตม

ตารัฐู ก้อยเรียงปะตอยตอย การ

กระทำที่ทำได้แล้ว สร้างสมไปแล้ว

ก้อยเรียงปะโม เพิ่มพูน สะสมให้มาก

ขึ้น ภาวนา ก้อยเรียงปุ๊ราบอ มุ่ง

ไป ก้อยเรียงแล้วตะมอ กลังเกลือก

ไปมา บ้าง. ใช้ ก้อยเรียงแล้วกะมอ

กิลสปาต (ก้อยละชะปาด) การคิดถึงคู่รัก

ความรัก ความเจ็บใจ

กิลส (ก้อยเลขะ) (ป. กิลส) กิลส

ก. (ก) เहां กุดก. หม่าहां

ก. (เก้า) ต่อ แก่

ก. (เกก) จิกเล็บลง

กุด (กุด) ตัด สับ เช่น กุดไอ้หี สับพื้น

กูด (กูด) จำนวนแสน

กูดุขร (กูดุขระเวียะ) (ป. กูดุขร) กูดุ
ขร (ข้าง)

กูดุทล (กูดุทเลียม) (ป. กูดุทล) กูดุ
ทล (ตุ้มหู)

กุน (กุน) ๑. กุเขา

๒. คนแคะ กุนกัวะ คนค่อม
พวกที่มักอยู่ในวัง หลังโกง ใช้ กุน-
กัล หรือ กุนกัลกะรำก หรือ กุน-
เคยะจ้อก

กู่ (กู่) ๑: (ป. กูโม) ราชกุมภ

๒. ต้นหน่อกะลา ต้นไม้พรรณชำ
ชำต้นสูง ใช้แกนในทำแกงเสียง

กูดุมาม (กูดุมาม) หนุ้าฝรัน กูดุม
ราน ก็ใช้

กูปเรง (กูปเรียง) ถึงเวลาควรแต่งงานได้

กูดุม (กูดุมเยะ) (ป. กูดุม) มาตราดวง
ชนิดหนึ่ง

กูดุม (กูดุม) (ป. กูดุม) กูดุม

กูด, กูด (เก้าชะละ, เก้าช่อ) (ป. กูด)

กูด

เกก (เกก) คม

เกง (เกง) เกย กั้นเคย เช่น อ้ว-
เกยงอ ฉั้นเคยไป อ้วเกยเกยง
เจียะ ฉั้นไม่เคยกิน เต้เกยงอ
มันเคยตัว

เกง (เกง) รอบ ๆ เช่น กอยนฮ้อย
รอบ ๆ บ้าน มีใช้แต่ในบัจจุบัน

เกงกา (เกงกา) การงาน

เกจ (เกจ) (ป. กิจ) กิจการงาน
เกิดเจียะกูด้าง ธุระยุ่งมาก เกิด
เจียะโกด (ป. กศกกิจจ) การฉั้น
อาหาร (สำหรับพระสงฆ์)

เกต (เกต) เอา เกิดนา เอาไป เกิด
เนียง เอามา ใช้เพียง นา หรือ เนียง
หรือ กะเนียง ก็ได้

เกตร (เกตร) เอาละ พอดะ โหนัก
เกตร พอทีเดียว บัจ. โหนักเกตร
หมายความว่า อาศัยตัวเอง เลี้ยงตัวเองจน
เติบโตมา

เกบ (เกบ) หนีบ หะตามเกบ ปูหนีบ
เกบไซก ตัดผม บัจ. ออกเสียงเป็น
เกบ หะตามเกบ ปูหนีบ เกบไซก
ตัดผม

เกม, เสกม (เกม, เซกม) กำ ลักษณะนาม

สำหรับของกำหนึ่ง ๆ เช่น หะเนมัว
เกม ผักกำหนึ่ง

เกล้า (เก-ลาชะ) (ป. เกลาไส) ภูเขา
ไกรลาศ

เกล้า (เก-ลา) ชื่อเทวดาพวกหนึ่ง

เกล้า (เกว้อค) ชื่อนกชนิดหนึ่ง ชื่อ
อาจารย์แก้วคในเรื่องมโหสถ

เกว (เก) ๑. ไส เซ็งเก ก็ใช้

๒. ชั่ง คณะดู เล็งดู เกเกตุ
โกงเอา หลอกเอา บ้าง. ออกเสียง
เป็น เกเกตุ หมายถึง หยั่งดู พิจารณา
ดู อย่างในการทำงานแต่ละชั้น ๆ

เกห (เก๊ะห์) ๑. จารหนังสือ

๒. ดอกพิกุล เรียก ปะกาเวเก๊ะห์
หรือ กาวเก๊ะห์

เกลา (เกชา) (ป. เกไส) ผม

โก (กาว) พี่ชาย กาวกัฏี พี่ชายคนหัวบี
กาวเต๊ะ พี่น้อง ญาติ กาวเขี่ย พี่
เขย พี่เมีย

โกเขี่ย (กาวเจีย) พรหม บ้าง. เรียก
กาวเจีย

โกนาเกิม (เกาเนียเกิม) (ป. โคนาคมน)

โกนาคมน พระพุทธเจ้าองค์ที่สองใน
ห้าพระองค์

โกก (โก๊ก) เรียก โก๊กกาว ตั้งชื่อ
โก๊กนา เรียกไป โก๊กเนียง เรียกมา

โกฏฐาส (โกคหาชะ) (ป. โกฎฐาส)

ส่วน ส่วนแบ่ง

โกน (โกน) ลูก เรียกหน่อต้นไม้อ่อน ๆ

บางอย่าง เช่น โกนปรี๊ด หน่อกล้วย

โกนกะน้อยตอน ฝักหนูขึ้น โกน

กะมา ลูกแฝด โกนกะมินเก๊าะ

หลานชาย (ลูกพี่สาวน้องสาว ลูกพี่
ชายน้องชาย) โกนกะมินเปรี้ย

หลานสาว (ลูกพี่สาวน้องสาว พี่ชาย
น้องชาย) โกนกลาง กาฝาก บ้าง.

หมายความว่า ลูกกำพร้าวัวว้ย โกนเกล็ชง

ลูกหมู โกนกลอ ลูกหมา โกนกวาน

ชาวบ้าน โกนชะม่าน ลูกเขย โกน

ชะเต๊ะ ลูกสุดท้อง ไม่จำกัดหญิงชาย

โกนชะเอ๊ะห์ ลูกสะไภ้ โกนชะ

โน้ว พวกคนธรรม กิณนร กิณนรี

ที่ว่าสวยงามนัก โกนเก๊ะกาว ผู้มี

ตระกูล โกนเล็ชะเป๊ะห์เป๊ะชะเงชะ

ลูกเก็บมาเลี้ยง คือ ลูกบุญธรรม โกน

กัฏี ลูกหัวบี โกนง้ายง เล็ก โกน

จาว ลูกหลาน โกนจาวจ๊ะห์ หลาน

เหลน โกนจ้อด หัวใจ โกนเจชะ-

เมียว เกษตรกร โกนจ๊าด ลูก โกน

เจ็ดขวาง ลูกราชสีห์ โกนแดง พล

เมือง โกนแดงโกนกวาน ชาวบ้าน

ชาวเมือง โกนเต๊ะห์ ลูกอ่อนที่ยัง

กินนมอยู่ โคนก๊วะ ลูกศิษย์ โคน
 ตะเมาะ ไต โคนละควัว ลูกกลาง ๆ
 รองหัวบี โคนเตยะเต๊ะ ลูกสุดท้อง
 โคนปาว ลูกนกเขา โคนปะนาน
 ทหาร โคนปะนอก ลูกกัญแจ โคน
 หาร้าบ ลูกนกพิราบ โคนเบยะกัว
 ลูกแมว โคนเป ลันปีที่ใช้เป่า โคน
 พุยนเกือระที่ หัวใจ โคนเปยะเบ๊ะ
 ลูกแพะ โคนโปัด หม้อเล็ก ๆ หม้อ
 หนู โคนโมัด ลูกนัยน์ตา โคนแะ
 ลูกควาย โคนมัวเด็งมัวเดยะเก๊ะ
 ชาวต่างประเทศ (ลูกเมืองเดียวกันทวีป
 เดียวกัน) โคนรุ่ม ตักตา โคนรวัว
 บรवार คนไข้ โคนเลยะต้ายจ หรือ
 โคนกะต้ายจ ลันไก่ โคนโลัก ลูกกบ
 ขนมหินที่เป็นตุ่ม ๆ ไม่เป็นเส้น โคน
 ฟอม ลูกเลี้ยง โคนฟอมเกือระ ลูก
 เลียงชาย โคนฟอมเปรี้ยว ลูกเลี้ยงหญิง
 โคนหา ผู้ตี โคนชอ แกะ (สัตว์)
 โคนเสมียน เจ้าชาย โคนเสมียน
 เปรี้ยว เจ้าหญิง โคนอะเรียง ลูกตัว
 โคนเปยะเน็ยจ ลูกหาบ โคนเกยะ
 เน็ย ลูกในไส้

โอบ (โอบ) ๑. อยู่ได้อานาจ ใช่ว่า
 โอบตัว

๒. ตัดสิน ใช่ว่า โอบกาย โอบ

หะเม็ด ตัดสินประหารชีวิต

โก๋กู (โกมแก้ว) พร้อมด้วย

โก๋ทริ่ม (โกมเตยะเร่ม) พร้อมเพรียง

โกลาหล (เกาเลียสะละ) (ป. โกลาหล)
 เสียงและเหตุวิปริตก่อนจะสิ้นกัลป์

โกล (เกาชะ) (ป. โกล) มาตราวัดความ
 ยาวเท่ากับ ๕๐๐ กัณฐุ ก๊ิด ก๊ัว

กาว (กาว) ดอกไม้ (ตัดจากคำ ปุ่กาว)

กาวกอนนะกา ดอกกรรณิการ์ กาว

เกะที่ ดอกพิกล กาวกอน ดอกมณฑา

กาวกอลอยนเลยะต้าย ดอกกฤษณา

(ที่มะละแหม่ง เรียก กาวหะนัจ)

กาวชะบัต ดอกไม้จำพวกชิง กาว

เกยะเจียง ดอกกล้วยไม้ชนิดธรรมดา

ที่ผู้หญิงในพม่า ชอบใช้แซมผม กาว

โคนเชยะเรย ดอกของต้นจันทน์

กาวเก็บช ดอกกล้วยไม้ กาวกู๊ต้าย

ดอกหงอนไก่ บัจ. เรียก กาวนัวายน

กาวเจยติพอ ดอกจันทน์ เครื่อง

เทศ กาวโตพอ ดอกไม้ชนิดหนึ่ง

บานในเวลากลางคืน กาวปะโมัด

ดอกไม้ไฟ กาวปรั้ว หิมะ ฝนฝอย ๆ

กาวเลยะต้าย ดอกช่อนกลิน กาว

บุนช้ายจ ดอกเทียนกิ่ง กาวเมยะเลอ

ดอกมะลิ กาวเสมียนจัว ดอกทาน

ตะวัน กาวโล๊ะเชยะ ดอกบานไม่รู้

โรย กาววายน กานพลู คุ้มหูก้าน
 กาวอะหนู ดอกบุนนาค กาวชะ
 ดอกกระท่อม กาวหะเลีย ดอกดาวเรือง
 กาวหะเกาะ ดอกบัวบูชาพระ กาวฟ้า
 ดอกบัวสาย กาวเลียะจอง ดอกบัว-
 สายชนิดหนึ่ง ดอกเล็ก ๆ สีขาว ๆ
 ไม่นิยมกิน กาวกะตุม ดอกผักตบ
 (ผักตบถาฐี ดอกใช้แกงกินได้) กาว
 กะตุมไบบัง ดอกผักตบชวา กาวยะฮุก
 ดอกยี่หุบ .

กัก (ก๊อก) บั้นก้ออย่างบั้นข้าว
 กักมาย (ก๊อก-มาย) ทิศตลาสำหรับจับ
 กัก (กอม) ๑. (ป. กम्म) กรรม

๒. สายฟ้า จรวท กอมพะรัต
 กระสุนลูกปราย กอมเบยะโลค
 ลูกปืนใหญ่ กอมเซ่น้ำด ลูกปืน
 กระสุนปืน

กะ (กะห้) โคน กะห้โซ๊ก โคนผม
 กะจระ (กะห้จะระ) โยนเข้ากองขยะ

เกตุ (ก๊าก) ๑. น. กบ ก. ไสกบ
 ๒. หลังค่อม โคง ก้ากขุน
 กัว่า ตู กูน

เกิง (กาง) ๑. โคง กางกละ กัว่า
 ๒. กงเรือ

เกิงกา, เกงกา (กางกา, กอยุนกา) งาน
 ธุระ บัจ. ไม่ค่อยใช้คำ กอยุนกา
 ใช้แต่ เกยุนกา

เกิต (ก๊อค) (ป. โกฏี) แสน

เกิน (กอน) ๑. ดอกมณฑา เรียก
 กาวกอน

๒. จำนวน กอนตอน เงิน
 ส่วนแบ่ง

เกิบ (ก๊อบ) เวลา กาล ก๊อบเป็ยะตอม
 เวลากลางคืน ก๊อบกุดา กาลก่อน

เกิบก (ก๊อบกะ) สุ่มปลา

เกิม (กอม) ค้าย ก็ เช่น ชะรายชะ
 โกงกอม เลยะปะกรอมตอน ทหาร
 กล้า ก็ อัยาวคอิทธิฤทธิ์หรืออวดเก่ง
 ชน อัวเลากอม ฉันทไปค้าย

เกอว (กอล) ให้ กอเจยะ ยกให้ในการ
 แต่งงาน ให้กินให้อยู่ กอเซยะฮัด
 ให้กำลังใจ กอปะลอน การคืนให้
 กอป่ายุน ให้เสียง อย่างกระแอม
 กระโอเพื่อให้อูว่าอยู่ บัจ. ใช้ กอปะ
 ชายุนกอปอน ฉันท (สำหรับพระสงฆ์)
 กอปะม้งปะมัวไค้ ทำพิธีกรรมรักษา
 พร้อมทั้งระวังคแลรักษาระหว่างตั้งกรรม
 กอเลียะกอดป่าบ สะคั้ง กลัวบาป
 กอเลียะโล่มสะวา รักษาเยียวยาให้
 หาย กอชะต้อย ให้สติ แนะนำ กอ
 อะโคง อนุญาต

กอ (กอ) ๑. ค้าย และ กับ กะ

๒. (ป. กปฺป) กัป กอเพยะเวียะ
 กัปและภพ

เกอหฺ (เกาะหฺ) ๑. เทหัง
 ๒. ผ่อง ใช้กับ ปู้ เป็น ปู้เกาะหฺ
 ชาวผ่อง
 ๓. รว้อย่างเร็ว บัจ. ไม่มีใช้
 ใช้ เตยะจู้ เกล็งเตยะจู้ เรือเร็ว
 กะมอยเตยะจู้ หลังการ้ว
เกหฺ (กะตาง) แพง มาก โห่หนักตาง
 หรือ โห่หนักตาง ใหญ่มาก
เกหฺตุ (กะต้อต) ออกจากไซ้ (ตอนปัก
 เป็นตัวและแม่เจาะไซ้แตกแล้ว) บัจ.
 ออกเสียง ต้อต
เกหฺตุปาก (กะต้อตป้ายจ) เต็มที่ ถึงคราว
 กะต้อตสะต้อต กั๊ว
เกหฺนุ (กะตอน) ๑. แคน กะตอน
 แกร็ก กั๊ว
 ๒. ทกปลา ใช้ว่า กะตอนกั๊
เกหฺนุคโหบ (กะตอนเกยะโต๊บ) ทำให้สั้น
 ทำให้แคบ หุบอย่างหุบรุ่ม
เกหฺนุครก (กะตอนแกร็ก) ถูกขังไว้
เกหฺว (กะตอ) อย่าง ประการ เม็ยะเง่อ
 เม็ยะชอยนกะตอ มงคล ๕ ประการ
เกหฺห (กะเต๊ะหฺ) สมอง ใช้ เกยะเน็ย
 กะเต๊ะหฺ กลายนกะเต๊ะหฺ มัน
 สมอง กะเต๊ะหฺเตอ ยอดเขา
เกหา (กะดา) ตัน บัจ. ออกเสียง ดา
เกหาจ (กะลายุน) เหล็กกล้า ตุ กหาจ

เกหฺห (กะคู้หฺ) เกลียด กะคู้หฺเม็ยะ
 และ กั๊ว กะคู้หฺกะแนะกะน้ำด
 น้ำสะอิดสะเอียน นำเกลียด
เกหฺก (กะเคยก) เบี่ยง พระเคยก กั๊ว
เกหฺสิ (กะตัก) ชี หรือขึ้นรด ลงเรือ
 บัจ. ออกเสียง ตัก
เกหฺกิกว (กะตักเกยะเว็ยะ) กระตากอาย
เกหฺกเปง (กะตักปอยุน) เต็มบริบูรณ์
เกหฺจ (กะตาง) ๑. นูหนวก
 ๒. ร่ม สัปทน กะตางเบ็ยะตายน
 ฉัตรสำหรับพระราช (ร่มขาว) กะ
 ตางจีย้ายจ ฉัตรเหนือองค์พระ กะ
 ตางปะยาง สัปทนสำหรับแห่นาค
 ๓. กระบอก กะตางตุน กระ
 บอกไม้ไผ่ บัจ. กะตางตุน กอไผ่
 ดงไผ่ ดอยุน หรือ ดายุน จึงจะหมาย
 ว่า กระบอก
เกหฺบ (กะค้ำบ) หัว หัวมัน หัวเผือก
 กะต้ำบกะดาว หรือ ดาว หรือ ก้าบ
 ดาว สีเขียว กะต้ำบกราว หัวเผือก
 กะต้ำบกุวย หัวมันนง หัวมันเสา
 กะต้ำบกะบาง หัวเรือ กะต้ำบ
 ปวดหัว กะต้ำบชุ ตอไม้ บัจ. ใช้
 เต็ยะเกอชุ กะต้ำบเค็ง หัวเมือง
 สำคัญ ชั่วต้ำบเค็ง ญาติคนหนึ่ง
 ที่เอามามั้ตรวมกันใช้ทำไม้กวาด กวาด,

ลานวัด กะต๊าบเค็งมะห้เรียะห้ หัว
เมืองสำคัญของแคว้นหรือของรัฐ กะ
ต๊าบเต๊ะห้ หัวนม หัวนมปลอม กะ
ต๊าบขาว กระชาย

เกุทอหุ (กะเคาะห้) เข้าใจ มักใช้ กะ
เคาะห้จ๊อด

กุด (กะตอ) ลูกขึ้น เกิดขึ้น ใช้ กะตอ
โต๊ะ จัวกะตอโต๊ะ วันเกิด

กุนก (กะนั๊ก) หลักที่ตอกไปในดินอย่าง
เสาเต็นท์

กุนกุกเผลอ (กะนั๊กกะพอ) ต้นสลอด
ลักกะพอ ก็ว่า

กุนกุกเหิง (กะนั๊กจ้าง) ข้อเท้าสัตว์สี่เท้า
เช่น ม้าและวัว

กุนง (กะนาง) ลาย ทาง ตุ กุณง

กุนงสูง (กะหนเฮ้า) ปลายข้าว บ้าง.
เรียก ตะโนนเฮ้า

กุนตุ (กะโน้ต) ปลาย สิ้นสุด ที่สุด
กะโน้ตอะเย็ก สิ้นอายุ ตุ กโฉต

กุนหุ (กะเนาะห้) ๑. ขนุน
๒. ไม้หอม ใช้เป็นแม่แรงงัด
๓. ไม้ค้อนขว้างกา ใช้ว่า และ
กะเนาะห้ และตะเนาะห้ ก็เรียก

กุนาต (กะนัต) วัด นับ กะ บ้าง.
หมายความว่า ชาน กะนัตบาว ชานอ้อย
ตุ กะมอ ๒. กะนัตลิ้มาว กากส้ม

กุนาย (กะนาย) กระตังผักข้าว

กุนิ (กะน้อย) ๑. หนู เกียะน้อย ก็
เรียก บ้าง. เรียก กะน้อยย่อน หนู
หรั่ง

๒. คีปลี กะน้อยเจียน ก็เรียก
แต่ บ้าง. หมายถึง หนูทุก

กุนิง (กะเนี่ยน) ๑. แก้ม

๒. ช่อ บ้าง. ใช้ โจ้

๓. เข็ม ตะเนี่ยน ก็ว่า

กุนิบ, กุนิบ (กะแน็บ) หัว อย่างเคียวพระ
ราชา ลักษณะนามสำหรับกองทัพ เช่น
มัวกะแน็บ กองทัพกองหนึ่ง

กุนิ (กะนอย) พัน พันกระดาน พัน
บ้านปลูกไผ่ เรียก กะนอยชู ตะ
นอย ก็ใช้ บ้าง. ออกเสียง นอย
นอยอั้งหะเตอ พันซิเมนต์ นอย
ต้อย พันเป็นดิน

กุนิกัน (กะนอยกะนอม) ประองคองกัน
ประนีประนอมกัน บ้าง. ใช้ ประนอย
ปะนอม

กุนุ (กะเน้า) หอย ตุ กณุ

กุนุกุนาย (กะเนิกะนาย) รวกวน
บ้าง. หมายถึง เกิดโกลาหลอลหม่าน

กุนุย (กะน้อย) ลิง

กุนุย้า (กะน้อยเยียม) ต้นกะนาง หรือ
ข้างเผือกหลวง แปลตามคำว่า ลิง

ร้องให้ ^๕ ทงนเพราะคันไม้มีลำต้น
 เกลี้ยงถึงบันช้นยากจนถึงแก้ร้องให้

กุนทุ (กะเน้าห์) เต่าตนุ

เกนง (กะเนียง) ๑. หน้าผาก กะเนียง
 เกละห์ ก็ใช้
 ๒. ไม้เลื้อยชนิดหนึ่ง

เกนงวัว (กะเนียงวัว) ต้นประจำตีควาย
 มักเรียก กะเนียงบัว มีค. กะเนียง
 บัว คือ ต้นมะหาด

เกนงหตุ (กะเนียงฮ้อต) ไนบั้นฝ้าย

เกนบ (กะเนียบ) เหน็บ กะเนียบบุน
 เหน็บมิต บุนกะเนียบ มิตเหน็บ กะ
 เนียบปายนกะนั๊ก หนีบรักแร้

เกนห (กะเนาะห์) เหล็กจารหนังสือ เช่น
 เดียวกับ กเหตุ มักเรียก เนาะห์

กุนาว (กะนาว) มั่ง บัจ. เรียก เม็ง
 ตามไทย ก็มี

กุนัง (กะนอง) ตง พันเรือ

กุนะ (กะนะห์) ลักษณะนามสำหรับสิ่งเล็ก
 แบนอย่างใบไม้ กะนะห์ชุมวุกะนะห์
 ใบไม้ ๑ ใบ ใช้ ตะนะห์ ก็มี

กุนะขหุ๊ง (กะนะห์ขะเหินยุน) ล้นกระดิ่ง
 ผูกคอควาย

เกบิก (กะบัก) ครก บัก ก็ว่า มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน

กุม (กะมะ) แผลง กะมะกระ แผลงเมา

กุมง (กะมาง) หอยแครง

กุมบ (กะม้อบ) หมู พวก คณะ

กุมว (กะมอ) ๑. เสือ พรหม ผ่าผวย
 ๒. ใบอ่อนของต้นไม้
 ๓. เฝ็ม กุณ

กุมวมขโตน (กะมอเมยะคะโตน) ภาวนา
 นับตูกประจำ

กุมอ (กะเมาะ) ทุก ๆ กะเมาะ-
 เมยะนิะห์ ทุก ๆ คน

กุมางเอ็ง (กะมาขุนอาง) นกเงือก

กุมาย (กะมาย) ๑. เป็นหม้าย
 ๒. สะพายของ

กุนินปรัว (กะมินปรัว) เจริญ เติบโต

กุนิม (กะแมม) หมี่ กะแมมเมยะนิะห์
 หมี่คน

กุม, กุมู (กะเม้า, กะหุเม้า) ๑. ชาว
 มักพูด เม้า
 ๒. ขนรวา

กุมย (กะมอย) แซกมาเยี่ยม

กุมุห (กะมุห) เผือกสำหรับปีดคลอง
 จับปลา ใช้คู่กับ กะมาขุน ลอบ กะ
 มุหะกะมาขุน ทั้งเผือกทั้งลอบ

โกมุวดู (กะมอช) ใบไม้อ่อนเพ็งคลี่ใบ

กุมาว (กะมาว) ต้นหมาก บัจ. ใช้
 ตะนอมช็อค ต้นหมาก

กุนิ, ตุมิ (กะเมาะ, ตะเมาะ) หิน กุเขา
 บัจ. กุเขา ใช้ เต้อ

กุ่มโบ้เก็งโกน (กะเมาะเบ้อะกำงโกน) นก
อินทรีตัวเมียคาบลูก หมายถึง ไม่ บ้าง.
เรียกไม่ว่า **หวูด**

กุ่มง (กะมอง) งวงช้าง บ้าง. กะมอง
คือ กระพองส่วนโหนกหัวช้าง กะ
มองเจียน ก็ใช้ ส่วนงวงช้าง บ้าง.
เรียก **กะเปาะห้เจียน**

กุ่มะ (กะมะห้) ๑. แอก
๒. สว่างแล้ว เรียก **งัวกะมะห้**
ตะมะห้ ก็ว่า

กุ่มอ (กะมอเป็รียง) หนุ่ปากควาย
ตะมอเป็รียง ก็เรียก

กุ่มอหุ (กะเมาะห้) ลัน อย่างน้ำไหล
ลันจากหม้อ **ตะเมาะห้** ก็ว่า

กุ่มว (จุ่มอ) มาก บ้าง. ใช้เป็นคำอุทาน
อย่าง แหม เช่น **จุ่มอเคาะห้แก้วะ**
แหม ตีจริง **จุ่มอเจยะมิบ** แหม กิน
อร่อย

กุ่มยา (จุ่มยา) ลม **จุ่มยากระว** ลมบ้าหมู
จุ่มยาเกยะเป็ด ลมพายุ **จุ่มยาจองปะ**
รอง แก๊สในท้อง **จุ่มยาแต่กฮ้อย**
ก็ใช้ **จุ่มยามร่าด** ลมพายุใหญ่อย่างไต้
ฝุ่น บ้าง. เรียก **จุ่มยาเพยะร่าด** **จุ่มยา**
ปรั่วแม่ลอง พายุฝน **จุ่มยาแม่ลอง**
ลมพายุ **จุ่มยาเลอะ** ลมเรอ ทำให้
สำรอกสำหรับเด็ก

กุ่มยาก (จุ่มยาก) ๑. พระ พระพุทธรูป
๒. คำยกย่อง คำใช้แก่เจ้านาย
คำรับใช้แก่เจ้านาย อย่างพะยะคะ
จุ่มยากโก้น ที่เกี่ยวกับพระราช
มิจุ่มยากโก้น พระราชชนนี **เมื่อยะ**
อ้อจุ่มยากโก้น คำกล่าวถึงบิดา
บังเกิดเกล้าอย่างยกย่อง **จุ่มยากชอย**
สิริ สง่าราศี **จุ่มยากชอยป้อย** สิริ
สามประการ **จุ่มยากเกี่ยมย่าง** เจ้า
ชีวิต พระปกเกล้า

กุ่มยาน (จุ่มยาน) (คำพม่า) หนาบ บ้าง.
ไม่มีใช้มีแต่ที่หมายว่า เถียง

กุ่มย่า (จุ่มยาม) จระเข้ (สัตว์) กับ จะเข้
เครื่องดนตรี

กุ่มยาขุ่กา (จุ่มยาปะกา) ดอกไม้ตูม

กุ่มยาเจหุ (จุ่มยาเจห้) ห้อย

กุ่มยาเขอหุ (แจยะเคาะห้) สวย แจยะ ก็ว่า
แจยะเห่ลัน สวยทรู สวยเรียบร้อย

กุ่มยาขุ (จุ่มยา) ชะเง้อดู **จุ่มยาโรง** ก็ว่า
จุ่มยาเชยะมี แอบดู บ้าง. หมายถึง
ดูอย่างพินิจพิจารณา

กุ่มยะ (จุ่มยะห้) ๑. ลา (สัตว์) บ้าง. ใช้
ชะยะห้ชะห้ ม้าลา
๒. ช้แจง แสดง บอก เช่นเดียวกับ
กับ **ปะยะห้**

กุ่มยาขุ (จุ่มยาขุ) สวม ตกแต่งร่าง

กาย แต่งตัว กุยางกราย ประดับ
 ประดา
 กุข (กะขอ) เช็ด เช่น อวัยวะ
 ฉันทัดแล้ว มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 กุรตุ (กระกูด) (ป. กรกฏ) เคียน
 กรกฏาคม
 กุโรตุ (กระโกตุ) แบ่งหอม แบ่งกระแจ
 ฤทธิ์ (กระมอย) มีค่า เหมาะสม
 กุรวิต (กระวิต) นกการเวก
 กุรฎ (กุรฎ) ๑. แก่น ตะเภาะกุรฎโก้น
 หินที่เป็นหลักเป็นแก่น กุรฎเกรียง
 อำพันเมืองมะละแหม่ง กุรฎช ไม้
 แก่น ไม้เนื้อแข็ง แก่นไม้ กุรฎเฮียง
 ที่เป็นแก่นสาร เหวะเซียงกอกุรฎ
 ที่ไม่เป็นแก่นสาร เหวะมวกอกุรฎ
 ก็ใช้ กุรฎเลยะกอม ต้นสี่เสียด
 กุรฎโกรบ ทรัพย์สิน กุรฎหุลาว
 จริง แท้ กุรฎโก้น ๕ เดิม
 ๒. จะ กุรฎเกยะตะ อนาคต
 เวลาที่จะมาข้างหน้า (ภาษาหนังสือ)
 กุรฎกทิน (กุรฎกะทิน) ปฏิทิน บัจ.
 เรียก กุรฎอะทิน
 กุรฎ (กุรฎ) เทียวไป อย่างคนมีทุกข์
 หาที่พักไม่ได้ กุรฎโกร ก็ใช้ กุรฎ
 เตยะเรยนอา เทียวไปเที่ยวมา บัจ.
 มี กุรฎเกยะเนยุน คุรคตุเหวไป
 โดยไม่มีจุดหมาย

กุรตุ (กุรตุ) ชัดขวาง กุรตุเตยะเนย
 ก็ใช้
 กุรตุสกุ (กุรตุชะโก) สืบความลับ
 กุรตุสมัว (กุรตุอนชะมัว) ๑. เวลาเย็น
 บัจ. ใช้ อะเกยุนชองัว เวลาตะวัน
 ค่ำ คือเวลาเย็น
 ๒. เช่นสรวง มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 กุรตุ (กุรตุ) ติด ติดอยู่ ใกล้ ชิด ติด
 กัน เช่น ฮ้อยกุรตุอบ บ้านติดกัน
 กุรฎ (กุรฎ) ทราย เครื่องชั่ง ทราย
 ก็ใช้
 กุรฎ (กุรฎ) ญาติตะโป น. ตะโป
 บัจ. ตะโป ใช้ กะรายุน
 กุรฎ (กุรฎ) ๑. ล้าง อย่างล้างภาชนะ
 ล้างมือ ล้างเท้า ล้างหู ใช้ กุรฎัต
 กุรฎฉัง กุรฎกะโต (แต่ล้างหน้า
 ล้างตา ใช้ ล่ายุนเมิก ล่ายุนไม้ด)
 ๒. ต้นนุ่น บัจ. กุรฎายจ เรียก
 นอมกุรฎายจ
 กุรฎ (กุรฎ) ยุ่งเป็นปม ทุยกุรฎาน
 ก็ใช้ กุรฎานเจีย ยุ่ง บิด กุรฎานเชยะ
 ฆาน เป็นปม ยุ่ง โดยปริยายหมายความว่า
 คิดยุ่งเหยิง คิดเตลิดเบิดเบี่ยง หรือ ไป
 เตลิดเบิดเบี่ยงไกลจะบ้า
 กุรฎ (กุรฎ) คีบ หนีบ โอบอ้อมบีบ
 ขำคึกไว้ในวงล้อม ขนาน อย่าง

จิวกร๊อบสนาม วันชานาปี หมายถึง
วันเนา วันสงกรานต์วันกลาง

กราย (กราย) แปลภาษา โดยเฉพาะภาษา
บาลี บัจ. ใช้ กลาย

กรายปะกาว (กรายปะกาว) ดอกไม้ตูม

กรี (กร้อย) ๑. (ส. ทวี) ทวี สาม
กร้อยกะเต็ก ตรีกฎก ของเผด็จร่อน
๓ อย่าง ได้แก่ กะน้อย ทีปตี เลื่อย
โก๊ จึง กับไม้ข่อยกะแม่ห้ พริก
ไทย กร้อยกะเต็กโหน่ก ตรีกฎก
ใหญ่ ได้แก่ อ่อนยา ลูกจันทน์
ชะคังรา อบเชย และ ซ้อมเมื่อยื่อ
กระวาน กร้อยพอ ผลไม้สามอย่าง
ใช้เข้าเครื่องยา (ของไทยมีสมอไทย
สมอพิเภก และมะขามป้อม) กร้อย
พาละ ก็ว่า

๒. (ส. กริยา) กริยา การกระทำ
ตรอย ก็ว่า

กริก (เกรียจ) ๓ นิ้ว เกรียจกร๊าก
เกี่ยวเนื่องกัน มีใช้ในบัจ.

กรียยากณิ (กร้อยยาเกียะณิ) เครื่องประดับ
กรียาพา, กุยาพา (กร้อยยาเปีย, กะยาเปีย)
เครื่องใช้ไม้สอย (ของเจ้าที่เจ้าทรง)
เครื่องมือ เครื่องประกอบกันเข้า

กรียยา (กร้อยยา) ๑. เครื่องโต๊ะเก้าอี้
เครื่องแต่งตัว เครื่องปรุงประกอบเข้า

เป็นกับข้าวอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. กริยา (คำใช้ในไวยากรณ์)

กรียง (กรอยยง) ดู ตรอยยง

กรี (กรอย) บาง ผอม กรอยหะดี
ผอมบาง กรอยโอน ลคน้อย ตรอย
ก็ว่า กรอยเหลี่ย บางจ้อย

กรีเชอ (กรอยโจ๊ะ) เกียรติ อำนาจ
เดช ตรอยโจ๊ะ ก็ว่า

กรุก (เกร็ก) ๑. จีน ขนอมเกร็ก
เส้นขนมจีนแบบจีน หมายถึง บะหมี่

๒. มะม่วง เกร็กโก้น มะม่วง
อายุวัฒนะ กินแล้วทำให้เป็นหนุ่ม
เป็นสาวขึ้น เป็นมะม่วงในวรรณคดี
เกร็กเขียบเมือ มะม่วงสิงหล คือ
มะม่วงหิมพานต์ เกร็กเมื่อยะหะโลย็
ก็เรียก

กรุง (เกริง) คลอง แม่น้ำ บัจ. แม่น้ำ
เรียก ปี เกริง หมายถึง คลอง

กรุด (กร้อยุด) ไล่ ใช้ได้ทั้งของสิ่งมีชีวิต
และไม่มีชีวิต กร้อยุดชู้ ไล่ต้นไม้
กร้อยุดเกตุย็ ไล่หนู คือ บิดหล่า
หรือ สกรู กร้อยุดต้อย ไล่ดิน คือ
ไล่เดือน กร้อยุดต้อยุด ไล่ก็ หมายถึง
ถึง ผ่าในก็ทอผ้า

กรุดณา (กระรุดณา) กรุดณา

กรุบ (กรับ) บัด ซ่อน บัจ. ใช้ โกรับ

กรุย (กรอย) ๑. ไรย อย่างไรยเกลือ
ไรยผักชี กรอยเบอ ไรยเกลือ กรอย
หอมป้อม ไรยผักชี บัจ. ไซ้ กรอย
ผักชี ตามคำไทย

๒. ไปรย อย่าง ไปรยข้าวให้ไก่
กิน

เกรก (กร็อย) ครัว

เกรง (เกรียง) ชมพู เกรียงจัมเมียะ-
โร๊ะห์ ชมพูมาเหมี่ยว และยังมีชนิด
อื่นอีก เรียก เกรียงจัมเมียะกะห์
เกรียงอะหนู เกรียงปาง เกรียง
เม็กปรั้ว ลูกหว้า เกรียงกะมา ลูก
ขำมะเรียง เกรียงต้อยต ลูกขำมะเรียง
ป่า

เกรตเกรต (เกร็ดเกร็ด) เสียงไม้ล้มเอียด
อาด

เกรน (เกรน) แกรน ไม่เคิบโตอีกต่อไป

เกรบ (เกร็บ) ถูกเบียดอย่างเวลาอยู่ระหว่าง
กลาง

เกรย (เกรย) นกกระเรียน

เกรว (เกร) ๑. เทียวเตรว อาเกร ไป
เทียว

๒. ตัด อย่างตัดไม้ ตัดกระดาษ
ตัดเนื้อ บัจ. ไซ้ กู้ด มากกว่า เช่น
กู้ดไซ้ก ตัดเส้นผม

เกรวโกรต (กะเรกะไรต์) ใตครวม
ครวมคราง

เกรห (แกระห์) กรวด

เกรห (กะระห์) กระบุงตวงข้าว ขนาด
เท่ากับ $\frac{๑}{๕}$ ของกะลัด

โกรงธมาต (โกรงเธยะมาต) ช่างตีเหล็ก
บัจ. ไม่มีไซ้ มีไซ้เฉพาะ เธยะมาต
ช่างเหล็ก ไซ้ เธยะมาตปะชัว

โกรต (โกรัด) ๑. ผอบ

๒. ไม้ไผ่

โกรน (โกรน) ฝั่งเหลน

โกรน (กะโรน) รอยราว มีไซ้แต่ใน
ปัจจุบัน

โกรบ (โกร็บ) กระเบื้อง โกร็บชู กระ
เบื้องไม้ โกร็บต้อย กระเบื้องดิน

โกรบ (กะโร็บ) ต้นตำลึง มีไซ้แต่ใน
ปัจจุบัน

โกร, กโร (กะโรม) คว้า คว้ากัน

โกร (เกราะ) ๑. อ้วน

๒. มัน เกราะกัดตัด อว้อย
หวานมัน เกราะกุดย่น มันอย่าง
ของทอด ๆ

กราว (กราว) ๑. ล้าง อย่างเลา ๆ กราว
กราด ชำระล้างอย่างล้างเนื้อล้างตัว

๒. บอนชนิดกินได้ กะต๊าบกราว
หัวเผือก ปะกากราว ดอกหน้าวัว

๓. ภายหลัง กราวตัว ก็ได้

กร (กรอม) คุร้าย กรอมกระหึ ร้ายกาจ

กรู, กรอ (เก๊าะ) เป็นบ้า บ้า ลืมตัว เช่น
 กุดอเก๊าะ หมาน้ำ เก๊าะกราง
 บ้า กระเซอะกระเซิง บ้าง. มีคำ เก๊าะ
 กรอยน เป็นบ้าเป็นหลัง เก๊าะหะมูย
 ไกรธเป็นบ้าเป็นหลัง

กรุง (กรอง) แข็ง แก่ แก่จัดใกล้จะสุก
 กรองคื้อหึ่ แก่ สุก ถึงเวลาแตกเนื้อ
 หนุ่มเนื้อสาว กรองเมอ หยาบ หยาบ
 ภาย

เกริก (กร้าก) มีคำควร ควร เหมาะ
 กร้ากกอ ควรให้ กร้ากจ๊อด ความ
 ฟังพอใจ ตามใจ แล้วแต่ใจ (บางที
 ออกเสียง กะร้าก) กร้ากจ๊อดชะโมะ
 เรยะทะ ตกลงปลงใจ เหมาะสม
 กร้ากตอน เหมาะ กร้าก ๆ ตาม
 สมควร เหมาะเจาะ พอดีตัวไม่หลวม
 ไม่คับ กร้ากชะ พอสมควรเท่านั้น

เกริง (กราง) ๑. ช้าง กรางโล่ ช้างไว้
 ๒. ตุ๊กตุ๊กเห่ ใช้ กรางกราง
 (เขียน เกริงกรุง)

เกริน (กรอน) ค้าน อย่างมือค้าน หรือ
 คือด้านอย่างเด็ก ที่ว่าไม่ฟัง มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน

เกริบ (กร้อบ) ๑. กลิ้งเกลือกอยู่ในปลัก
 แช่อยู่ในน้ำในโคลน เช่นเป็รียงกร้อบ
 ควายนอนปลัก กร้อบเอียงกร้อบ

นอมเมะนิะห้โท่หน่ก ผู้ใหญ่จ่มช้
 จมเยี้ยว ไม่รู้สึกตัว

๒. ไม่ได้สติอย่างเมาเหล้า ไม่
 ยินดียินร้ายในชีวิต บ้าง. ไม่ใช้ความ
 ทั้ยน

เกริม (กรอม) ๑. อวดอ้าง ยกย่อง
 กรอมเจีย อวดอ้าง เพราะคนยกยอ
 ปรอบัน บ้าง. ใช้ กรอเจีย

๒. คำราม ทำเสียงเอะอะ เช่น
 เลยะปะกรอมตอน อย่าอวดอิทธิ-
 ฤทธิ์ชน อย่าแสดงความเก่งชน กรอม
 เกยะไอ้ด ทำเสียงอ้ออ้อย่างคนหมุ่มมาก
 กรอมเกมไอ้ด ก็ใช้ กรอมชาขุน
 ทำเสียงเอะอะ อวดอิทธิฤทธิ์

เกรอหุ (เกร้อะห้) ประทุษร้าย ทรยศ
 หุ เทรอหุ

เกรอ (กรอ) พิมพ์ กรอกรอม ยกย่อง
 สรรเสริญ ยกยอ กรอเจีย โอ้อวด
 (ทั้งตัวเองและคนอื่นยกยอปรอบันด้วย)

กล (กล๊ะ) เสือ กล๊ะกะโมโย่น หมาน้ำ
 กล๊ะเกยะเวยะเปยะตอน กัว่า กล๊ะ
 เปยะเบอตะละชะเนียง บ้าง กล๊ะ
 ซอมเรียง กัว่า กล๊ะโปรัน เสือเหลือง
 กล๊ะเลยะจ๊อก เสือดำ กล๊ะหะลา
 เสือขาว กล๊ะเปยะเบอ เสือปลา
 ชื่อข้างต้นไม่ค่อยมีที่ใช้ในปัจจุบัน

กุก (กุก) ปัด บอด ไซ้ ไม้กุก
 ทาบอด กุกก่า ทัพ สันตูก กุก
 กะบัก คัน กุกกะบด ทาบอด
 ปัดสนิท มักไซ้ กุกกบด

กุง (กลาง) ๑. เหลี่ยม มุม ก้าน เป็น
 เหลี่ยม ปอนกลาง สีเหลี่ยม สีค้ำ

๒. กำพร้าว อนาคต กุงมิมैया
 กำพร้าวพ่อแม่ กุงกายตะนาย
 โคตเดียว เดียวตาย คนที่อยู่อย่างโคต
 เดียว กุงกุงนกายตะนาย ก็ไซ้
 กุงกุงน ว่าเหว่ เดียวตาย กุง
 ปรอ พลัดพรากจากคนที่รัก

กุงมด (กลางกะไม้) ที (อวัยวะ)
 กุงกะไม้คั่นก กุงขยายใหญ่ โดย
 ปริยายหมายว่า กล้า ไม่กลัว อย่าง
 ไม่กลัวผี ไม่กลัวใคร กุงกะไม้
 กุงอน กุงเหลื่อม

กุงเห็ก (กลางฮาก) นกเค้าแมว บัจ.
 เรียก นกเค้าแมวว่า อะเซ็ยก

กุกตุ (กุกตุ) ๑. ก. ขโมย
 ๒. ส่วนกลางของศาลาที่มีชาน
 รอบ ๆ และชานนี้เรียก เวินกายุน
 แต่ปัจจุบันหมายถึง ศาลาเล็กที่อยู่
 ข้างศาลาใหญ่ ใช้จัดของเวลาทำบุญ
 กุกตุคั่นก ศาลาใหญ่ แต่ไม่เท่า
 กุกตุคั่นก เบื่อคั่นก ศาลาเล็กหรือ

ค้ำหนัก ไซ้ว่า เบื่อคั่นกคั่นก

กุกตุ (กุกตุ) กระเพาะเล็ก ๆ ไซ้ตวง
 ข้าว สานด้วยไม้ไผ่ ยาค้วยขัน เป็น
 เป็นเครื่องตวงขนาดเล็กที่สุดในบรรดา
 เครื่องตวงค้วยกัน

กุง (กุง) กุงเหลื่อม กุงนเซาะ
 กุงเหลื่อมสีเหลื่อมอย่างข้าว

กุก หู, กุงหู (เก้ละห้, กะเนาะห้) ข้าง
 สิ่งที่ใช้ข้าง บัจ. มีไซ้แต่ เล็ยะกะ
 เนาะห้ ไม้ข้างกา

กุกหู, อุกหู (เก้ละห้, อะเก้ละห้) นก
 กระเรียน ไซ้ กะเจมเก้ละห้ หรือ
 กะเจมอะเก้ละห้

กุก, กุก (เก้ละ) สวน เก้ละปะการ
 สวนคอกไม้ เก้ละพ่อ สวนสวรรค
 หมายถึงสวนสวย ๆ

กุก (กุก) ก่อน กุกเก้ละ ก่อนนั้น
 ครั้งกระโน้น กุกเต้ละ ในกาลก่อน
 กาลครั้งหนึ่ง กุกอ้อด ก่อนเพื่อน
 ก่อนอื่นหมด โคนกุกอ้อด ลูกหัวบี
 แต่ไม่ค่อยไซ้เท่า โคนกุก

กุกก (กุกก) ลืม

กุกก (กุกก) ๑. ล้าง ล้างออกพอ
 เล่า ๆ ไม่สะอาดเท่า กุกก

๒. หม้อชนิดหนึ่ง กุก กลาง

กุกก (กุกก) ๑. บ้วนออก อาเจียน
 ออก

๒. ขลาต เม็ยะนิะหัทธาต คน
 ขลาต
 กุลาน (กุลาน) เลี้ย ชิม บัจ. ไม่ใช่คำ
 นี้ คำ ชิม ใช้ เจ็บ เจ็บพะ ชิมแกง
 กุลาญ (กุลาญ) แแปล กุลาญปะต้ายจ
 แแปลออกมา
 กุลาญ, กุลาญคฺ, (กุลาญ, กุลาญกฺ) แแปล
 นาให้เป็นไร่
 กุลิ (กุลิย) สกปรก กุลิยชะตัก
 เปือนแปรอะสกปรก กุลิยโจน
 กุลิยป็อบ กัว่า
 กุลิคฺ (กุลิยจ) หมู กุลิยจเบ้อะ แม่หมู
 หมูตัวเมีย
 กุลิญกุล (กุลิยญกะลัจ) นกเอี้ยง บัจ.
 ใช้ ชะเจมหะอื่กะลัจ
 กุลิน (กุลิน) สีใส อย่างแมว เช่น เบ็ยะ
 กัวเกลิงตอยกลินจัจอ้ว แมวมาแล้ว
 สีชาจัน
 กุลินุโกบคฺ (กุลินกะโบัด) กวน รบกวน
 กุลินกะโบัดกะแบ๊ะญ็ยะ คำเขา
 กุลิหมฺ (กุลิหม) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งเอา
 เปลือกมาทำเชือก บัจ. ไม่มีที่ใช้
 กุลุ (กุลุ) คนหัวบี คังใช้ กาวกุลุ พี
 หัวบี โคนกุลุ ลูกหัวบี
 กุลุก (กุลุก) กัม โนม้ตัวไปข้างหน้า
 เกล็กุลุก กัมอย่างเวลาเดินผ่านผู้ใหญ่

กุลุจ (เกลิง) มา เกลิงจ็อบ มาถึง
 เกลิงตะร็อบ เข้ามาใกล้ เกลิงโอน
 มาน้อย
 กุลุคฺ (กุล็อด) งอก ช็อดเจ็กกุล็อดยุด
 ถ่วงอก
 กุลุคฺ (กะล็อยต) ทำให้งอก เพาะ เช่น
 กะล็อยตช็อดเจ็ก เพาะถ่วงอก
 เกลง (กุลอยน) น้ำมัน กุลอยนเกเก
 น้ำมันใส ๆ เชรุ่ม กุลอยนเกลิยจ
 น้ำมันหมู กุลอยนเกยะช่ายน น้ำมัน
 ยาง กุลอยนเป็ยะวู้ด เนย กุลอยน
 จะลอน น้ำมันจันท์น กุลอยนตะ-
 ม็อย เนย กุลอยนต็อย น้ำมันดิน
 น้ำมันก๊าด บัจ. เรียก กุลอยนแก็บ
 (คำไทย) กุลอยนโตง น้ำมันละหุ่ง
 กุลอยนตะบอ ไชกระดุก บัจ. ใช้
 กุลอยนตะบอจิด กุลอยนปะนายน
 เชม น้ำมันเทียนไทย คือ น้ำมันสน
 กุลอยนปลอย สีผึ้งสีปาก ยาขผึ้ง
 กุลอยนมีด ไขมัน กุลอยนเถ็ยะเง็ย
 น้ำมันงา กุลอยนชะเวะหี่ น้ำมัน-
 เนย ฝี่ กุลอยนชอไชกะเงะ เข้าใจ
 ว่าเป็นน้ำมันอย่างคิวิเศษ เช่น น้ำมัน
 จามรี กุลอยนอะเยียน ไขมัน น้ำ
 มันเหลว

เกฺลฺย (เกฺลฺยง) ๑. มัด อย่างมัดมือ
 เกฺลฺยงแตก มัดมือออกแฉ่น
 ๒. บั่น อย่างบั่นฝ้าย ไซ้ว่า
 เกฺลฺยงโต
เกฺลฺต (เกฺลฺต) กู กเลต
เกฺลฺม (เกฺลฺม) หีบ กล่อง
เกฺลฺว (กะเล) การแต่งตั้ง อำนาจหน้าที่
 (ภาษาหนังสือ) กะเลมกั เกียรตียศ
 ตำแหน่ง รางวัล
เกฺลฺ (แกฺลฺะ) หาย ละไป แกฺลฺะโล่เพีย
 สิกจากพระ บัจ. ไซ้ เรมนู้กะมอย
 แกฺลฺะจ็อด พยายาม ท้งใจ
เกฺลฺห (แกฺลฺะห) อ้อมผ้ามาพาดป่าอย่าง
 ห่มสไบเฉียง
เกฺลฺหฺสมุรฺบ (แกฺลฺะหฺซ็อมฺร็อบ) ส่นรัว
 อย่างผีเข้า
เกฺลฺหฺอาเกฺลฺหฺเกฺลฺ (แกฺลฺะหฺอาแกฺลฺะหฺเกฺลฺง)
 เต้นไปเต้นมาอย่างเต็ก ตามที่ใช้ใน
 บัจจุบัน
เกฺลฺว (เกฺลฺว) กลอย
เกฺลฺก (กะโลก) ฝี่ ตระกุดฝี่ที่กนนับถือ
 ต่าง ๆ กันไป กะโลกจะราย ฝี่เลว
 กะโลกเมีย ฝี่วัย ทั่วมารู กะโลก-
 ฮ้อย ฝี่เรือน กะโลกเกียะเลีย ฝี่เสื่อ
เกฺลฺง (กะโลง) ต้นไม้ชนิดหนึ่งประเภท
 สมอ

เกฺลฺน (เกฺลฺน) ทำ ปะเกฺลฺน อย่าทำ
 เกฺลฺนบ๊าด ทำการงาน โดยมากเป็น
 งานรับใช้ เกฺลฺนกะโลน ทำงาน
เกฺลฺว (เกฺลฺ) ๑. หิว อย่างอดอยาก
 เกฺลฺเบียะเยอ หิวโหย เบียะเยอเป็ง
 หิวข้าว
 ๒. ฟุ้งไป หรือ สอด อย่างสอด
 กระสวยทอผ้า สนอย่างสนเข็ม
 ๓. สัม บัจ. ไซ้ ลีมาว
เกฺลฺห (แกฺลฺะห) แทง ทะลุแล้ว แกฺลฺะห
 กัดัง รั้แจ่งแทงตลอด เข้าใจ รู้ทัน
 แกฺลฺะหจ็อด กัว่า แกฺลฺะหซัดกัดัง
 แทงเจียง ๆ
เกฺลฺ (แกฺลฺะ) ๑. ซ้ำม แกฺลฺะซัง
 ซ้ำมฝิ่ง โดยปริยายหมายว่า เจนจัด
 ๒. รอบ ๆ เก็ดแกฺลฺะ บริเวณ
 รอบ ๆ
เกฺลฺ, เกฺลฺ (กะเลาะ) เป็นก้อน เป็นตุ่ม
 เป็นชั้น เช่น โต้นกอโต๊ะกะเลาะ ๆ
 สับให้เป็นชั้น ๆ กะเลาะกะเลน
 เป็นตุ่มเป็นก้อนตามตัว กะเลาะซัง
 ซ้ำมฝิ่ง
เกฺลฺว (เกฺลฺว) ๑. เป็นใบ
 ๒. เต้าชนิดหนึ่ง ขนาดใหญ่
 เรียก ม่านลาย
เกฺลฺ (เกฺลฺอม) จำนวนร้อย

กุดัก (กุด็อก) ซอง หรือ สมุกเล็ก ๆ
ใส่ของกระจุกกระจิก กุด็อกขุน
ผักมีต

กุดัก (กะลือก) จ้ม กู กุดัก

กุดัก (กุดอง) ๑. ทำเสียงก้องเอะอะ
กุดองตะมอย เสียงก้องอยู่นาน กุดอง
จอมเรี่ย เสียงหวีศรี้อง

๒. ม้อง บัจ. ใช้ โมง

๓. มุง อย่างคนรุม หรือมุงกัน
เมื่อยนี้หูกุดอง คนมุง กุดองตะอู
เสียงเอะอะจากคนที่มารุมหรือมุงกัน

เกิลัก (กัลลัก) สกปรก กุ๊ลักกุดอย
กัว่า กุ๊ลักกะดัก จิตใจสกปรก เป็น
บาป กุ๊ลักเล็ยะเงียง ใจไม่สะอาด
บริสุทธิ์ เศร้าหมอง

เกิลิงเมิง (กลางมาง) ทำให้เคลือบเคลิ้ม

เกิลิงตัว (กลางตัว) ฟายมือ เช่นเดียวกับ
เล็ยะอายุน มัวกลางตัว ฟายมือหนึ่ง

เกิลิม (กล่อม) ๑. ประโคม กล่อม

๒. ทลบหลังคา

เกิลอ (กลอ) หมา กุดอเกิลิน หมาไน
กุดอเกือบ หมาป่า กุดอต้อย หมา
จิ้งจอก กุดอจ๊ายัจ แมลงชนิดหนึ่ง
สีแดงอย่างตัวอีปุก มักเกาะเป็นรังอยู่
ตามเพดานคล้ายหมาว่า

กุดะ (กุดะห์) ๑. ชัก แจ้ง กุดะห์ชะตะ
กุดะเกุ๊ลย กุดะตะมะห์ กัว่า

๒. ใต้ ถอนออก ใต้ถอน กุดะ
ปะตัก หรือ ปะต้ายัจ กัว่า เช่น
กุดะปะตักเต็ยัจ ใต้ทาส

กุดะ (กะละห์) ทำให้ชักแจ้ง

กุด (กุดะ) เที้ย ก่อม

กุดัก (กุดัก) ๑. ห้อยไว้ แขนงไว้ บัจ.
ออกเสียง กู๊วัก หมายถึง แขนงข้างฝา
๒. ตัวอักษรควบ ที่เขียนใต้ตัว
พยัญชนะต้น เช่น กุด กุม กุน

๓. ส่วนหนึ่งที่แบ่งออกเป็นสอง
ส่วน แต่ละส่วนเรียก กะวัก มัว
กะวัก ส่วนหนึ่ง

กุดจ (กวาจ) เกี้ยวไว้

กุดต (กุดัด) การเรียน ศิลปวิชา กู๊วอด
โกวน การเรียน กู๊วอดตัว งานฝีมือ
กู๊วอดเต็ย ศิลปะการชว้าง กู๊วอด
ป้อินญา การเรียนวิชา กู๊วอดประ-
กะห์ซอน วิชาอักษรศาสตร์ กู๊วอด
เบ็ดป้อย พระเวท ๓ ประการ กู๊วอด
มัจชา มายาศาสตร์ กลมารยา กู๊วอด
เรี่ยเจ็ย ศิลปะศาสตร์แห่งกษัตริย์
กู๊วอดเล็ยะงัด การศึกษาเล่าเรียน
การฝึกฝน กู๊วอดซอ การเรียนแพทย์

ก๊วตเซนนังเกียะ ยุทธศึกษา ก๊วต
เฮารา โหราศาสตร์

ก๊วบ (ก๊วบ) ชั้น บัจ. ใช้ ท้อบ
เช่น ฮ้อยมัวท้อบ บ้านชั้นเดียว

ก๊วว (ก๊วอ) ถัก อย่างถักเผือกให้ซี้ติดกัน
ก๊วอกะมุหะห์ ถักเผือก ก๊วอเจ็ก
ตีเกลียว ก๊วอโซ๊ก ถักผสมเบียด

ก๊วาก (ก๊ว้ายจ) เดิน ก๊ว้ายจก้าย เดิน
ไซเซ ก๊ว้ายจก๊วว เดินตามกันเป็น
หาง ก๊ว้ายจจระราว เดินทาง ก๊ว้ายจ
ต๊าก เดินไปทางบก ก๊ว้ายจวอยุน
เดินเล่น

ก๊วาก (กะว้ายจ) ๑. ก้าว ใช้เป็น
ลักษณะนาม มัวกะว้ายจ ก้าวหนึ่ง
๒. แท้ กะว้ายจปะยาง แท่นาก
ตะว้ายจ ก๊ว้า

ก๊วาว (ก๊วายน) ขนมห ก๊วายนกะต๊าด
ขนมหใส่รากกะต๊าด ซึ่งเป็นหัวมันชนิด
หนึ่ง ก๊วายนกะลา บิสกิต ขนมหีบ
(จากคำ กุลา หีบ) ก๊วายนก๊วอยุน
ขนมหทอด ก๊วายนกะเวียก ขนมหเบอง
ก๊วายนชะเบือกะน้อย ขนมหขีหนู
บัจ. เรียก ก๊วายนเกียะเวอะห์กะน้อย
ก๊วายนก๊วี่ ขนมหเทียนใบตองแห้ง
ก๊วายนโลก ขนมหครก ก๊วายนเกียะ

เบ้าะห์ ขนมหทำด้วยข้าวแก้ว (เกียะ
เบ้าะห์ เป็นข้าวสารแก้วไว้สำหรับ
ใส่แกง หรือถ้ายคักทำเป็นข้าวตุ๋น)
ก๊วายนจะนะเบ็ง อาหารที่เป็นกับข้าว
ขนมหของว่าง ก๊วายนกะกอก กะละแม
(ขนมหกวน) ก๊วายนกะละแม ก็เรียก
ก๊วายนโร๊กแร็ก ข้าวเกรียบมอญ
ทำด้วยข้าวเจ้าใส่เกลือ ก๊วายนกะ-
โตกะนะ ขนมหเส้นมือนาง

ก๊วาน (ก๊วาน) ๑. หมูบ้าน ตวาน ก็ใช้
๒. ขวานใหญ่สำหรับโค่นต้นไม้
๓. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง จำพวกกระวาน
๔. จัดเข้าคู่กัน บัจ. ความนี้ไม่มี
ที่ใช้

ก๊วาย (ก๊วาย) ๑. ของซ้ารวัย ของขวัญ
๒. ถวายของเจ้านาย ตวาย ก๊ว้า
๓. มั่นนาก

ก๊วาว (กะวาว) นกกาเหว่า

ก๊วี่ (กะว้อย) กวี่

ก๊วัก (เกวียจ) หนองน้ำ

ก๊วัก (เกวียน) ผูก เกวียนโก๊รับ ผูก
และปิดอย่างปิดหน้ากลอง เกวียน
เตียะแน็ก ผูกบ่วงอย่างบ่วงแร้ว
เกวียนบ๊าก ขมวดชายพกผ้าถุง บัจ.
ผูก ใช้ แตก

กวีจุกกิว (กวีขุนกวีาก) เครื่องดนตรี
ทุกชนิด กวีขุนตบ คนตรีทิพย์ ไม่
ต้องเล่นก็ดังเอง กู ตูวัง

กวีจุปลา (กวีขุนปลา) พุก กู ตูวัง

กวีจุภุ (กวีขุนแพ่ง) งง จังง

กวีต (กวีต) มะขวิด

กวี (กวี) รถ เกวียน จำนวนบรรทุก
จำนวนดวง เป็นลักษณะนาม ใช้ว่า
ม้วกวี เกวียนหนึ่ง กวีกะโม้ต รถไฟ
กวีเกยะเรอะห์ รถเข็น กวีชะห์
รถม้า กวีเมยะเบยะโต้น รถที่ปัดมิต
ชิต เกียว กวีไรด์ รถแก้ว อย่างรถ
พระราชา

เกวง (กะวอยุน) กูรั๊ก

เกวงปุนาน (กวยุนปะนาน) เครื่องแต่ง
ตัว (สำหรับออกศึก)

เกวด (เกว็ด) แบบแผน ความรู้ที่รับเอา
จากครูบาอาจารย์ เกว็ดเลยะมิด
การสอน ลัทธิ เกว็ดเวียเตยะ โอวาท
ความเชื่อตามโอวาท เกว็ดอ้อต
ตะปา ความกลัวบาป ละอายบาป

เกวนกะวะ (กะเวนกะวะ) ง่ายเปลี้ย หลัง
โกง ค่อม ชด

เกว (แกวะ) จริง ๆ แกวะกุราน จริง

แท่นเดี่ยว โกลนแกวะ ๆ หรือ

โกลนแกวะ ๆ กุราน ๆ ทำจริง ๆ

กัว (กะวัว) บิด อย่างบิดเกลียว จุยา-
กะวัว ลมบ้าหมู

กัว (กัว) แบ่งข้าวหมาก

กวะ (กะวะห์) ชด ชุ่มกะวะห์ งูชด

กวะ (กัวะห์) ศิษย์ กัวะห์เพีย ศิษย์วัด

เกวิง (กวาง) เมื่อย ตัวกวาง เมื่อยมือ
กวางกวย เมื่อยขบ

เกวิต (กัวอัยต) หลัง ส่วนหลังของสิ่ง
ต่าง ๆ สันอย่างสันมีต ใช้ว่า กัวอัยต
บุน สันมีต กัวอัยตเก๊ะ หลังคอ
ต้นคอ ใช้ ตอมกะตัก ก็มี กัวอัยต
เจียน หลังคอข้าง

เกวิน (กวน) เกียรติยศ อ้อตกวน
หมดเกียรติ

เกวอ (กัวอ) ๑. สิ่งใช้ชุก ได้แก่ พลั่ว
จอบ กวอชะป้อก จอบ กวอตัว
เสียมชุกด้วยมือ กวอปะชัว สิ่งใช้ชุก
ที่เป็นเหล็กอย่างชะแง

๒. หมุ่นอย่างใบพัดเรือ

๓. ฉีกออก ตักออก ทะลวง
ออกมา กวอปะต้ายจ บับออก
ควักออก กวอปะต้ายจไม้ต ควัก
ลูกตาออก

เกวอเกวตุ, เกวตุ (เกวอเกว๊ต) ยกเล็ก
 สละให้ ปะวะเกวอเกว๊ต ยกเล็ก อย่าง
 ให้เป็นอิสระ

กบ (กะบ๊ะ) ๑. ถวาย เช่นสรวง เช่น
 กะบ๊ะกะโล๊ก เช่นผี กะบ๊ะกะมะ
 ฤๅษีเครื่องสังเวทยวงสรวง เช่นเวลา
 โคนจุก

๒. ฉลอง กะบ๊ะปะยาง ทำขวัญ
 นาค กะบ๊ะชะมอย ฉลองพระ

๓. กระบะ กล้ายถาดรูปสี่เหลี่ยม
 ผืนผ้า ตัดมุม ยกขอบ ทำด้วยไม้สัก
 มีตีนกลม ใช้เป็นสำรับใส่อาหาร
 เฉพาะพระ ม้วกะบ๊ะ สำรับหนึ่ง

กบบุ (กะบาก) ครก บ้าก ก๊ว

กบบง (กะบาง) เรือชนิดมีเครื่อง กะบาง-
 กะไม้ค้ เรือไฟ มักเรียกว่า บาง

กบบงฉาย (กะบางชาย) สวย (ภาษา
 หนึ่งสี่)

กบบตุ, บตุ (กะบ๊อต, บ๊อต) ๑. อ่อน
 อย่างไม่อื้อ

๒. ทดลอง ใช้ จอมบ๊อต

๓. วัค กะบ๊อตสะเกม วัคค้วย
 มือ ค้วยกำมือ กะบ๊อตตัว วัคค้วย
 กำบน บัจ. ใช้ เกมตัว ใช้เป็นลักษณ-
 นาม เช่น ม้ว เกม

กบบน (บอน) ๑. พันอย่างพันเชือก ใช้
 บอนเจก บอนปะนายุน พันเทียน
 กู ตบบน

๒. ของแห้งที่เก็บไว้กิน บัจ.
 ไม่มีใช้แล้วความหมายนี้ มีแต่ขนม
 อย่างหนึ่ง เรียก เยอะบอน กู ตบบน

กบบบตุ (บอลัจ) ไชกระตุก กู ตบบว

กบบู, กบบูกู (บูแพ่ง) เมา เมามาย บัจ.
 ใช้ ตะบูแพ่ง หรือ หะบูแพ่ง เมา
 กัญชา

กบบู่ (แบ๊ะห้) คำเสียดสี แบ๊ะห้แล่ก
 คำทอ กู เตบหุ

โกบบตุ (โบบิต) ฉีคหน้า โบบิตเป๊ราะห้
 พันหน้าจากปาก

กบบาว (บาว) บ้วนปาก ใช้ บาวปายุน

กบบ้ง (กบบอง) ๑. หัวเข้า

๒. ใต้ ขี้ใต้

กบบิง (บาง) ของคอง โดยเฉพาะ ผักคอง
 บางเปยะจ๊ะ ของคอง หมายถึงหน่อ
 ไม้เปรี้ยว โดยเฉพาะ

ข

ข (คะ) ฟังพาท้าย **คะเป็ยะตาย** ฟังฟัง
รับใช้ **คะเจ็ยะ** รับใช้ ติดตาม อาสา
เจ้านายอย่างมะกะโท

ขก (คัก) ติด ค้าง (เพราะถูกอะไรเกี่ยว)
คักเต็ยะหึ โคนแล้ว (ถูกทำให้) เกี่ยว
ค้างอยู่ **คักปายน** ชัดช่องในปาก
อ้างอิงจะพูดอะไรก็ไม่กล้า **คักเก๊ะ**
ติดคอ

ขกย (คะกย) กังกำ **หะกย** หรือ **ทะกย**
ก็เรียก

ขคค (คักเกยะ) ๑. พระขรรค์ (ป.
ขคคะ ส. ขขค)

๒. แรต

ขขข (คังคะ) สงกา สงสัย

ขจก (คะจัก) จังจก **เกยะจัก** กัว่า

ขจข (คะจข) ผูกให้แน่น จนไว้ **ค้ำ**
ไว้ บัจ. ผูกให้แน่น ใช้ **แตกกอเป็น**
ส่วนจนไว้ **ค้ำไว้** ใช้ **ท้อกล่คะจข**
ส่วน **คะจข** บัจ. หมายถึงทะยานขึ้น
พยายามอย่างคนที่จมน้ำแล้วทะยานตัว
ขึ้น หรือพยายามว่า **เกยะจข** กัว่า

ขจย (คะจย) กระจาย แยก อย่าง
แยกดินให้กระจายเวลาปลูกต้นไม้ หรือ
โยงข้าวให้กระจายไม่กอดกัน

ขเจบ (คะเจ็บ) ๑. คอกกระเจ็บแดง
ที่กินได้ต่างผัก **เกยะเจ็บ** หรือ **หะเจ็บ**
ก็เรียก

๒. บัจ. หมายถึงว่า **จับจับ**
ทำเสียงเวลากินอาหาร

ขเจท (คะเจ๊ะหึ) ๑. เกล็ด **คะเจ๊ะหึคะ**
เกล็ดปลา

๒. ขอด อย่างขอดเกล็ดปลา
คะเจ๊ะหึคะ ขอดเกล็ดปลา

๓. ถาก อย่างถากหญ้า ใช้
คะเจ๊ะหึขัว

๔. บ่นว่า ตีเตียน อย่างภรรยา
บ่นว่าสามี

ขจัว (คะจัว) ๑. ต้นไม้ชนิดหนึ่ง เป็น
ไม้เนื้อแข็งใช้สร้างบ้าน ไม่เป็นที่รู้จัก
ในปัจจุบัน

๒. บัจัย เงินสำหรับพระ (เสียง
กลายจาก **ปะจัว** (บัจัย) มีใช้เฉพาะ
ปัจจุบัน)

ขเจก (คะจัก) ๑. พวง อย่างผลไม้
คะตัก กัว่า

๒. ห่อ (ด้วยผ้า) เอาผ้าห่อไป
ห่อ ใช้เป็นลักษณะนาม เช่น **ซอนมัว-**
คะจัก เงินห่อหนึ่ง

ขเจจ (คะจจ) กัมหัว กัมตัว ไถ้

ขเจิม (คะจ่อม) ๑. เหล็กมีปลายเป็นง่าม
สำหรับนำต้นข้าวปลุกลงไปในดิน เวลา
ดำนา เกษะจ่อม ก็ว่า

๒. เหล็กสำหรับสักตัว

ขงุ่น (คะจุ่น) นึ่งยง ๆ ใช้น้ำ **คะจื้อ**
คะจุ่น ก็มี **คะจื้อ** เกษะจุ่น ก็มี

ขงูหุ (คะจู่ห) คำบอกหมาให้ไล่สัตว์
ป่าจ. ออกเสียง **คะชู่ห** ก็มี

ขญุก (คะญัก) พุทกระชอกชอกซาก แสดง
ความไม่พอใจ

ขญุต (คะญัต) เขี้ยว หด

ขญอน (คะญอน) เบ้ อย่างทำหน้าที่
เวลาร้องไห้ มักใช้คู่กับ **คะญัก** เป็น
คะญักคะญอน พุทกระชอกชอกซาก
พร้อมทั้งทำหน้าที่ไม่น่าดู

ขญอ (คะญะ) เขี้ยวยื่น

ขญอก (คะญอก) ไน้มลง อย่างรวงข้าว
คอยตก **คะญอกจะห** ก็มีลง

ขทก (คะตัก) ไย ก.

ขทงรา (คะตังรา) อบเซย

ขทต (คะตอต) ๑. ตีคมือ ใช้น้ำ **คะ-**
ตอตตัว

๒. ฟักไข่ **คะตอตคะมาจายุน**
ฟักไข่ไก่

๓. เป็นตุ่มตามตัว

ขทอ, ขท (คะเต๊ะ) กล่องมีฝาปิด

อย่างกล่องบุหรี

ขทาก (คะต้ายจ) ๑. อีกา เช่นเดียวกับ
คะต้ายจ

๒. รตน่าอย่างรตน่าคันไม้ เรียก
ว่า **คะต้ายจอนอมช**

ขทต (คะตุต) หยอกล้อ เช่นเดียวกับ
ทะเลแม็ก **คะตุต** เลยะต้ายจ เล่นตลก
สนุกสนาน

ขทิง (คะเคียน) สะตुक **คะเคียน** อ
สะตुकไป **คะบางคะเคียน** อ่าเลยะ-
ดาวเกลยะหต้ายจ เรือผ้าคลื่นไป
ตามท้องน้ำ

ขทอก, ขทอก (คะต้อยจ) ตะเกียงเล็ก ๆ
ใช้น้ำมัน **คะตัก** ก็ว่า **ดู ขุขิก**

ขทง (คะเคียง) ไล้

ขทเว (คะเค) ฉิ่งขนาดเล็ก **คะเค** ก็เรียก

ขทอก (คะตัก) ปลาบักเบา

ขทอ, ขทง (คะโคง) มะเขือ **คะโคง**
คะจื้อ มะเขือเทศ **คะโคงจั้ง** ฤดู
มะเขือเทศบ่า **คะโคงตา** มะเขือจาน
คะโคงกะน้อย มะแว้ง หรือมะเขือ
พวง ป่าจ. เรียก **คะโคงไม้จายุน**
(มะเขือตาไก่)

ขทอ, ขท (คะโคงไม้) แก้วตา เกษะ
โคงไม้ ก็ว่า

ขทอ (คะโคง) ชั้นฉาย มาตราวัดเวลา

ขทอ (คะโคง) หุบ อย่างหุบร่วม ดอก

ไม้หุบ เกษะโต็บ ก็เรียก ตู กโทบ
 ขขาว (คะดาว) พิการ คะดาวโก๊ก
 คอก อย่างแซนคอก
 ขทม, ขท (คะคอม) กลม คะคอมกะ-
 เทียง เป็นก้อนกลม ๆ
 ขทม, ขท (คะเต๊ะ) ๑. กล่อง คะเต๊ะ
 ทย กล่องที่ลอกได้เป็นชั้น ๆ
 ๒. พองจากไฟ ใช้น้ำ คะเต๊ะปะไม้ด
 ขทัก (คะค็อก) หักอ่าน สะกตตัวคัง ๆ
 ขทังหุทาก (คะคองฮุ่มค้ายอ) ผ้าผลัด
 อาบน้ำ บ้าง. ไซ้ กะบัว ผ้าขาวม้า
 ขเท็กคว (คะคักเกะเวียะ) ทำให้อบาย
 ขายหน้า กระตากอาย หนีคักเกะ-
 เวียะ ก็ได้
 ขเทอหุ (คะเต๊ะหุ) กรอง อย่างกรองน้ำ
 ใช้น้ำ คะเต๊ะหุค้ายอ คะเต๊ะหุ-
 หนอม กรองขนมจีน
 ขเทอหุทาก (คะเต๊ะหุค้ายอ) หม้อกรอง
 น้ำ ทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ หรือสังกะสี
 ขณ (คะนะ) ๑. ชณะ (=๔ นะระ)
 คะนะโก๊ะ ทันทันทันใด ชณะนั้น
 ขอนคะนะ ก็ไซ้
 ๒. เปลวไฟ ไซ้ คะนะกะไม้ด
 ๓. พิณ เตียนคะนะ คีตพิณ
 ขณหุ (คะนะหุ) หยด ก. ลักษณะนาม
 คะนะหุจะหุ หยดลง มั่วคะ-

เนาะห์ หยคหนึ่ง

ขณา, ขณา, ขนา (คะนา) ทอด ผัก
 เบ็งคะนา ข้าวผัด กะคะนา ปลา
 ทอด กะนากะ ทอดปลา
 ขณาจ, ขนาจ (คะนายุน) ผักเสี้ยน ไซ้
 คองกิน กะนายุนเบ้อะ กัว่า
 กะนายุนม๊ก ผักเสี้ยนผิ ไซ้ทำยา
 ขณาต, ขณาต (คะนาค) ๑. ขนาด
 ภาชนะใช้วิดน้ำ ตาคน้ำ หรือรดน้ำผัก
 สานด้วยไม้หรือไม้ไผ่ เป็นรูปแบน ๆ
 คล้ายบั้งก็เล็ก ๆ
 ๒. สับประค ไซ้เฉพาะใน บ้าง.
 หนีน้ำด หรือ อ๊ะหนีน้ำด ก็เรียก
 ขณาตญบง (คะนาคะบาง) ชะเอม
 ท้อมน้ำขบงบาง ก็เรียก
 ขณิง, ขณิง (คะเนยุน) ระวัง กระตัง
 ขณเว, ขณเว, ขณ (คะเน) ผัก ผักแกลัม
 คะเนกล้อบ ผักจัม หนีเน ก็เรียก
 คะเนคณพะ ผักแกง คะเนกะล้อบ
 ค้ายอเมียะ ผักจัมน้ำพริก คะเนกะ
 หนีรายร้อยอ ผักกาด คะเนบอกะ
 ตาด ผักกระเจียบ คะเนวุ่น ผักบั้ง
 คะเนคะนายเต็ง มะรุม คะเนกะ-
 โรบ ใบดำลิ่ง คะเนคะม๊ก ผักกระเจก
 คะเนคะนายุน ผักเสี้ยน คะเนเต๊ะ
 ผักแว่น คะเนกะไม้ด ผักแพงพวย

ทะเน หรือ หะเน ก็เรียก

ขโณว, โขณว (คะโน) ๑. กิณนร
คะโนทินโท กิณนร กนธรรพ์ มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

๒. กลอน ลิม คำนี้ บัจ. ใช้

โสณ ออกเสียง หะโน

ขณว (คะนัว) ปี่

ขณง, ขหนัง (คะนอง) น้าวน

ขหนด (คะหนะ) พิณ บัจ. หมายถึง
ว่านน้ำ ขึ้นเป็นกอ เหมือนกอบัว ขึ้น
ตามริมน้ำ มีกลิ่นฉุน ๆ

ขตบ (คะตอน) เป็นหมัน บัจ. หะตอน
ก็เรียก เปรี๊ยะคะตอน ผู้หญิงเป็น
หมัน

ขตุ (ค้อต) ๑. เบี้ย

๒. ทำให้แห้ง แข็ง บัจ. ไม่มีใช้
ใช้ เกาะเม็ยะเงอะห์ ทำให้แห้ง จัว
ยาดกอเกาะ ตากผ้าให้แห้ง

ขตุกทบ (ค้อตคะตอน) หายาก ไม่ค่อย
จะมี ไม่ค่อยบริบูรณ์ บัจ. ใช้ ค้อต
คอน ยากไร้ ขาดแคลน

ขตุเกรว (ค้อตเกรว) กรรไกร

ขตุปะ (ค้อตปะห์) เบี้ยทอดสะกา ที่เรียก
ว่า ปี่ห์ (จาก บาสะกา ป. ส.)

ขตุติย (ค้อตค้อยยะ) ขักติยะ กษัตริย์

ขตง (คะตาง) หน้าต่าง หะตาง หรือ

เบ็ยะตาง ก้ว

ขตค (คะค้อค) แยม

ขตบ (คะค้อบ) ทักแตน

ขตว (คะตอ) ๑. ลอยน้ำ

๒. สัน อย่างผีเข้า หนาวสัน

ขตห (คะเตาะห์) หน เล็ยะคะเตาะห์

ใช้หน โคนคะเตาะห์ ลูกหน

ตะละคะเตาะห์ เจ้าหน

ขตาก (คะต้ายจ) ฉวย ชิง

ขตาคัว (คะตาคัว) ฝ่ามือ

ขต่า (คะตาม) ปู่

ขตีกุกิลิก (คะตีกุกิลิก) อาการชักของ
ลมบ้าหมู

ขตุม, ขตุ (คะตุม) ตก หล่น

ขตปะ (คะเตปะ) กำมะหยี่

ขตฤ (คะเตยก) ตะลุมพุก บัจ. หมายถึง
ปะตัก

ขตัว (คะตัว) เริ่มติดลูก เท่า ๆ หัว
แมลงวัน หรือโตนจนกระทั่งเป็นผลไม้
ดิบ แต่ยังไม่ถึงขนาดจะป่มได้ น.
ผลไม้ขนาดดังกล่าวนั้น

ขตตุ (คะต้อต) หด ย่น บัจ. ใช้

หะโยู้ด ย่น หด

ขตตะ (คะต๊ะห์) ๑. หัน หันกลับ

๒. ระเบิด ปะทุ แแตกออก

ขตึก (คะตีก) ๑. พวง (ผลไม้)

หะตัก กัว่า กะจัก กัว่า เช่น
 กะจักเกรก พวงมะม่วง
 ๒. รบ เช่น กะตักปะนาน
 รบทัพ กะตักญะเยเกาะ รบกัน
 ขเติก, ขเตก (กะตัก, กะต้อย) เลื่อย
 น. ก. นาคะต้อยกะต้อยชุ เอา
 เลื่อยเลื่อยไม้ ไม่นิยมใช้ กะตัก
 ขเติบโกลอ (กะต้อบเกลาะ) บัวบก
 เรียก กุณิบแซะห์ (กิมม้า) ก็มี
 ขเติบมตุ (กะต้อบโมัด) ขอบตา เปลือก
 ตา
 ขเตอ (กะตอ) ไม้กระตาน เกยะตอ กัว่า
 ขเตอโพนก (กะตอโหนัก) ๑. กระตาน
 หักเขียนอย่างกระตานชนวน
 ๒. แม่ตัวสะกด มีทั้งหมด ๑๐ แม่
 ขเตอตุ้ม (กะตอตะเมาะ) กระตานชนวน
 ทำด้วยหินชนวน
 ขเตอคณ (กะตอเกยะโน้น) กระตาน
 ชนวนสำหรับคิดเลขอย่างหมอดู
 ขทงกรี่ (กะแตงกรี่) ร่องสมการ
 ขทงปะนะ (กะแตงปะนะห์) ป่า
 ขทง (กะไต้น) สะพาน ท่าเรือ ท่าเรือ
 ที่มีสะพานยื่น เรียก กะไต้นกะต๊าบ-
 เกล๊ะ
 ขทม (กะไต้ม) ห้องภายในบ้าน โกลัม
 ก็เรียก

ขทอพราด (กะไต้ปราด) ๑. น่อง
 เกยะไต้ปราด ก็เรียก
 ๒. หัวปลี เกยะไต้ปราด ก็เรียก
 ๓. ส่วนของพระเจดีย์แบบ พม่า-
 มอญ ที่อยู่ใต้ร่มลงมา
 ขทว (กะเต้อ) ย่าง กะเต้อกะ ย่างปลา
 กะกะเต้อ ปลาข้าง
 ขทเท (กะหุเต๊ะ) กุ้นเคย กุ้นอย่างแมว
 หมากุ้นกับคน
 ขนุ (คอน) ๑. ชันธ (ป. ขนธ)
 คอนธะยะ กัว่า
 ๒. ชัน เช่น ต้ายจพะคอน
 หน้าแกงชัน ชัน เช่น ต้ายจคอน หน้าชัน
 ขนติ (คอนต้อย) (ป. ขนติ) ชันติ
 ความอดทน
 ขนลวา (คอนเลยะวา) อาณาจักร
 ขนงุ (กะเน่ง) ๑. ลานนวดข้าว บัจ.
 ไร่ ไร่ยุ่น
 ๒. แมลงชนิดหนึ่ง จำพวกมอด
 ขนบ (กะโน้บ) ร่องเท้า กะโน้บจ้าง
 ก็เรียก หรือ เกยะโน้บ เกยะโน้บ
 จ้าง หรือ เตยะโน้บ ก็เรียก
 ขนังกุนาด (คะนองกะหน้าด) หยาบคาย
 มักพูดกันว่า กะนองกะหน้าด
 ขนาค (คะนาค) กู ขณาด
 ขนิก (คะเนยจ) ๑. ชู้ฟัน ไร่ กะเนยจ

ต้อย ขุ่มดิน กะเนียงกะป้อ ขุ่มน
ปุ่น หมายถึง อังคารถ่านเก่า (ของ
กระดูก)

๒. ำ มีใช้แต่ใน บัจ. หะเนียง
หรือ ทะเนียง กัว่า

ขहन (คะหนะ) เปลวไฟ คะหนะปะไม้ด
กัว่า คะนะกะไม้ด กัว่า

ขบสัสม (ลอมแซม) ทังหมค

ขปลกฤษ (คะปลักรูบ) บัจ. หมายถึง บัก บัก
รูปที่จุดแล้ว

ขป้า (คะป้า) ตาพรว้าพราว คะป้าจัว
คะวันแยงตา ทำให้ต้องหรีตา

ขปาย (คะปาย) ชาวอย่างชาวข้าว เรียก
คะปายเบ็ง สงอย่างสงถ่วงอก เรียก
คะปายบัวกุด็อยุด มีใช้แต่ในบัจจุบัน

ขปี่ (คะปอย) ฟัก คะปอยทอ ฟักทอง
คะปอยซอน ฟักเงิน คือ ฟักเขียว
คะปอยเซาะ แพง

ขปู้ (คะปาว) บิดหล่า สว่าน ไซค้วย
สว่าน คะปาวคะปาวชฺ เอาสว่านไซ
ไม้ หะปาว กัว่า เหล็กเจาะขนาด
เล็ก เรียก คะโน้ด หรือ หะโน้ด

ขเปลก (คะเปลก) หนึ เป้ยะเปลก กัว่า
คู้ พเปลก บัจ. ใช้ เป้ยก

ขเปลก (คะป้อย) มีใช้เฉพาะบัจ. หมายถึง
ว่า และ อย่างมีน้ำทำให้แฉะ เช่น

ข้าวแฉะ ข้าวละ ข้าวเบือก เรียก
เบ็งคะป้อย เกยะป้อย เบ็งเกยะ-
ป้อย หรือ ทะป้อย เบ็งทะป้อย
กัว่า

ขเปลง (คะเบียง) ข้าวเหนียวมูนในน้ำมัน
ใส่ถั่วใส่งา มักทำในงานออกพรรษา

ขเปลย (คะเปลย) หมวกแขก ไม่มีใช้ในบัจ.

ขบัว (คะบัว) รัง คะบัวหะไม้ด รังมค
คะบัวเกยะเจม หรือ หะเจม รังนค
เกยะบัว กัว่า คู้ คบัว

ขเบ็ง (คะป้าง) สบงสำหรับพระภิกษุสงฆ์

ขเบ็ด (คะป้อด) ๑. สมุด หรือ สมุด
บันทึก สำหรับดาราศาสตร์ โหรา-
ศาสตร์ หรือ เวชศาสตร์ก็ได้ ลักษณะ-
นาม ใช้ แวก คะป้อดมัวแวก
หนังสือเล่มหนึ่ง เจยะป้อด หรือ
เตยะป้อด กัว่า คู้ ขเบ็ด ทเบ็ด

๒. ดินหรือบดตัวอย่างสัตว์จวน
จะตาย หะป้อด หรือ เจยะป้อด
หรือ เตยะป้อด กัว่า คู้ ขเบ็ด ทเบ็ด
ทเบ็ด

ขเปลย (คะเปลย) เฉร ผู้ที่ยังไม่ได้บวชเป็น
พระภิกษุ ผู้ที่สึกจากเฉรยังไม่ได้บวช
พระ หะเปลย ตะเปลย ก็เรียก

ขเปลอ (คะเปลอ) ๑. ปุ่น (กินกับหมาก)
เกยะเปลอ กัว่า คู้ คเปลอ

๒. แตร ป่า. ไซ้ กระรา

บปรุ (คะเปร้า) ต้นมะตาด

บเปร (คะเพ) เสือหยาบ ๆ ทำด้วยต้นอ้อ

บพ (คะเปยะ) พบ คะเปยะเซอ พบเห็น

บพุก (คะแป็ก) รับ คะแป็กคะแป็ก
รับ ๆ ด้วยอาการรับร้อน

บพาง (คะปายัน) ภาชนะใส่เครื่องเช่น
หรือเครื่องเสียมบาด ทำด้วยหยวกกล้วย
อย่างใหญ่ ทำคล้ายแพ เรียก
คะปายันใหญ่ อย่างเล็กเรียก คะ-
ปายันคืด เอาไปวางไว้ที่ทางสี่แพร่ง

บพาน (คะปาน) ๑. ไม้กระดานที่ใส่
เรียบร้อยแล้ว

๒. เอากระดาษหรือไม้ไปอุดหรือ
ประดับฝา

๓. ซานทำไว้รอบเรือน

บพิ (คะปี) ต้นนิ่ม เกษะปี ก็เรียก

บเพง (คะเปียง) บาดรพระ เปยะเปียง
ก๊ว กู พพง

บพิก (คะบ็อก) ไ้ตะเล็ก ๆ

บพิง (คะบั้ง) ปลากะพง

บพิก (คะบัก) ฝุ่น ละออง คะบักบวง
ชนที่หน่อไม้ คะบักบาว ชนที่ใบ
อ้อย คะบักเฮ้า ละอองข้าว

บพิง (คะบั้ง) โคน อย่างโคนต้นไม้
ทะป่าง ก๊ว กู ติพิง

บพิน (คะป็น) ๑. กลองทั่วไป คะ
ป็นป่าด พิณพาทย์

๒. ทำให้มัน

บม (คอม) รับ อย่าง รับลูกช่วง

บมก (คะแม็ก) หยอกล้อ เข้าหยอก
เตยะแม็ก ก๊ว กู ทมก

บมก, บมก (คะม๊ก) รับ กลอคะม๊ก
หมางรับ

บมง, บมง (คะมาง) ซากรไรกร คะมาง
เกดียง คางหมู หมายถึง คางหมู
คะมางคาง ซากรไรกรแข็งหุบไม่ลง

บมง (คะแมง) ๑. ชื่อ คะแมงฮ้อย
ชื่อบ้าน เตยะแมง ก๊ว กู ทมง

๒. เบ็คราว เตยะแมง ก๊ว กู
ทมง

บมงทาจ (คะแมงค้ายจ) รุ่งกินน้ำ

บมา (คะเมีย) ๑. กลาน

๒. พม่า เบ็ยะเมีย ก๊ว

บมาก (คะม้ายจ) เกี่ยวด้วยตาขอ ตาขอ

บมาก, บมากคะ (คะม้ายจกะ) เหวือกปลา

บมาค (คะมัต) ช่างประเภทต่าง ๆ

คะมัตทอ ช่างทอง คะมัตปะชัว
ช่างเหล็ก คะมัตปะชัวค้ายจ ช่าง
ตีบูก

บมาน (คะม่าน) ลูกเขย เกษะม่าน ก๊ว

บมาย, บมาย (คะมาย) หม้อ คะมาย-

ด้ายขุเกมดาว กาน้ำ กาน้ำร้อน บัจ.
เรียก กาด้ายขุเกมดาว ะมายตัว
กระโดน ะมายปะชัว กระทะ บัจ.
เรียก ะเชยะ หรือ เกยะเชยะ
ะมายหุลัว หม้อทองแดง ะมาย
เนยะแร็ก หม้อนรก คือ กระทะ
ทองแดง ทะหุมาย หรือ ะมาย กัว่า

ขมิถุ (คะเมียถุ) ชีฝง ชีชยะ
ขมิตุ (คะมัต) ยุง
ขมิบ (คะแมบ) กาง
ขมิบ (คะหีบ) หุบ มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ขมิหุ (คะม้อย) สวย รวย รุ่งเรือง เป็น
ผู้ดีมีตระกูล

ขมิ (คะมอย) พระสงฆ์

ขมจุ (คะเม็ง) สุกลม

ขมจุน (คะเม็งโย่น) ก็ทอผ้า

ขมู (คะมาว) กลิ่น ะมาวเมรียะหู่
กลิ่นหอม

ขโมก (คะม็อก) ตักอย่างตักน้ำ ไซว่า
คะม็อกด้ายขุ

ขโมง (คะโมง) ฐู

ขโมตุ (คะมอต) ๑. มต

๒. ข้าวบันด้วยกำมือ เบ็งมัวคะ
มอต ข้าวบันหนึ่ง ข้าวชนิดนี้บันสำหรับ
เช่นผีหรือเสียดบาล แต่ถ้าเช่น เมยะ
คะลา คือ แม่ชื่อ ต้องโยนข้ามหลังคา

บางที่เอาข้าวบันนี้เสียบไม้พุทรา (ที่ถือ
ว่าเป็นไม้สำคัญ กันผีได้ อย่างเวลา
คลอดบุตร พื้นที่ใช้อยู่ไฟ ต้องสะควย
หนามพุทราให้ผีกแล้ว) อย่างพอมีกลิ่น
หอม ๆ นำไปชงน้ำให้คนไม่สบายกิน
เช่นนี้ก็เรียก ะมอต ด้วย

ขโม, โขม (คะโหม) ดอกไม้ตูม หรือ
สิ่งที่คล้ายคลึงกัน ะโหมตัว กระพุ่ม
มือ ะโหมปะเถาะ กระคุมเสื่อ บัจ.
เรียก กระคุมว่า เมยะปะงั่น

ขโมว (คะโม) สมอไทย

ขมก (คะม็อก) หมวก บางถิ่นเรียก ะ
ม็อก เตยะโหมก หรือ ะม็อก กัว่า
กู ทโหมก

ขมะขมะ (คะมะหะคะมะหะ) เปล่า ๆ
ไม่ได้ประโยชน์

ขมนกเจตุ (คอมนากัจอด) ใจตื่นตื่นง่าย
อ่อนไหวง่าย

ขมนุ (คอมโนน) ย่อ สั้งเขป บัวคอม
โนน อย่างย่อ

ขหุม (คะหุมะ) แมลง บัจ. ออกเสียง
คะมะ ะหุมะฮอน มอด

ขหุมง (คะหุมาง) เป็นหมัน ฐู ขุตนุ

ขหุมาตคน (คะหุมาตะโกน) ตัวละคร
ขหุมาละหะ นักว่า

ขหุมาย (คะหุมาย) ไซ ะหุมายจัว ไซเหา

ขหมิงเกุฑิบ, ขหมิงเกุฑิบ (คะเมียนกะต๊าบ) ผ้าโพกหัว	ขรก (คะรัก) ขีตอย่างขีตไม้ขีตไฟ คะ รักปะไม้ด ไม้ขีตไฟ
ขหมี่ (คะหมอย) พระภิกษุ คะหมอย อะรอย พระอริยบุคคล เกียะหมอย ก็เรียก ดู คหมี่	ขรด (คะโรัด) วงแหวนที่สวมเขาควย แก่ ๆ บัจ. ไม่มีใช้
ขหมี่หุ (คะหมี่หุ) เศรษฐี	ขรหุ (คะเราะหุ) (ส. กฤทปติ) กฤทสต์
ขหมุย (คะหมุ้ย) แขนงผู้มาหามาเยี่ยม บัจ. เรียก ม้อย	ขรหุ (คะโร๊ะหุ) เคี้ยวไก่ เรียก คะ- โร๊ะหุจายัน เกียะโร๊ะหุ หรือ เกียะ โร๊ะหุจายัน หรือ เตยะโร๊ะหุจายัน ก็ว่า
ขโหมว, โขหมว (คะโหม) ชุ่มก	ขรหุ (คะเราะหุ) เสียบผม คะเราะหุ ปะกาว เอาดอกไม้เสียบผม บัจ. ใช้ จะเราะหุปะกาว
ขหมาว (คะหมาว) ปากนก ปากไก่	ขรา, ขุรา (คะรา) ๑. แตร ชะรา ก็เรียก ๒. หลอดสำหรับพันค้าย ๓. มาตรการกำหนดเวลา ๑๒ กระนะ = ๑ กระรา ๔. ระยะทางห่างจากกัน คะรา- ฮัวฮัว ระยะทางไกลใหม่
ขยพ (คะยะป๋ัน) รัตประคคของ พระภิกษุสงฆ์	ขรา, ขุรา (คะรา) แยกจากกัน พลัดพราก จากกัน ดู ขุรา
ขยา (คะยา) บัสสาวะ (คำสุภาพ คำ ธรรมดาใช้ นอม)	ขริตุ (คะริตุ) รุก อย่างรุกโบมะขาม
ขยาก (คะย้ายจ) ต้นไม้ที่ให้น้ำมันชักเงา เป็นสีเหลือง	ขริบ (คะริบ) ๑. กระพริบ ปะริบ เม็ยะริบ หะริบ ก็ว่า ดู ปริบ มริบ ๒. พริบตาหนึ่ง ใช้ว่า มัวกระริบ ไม้ดเร็ยะริบ เม็ยะริบ หะริบ ก็ว่า ดู ธิริบ มริบ
ขยิกุลจุ (คะยิกุลจุน) เอาน้ำมันใส่ผม	
ขยตุ (คะยตุ) คาน หรือแรงยกเรือ	
ขโยม (คะโย้ม) มีด จัวคะโย้ม ตะวัน ชิงพลบ เวลาโพลเพลต์ใกล้ค่ำ	
ขเยิง (คะย้าง) เส้า กะย้างเขี้ย เส้า กระโตง กะย้างเจ็ยะไน้ เส้าหงส์ กะย้างอะเล็ม เส้ารง	
ขร (คะเร็ยะ) อย่างกิน ทำหยาบ ๆ อย่าง อย่างกวนท้อหมก	
ขร (คะระ) แผล กระระซ้อด แผลเป็น	

ขรุขระ (คะเร็ง) หวดหนึ่งข้าว เกียะเร็ง กัว่า

ขรุบโล (คะรุบโล) กักขังไว้

ขเรก (คะเรียก) รีบ เช่น อัวคะเรียกอ
ฉั้นรีบไป

ขเรง (คะเรียง) เปล คณะเรียงเจียน
กูปบนหลังช้าง สะเรียง หรือ สะเรียง
เจียน กัว่า

ขเรต (คะเรีต) คริสต์ คณะเรีตแวง
เรื่องราวพระคริสต์ บัจ คณะเรีตแวง
เลียบวัง เลียบเมือง คณะเรีตยาน
คริสตศาสนิกชน

ขเรย, เขเรย (คะเรีย) ลูกกระพรวน

ขเรย (คะเรีย) มะไฟ

ขเรห (คะเรื่อห) ไซ่ตรวน เจียะเรื่อห
หรือ ทะเรื่อห กัว่า กู ขเรห หรือ
ถเรห

ขโรก, โขโรก (คะโรัก) ๑. ซอกเขา
๒. ถ้วยแกง ถ้วยน้ำ ปะงานคะ
โรัก ถ้วยแกง

ขร้งบราว (คะรองคะราว) ยุงเหยิง กิริยา
มารยาทไม่สุภาพ

ขร (คะรอม) คำมั่นสัญญา บัจ. ไม่ใช่
ใช้ กอมู่ห่ปายุน ให้ปากคำ สัญญา

ขระ (คะเรื่อห) ๑. หวี

๒. ครวาค

๓. หวีกล้วย ใช้เป็นลักษณนาม
เช่น ปรีาคมั่วคะเรื่อห กล้วยหนึ่งหวี

ขเรก (คะร่าก) ๑. สัน อย่างสันระมั่ง
คะร่ากคะเนี่ยน สันระมั่ง

๒. โพรง รุกหลวง

ขเรจ, เขเรจ (คะราง) ๑. กรง เล้า คอก
คะรางเกียะเจม กรงนก คะราง
จายน เล้าไก่ คะรางเจียก คอนนก
แก้ว คะรางซอ คอกเกาะ คะราง
คะเลื่อห หลุมพราง คะรางเจียะเลื่อห
ก็เรียก คะรางปะกัว กับคักที่มีอาวุธ
ซ่อนอยู่ด้วย จัน คะรางชะเนม
อั้งเลียบ

๒. ขังคอก คะรางเจอป้าง

ล้อมคอก

ขเรม (คะรอม) โคลน

ขเรอ (คะรอ) น้ำหล่อเลี้ยงไขข้อ บัจ.
เรียก ฮังรอ ก็ได้

ขเรอห (คะเรื่อห) ผลัก คณะเรื่อห
ผลักไป เกียะเรื่อห กัว่า

ขลจ (คะลัจ) เจาะ แทะ

ขลว (คะโล) สวม เช่น หมวก กาง
เช่น กางร่ม กางสัปทาน

ขล (คะเลื่อห) แทะง เนิง

ขลา (คะเลื่อ) เอนหลังพักผ่อน

ขลัด (คะลัด) เปลา ล้าอย่างหั่ว ใช้
คะต๊ายคะลัด หัวล้าน ว้างอย่างหุง
เวียคะลัด หุงล้าง เปลา ปราคจาก
คันไม้

ขลาม (คะลาม) ข้าวหลาม
 ขลิน (คะลิน) ๑. เป็นเมือก
                   ๒. ตลก โทหกให้ขัน
 ขล (คะเลา) สายในน้ำ
 ขล (คะล) ผลักไป อย่างผลักเรือออกจากท่า
 ขลัษณ (คะละคะนอง) ยืม บัจ. ใช้แต่
                   คะละ ออกเสียง เกยะละ หรือ
                   หะละ ก็ได้
 ขลัว (คะลัว) ต้นกุ่ม
 ขโลงขปว (คะโลงคะปอ) เทียวไป
                   (มักไปติดผู้หญิง)
 ขลิต (คะโลัด) ถอดออกอย่างถอดเสื้อ
                   ถอดแหวน ชักอย่างชักดาบออกจากฝัก
                   เรียก คะโลัดแข่ง คะโลัดต้ายจ
                   ถอดออก คะโลัดอา หลุดออกไป
 ขลิตโต (คะโล้นโต) กระสวยทอผ้า
 ขลอม (คะล่อม) ข้าวต้มผัด เรียก
                   คะล่อมปรี๊ด หรือ หะล่อม หะล่อม
                   ปรี๊ด ก็มี (ข้าวต้มกล้วย)
 ขลาว (คะลาว) เกล้า คะลาวเบอ
                   เกล้าเกลือกหมักไว้
 ขล็ก (คะล่อก) หุบเขา อ่าว ที่ซึ่งดิน
                   ยุบไปเวลาคนเดิน คะล่อกคะแนก
                   ไม่เรียบร้อยเสมอกัน เป็นหลุมเป็นบ่อ
 ขลระ (คะละห์) ว่าง มีเวลาว่าง

ขเล็ก (คะลัก) สวม คะลักเกียะโน้บ
                   สวมรองเท้า คะลักปองมอย
                   สวมกางเกงแบบสวมให้คนตาย ใช้ผ้า
                   โสร่งมาเนา ๆ เป็นรูปขาสวมลงไป
                   คะลักพะยะห์ สวมลง
 ขเล็กเจห์ (คะลางจีห์) ตกหลุม ตกร่อง
                   ถลาลง
 ขเล็กโลบ (คะลางโล่น) ข้ามเลยไป
                   พ้นไป
 ขเลอ (คะล่อ) (กลายจากคำกลอ) อย่างไร
                   วิธีไหน ทำนองไหน
 ขเลอหุ (คะเลาะห์) โง่ บัญญาอ่อน
 ขหลาง (คะหลาง) แหง ปอนคะหลาง
                   ตะงะ ยิงธนู ตุงอมคะหลางเบยะ-
                   นะห์ โดมแทงให้ทะลุด้วยดอก
 ขหลา (คะหลา) ๑. มันชนิดหนึ่ง บัจ.
                   เรียก วุ่นหะเลีย มันเทศ
                   ๒. ล้อรด คะลากูวี่ ล้อเกวียน
                   ล้อรด บัจ. ใช้ ปะลาวกูวี่
 ขโหลต (คะโหลต) ๑. ถอด อย่างเล็บ
                   ถอด เรียก หะเนมคะโหลต
                   ๒. ฟอง อย่างถูกนาร้อนลวก มี
                   ใช้เฉพาะในปัจจุบัน
 ขว (คอ) ๑. ไม้ทำเป็นหลุมเล็ก ๆ สำหรับ
                   ใส่ข้าวใส่กับ เช่น เทวดาทิ้งแปดทิศ
                   หรือบูชาพระ ถ้าทำ ๑๐๘ ที่ เรียก

เป็งกอกุลอมเต๊ะจาม ถ้าทำ ๔๕ ที่
เรียก เป็งกอปอนอิชอยุน ถ้าทำ ๓๓
ที่เรียก เป็งกอป็อยเจ๊ะห้ป็อย

๒. อภิพิจาณา

ขวุด (คะวุด) โม่ สี่สำหรับสี่ข้าว หะวุด
ก็ว่า

ขวัว (คะวัว) บวบ

ขเวอห (คะเวอะห) ขุย เช่น กวายคะ-
เวอะหกะน้อย ขนมขุยหนู คือ ขนม
ขหนู เปยะเวอะห ก็ว่า

ขบ (คะปะ) เกิน คะปะเปเจีย เช่น
สรวงบซา

ขบง (คะบาง) ยกขึ้น

ขบาค (คะบาค) ๑. วางเปล่า

๒. หดยู

ขเบค (คะเบค) กูด คะเบคเต๊ะ กูดนม
คะเบคบ็อก กูดบุหรี

ขเบย (คะเบย) ย้ายไปย้ายมา บิดไปทาง
โน้นทางนี้ อย่างบิดตะโพกเวลาเดิน
คะเบยปายุน เบยวปาก

ขโบ (คะโบม) ลักษณะนามสำหรับสิ่งที่มี
ลักษณะกลมยาวอย่างลำไม้ไผ่ ต้นไม้
คะโบม ไม้ไผ่ลำหนึ่ง

ขบัก (คะบ็อก) ๑. ขอช้าง เรียก
คะบ็อกเจียน

๒. จอบสับดิน เรียก กวอคคะ-

บ็อก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๓. นั่งนอนหง้อยอย่างเวลาหนาวจัด
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

บบ (คะบอม) อม เกยะบอม ก็ว่า

ขเบ็งหุง (คะบางเค็ง) กูเมือง กำแพงเมือง

ขเบค (คะบาค) ๑. ยางไม้ เรียก
คะบาคช

๒. เหนียวเหนอะหนะ เหนียว
ติดมือ เรียก คะบาคตัว

ขเบอห (คะเบอะห) ๑. ฟองอย่างฟอง
ในน้ำ

๒. ข้าวเบือ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ขลห (คะเอ๊ะห) ๑. จาม

๒. ลูกสะเก้ เกยะเอ๊ะห ก็ว่า

ขอาบ (คะอาบ) ทาวนอน

ขอ (คะอ) ๑. แดงกวา

๒. มะเฟือง เรียก กะอกลาง

๓. ครกตำข้าว เกยะอ ก็ว่า

๔. นอนกรน มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ขอ้ม (คะอ้ม) เหม็นคาวอย่างเหม็นคาว
ปลา

ขอห (คะอ๊ะห) นุ่นขนอย่างพันทักที่เป็น
หลังเต่า พุนอย่างข้าวสุกในซาม เรียก
เป็งคะอ๊ะห

ขเอียง (คะเอียง) เอียง อย่างเรือ ไซ้
เก็ลึงคะเอียง เรือเอียง หะเอียงก็ว่า

ขเอตุ (คะเอ็ด) ๑. ถี ชิก
 ๒. ทรหนี่ถึเห็นยว
ขเอหุ (คะเอ๊ะหึ) เหม็นคาว อย่างเหม็น
 คาวปลา ใช้ว่า **คะอ้อม** ถี **ถัก** เป็น
คะเอ๊ะหึคะอ้อม หรือ **คะอ้อมคะเอ๊ะหึ**
ขเอออ (คะเอ้อะ) กลอนเรือน เครื่องบน
 ของบ้าน
ขา, ขาร (คา, คาระ) เมื่อ
ขา (คา) ผักโขม **กาเมาะ** ผักโขมชนิด
 หนึ่งใช้คอง กล้ายผักเสี้ยน
ขากุ (ค้ายอ) ขาก **ค้ายอเซาะห์** ขาก
 ญ หรือบ้าน
ขางเต็จ (คายนตาง) แกนเครื่องพันค้าย
ขาค (ค้ำด) ๑. เตียงเตี้ย ๆ แกร
 ๒. ถก อย่างถกเขมร หนึ่งผ้า
 ใจงกระเบน เรียก **ค้ำดเกล็ยอ**
เกล็ยอค้ำด ผ้าใจงกระเบน หนึ่ง **ค้ำด**
 ผ้าใจงกระเบนสำหรับผู้หญิงนุ่ง
ขาน (คาน) ๑. เกณฑ์ **กานปุนาน**
 เกณฑ์ทัพ
 ๒. แต่งตั้ง ใช้ว่า **กานกะนัถ**
 ๓. จัดให้เป็นระเบียบ
ขามนุญ (คามน้อย) ขันที
ข่าส (คามชอย) พ่อผัว แม่ผัว หรือ
 พ่อตา แม่ยาย **เกมชอย** หรือ **เกมจอย**
 ก็เรียก **กามชอยเก๊าะห์** พ่อผัว

พ่อตา **กามชอยเป็รีย** แม่ผัว แม่ยาย
ขายยพุน, ขายพุน (คายะโป้น, คายโป้น)
 รัตประคคของพระภิกษุสงฆ์
ขาสา (คายา) ผ้ามีสลินเหนือคิ อย่างบาง
ขาสี (คายอย) ผ้ารัดเอว ผ้าคาดเอว
กาชอยทอ ผ้าคาดเอวสีทอง
ขาย (คาย) ชุก
ขายหุด (คายตุ้ด) โรคเรื้อน บ้จ. ออก
 เสียง **คะตุ้ด** **หะตุ้ด**
บุ (บุ) ๑. จุนถ้วยเสเส็น ๆ อย่างตะม่อ
 ๒. ตะม่อ
บุจ (เค็ง) โต๊ะ ม้านั่ง **เค็งเจ๊ะจ้าง**
 ม้ารองเท้า **เค็งเก็ยซี๊ะ** เก้าอี้หนึ่ง
บุขุข่า (คุดเจ็ย) พี่เลี้ยง นางนม นาง
 กำนัด
บุตุ (คุด) เรียกชื่อ **ตั้งชื่อ** ใช้ว่า **คุด**
เย๊ะมะ **คุดกาว** **คุดกาวโลเย๊ะมะ**
 ก็ใช้
บุมาตุ (คุมมาตุ) คาคฟ้าเรือ
บุ (คาว) ตะมอย บ้จ. หมายถึงคนที่ เป็น
 ค้างขาว ๆ ตามมือตามหน้า
เขต, เขตต (เค็ล, เค็ลตะ) (เขตต ป.)
 เขต บริเวณ **เค็ดตะป้อย** เขตหรือ
 หมู่บ้านทั้ง ๓ ของระบบศากยะ **เค็ด**
ตะวอ อาณาจักร
เบน (เคน) (พื้นที่) เสมอกัน เท่ากัน

เป็นเสียงเดียวกัน บัจ. ไม่ค่อยใช้ ใช้
ต้อบตะ พร้อมเพรียงเรียบร้อย ต้อบ
ตะหลูชา ก็ได้

เบนเนน (เคนเนน) (อ. Cannon) ลูก
ปืนใหญ่

เบสรา (เคชะรา) (ป. เกสรี) ราชสีห์
เบบ (เค็บ) ตัดด้วยกรรไกร เค็บไซ้ก
ตัดผม เค็บยาด ตัดผ้า

เบอ (แคะ) ขาสั้นข้างยาวข้าง เดินเขย่ง
อย่างเขย่งแก๊งกอย

โบก (โค๊ก) ถ้วยเล็กอย่างถ้วยแกง ถ้วย
น้ำชา โก๊กไม้ค่ เบ้าตา โก๊กพาน
แก้ว โก๊กหมวง ขวคหมึก (เรียก
บ่หมวง กระปุกหรือเต้าหมึก ก็มี)
โก๊กเบอ ถ้วยเกลือ

โบค (โค๊ด) มาตรการวัด ๑ โค๊ด = ๔ โครน
บัจ. ไม่มีใช้

บัก (ค้อก) ๑. อันนา ค้อกเงาะ ก๊ว
๒. แอ่งน้ำเล็ก ๆ หรือสิ่งที่มี
ลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ค้อกตัว
อึ้งมือ โดยเฉพาะเวลากอบหน้า กอบ
ข้าวมือเดียว ค้อกเกลิน ที่ลุ่มน้ำเข้าถึง

บิ (คอม) ๑. ภาชนะใส่เครื่องเช่น ทำ
ด้วยใบตองก็ได้ หยวกกล้วยก็ได้ ทำ
เป็นรูปสี่เหลี่ยม สี่มุมมีธงปัก มีตุ๊กตา
ดินบนใส่ด้วย และมีข้าวคลุกขม้นกับ

ข้าวขาว เรียก เบ็งหงักกั กับ เบ็งหะ-
ตายุน กับกับข้าว ซึ่งเป็นกล้วยดิบหัน
ลुकยอหัน คลุกกับปลาย่างโขลกผสมกับ
มะขามเปียกมีรสเปรี้ยว ๆ เค็ม ๆ กอง
ไว้ในคอมนั้น ทั้งหมดนับเป็นข้าว
ปล่าปลาย่า เป็นการสะเคาะเคราะห์
เรียก เทาะคะปายุน คือ เสียบาล
(ใหญ่) ต้องมีโองการกล่าวตอนทำพิธี
ด้วย แต่ถ้าทำอุทิศให้คนตายเมื่อคน
ตายได้ ๗ วัน ก็ทำกระทงใหญ่ใส่
อาหารที่เหลือจากทำบุญในวันนั้นใส่
กระทงเล็ก ๆ (ไม่มีข้าวปล่าปลาย่า)
เอาไปไว้ทางสามแพร่ง กระทงนี้เรียก
คอมเช่นเดียวกัน

๒. แข่งหรือภาชนะทำด้วยไม้ก็มี
ไม้ไผ่สานยาค้วยชั้นก็มี มีหูก็มี มีค้ำก็มี
ใช้ตักน้ำวิคิน่า เรียก คอมตอ คอม
ปะละห์ คือ แข่งหรือภาชนะชนิดไม่มีหู
หรือมีค้ำม อย่างแข่งปลาทุ

๓. รับ อย่างเวลามีคนโยนของ
ให้ คอมเต็ง รับเอา

๔. ลูทอน

บัม (คอมมม) ใจเสีย เสร้า คอมมม-
เซียนซา เสร้าใจ เสียใจ บัจ. คอมมม
ยมน้อย ๆ ใช้ ก้อมคอมมม

เบก (ค้ำก) วิธี ทำนอง ค้ำกลอ วิธีไหน

- ทำนองไหน ประการใด บ้าง. ใช้
อะถัก ทำนองอย่างทำนองเพลง ทำ
 นองเทศน์ ทำนองรำ
- เบิง** (คาง) แข็ง มั่นคง **คาง ๆ** กี่ว่า
คางกุกัก มั่นคง **คางเตยะ** เป็น ทำ
 ให้นั่นคง **คางเป็น** มั่นคง
- เขอหุ** (เคาะห์) ตี **เคาะห์ ๆ** ตี ๆ **เคาะห์**
เมาะห์ หรือ **เคาะห์ ๆ** **เมาะห์ ๆ** ก็ใช้
เคาะห์เจยะ ได้ดิบได้ดี **เคาะห์เป็ด**
 ตีปานกลาง หมายถึงพิพอควร
- เขออ** (เคอะ) หนุนให้สูงขึ้นด้วยตะม่อ
- ขทงวา** (คตังเจีย) คอกกระคังวา
- ขทน** (คตอน) ๑. สรูป
 ๒. ทำให้แสบเข้า ใส่ไปในที่แสบ
 ๓. เนื้อไข่ **คตอน** หนะเกิด ไข่
 แดง **คตอนปู้** ไข่ขาว **เกยะคตอน**
 กี่ว่า
- ขทา** (คตา) ตัน บ้าง. ออกเสียง **ดา**
คตาอะเร เสกสรรกับบนแตงพุด
- ขทงกนิ** (คโดงกะน้อย) ไม้ที่ใช้ทำกลอง
 กายสิทธิ์ ในสมัยพระเจ้าแผ่นดินสะเทิม
- ขทิก, ขทก** (คตัก, คต้อยอ) ตะเกียง
 น้ำมันเล็ก ๆ บ้าง. ใช้ไม้ไผ่เจาะรู
 ปล้องละ ๒-๓ รู และใช้ดินทำเป็น
 หลอดใส่ไส้ด้วยดินเสียบไว้ และเจาะรู
 เล็ก ๆ สำหรับใส่น้ำมัน แล้ววางไม้

- ไผ่ลายาวบนราว ใช้จุดในพิธีต่าง ๆ
 เช่น เวลาออกพรรษา รับพระพุทธรองค์
 เสด็จจากดาวดึงส์ เรียก **สะดวก** ก็ได้
คตัก ก็ได้ หรือจุดกลางเดือน ๑๑
 หรือเดือน ๑๒ เพื่อบูชาพระอุปคุต หรือ
 มิงงานุกตลใหญ่ ๆ อย่าง เช่น เวลาพระ
 อยู่กรรม เรียก **จองเปรียง** (จุดน้ำมัน)
 หรือ **จองสะดวก** (จุดตะเกียงพัน
 ดวง)
- เขทก** (คเตยก) ทำให้เบียด **ปะคะ**
เตยกจ้าง อย่าให้ทำเบียดหน้า มีใช้
 เฉพาะในปัจจุบัน
- เขทิก** (คตัก) ลักษณะนามสำหรับสิ่งขบชี้
เจียนมั่วคตัก ช้างเชือกหนึ่ง
- ขนก** (คन्छ) ๑. ตำด้วยสาก ใช้
เกยะเม็ก ก็มี **หะเม็ก** ก็มี
 ๒. แดก ยัด (คำไม่สุภาพ)
 ๓. ถอง
- ขนบ** (คन्छบ) ฝัก อย่างฝักดาบ
- ขนาง** (คन्छายน) เรียบร้อย บ้าง. หมายถึง
 ถึง ฝักเสียน **คู ขนาง**
- ขนาย** (คन्छาย) หัวผ้ากาดชนิดหนึ่ง บ้าง.
 หมายถึงช้อยที่ใช้สีพื้น **คन्छายเค็ง**
 มะรุม
- ขนิก** (คन्छยจ) ตีบ บ้าง. หมายถึง
 ไร่ข้าว ส่วนตีบ ใช้ **ทะเน็ยจ** **คูนิก**
 หรือ **อนิก**

บุษิง (คะเนี่ยน) ๑. ร่มเงา **คะเนี่ยนซุ**
 ร่มไม้ **เกียะเนี่ยน** ก็ว่า

๒. ระฆัง มีใช้เฉพาะใน บั๊จ.

กู ขุณิง

เบน (คะเน) ผัก **คะเนคูนพะ** ผักแกง
คะเนกุด้อบ ผักจิ้ม **กู ขเนเว** **ทะเล**
 ก็เรียก

เบนง (คะเนียง) จิ้งหรีด บั๊จ. เรียก
จางริค

เบน, เบน (คะเนม) ผีจับเด็กกิน เวลาเด็ก
 ไปเล่นกลับมากำ ๆ ปวดหัวตัวร้อน
 เขาเชื่อกันว่า ถูกผีจับกิน จึงต้องไป
 หาข้าวที่เหลือ อย่างละนิดละหน่อย
 ใส่ฝาดะมี แล้วเอามาวนแต่หัวไปตั้งเท้า
 ของเด็กที่ให้อนขวางประตูไว้ ๓ ครั้ง
 เรียกผีตายโหง ผีกิน ผีกะมากินเสีย
 อย่าทำอันตรายเด็กนี้ แล้วเสาดอาหาร
 ไป และคว่ำฝาดะมีไว้ที่ตีนบันได
 เอามือลูบไปตามตัวเด็กจากหัวถึงเท้า
 ๓ ครั้ง แล้วลูบมือปิดไป ร้องว่า
 หายแล้ว ถ้าไม่หายจึงต้องทำพิธีเสีย
 กบาลใหญ่ ดังก้าวไว้ใน คอม **กู ชิ**

โบนุ (คะโนน) เบ็ดตกปลา

โบนู (คะโน) กิณนร **กู ขโณเว**

บัน (คะนอม) ๑. ทำ สร้าง **คะนอม**
เคิง ทั้งเมือง สร้างเมือง **คะนอม**

เป๊ะโต๊ะ ทั้ง ตั้งให้เป็น

๒. **ขนมจีน** (พร้อมทั้งมีน้ายา
 แบบมอญราต) **หะนอม** ก็เรียก เมื่อ
 พุดถึงคะนอมหรือหะนอม ชาวมอญ
 ในมะละแหม่ง ประเทศพม่า หมายถึง
 ขนมจีนที่มีน้ายาราคด้วย ไม่ได้หมายจำ
 เพาะเส้นขนมจีน แต่ถ้าเรียกเต็ม เรียก
ค้ายูเกียะโก้มคะนอม คือน้ำแกง
 กับขนมจีน **คะนอมเกรก** ขนมจีน
 แบบจีน คือ **บะหมี่** โดยมากก็หมายถึง
 บะหมี่ที่ปรุงแล้ว มีใช้เส้นบะหมี่

บมาตง (คะมาตงะ) นักขมังธนู บั๊จ.
 ไม่มีที่ใช้แล้ว

บมุย (คะมุย) ๑. ขวากสำหรับปักกวาง
 ๒. ผีกระสือ **เกียะมุย** หรือ
เกียะมุย ก็เรียก

โชม (คะมาว) ๑. ม้วน

๒. กลิ่น **คะมาว** ก็ว่า **คะมาว**
เม็ระยะมู เส้นหอม **คะมาวมู** ก็ว่า

โชมัพหุ (คะโชมโปะะห์) ฟองกลิ่น

บมาวกวก (คะมาวแก้วก) นักร้อง บั๊จ.
 เรียก **คะมาแก้วก**

บม๊ก (คะม๊ก) โพรง **คะม๊กชู** โพรงไม้
 ใหญ่ ๆ **คะม๊กชুম** โพรงงู

บยตุ (ช้อยอด, ชอค) เหน็บ อย่างเหน็บ
 หรือสอดไว้ที่ขาฟกตรงเอว **ช้อยอดจู้ด**

สอดใส่ เห็นใส่ เจ็บประหลูช้อยอด-
กะเนียบ เอาพหูหื้อเห็นเอา

ขยบ (ข้อยบ, ข้อยบ) กิด ข้อยบเกยะโน้น
คิดใคร่ครวญ ปรึกษาหารือ ข้อยบ
แกร่ง สืบเสาะ ค้นพบ มองเห็น
ได้ความคิด ข้อยบเตียงแปง ปรึกษา
ข้อยบโต๊กเกิด กิดพิจารณา

ขยว (ข้อยว, ข้อยว) ชี้แร่ บัจ. หมายถึง
ชักชวน แนะนำ และออกเสียง ขอ

ขยห (ข้อยห, ข้อยห) บ้วน ถ่ม
ขยหะห้ก้ายจืด ทั้งบ้วนทั้งซากใส่

ขยอ (ข้อยอ, ข้อยอ) ใส่

ขยา (ข้อยา, ข้อยา) ๑. ทอกไม้ไผ่

๒. อ่อน ไม่แข็ง

ขยาน (ข้อยาน) (คำพม่า) ละทง

ขย้า (ข้อย้า, ข้อย้า) เป็นหวัด หวัด

ขยาย, ฉาย (ข้อยาย, ข้อยาย) มองดูสวย
รุ่งเรือง ร่ายนชาย สวยงาม

ขยายศุทาย (ข้อยายศุทาย) ๑. เปลี่ยนไป

๒. กระจุกกระจาย

ขย (ข้อย, ข้อย) สั้น ไหว เคลื่อน ขยเจยะ-
ตอ สั้น (เฉพาะร่างกาย) ขยเตยะ-
ร่ายน ไหว สั้น เคลื่อนไหว โคลง
ก้าวไปมา หรือโคลงอย่างเรือถูกคลื่น
ขยเตยะร่าก สั้น ไหว (แรงกว่า)

ขยเจยะโยด สั้นสะเทือน ขยชอม-
ร้อบ สั้น เต้นตัก ๆ อย่างใจ

ขย (ข้อย, ข้อย) ๑. เขียน ขยเจยจ เขียน
หนังสือ ขยเกะ ก้า ขยทะบานปะ-
ตอน รวบรวมมาเขียนไว้ด้วยกัน

๒. ลับ อย่างลับมิด ขยทะเกยก
ลับให้คม

๓. เดินโซซัดโซเซอย่างคนเมา
ใช้ ขยเตยะลู่

๔. ไม้ถ่อสำหรับถ่อเรือ

ขยห (ข้อยห, ข้อยห) ม้า แซะห้
อะเจนิยะ ม้าอาชาไนย แซะห้ออด
สะตอ ม้าอัสตร ล้อ แซะห้คียบ
ม้าลาย

ขยัว (ข้อยัว, ข้อยัว) หญ้า ข้วกะโมัด หรือ
กะโมัด ก้า ข้วเตยะจิบ หญ้าแพรง
ข้วชาตุน เศษตอก

โขยด (โข้ยด, โข้ยด) ผิวปาก

โขย (โข้ยม, โข้ยม) ถ้ำถ่าน โขมชะห้
ก้า โขมแกร่งเป็รียง ถ้ำถ่าน
เขาควาย

ขยาว (ข้อยาว, ข้อยาว) แข่ง ขาวแลก
แข่งค้ำ

๒. บุติดกัน บัดกรี

๓. เอากลับ ขาวแย้ง เอากลับ
มา ขาวนา เอากลับไป

บุย (เขยาะ, เขาะ) สวม อย่างสวมแหวน
สวมรองเท้า ใส่ อย่างเอาข้าวใส่ปาก
ใช้ เขาะปายุน

บุยักขุยา (บั๊กขุยา, บั๊กข่า) ช่างล้อเล่น
บุยง (บุย็อง, บ็อง) ขาพิการ (มักเป็น
มาแต่กำเนิด) จ้างซื้อง ก็ว่า

บุยะ (บุยะห์, ะห์) ถ่าน ะห์ตะเมาะ
ถ่านหิน

เบยิต (บุย้อต, บ้อต) ทาย ข้อตสะงอย
ทายอย่างสงบ หรือ เป็นลมหมดสติไป

เบยิน (บุยอน, ่อน) ๑. ขยำ
๒. เวลา ใช้ว่า ขอนคะนะ
เวลาขณะหนึ่ง ขอนโกะห์ ทันทึ
คะนะ ก็ใช้ ดู ขณ

๓. เมื่อ
เบยิม (บุยอม, ่อม) ๑. สีคราม
๒. บ้อนด้วยมือ หรือด้วยปาก
อย่างนก

เบยอ (บุยอ, ่อ) ๑. เปื่อย หรือ ผุ
อย่างผ้า
๒. ฟู อย่างปุยนุ่น ปุยสำลี โดซอ
นุ่นอย่างไชยัดหมอน

เบยออุณา (เขยอะนา, เขอะนา) เซ็นไป
ไล่ไป

เบยอโโล (เขยอะโล, เขอะโล) เหน็บ
หรือกันอย่างกันตีนมุ้ง ใช้ว่า เซอะ

กะนาว

บุร, บุระ (คุระ, คุระห์) เขี่ย อย่างเขี่ย
เตาไฟให้ไฟลุก

บุรบ (คุร้อบ) เสื่อเกราะ

บุรา (คุรา) แยกจากกัน พลัดพรากจากกัน
คุราจ้ายง แยกขาดจากกัน จ้ายงคุรา
ก็ว่า คุราโล่ แยกกัน ทั้งกัน

บุราเน็งบหาก (คุราจั้งคะด้ายง) เครื่อง
หมายตีนก

บุริคบุรา (คะริคคะรา) เครื่องมือเครื่องใช้
บัจ. ออกเสียง คะเรคคะรา บริกขาร
ถ้าใช้แก่พระภิกษุสงฆ์

บุรีบุรี (คุรีคุรี) ปรอย ๆ เช่น ปร้วกักรักร
ฝนตกปรอย ๆ บ่อย ๆ เช่น เกลิง
กรักร มาบ่อย ๆ

บุรบบุระ (คุรบคุระห์) เสร้า คุระห์กรุป
ก็ว่า บัจ. ใช้ คุระห์กรูเอ หมายถึง
เดินตัวม ๆ เตียม ๆ เงื่อง ๆ

บุรุ (คุรัม) พุ่มไม้

บุรุหุเล็กเกตอ (คุระห์เตยะลักเกตอ)
ผุดลุกขึ้นทันที พรวดออกไปโดยด่วน

เบรงุขเรหุปลัว (เครียงเจียะเรหุปะขัว)
ไซ้ (เหล็ก) ขเรหุ ก็หมายถึง ไซ้
ตรวจ

เบรบ (คะเรบ) กระพริบอย่างกระพริบตา

ระยิบระยับอย่างดาว บ้าง. ออกเสียง
กะrieb หมายถึง อาการที่พื้นเคียวถูก
 กรวดในข้าวหรืออาหาร ใช้ว่า เจียะ
 เบิงกะrieb

เขริ (แคะระ) ค่อย ๆ ก้าวย่างอย่างไ้บื้อ
 เรียก จายุนแคะระ ก้าวเดินอย่าง
 ภาควมิ

ขราว (คะราว) อายุ ชั่วอายุ

ขลง (คฺลาง) ส่องแสง ลุกโชติช่วง
คฺลางกอ ก๊ว **คฺลางปะตาม** ลุก
 เรือง ๆ **คฺลางเล็ยะจ๊ะหึ** สว่างไสว
คฺลางซาขุนคะนะ รุ่งเรือง **คฺลาง**
ซ้าคอา ฟุ้งไป (เฉพาะแสงกับ แสง
 ไฟ)

ขลน (คฺลอน) ละทิ้ง **คฺลอนไ้** ทิ้งไว้
 ทิ้งไว้เปล่า ๆ

ขลอ (คะลอะ) ๑. ฟุ้งไปฟุ้งมาอย่างสอด
 ค้ายิน

๒. กระพุ่มมือ พนมมือ ใช้

คะลอะชะมิบตัว เช่นเดียวกับ **ขลึ** ๑.

ขลาด (คะล้าด) ๑. โลงเตียน

๒. ล้าอย่างหัว เรียก **คะด้าบ**
คะด้าด หัวล้าน

ขลอบ (คฺลอบ) ทำเป็นรูปโค้ง

เขลว (แคะล) ทอบ ทดแทน **แคะลกัน**
 ทอบแทนคุณ **แคะลปะลอน** แก้กั้น
 ทำทอบ **แคะลโรก** ใช้แทน **แคะลเริ่ม**
 ทอบแทนความช่วยเหลือ ช่วยให้กลับ
 คืนกิงเกิม **แคะลเซาะห์** ทอบ อย่าง
 ทอบคำถาม ไ้ทอบ

โบลคฺปิกิต (โกล้ดปะต้ายิต) ถอดออก
 อย่างถอดแหวน

ขลึ (คะลอะ) ๑. กระพุ่ม **คะลอะตัว**
 กระพุ่มมือ

๒. กอบหนึ่ง ใช้ว่า **คะลอะตัว**
 เช่นเดียวกัน

เขลิก (คะล้าก) ๑. สวม อย่างสวมเสื้อ
 ใช้ **คะล้ากปะเลาะห์**

๒. ความสปรก ไม่บริสุทธ์
 บ้าง. ออกเสียง **สะล้าก** หรือ **หะล้าก**
 ก็ได้

เขลิจ (คะลาง) ๑. สระ ทะเลสาบ

๒. สะคุด ตกลงไปในหลุมในร่อง

ขวก (คฺวัก) ถ้วย จาน ถาด บ้าง. หมายถึง
 ว่า หัว

ขวา (คฺวา) ผู้ติดตาม สมุน **ร้วควา**
 ก็ใช้ **ตะละควา** หัวหน้าหมู่ **คฺ** **ตะละ**

ค

คณ (เกยะกอน) ๑. สั่ง สั่งเสีย เกยะ
กอนพฺยอน กัว่า

๒. ข้อความที่ส่งไป เกยะกอน
พฺยอน กัว่า

คคต (เกยะกต) ๑. โรคบิด บัจ. เรียก
เนยกต (ท้องบิด)

๒. ทำให้กั อย่าง เกยะกตกั
ให้ปลากัดกัน

คกุย (เกยะกุย) ๑. ง่วงเหงาหาวนอน
หะกุย กัว่า เกยะกุยเลยะนุ่หึ่ ง่วง
เหงาหาวนอนด้วยความเกยจคร้าน

๒. กังก่า มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน

คกุ (เกยะกาว) ตระกูล เกยะกาววงชะ
วงศ์ตระกูล เกยะกาวเมยะบอนบัว
หนาวเรย ตระกูลปนเปกัน พวกพัน
ทาง เกยะกาววงชะโนน ราชวงศ์

คโก (เกยะโกม) พวก พรรค สมาคม
เกยะโกมซ็อดเมยะต๊าบ ผุง

คคะ (เกยะกะหึ) แตก ปะทุ

คเกบ (เกยะกอบ) ๑. ฝ่าภาชนะอื่น ๆ
นอกจากหม้อ

๒. หัวหน้า

๓. ฝ่าสังฆาฏิ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คเกอกอ (เกยะกอกเกาะ) คอ บัจ. หมายถึง
รบกวนในคอ คั่นคอ ระคายคอ

คคน (เกยะโกน) เล็ก ไม่ได้ขนาด

คค (เกยะก) ตะขาบ เขยงกั กัว่า กู ชค

คคฺย (เกยะกฺย) ลอยขึ้นอย่างคว้นไฟ
บัจ. หมายถึง กู กรุ่น มีคว้นลอยน้อยๆ

คเคอ, คเคอว (เกยะเก้อ) ฟ้าร้อง
เกยะเกอตะหึ สายฟ้าพระอินทร์
เกยะเกอเกยะฮัม ฟ้าذن เกยะเกอ-
เกยะตะหึปอน ฟ้าผ่า

คฺจ (แก้ง) ๑. ค้างอยู่ อย่างของที่หล่น
ลงมา แก้งตะกั ค้างห้อยอยู่ แก้ง
เกอตะราง ตักคูกตะราง

๒. ค้าง

๓. ทะเล ใช้ว่า แก้งซองซา

โอฆสงสาร

คจฺจ (เกยะเจยฺน) เทรไปเตรีมา เกยะ
เจยฺนกราง ตระเนนไปตระเวนมา
เกยะเจยฺนจะริค ไปโน่นมานี้ เทยว
ไปตามที่ต่าง ๆ

คจฺน (เกยะเฮ่น) แทะ เกยะเฮ่นกิด
กัค แทะ เกยะเฮ่นเจยะ แทะกิน

คจก (เกยะจัก) จังจก ฉะจัก กัว่า

คจค (เกยะจ็อค) กระบอกฉีก

คจก (เกยะจ้ายจ) ฉีก อย่างฉีกผ้า
 คจก (เกยะจก) ถีบตัว ตะเกียกตะกาย
 อย่างคนตกน้ำ โดยปริยายหมายถึง
 พยายาม เกยะจกโกลน พยายามทำ
 กุ จก

คจย (เกยะจาย) ทำให้กระจาย เกยะ-
 จายพะตาย เชี่ยวให้กระจาย

คจก (เกยะเจก) เสีย

คจก (เกยะจก) ไม่เท่า

คเจบ (เกยะเจบ) ๑. กระจับ กระจับ
 หรือ กระจับ ก็เรียก

๒. จูปาก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คเจม, คเจ (เกยะเจม) นก เกยะเจม
 ตะเนม คำเรียกนกทั่ว ๆ ไป ไม่เจาะ
 จงชื่อ เกยะเจมกลาง หรือ เกยะ-
 เจมกะอกลาง นกกิ่งโครง เกยะ-
 เจมกะโล้ก นกชุก เกยะเจมกะ-
 มายนอาง นกเงือก เกยะเจมกระวัด
 (ป. กรวิโก) นกการเวก เกยะเจม-
 เกรย นกก้อย เกยะเจมกลางฮัก
 นกเค้าแมว เกยะเจมกะเลี่ยน นก
 ชนทอง เกยะเจมกาวาว นกกาเหว่า
 เกยะเจมกะมัดทอ นกหัวขวาน
 เกยะเจมเกะย้ายนโย้ก เทยวากิน
 ปลา เกยะเจมกอกเกย นกกระแต
 บัจ. หมายถึง นกแก้วหางยาว เกยะ-

เจมเจะเซาะ นกกระจาบ เกยะ-
 เจมจายนค้ายจ นกกวัก ไก่นา เกยะ-
 เจมเจ็ดเกว็ด นกเค้าแมว เกยะเจม-
 เพี้ยค้ายจ นกกระจอก บัจ. เรียก
 เกยะเจมแม่งฮ้อย เกยะเจมค้ายจ-
 มัด นกขมิ้น เกยะเจมตะไน้ด นก
 กระจับ เกยะเจมตะมัด (บัจ. เรียก
 เพียง ตะมัด) แร้ง เกยะเจมตะ-
 เมาะ (บัจ. เรียก ตะเมาะ) เพี้ยว
 กินปลา เกยะเจมตโต้ด นกค้อยตัวค
 เกยะเจมตโต้ดกะลาว นกค้อยตัวค
 อีกชนิดหนึ่ง เกยะเจมทะกิด นกคุ่ม
 เกยะเจมตตุ้ นกทักท้อ เกยะเจม
 โตงตายน นกนางแอ่น เกยะเจมปะ-
 มางฮ้อย นกกระจอก เกยะเจมปะ-
 ลอม เบ็ดชนิดหนึ่ง อาจเป็นนกเบ็ดน้ำ
 เกยะเจมปะช้ายจ นกยาง เกยะเจม-
 ปาว (บัจ. เรียก ปาว) นกเขา เกยะ-
 เจมป้อก (บัจ. เรียก ป้อก) นกยางขาว
 ป้อกก๊าย นกยางกรอก ตัวสีดำกว่า
 เกยะเจมพาโบ นกเป็ดน้ำ เกยะเจม-
 พะเกม นกพิราบชนิดหนึ่ง เกยะเจม-
 เลยะเน้ง (บัจ. เรียก เลยะเน้ง)
 เทยว เกยะเจมชะต (บัจ. ออกเสียง
 ทะต) นกแซงแซว ชะตแต่รง
 นกแซงแซวอีกชนิดหนึ่ง เกยะเจม-

ซ้อดเปรี้ยว นกกระจาบ เกษะเจมชะ-
 ปอ (บัจ. เรียก ชะปอ) กระจุก เกษะ-
 เจมชะนัว เบ็ดชนิดหนึ่ง เกษะเจม-
 ฮอ-กลาง นกอินทรี เกษะเจมบ-
 นกปากซ่อมอยู่ตามแม่น้ำ เกษะเจม-
 บอช นกหัวขวาน เกษะเจมบับ
 (บัจ. เรียก บับ) หงส์ เกษะเจมอะ-
 ปุร็อก นกกระเต่าลม เกษะเจมอะ-
 แปลก นกตาฟาง เกษะเจมอู้ด
 นกกระจอกเทศ

คเจ้ (เกษะเจ้) แบ่งกระแจะ

คเจ้คใจตุ (เกษะเจ้เกษะใจตุ) คำอุทาน
 แสดงความตื่นเต้น เมื่อเห็นของแปลก

คเจ้หุ (เกษะเจ้หุ) ๑. เกล็ดปลา หรือ
 เกล็ดสัตว์เลื้อยคลานอย่างงู
 ๒. ขอจเกล็ดปลา ใช้ว่า เกษะ
 แจ้หะ

คใจตุ (เกษะใจตุ) จูปากอย่างพอใจ
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คเจ้จ (เกษะจาง) ก้ม

คเจ้จตุ (เกษะจ้อด) ๑. ซา เป้ชะจ้อด
 กัว่า ตุ พเจ้จตุ พะจ้อด กัว่า
 ๒. เครื่องหมายตัวสะกด ใช้ว่า
 ลักซอนเกษะจ้อด อักคอร์เกษะจ้อด
 ตัวสะกด เป้ชะจ้อด กัว่า ตุ พเจ้จตุ

คเจ้จิม (เกษะจอม) ตุ ขุเจ้จิม (คะจอม)

คเจ้ชะ (เกษะเจ้ชะ) สมอตุ้ม ใช้ทำยา
 ตันเหลือง ลูกมีรสขม

คเจ้จตุ (เกษะจ้อด) ความตาย

คเจ้จ (เกษะเจ้) นัง เกษะเจ้ชะทวาย
 นังชคตสมาธิ เกษะเจ้ชะคทวาย ก็ใช้

คเจ้จิม (เกษะจิม) สับละเอียด เตชะจิม
 กัว่า ตุ คเจ้จิม

คเจ้จุน (เกษะจุน) ก้มต่ำ บัจ. หมายถึง
 นังของ ๆ ใช้ว่า เกษะเจ้จุน
 เกษะจุนทะบุย นังของ ๆ งอนหง่อ
 ห้อยตัวอย่างถึงถูกฝน

คเจ้หุ (เกษะเจ้หุ) ความระมัดระวัง
 ความกระตือรือร้น เนยะเกษะเจ้หุ
 ้วยความกระตือรือร้น

คเจ้จิก (เกษะจีก) กระตุก กระชาก

คเจ้จิต (เกษะเจ้จิต) เช็ด

คเจ้จิว (เกษะเจ้อ) ยุตสัตว์ให้สู้กัน เกษะ-
 เจ้อจายุน ยูโกให้ตีกัน

คเจ้จุก (เกษะเจ้จุก) ผงก เกษะเจ้จุกกะ-
 คียบ ผงกหัว บัจ. ใช้ เกษะเจ้จุก
 อย่างผงกหัวรับคำ ตุ คเจ้จุก

คเจ้จุก, คเจ้จุก (เกษะเจ้จุก) ตกแต่งประดับประดา
 เกษะเจ้จุกเกษะเจ้จุก ตกแต่งปรับปรุง
 เกษะเจ้จุกเกษะเจ้จุก ตกแต่งให้สวยงาม
 เกษะเจ้จุกสะกอบ ตกแต่ง

คเจ้จุก (เกษะเจ้จุก) ชะเง้อคอ ใช้

เกษะโฏกเกื้อ ผงกหัว
 คทก (เกษะคัก) ไอ กะคัก หรือ
 กะคัก ก็ใช้
 คทน (เกษะคอน) ๑. ย่อ ทำให้อย่าง
 ๒. ไซ่แดง ไซ่ขาว กะคอน
 กัว่า กู ขุขทน
 คทาย (เกษะคาย) ังคชัน ักุยชัน
 คทุด (เกษะคุด) หยอกล้อ เกษะคุด-
 เกษะคายอ เล่นตลก
 คทง (เกษะคอง) ไล่ ไล่คิกตาม
 คทวส์ (เกษะคัวฮอย) เกือน ๙
 คทงกอุ (เกษะคองเกื้อ) ล้าคอ
 คทงมตุ (เกษะคองโม้ด) ลุกกา แก้วตา
 กะคองโม้ด กัว่า กู ขุขทงมตุ
 คทงมตุศคคมูลิง (เกษะคองโม้ดซ้อค
 เกมล่าง) นัยนศาต้วทงหลาย หรือ
 นัยนศาแห่งโลก หมายถึง พระพุทธเจ้า
 คทอบ (เกษะคอบ) จำนวนกาวหนึ่ง
 (อย่างออกไปทง ๒ เท้า) ใช้เวลาวัดแคด
 คทอบ (เกษะคอบ) หบ อย่างคอกไม้
 วม พับได้ อย่างเคียง เกษะคอบ-
 กะเวน ห่อตัวอย่างซบเซาเวลาหนาว
 เป็นต้น เกษะคอบเกาะ หบเสีย
 เกษะคอบอ หบไป บัจ. หมายถึง
 ไปอย่างห่อเดียว ไม้ว่าเรียง
 คทิก (เกษะคาก) ทำให้อาย

คเท็ด (เกษะคอด) บั้น บั้นเป็นแบ้ง
 คเทอห (เกษะคเ้าห) กรอง
 คณิง (เกษะเนยง) ๑. แก้ม กะเนยง
 กัว่า กู กุนิง
 ๒. เข้ม กะเนยง กัว่า กู
 กุนิง, กณิง
 คต (เกษะคเต) เผชิญหน้า ต่อไป ต่อหน้า
 ข้างหน้า ใช้เกษะคเตเม็กเกษะคเตโม้ด
 ต่อหน้าต่อตา เขยะหเกษะคเต รุง
 พรูงนี้ เกษะคเตโก้ะ ต่อไปนั้น
 คตุ (โก้ด) รัค โก้ดเกษะเนยง สาย
 รัคเอว เข้มซัด
 คตก (เกษะคก) หกคะเมน เกษะคกจะห
 หกคะเมนลงไป หะคัก หรือ กะคัก
 ก็ได้
 คตบ (เกษะคอบ) ๑. ตักแตน
 ๒. คัดให้ตรง เกษะคอบเกษะ
 คเตห ทำให้ตรง ใช้แกจิจักก็ได้
 คตว (เกษะคต) ๑. สัน เกษะคตตะ-
 เซ้า สันเทา เกษะคตเนยงว่าด
 สันถ้ายบันศาลโทสะ
 ๒. ฟู ลอย (อยู่กับที่ ทงในฟ้า
 หรือในน้ำ) เช่น เกษะคตปะดัวอ-
 กะส ลอยในท้องฟ้า กะคต กัว่า
 กู ขตว
 คตห (เกษะคเ้าห) ขอ้อม เป็นหน หน

กะเต้าหู้ กั้ว

คตา (เกยะตา) ข้างใต้ ลึกลงไป เกยะ-
ตาข้าง ผ่าเท้า เกยะตาตัว ผ่ามือ
เกยะตาบ กั้นแม่น้ำ กั้นทะเล

คตาฏ (เกยะต้ายจ) ฉวย บัจ. หมายถึง
สั้น เช่นเดียวกับ กะต้ายจ และ
เลยะต้ายจ

คตาบ (เกยะต้ายบ) ท้น ท้นกัน ท้นเวลา
เช่น เกลิ่งเริ่มเหอะเกยะต้ายบระ มา
ช่วยไม่ท้น

คต่า (เกยะตาม) ปู (สัตว์) กะตาม
กั้ว ดู ขต่า

คต (เกยะตอย) ๑. คต อย่าง สุกติ
ทุกติ ก็ได้ คตธรรม ก็ได้

๒. สัญญา เกยะตอยญาน
ความเข้าใจ เกยะตอยปณญา บัญญา

คต (เกยะเต้า) พระจันทร์ เกยะเต้า
เพยง พระจันทร์ข้างแรม เกยะเต้า
ปอยน เดือนเพ็ญ เกยะเต้าเมยะไม้ก
เดือนข้างขึ้น เกยะเต้าไม้ก เดือนขึ้น
เกยะเต้าออด วันเดือนจับ วันสิ้น
เดือน ก็เต้า กั้ว

คต (เกยะตอม) ตก เกยะตอมจะห้
ตกลงไป

คเตก (เกยะตอยจ) เลื่อย

คเตก (เกยะเตยง) ไม้ตะบอง เกยะ-

เตยงเตยงโน่น กั้ว

คเตปะ (เกยะเตปะ) กำมะหยี่

คเตว (เกยะเต) ร้อง ร้องให้ไซ้ ๆ
เกยะเตเก็ก ร้องเรียก เกยะเตกระห้
ร้องให้คร่ำครวญ เกยะเตเขยม
ร้องให้

คเตห (เกยะเตะห) ชัน แผ่น ใช้เป็น
ลักษณะนามสำหรับสิ่งบาง ๆ แบน ๆ
เช่น พุยนมวเกยะเตะห เนอชนหนึ่ง

คตวิ (เกยะตวิ) ผลไม้อ่อนเพ็งติดลูก

คตาว (เกยะตาว) ๑. อุ้นให้ร้อน
๒. ยืน ทะตาว กั้ว

คตอะ (เกยะตอะห) ๑. กลับ หันหลัง
กลับ อย่างกลับบ้าน พลิกกลับ เกยะ-
ตอะหแกล กลับมาทำความตกลงกัน
ใหม่ เกยะตอะหเปยะเลยะ ผละไป
เกยะตอะหชะงิม วัสดุแก้ว กลับมา
ได้คิด

๒. ปะทุ แดกออก

๓. ฟาดฟัน ใช้ เกื่อเกยะตอะห

คเตง (เกยะตาง) โยน เกยะตางเกยะล
โยนหรือเตาะลูกคัล เกยะตางเลยะ-
เบาะห โยนตัวไปตามพายุ บัจ.
หมายถึง กระโดดโลดเต้น สนุกสนาน
ไม่รู้เรื่องรูราวอย่างเด็ก

คเตบมต (เกยะต้ายบมต) เปลือกตา

คเต็ม (เกยะตอม) ๓

คเตอ (เกยะตอ) ๑. ไม้กระตางแผ่น ๆ
คเตอ กัว่า เกยะตอปะห์ กระตาง
ตะกา

๒. ทิ้งง่ ทินอน ใช้ เกยะตอ
ทะเมยง ก็ได้ เกยะตอเลยะวี พระ
ทิ่งง่ทำด้วยไม้มะเคือ อย่างที่เรียก
ภัทริบรู

๓. ลูกชนจากทิ่งง่ ทินอน

คเตอหุหุ (เกยะตอเตยะโต๊ะห์) แรกเริ่ม

คเตอหุหุ (เกยะตอเปยะโต๊ะห์) สร้างขึ้น

คตุรภู (กัตตะระพู้) (ส. โคตุรภู) ผู้ที่อยู่

ในภาวะจะศักดิ์สิทธิ์เป็นผู้วิเศษ

คทงุกร (เกยะแตงกร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

สมภารรอง คะแตงกร กัว่า

คทงุปะนะ (เกยะแตงปะนะห์) ป่า

คทบ (เกยะตบ) กกไข่

คทต้ว (เกยะตต้ว) มือ (จากข้อมือถึง

โคนนิ้ว) ๗๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖

คท (เกยะต) ทบ ตอก ตี

คทูก (เกยะเตก) กระต้อบ

คทุง (เกยะเตง) หัวแหลม

คทู (เกยะตุ) เกรืองครอบหัวกันแดดกัน

ฝนอย่างงอบ แต่สานเป็นตาห่าง ๆ

อย่างตาชะลอม กรุด้วยกระตางยาบ

น้ำมัน รูปร่างคล้ายบั้งก็แต่ยาวกว่า

กลมหัวแล้วยาวลงไปตลอดหลัง จน
ถึงขาพับ

คเทก, คเทก (เกยะต้ายจ) ชาติไป

เกยะต้ายจปรี๊ดเตยะเงุย ชาติสติ

ปัญญาโง่เขลา

คเทหุ (เกยะเต๊ะห์) คุนเคย

คโท (เกยะเตอะ) ๑. หม้อบัสตาวะ บัจ.

เรียก คะมายเกยะเตอะ

๒. ทำเรือ เรียก เหนะห์เกยะ-

เตอะ ทำจอดเรือ เกยะเตอะบาง

กัว่า

คท (เกยะโต้ม) ห้อง เกยะโต้มฮุ่มด้ายจ

ห้อง (อาบ) น้ำ

คเทอ (เกยะเต้อ) ๑. บัด เกยะเต้อโก๊ร็บ

บัตคลุมไว้ เกยะเต้อโล่ บัดไว้

ช้อนไว้

๒. ชะมคเซ็ด หะเต้อ หรือ

กะเต้อ ก็เรียก

คเทิน (เกยะทอน) เตือน ๑๒

คทุรภ (กัตเตระยะเพียะ) (ป. คทุรภ) ลา

(สัตว์)

คทพฺราด (เกยะโต๊ะปฺราด) ๑. น่อง

กะโต๊ะปฺราด ก็เรียก

๒. ปลีกกล้วย คะโต๊ะปฺราด

ก็เรียก

คทิสสุเพ็รย (เกยะธิด้อคเพ็รย) น้ำกะทิ

(ป. ทธิ นมเพ็รย)

คน (โก้น) กำ ใช้เป็นลักษณนาม
 มัวโก้น กำมือหนึ่ง ใช้เป็นกริยา
 แปลว่า จับ เช่น โก้นเกาะตัว จับ
 ข้อมือ

คนธ (โก้นธะ) (ป. ชนฺธ) ร่างกาย
 เช่นเดียวกับ ชะกอน (สฺกนฺธ)

คนธมาลา (โก้นธะเมยฺหเลีย) ผู้กั้นชะ-
 มาลา ผู้เนื้อร้าย

คนธรุ (โก้นธะโรหิ) (ป. คนฺธรส)
 น้ำหอม

คนธว (โก้นโธ) (ส. คนฺธรว) คนธรรพ์
 คนตรี

คนธฤ (โก้นธัก) กำมะถัน

คนน, คนน (เกยะโนน) ๑. เลขหน่วย
 หนึ่ง จ้างเกยะโนน จำนวนนับหนึ่ง
 สอง สาม

๒. สูตรคุณ (มีใช้เฉพาะ บัจ.)
 เกยะโนนเจ้า สูตรคุณ ๑๐ แม่
 กอดเกยะโนน เรียบวกลบ คุณ ทาร

๓. เขียง (มีใช้เฉพาะ บัจ.)
 เตยะโนน กัว่า ดู ทนบ

คนบ, คนบ (เกยะโนบ) ๑. ความ
 บารรณา ความประสงค์ เตยะเกยะ-
 โนบ ถูกความประสงค์ เกยะโนบ
 จืด ถูกใจ

๒. รองเท้า เกยะโนบจ้าง

กัใช้ หรือ คะโนบ คะโนบจ้าง หรือ
 เตยะโนบ กัใช้ ดู ทนบ

คนตุก (โก้นเตากะ) (ป. อาคนตุก) ผู้
 มาทามาเยี่ยม

คนท (โก้นตม) กระทำขึ้น สร้างขึ้น
 (คำโบราณ) บัจ. ใช้ คะนอม

คนาย (เกยะนาย) ๑. สถานที่ เกยะ
 นาย/วาย ที่ทาง เตยะนาย กัว่า

๒. บัจ. หมายถึง รอย เกยะ
 นายจ้าง รอยเท้า เตยะนาย กัใช้
 เตยะนายจ้าง รอยเท้า

คนิก (เกยะเนยจ) ม่าน เตยะเนยจ หรือ
 เตยะเนยจ ก็เรียก ดู ตนก ฐนิก

คนิ, คนิ (เกยะนิ) หมอน บัจ. มักเรียก นิ
 เกยะนิเมกเกุสย หมอนหน้าวัว คือ
 หมอนขวาน เกยะนเกยะโจะ
 หรือ หะโจะ เบาะรองนั่ง เกยะน
 เตยะลาย หมอนอิง เกยะไรบ
 เกยะนิ ปลอกหมอน

คนง (เกยะเนยง) ๑. ต้นพะเนียง
 เขียน เกนง ก็มี

๒. เขี้ยว (กินปลา) มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน

คนห (เกยะเนห) สันเท้า

คนหขาค (เกยะเนหขาค) ฟังพอน
 เปยะเมยะเนหขาค หรือ เปยะเนห

จืด ก็มี บัจ. เรียก เซ็เซเน๊ะจืด
 คเนอ (เกะเน๊ะ) ลูกสะบ้า
 คเนอกบง (เกะเน๊ะกะบอง) สะบ้าหัวเข่า
 คโนง, โคนง (เกะโนง) พะอง บัจ.
 ออกเสียง โนง
 คนงคนาค (เกะนองเกะนาค) ความ
 ไกรธ ความเกลียด
 คนะ (เกะเน๊ะ) ร้ว บัจ. ไม่มีใช้ ใช้
 ตับ ร้ว
 คบ (โกบ) พอ บัจ. ใช้ รุ่มโกบ พอ
 แล้ว โกบโก พอเหมาะ สมควร
 เซเม๊ะโกบโก ก็ว่า โกบเม๊ะกลาง
 ความมากพอ โกบเม๊ะโล๊ะ
 โกบโล๊ะ นานมาแล้ว
 คปว (เกะปอ) ตระเวนไปรอบ ๆ
 เกะปออา ก็ใช้ เกะปอแกง
 กั๋งนำ เกะปอเซตอมหันไปทางขวา
 คเปก (เกะป้อย) และ อย่างมีหน้าทำให้
 และ และ เบ็งเกะป้อย ข้าวและ
 ข้าวและ ข้าวเบียง กะป้อย ก็ว่า
 กู ขเปก
 คเปहु (เกะแป๊ะหุ) แผ่นกระดาน
 คบ้ว (เกะบ้ว) รังนก กะบ้ว ก็เรียก
 คปอว (เกะปอ) ปูนกินกับหมาก
 เกะปอหะเก๊ะ ปูนขาวใช้ทาบ้าน
 กะปอ ก็เรียก

คพงเทอว (เกะเปียงเตอ) เทว ซอกเขา
 คพก (ก๊บเพยะ) (ป. คพก) ควรรภ์
 คพี (เกะปี) ทัพั่มหรือลัน กะปี
 ก็เรียก
 คพิคมตุ (เกะปีเกมตัก) ความตระหนี่
 ถี่เหนียว
 คพุด (เกะปุด) การกระทำ สิ่งที่ทำ
 ไปแล้ว
 คพุดคลาน (เกะปุดเกะล่าน) คดีความ
 คพี, คพอ (เกะโป๊ะ) หนอกว้า
 คพิตุ (เกะเป็ด) ๑. โยน เกะเป็ด
 ปะตอน โยนขึ้น
 ๒. ลมพาย ใช้ว่า เกะเป็ดจยา
 คพิณคโณน (เกะเป็นเกะโณน) ทำ
 ให้แน่นให้มั่นคง
 คพะ (เกะเพยะ) ตบ
 คมจาย (เกมจาย) ทำให้กระจายไป
 ต่าง ๆ กัน
 คมจ (เกมจอย) พ่อแม่ของเขยและสะใภ้
 บัจ. เรียก คามชอย เกมชอย
 หรือ คามชอย ก็เรียก กู คมุต หรือ
 ขมุต
 คมตุ (เกมตัก) ๑. โกล้ เกะเอ็ด
 ก็ว่า
 ๒. ขเหนียว เกะเอ็ด ก็ว่า
 เกะปีเกมตัก ตระหนี่ถี่เหนียว
 ความตระหนี่

คมตฺจ (เกมตาง) ขม เช่น
 เกษะอุยฺหุม โรสเกมตาง ยามิรตขม
คมตฺจปฺนาย (เกมตางปะนาย) พันธุ์ไม้
 ชนิดหนึ่ง
คมตาว (เกมตาว) ร้อน เกมตองเกมตาว
 เว้าร้อน
คมุภีร (เกมพิเรยะ) (ป. คมุภีร) ลึก
คมุอก (เกมอาก) ความขเหนียว บัจ.
 หมายถึง ดินแตกกระแวง ความขเหนียว
 ใช้ เกมตัก ข้างต้น
คมุอด (เกมโอด) คำรามอย่างราชสีห์
คมุอก (เกมเอยจ) เสียงสะอึกสะอื้น
 เสียงถอนหายใจ
คมา (เกษะเมย) บำรุงเลี้ยงรักษา ฝ้า
 คุกแล บัวเกษะเมย พิเลียงนางนม
 เกษะเมยเจียน คนเลี้ยงช้าง ความข้าง
 เกษะเมยเกุข คนเลี้ยงวัว
คมาน (เกษะมาน) ลูกเขย กระมาน
 หรือ เตชะมาน หรือ เขชะมาน ก็เรียก
 เกษะมานจาว หลานเขย กู ขมาน
 ทมาน ฐมาน
คมต (เกษะมต) ยง
คมท (เกษะมะท) รุ่งเรือง มั่งคั่ง ฐานะดี
 บางแห่งใช้ เกษะเมะท
คม (เกษะม) ฝ่าละมึ เลยะม ก็เรียก
คม (เกษะมอย) สมณะ มักใช้ เกษะมอย-
 เบยะเมชะเนยะ สมณพราหมณ์

คมุก (เกษะเม็ก) ทำด้วยสาก ออกเสียง
 กะเม็ก หรือ หะเม็ก ก็ได้ (ถ้าคำด้วย
 สากใหญ่อย่างคำข้าว เรียก ขาดเข้า)
 ใช้ กระนั๊ก ก็มี
คมุง (เกษะเม็ง) ดอกกระตอม มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน
คมุงคเลจ (เกษะเม็งเกษะเลียง) ทารกใน
 ครรภ์ บัจ. หมายถึง ท้องมีลูก เตชะ-
 เม็งเตชะเลียง กัว่า กู ทมุงทเลจ
คมุย (เกษะมุย) กระสือ กระมุย หรือ
 หะมุย ก็เรียก
คมุห (เกษะมุห) เผือกล้อมปลา แล้วใช้
 ลอบตัก
คเมย (เกษะเมย) กูคนม ใช้ว่า เกษะ
 เมยเตชะ
คมนาต (เกมน่าต) รสหวาน ความหวาน
คมย (เกมย) พิษ ความมีพิษ
คมย (เกมย) พี่สาวของสามี เกมยเตชะน
 พี่ชายของสามี บัจ. ไม่มีใช้ทั้งสองคำ
คมเยง (เกมย่าง) ที่มีชีวิตอยู่ ยังเป็นอยู่
 เช่น กะเกมย่าง ปลาเป็น เกมย่าง
 เลยมเขม เลียงชีวิต เกษะย่างเลยม-
 เขม ก็ใช้
คมุหย (เกมชอย) พ่อแม่ของเขยสะไก
 เกมชอยเกีระ พ่อตาแม่ผัว เกม-
 ชอยเปรีย แม่ยายแม่ผัว

คมฺร (เกมเรยะ) ช้ตะกอน
คมฺรจ (เกมเรียง) ความเข้าใจ การบอก
 ให้เข้าใจ เกมเรียงตบ ความรู้เอง
 เข้าใจเอง
คมฺรจ (เกมเรียง) เสียงกระหิมอย่างเสียง
 ฟ้า เสียงโกลาหล ทำเสียงกระหิม
 บ้าง. ออกเสียง **หะเรียง**
คมฺรจ (เกมเรียง) รุ ชอก เกมเรียง
 ชุ่ม รุ บ้าง. ใช้ **เพริงชุ่ม** โพรง
 รุ
คมฺร, **คมฺรม** (เกมโรม) ทำเสียงหึ่ง ๆ
 ไม่ใช่ลำพัง มักใช้กับ **เกมเรียง** เป็น
เกมเรียงเกมโรม ก็ก้องโกลาหล
คมฺลจ (เกมล่าง) ทังปวง ทังหลาย
ญะเกมล่าง ทานทังหลาย **เมะ-**
นะท้เกมล่าง คนทังหลาย
คหฺม (เกยะหุมอย) พระภิกษุ บ้าง. ออก
 เสียงเป็น **กะหุมอย** ปะเกยะหุมอย
 บวช บวชให้ **เกยะหุมอย** ธรรมเมยะ
กะทัก พระธรรมกถึก พระนักเทศน์
เกยะหุมอย อาโก้นเต้ากะ **พระภิกษุ**
อาคันตกะ **เกยะหุมอย** อาเวยะกะ
พระที่อยู่ด้วยกัน ในอาวาส **เกยะหุมอย**
อช้อย ฤษ
คยิ (เกยะยิ) ทา ใต้ อย่างใส่น้ำมันใต้
 ผม **เกยะยิ** กลอยน น้ำมันใต้ม
กะยิ กลอยน **กัว่า**

คยิหุ, **คยเหตุ** (เกยะยิ, เกยะเยะหุ) ร้อง
 เพลง ใช้ **เตยะเยะหุ** ก็ได้ **คยเหตุ**
คยะ (เกยะเยะหุ) เวลาเข้า **เกยะ**
เยะหุ ของจ้ว เวลาเข้าเย็น
คย็จ (เกยะย่าง) ๑. เสาบ้าน โดย
 ปริยายหมายถึงภรรยา เช่น **นมเกยะ-**
ย่าง หามัวนม มีเสาทือยัง คือมี
 ภรรยาหรือยัง **คยะย่าง** **กัว่า** **คย** **ขย็จ**
 ๒. มีชีวิต ยังเป็นอยู่ เช่น **คยะ**
เกยะย่าง ปลาเป็น ๆ **เกยะย่าง-**
เลยมเยม เลี้ยงชีวิต ยัง **เตยะย่าง**
กัว่า **เกมย่าง** **เลยมเยม** ก็ใช้
คร (เกยะเรยะ) อ่างน้ำ **กะละมัง**
กะเรยะ **กัว่า**
ครจ (เกยะเรียง) ๑. บอก **เกยะเรียง**
ปะแแตม ทูลให้ทรงทราบ
 ๒. ขอ **เกยะเรียง** **เจยะ** ขอทาน
เมยะนะท้เกยะเรียง **เจยะ** คนขอทาน
ครวาส (เกยะเรยะเวยะ) (ป. ฆราวาส)
 ฆราวาส
ครหุ (เกยะเราะหุ) (ส. คฤห) คฤหัสถ์
 ฆราวาส **กะเราะหุ** **กัว่า**
ครหุจ (เกยะโร๊ะหุจ) เคี้ยวไก่
กะโร๊ะหุจ **กัว่า** **คย** **ขรหุจ**
คราจ (เกยะรายัน) โกลง โกลงเคลง
เกยะรายัน **เกยะโรม** **กัว่า** **เกยะ-**
รายัน **หุมย** เกินโยกเยกไซเซ

คราม (เกยะเร่ม) ก้างสำหรับไม้เลื้อย
บัจ. ออกเสียง หะเร่ม หมายถึงไม้ไผ่
ที่กองสุ่ม ๆ หรือสะเอาไว้กันสัตว์เข้า
มาในบ้าน ยุงข้าว นางข้าว

คริต (เกยะริต) ฎู เกยะริตคือต ฎูเบีย
ผันเบียให้เป็นเงา

คริบอเว (เกยะริบอะเร) แนะบอกให้รู้
เบาะแสด

ครรุง (เกยะเร็ง) หวด กระจิ่ง ก๊ว

ครเคร็ง (เกยะรุมกร้าง) หัวเราะ บัจ.
ใช้ กร้าง

ครโรก (เกยะโรก) ๑. ซอกเขา ทาง
หว่างซอกเขา กระจ็อก ก๊ว

๒. กกที่ใช้ทำเสื่อ ทะกอเกยะ

โรก เสือกก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ครโรต (เกยะโรต) ๑. กัดออกอย่างกรด
บัจ. ออกเสียง กระจอต

๒. รัตแน่นอย่างเชือก เจ๊กเกยะ

โรต เชือกร้อยอย่างร้อยปากตุง มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

๓. ตัวต่อ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๔. ปีม สุนัข บัจ. ออกเสียง

หะไรด์ สุก หรือสุม

ครโรบ (เกยะโรบ) ปลอก เกยะโรบนี้
ปลอกหมอน เกยะโรบกะเนียง

มงกุฎนาง กะบังหน้า เกยะโรบเดี่ยว

ตัก ห่มผ้า อย่างห่มผ้าแถบ เกยะ-

โรบเซาะห์ ผ้าแถบ (ปีตอก) ผ้าสะโบ

คเรย (เกยะเรย) ๑. ชั้น เสียงชั้น

จายนเกยะเรย ไก่ชั้น บัจ. ออก
เสียง เกเรีย คุ เกเรีย

๒. ผืนขนเพราะชะแฉง ใช้ว่า

เกยะเรยหะเก๊ะ ชะแฉง มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

คเรก (เกยะร่าก) สิ้น ไหว เกยะร่าก-

เกยะร่าย่น ก๊ว เกยะร่ากปะเราะห์

เขย่า อย่างเขย่าต้นไม้ให้ลูกร่วงลงมา

กระจ่าก ก๊ว

คเร็ง (เกยะร่าง) หัวเราะกัก เสียง

หัวเราะกัก เกยะร่างจ๊ะเรอ การเล่น

การกีฬา เกยะร่างปะวอย่น เล่น

ทำเล่น ๆ เกยะร่างเม็ยะโห่นกชะ-

ตอด เสียงหัวเราะดังลั่น เสียงม้าร้อง

คเรอหุ (เกยะเรอะห์) ๑. ผลัก ใส

เกยะเรอะห์คือต ๆ ผลักใสไป กระจ
เรอะห์ ก๊ว

๒. (ส. ครุห) ครหา ตีเตียน

เกยะเรอะห์โกลนโบัด ทำหนตีเตียน

คเรอหุ (เกยะเรอะห์) เป็อย น่าย พัง

แตกอย่างผี เรียก เป็รอะห์เกยะเรอะห์

ปะต้ายต ผีแตกออกมา

คเรอหคเตว (เกยะเรอะห์เกยะเต) ร้องให้

ร้องห่ม

คล (เกยะเลเย) หนาม เกยะเลเย
เตยะเลเย เชยะเลเย ก็เวยก กู
ชด ทล ฐล

คลก, คลุก (แกลัก) หมกอยู่ในดิน จม
อยู่ในโคลน ตกคลักอยู่ กู กุศก

คลุก (เกยะแล็ก) ทำให้หมกอยู่

คลน (โกลัน) หัวเดียวรอบ บัจ. หมายถึง
ลอคอย่างลอครว

คลว (เกยะโล) สวมบนหัว เกยะโล
หะโม๊ก สวมหมวก กะโล่ กัว

คลา (เกยะเลเย) ชนชาติในประเทศทาง
ตะวันตกของพม่า เกยะเลเยเกด
ชาวอินเดีย เกยะเลเยเจยะเวย แชก
ชวา เกยะเลเยปะชอย แชกปาร์ซี

คลาน (เกยะล่าน) ถ้อยคำ เกยะล่าน-
เกยะกอน ถ้อยคำที่ส่งไป เกยะล่าน-
เกยะเนยจกะมุน การพูดปิด ปกปิด
อำพราง เกยะล่านตะเน็งเลยะฮัว
ถ้อยคำลามก ตลกคนอง เกยะล่าน-
ตอม อารัมภบท คำขึ้นต้น เกยะ-
ล่านทะมุน การพูดปิด เกยะล่าน-
ปะราง ช่าว เกยะล่านเมยะจะหะจะห
ทะเลาะกัน ชักคอกัน เกยะล่านเมยะ-
โซัดโย่ง ความเท็จ เกยะล่านเมยะ-
เปาะหักัน ออกตัณญู ใสร้าย นินทา
เกยะล่านชะเกดเมยะโร๊ะหะ ถ้อยคำ

รุนแรงหยาบคาย เกยะล่านชะเกกะ-
โต ถ้อยคำอันหุ เกยะล่านชาสะ-
เปาะ ถ้อยคำไม่มีแก่นสาร

คลิปปว (เกยะลเกยะปอ) เช่นสรวงบุชา
ออกเสียง ะล ก็ ได้ กะหะล คือ
ข้าวปล่าปลาย่า ที่ใส่กระตังนำไปเช่น
ตรงทาง ๓ แพร่ง หรือ ๔ แพร่ง

คลิงเกอ (เกยะเลยูนกอ) ทำให้ยาว ยืดออก

คลิน (เกยะลิน) พาออกไปนอกถนนอกทาง

คล (เกยะล) ลูกกลี วอยุนเกยะล เล่นกลี

คลุง (เกยะเล็ง) ปลาไหล

คลุงตุต (เกยะเล็งต้อย) กั้นต้าย เดินต้าย
ชนต้นทอผ้า

คลุม (เกยะลุ่ม) ๑. ต้นไม้ล้มลุกคล้าย
ต้นข่า ต้นหน่อกะลา ใช้เปลือกทำเชือก

๒. บัจ. หมายถึงตะลุ่มควัย

คลง (เกยะเลียง) ไม้คาน คนหาบด้วย
ไม้คาน

คลง (เกลียง) มีใช้เฉพาะ บัจ. หมายถึง
คนหาบด้วยไม้คาน

คลงกมตุ (เกลียงกะไม้) คนตัดหญ้า

คลหุ (เกยะเลาะห์) ดอง หรือกระทั่ง
ควัยศอก บัจ. ความหมายนี้ใช้ คณะนี้

คลเ (เกยะเละ) ๑. ทอนให้สั้น

๒. ไหยม บัจ. หมายถึง ขอยืม
กอเกยะเละ จึงจะหมายถึง ไหยม

คโลง (เกยะโล่ง) ไม้งามสอยผลไม้
 คโล้ (เกยะเลอะ) สอน เกยะเลอะ
 เปยะโตน สั้งสอน
 คลุก (เกยะลือก) ๑. จุ่ม อย่างเอาผ้าหรือ
 มือจุ่มน้ำ จุ่มอย่างเอาผ้าจุ่ม ออกเสียง
 คะลือก ก็มี
 ๒. บัจ. หมายถึง บุ่มลงไปอย่าง
 ฝ่ามือด้วย คะลือก หรือ หะลือก ก็ใช้
 คเล็กเกตุอว (เกยะลักกะตอ) ลูกขิ้น
 เชยะลักกะตอ ก็ว่า
 คเล็กเผยหุ (เกยะลักพะยะหหรือพะห)
 หมกดิน
 คเล็กพุกย (เกยะลักเปยะกุกย) พลุขิ้น
 อย่างควน
 คเลง (เกยะล่าง) เฝิม มาก เกยงล่าง-
 เกาซอ เฝิมกุดล เกยะล่างโกะ มาก
 เทานั้น เกยะล่างลอ มากเท่าไร
 เกยะล่างวู มากมายถึงเพียงนี้
 คเลม (เกยะเลม) ๑. เอาผ้าคลุม อย่าง
 คลุมหน้า คลุมหัว คลุมโปง เกยะ
 เลมหะโล้ม สวมเสื้อคลุมให้ปิดหัว
 ปิดหน้า เกยะเลมดาก เข้าครอบงำ
 เกยะเลมคียบ คลุมหัว
 ๒. ตัวเหย เกยะเลมจาด
 ตะกวตพันธ์หนึ่ง
 คเลอ (เกยะเลอ) ต้อค่าน ทะลิ่งทังทัง
 เกยะเลอคะนอง คะนอง

คเลออุ (เกยะเลอะ) พุกตคิอ้าง บัจ.
 ไม่มีใช้ ใช้ หะอ๊ะ
 คว (เกยะเวยะ) ความอาย
 คว, โคว (โก) ๑. สวย รูปร่างดี โก่อ
 จัก๊บ โก่อเกีย สวยงาม โก่อเชิงโก้มริม
 สวยงาม ใช้ได้ทั้งหญิงและชาย
 ๒. (ส. ครุภ) ครรรภ โก่อมี ท้อง
 แม่ ชะละโก้ กอดคลูก
 ควู (เกยะโว) ๑. กอง กองเข้าไว้ด้วย
 ความโลภ เช่น เกยะโวเตยะเนย
 รวยแล้วไม่รู้จักหยุดหา
 ๒. พัดไป ปลิวไป บัจ. ออก
 เสียง คะวอ ชะวอ หรือ หะวอ
 ๓. อันนาที่เป็นเทือกสำหรับตก-
 กล้า เรียก เกยะโวเมยะ มีใช้แต่ใน
 บัจจุบัน
 ควัญ (เกยะเวญ) ๑. ไกว แกว่ง
 อย่างแกว่งแขนไกวมือ
 ๒. เป็นทฤษักังวล มีใช้แต่ใน
 บัจจุบัน
 ควิ (กวิ) ห่อ กวายนกวิ ขนมห่อ คือ
 ขนมหั้นไม้ตองแห้ง
 ควุย (เกยะวูต) แกว่ง อย่างแกว่งชิงช้า
 แกว่งเปล เกยะฮุย ก็ว่า
 คเวง (เกยะเวยง) พัดไป บัจ. หมายถึง
 กระสุนหน้าไม้ ใช้ เมยะเกยะเวยง
 ลูกกระสุน ตะเงี้ย ก็ใช้

คเว็ก (เกยะวาก) ๑. กระตึก อย่างข้าง
กระตึกหู
๒. โบกด้วยแสหรือพัด ไล่แมลง
วันหรือยุง

คสว (เกยะขอ) เศว้าโสก เกยะขอ-
เนยะรวด เศว้าโสกที่พลัดพรากจากกัน
(ภาษาหนังสือ)

คสาก (เกยะข้ายอ) ฉีก บัจ. ออกเสียง
เกยะจ้ายอ ทำให้ฉีก หรือ ข้ายอ-
จ้ายอ ฉีกออกไปแล้วหรือฉีกไปเอง
อย่างของผูก

คโสว (เกยะโซ) ลาดลงไป

คเสอ (เกยะขอ) ๑. สุ่มทุมพุ่มไม้
เกยะขอเกร็บ บ้ำ เกยะขอซุ ก็ใช้
เกยะขอตะนอมปะกาว พุ่มไม้ดอก
๒. เขี่ยค เกยะขอจ้าง
เขี่ยคเท้า มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คห (โก๊ะห์) นั้น เมยะน๊ะห์โก๊ะห์ คน
นั้น โกะห์เล โกะห์เลกอม คนนั้น
คนนั้นด้วย

คหก (เกยะแฮก) ๑. บังเหียน เกยะ
แฮกแฮะห์ บังเหียนม้า
๒. กระจาย เกยะแฮกค้ายอ
กระจายน้ำ มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน

คหปติ (เกยะสอบปะต้อย) (ป. คหปติ)
คหปติ

คหา (เกยะฮา) คนชักผ้า บัจ. หมายถึง
จิวรพระ

คหมี (เกยะฮัม) กระหม่อมอย่างเสียงพ้อง
คำรามอย่างเสือ ออฮอง เกยะฮัมกรอ
ออฮองอย่างเสียงคนจำนวนมาก

คเหตุ, คเหตุ (เกยะเฮะห์) เสียงม้าร้อง
ซึ ๆ ใช้ เกยะเฮะห์แฮะห์

คหุย (เกยะฮุย) แกว่งอย่างแกว่งเปล
แกว่งชิงช้า เกยะฮุย กั๊ว

คเหตุ (เกยะฮ้อยัน) เตรีตเตรไปโน่นมานี่

คเหตุ (เกยะเฮ้อ) ฟันฟุขึ้นมาใหม่
เกยะเฮ้อปะแล ซ่อมขึ้นมาใหม่ ทำนุ
บำรุง เตรีมไว้ให้ดี

คเหตุ (เกยะเฮะห์) สร้างขึ้น ตั้งขึ้น
บัจ. ไม่มีใช้

คบง (เกยะบาง) ยก ยกย่อง สรรเสริญ
เกยะบางชะพ้ายอ ยกขึ้น ประคอง
ไปด้วย ช่วยเหลือ

คบท (เกยะบะห์) บิ เกยะบะห์เกยะจาย
บิออกเป็นชั้น ๆ

คโบว (เกยะโบ) ก. กอง

คโบห (เกยะโบ๊ะห์) อาหารค้างคิน
เกยะโบ๊ะห์เนี้ยค กั๊ว

คบ (เกยะบอม) อม คะบอม กั๊ว

คอต (เกยะโอด) คำราม เกยะโอด
เริ่มชาขุ่น

คอก (เกะเอ๊ะห) ลูกสะไภ้ กะเอ๊ะห
กว่า หะเอ๊ะห ก็ได้

๒. จาม มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คอง (เกะอายน) ที่ของตัวเอง บริเวณ
เกะอายนฮ้อย กบาลบ้าน ภายใน
บริเวณบ้าน เกะอายนอะรอย
อวยภูมิ ชั้นของพระอริยบุคคล

คอ (เกะอ) ๑. แดงกว่า หะอ หรือ
กะอ ก็ว่า เกะอตะเมาะ แดงไทย

๒. ครกตำข้าว กะอ ก็ว่า

๓. กรน

คอบ (เกะอ) ๑. ผอบ โถกใส่อาหาร
ถวายพระ

๒. หัวหน้า ประธาน เกะ
อูปโซ้ ประธานในที่แสดงธรรม
มรรคทายก เกะอูปปะน่าน แม่ทัพ
เช่นเดียวกับ เตชะอูปปะน่าน

ค่อ (เกะอุม) กอง หมู เกะอุมปะไม้ด
กองไฟ อุม ก็เรียก อุมฮ้อย หมูบ้าน
ฮ้อยมัวอุม บ้านหมูหนึ่ง

คอย (เกะอูย) ยา ยาสูบ บัจ. ยาสูบ
เวยก เกะอูยบ็อก ยาคุต ยาบุหรี
เกะอูยคะเนยจ ยาผง เกะอูย-
เกะอูยปาดโพหะห์ ยาตัดไซ่ ยาควินิน
เกะอูยเตชะเปยะ หุกยา เยียวยา

เกะอูยเปยะโรน ยากันผีคาซ

เกะอูยเปยะเบือะห์ ย่าอย่างไซ้

ชะโลมทัว เกะอูยเมยะ ยาเม็ด

เกะอูยโยนโมัด ยาล้างตา ยาตา

เกะอูยเรยชอย ยาเสน่ห์ เกะอูย

เวคยาลิม คือ ยาสลบ เกะอูยเซนา

คินบิน เกะอูยนุ่หะห์ ยานักดู *

คเอต (เกะเอ็ด) ๑. ไกล เกมตัก ก็ว่า

๒. ช้เหนียว เกมตัก ก็ว่า

คเอม (เกะเอม) สอยผ้า เย็บริมผ้า บัจ.

หมายความว่า กระแอม

คเอห (เกะเอ๊ะห) ๑. ร้องว่า้วยอย่าง
เด็กสาว ๆ ร้องอย่างม้า ทำเสียงเอียค
อ้าค

๒. กลืนควาย อย่างกลืนปลา

คโอดสาจโสว (เกะอ้อคซายุนโซ) ทำ
เสียงก๊กก้องอ้ออิ่ง อย่างเสียงคนมาก ๆ

คา (เกย) ๑. ชื่อคาใต้คอนักโทษ

เกน เก๊ะ ก็ว่า

๒. มาตราวัดความยาว อย่างหนึ่ง

คาตา (เกยทา) คาตา คาตาอาคม

คาท (ก้าด) ๑. (อังกฤษ. guard)

โรงยาม

๒. สอนไม่จำ ไม่ทำตาม คือค่าน
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คาน (ก้าน) ปัดไว้ ขวางไว้ ก้านโล่
ปัดไว้ ก้านกางโล่ ปัดคานไว้ ขวาง
คานไว้

คาบ (เกียบ) ๑. ซี่ม้า เรียก เกียบแซะห์
๒. ค่ำคบไม้ เรียก เกียบชู

คาม (เกียบเมาะ) (ป. คาม) หมูบ้าน

ค้ำ (เกียม) ก้าว เกียมกัวยัจ ก้าวเดิน
เกียมลุ่ม ก้าวเข้ามา เกียมชะเร็ง
ข้ามพ้นไป

กาย (ก้าย) ไปข้าง ๆ ไม่ตรง เียง ๆ
ไป ก้ายว้าย เดินไซเซไม่ตรงทาง
เดินแหยงไป

ควุด (เกยะวุด) (ป. กาวุด) ๑. กายุด
๑๐ ของโยชน์

๒. สี่มือใช้สัวด้วยมือ ปู้ด
เกยะวุด สี่ข้าวด้วยสี่มือ มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

คิ (กั) ปวด เจ็บ กิกะตาน เจ็บปวด
มาก กิยว ป่วยไข้ เจ็บป่วย

คิชกุด (กัเจยะกุด) (ป. กิชฌกุดโต) ชื่อ
ภูเขาคิชฌกุด

คิฉากมาตุ (กัเขียกะมัด) (ป. คิชฌโธ)
แร้ง

คิตู (กัเต้า) เตือน พระจันทร์ กัเต้าเพยัก
เตือนแรม กัเต้าโมก เตือนข้างขึ้น

กัเต้าปอน เตือนเพ็ญ กัเต้า ปนุชะ
มอย วันเพ็ญสิบห้าค่ำ

คิหมน (กัโหม่น) (ป. คิมุหน) คิมหันตฤ
ตุฤดูร้อน เรียชอยกิมฮะ (ป. ราสีคิมุท)
ก็เรียก

คิลานภตุ (กัเลียเนยะโพัด) (ป. คิลาน-
ภตุต) อาหารสำหรับคนเจ็บ

คุก (เกก) คุก ตะราง

คุดต (กุดตะ) (ป. คุดต) ผู้ดูแลรักษา
เจ้าเมือง

คุน (กุน) ๑. (ป. คุณ) คุณ คุณสมบัติ
กุนจะราย เกียรตยศ

๒. เพราะว่า ฮ้อนกุนอะจา
เพราะคุณของอาจารย์

คู้ (กุ่ม) ผัด กุ่มเซาะ ผัดข้าวเปลือก
กุ่มเฮ้า ผัดข้าวสาร กุ่มจะฮื้อ ผัดฝุ่น
ละอองออกจากข้าวสาร

คหุ (กัหะ) บวม

คู (กั) ๑. ฝนตก ใช้ ปูรั้วกู่
๒. ไร่ กูเยย ยกที่ขึ้นเป็นไร่

เคจ (ก้อยจ) จิกอย่างจิกผม ใช้ ก้อยจ
ไซก

เคจ (ก้อยน) วนไปรอบ ๆ ก้อยนโล่น
วนไปแล้วเลยไปอีกที่หนึ่ง

เคต (เก็ด) หมุน เก็ดเกยะฮ้อยน หมุน
ไปรอบ ๆ เรื่อย ๆ เก็ดเกยะปอ-

หมุนไปเรื่อย ๆ เกิดก่าย หมุนสับไป
สับมา วนเวียนไปมา เกิดตอนซอน
เดินอย่างไม่มีจุดหมาย สะเปะสะปะ

โคก (โก้ก) ๑. ไม้โค้งพาดคอคอควาย
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๒. คอก อย่างแขนคอก เรียก
ตัวโก้ก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๓. โกก เนินสูง มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

๔. เตาเผาอิฐ โก้กะมาย
เตาเผาหม้อ โก้กเกยะปอ เตาเผาปูน
โก้กค้อด เตาเผาอิฐ

โคจร (เก็วจะระ) (ป. โคจร) โคจร
บิณฑบาต เก็วจะระเกม (ป. โคจร
คาม) หมู่บ้านที่โคจรบิณฑบาต

โคตม (เก็วตะมะ) (ป. โคตม) พระ-
สมณโคตม

โคตรภู (เก็วตะระภู) (ป. โคตรภู) เชื้อ
สายพระอรหันต์

โคธาทโกตุ (เก็วเหี้ยเตี้ยะโก้ด) (ป. โคธ)
ตัวตะกวด

โคว (โก) กู กว

โคหุ (โก๊ะห) (ป. กุหา) ถ้ำ บัจ. ออก
เสียง เก้อห้ โกะห้หอม ถ้ำกุหา

คัก (โก้ก) ๑. ห่อตัว อย่างถูกฝนหนาว
สั้น ใช้ โก้กปร้ว

๒. พิการ โก้กกะดาย เดินอย่าง
ขาพิการ บัจ. ใช้ โกก

คักคา (โก้กเกีย) นกกระเต็น บัจ.

โก้กเกีย หมายถึง นกแก้วชนิดหนึ่ง
หนึ่งตัวเขียว ขนาดใหญ่กว่านกแก้ว
พูดได้ตามธรรมชาติ ปากยาว มักคอย
จับปลากินตามชายตลิ่ง

คัก (โก้ง) กล้า กล้าหาญ โก้งชะกาน
กล้าอย่างวีรบุรุษ

คะ (เก็ยะห) พุด เก็ยะห้เข็ยะมู ออกชื่อ

เค็ง (ก้าง) เอาไป เอาไว้ เก็บไว้

คาบ จับ ก้างเกิด เลือกเอาไว้ ก้าง

เจยะ คาบเอาไปกิน ก้างนา เก็บไป

ก้างตะจาง เก็บแจว หมายถึง แจวเรือ

ก้างตะเวาะ แสดงเรื่องราวอย่างพระ

เทคน์ ก้างเต็บ เก็บทรัพย์สมบัติ

ก้างแน่ง เก็บเอามา ก้างปะต้อย

ซอนธิ มีกรรม ก้างปะตือบ เปรียบ

ก้างพวยาว (บัจ. ออกเสียงขาว) เอาไป

บ้าน เอากลับบ้าน ก้างขากเกิด จับ

ก้างรยเกิด เลือกเอา ก้างเล็ยะ-

โต้มโล้ คุมไว้ ก้างโล้ เก็บไว้

ก้างชอมแตม จำไว้ กำหนดไว้

เค็ด (เก็ด) พยายาม อุตสาหะ เบ่งอย่าง

ออกลูก หรือถ่ายอุจจาระ

เคิน (เก็น) (ป. คเณ) หมู คณะ เก็น-

เตยะจิด ณะ ๔ หมายถึง ฉันท์ ๔
 ชนิด
 เคบ (เกบ) กรอบ บัดผา
 เคิม (เกม) ๑. อุ่น สบาย เล่นเล่น
 กอกอ อุ่น ๆ โดยปริยายหมายถึง เป็น
 ที่สบายอารมณ์
 ๒. ตะเกียงโคมไฟ
 เคิมเคิม (เกม ๆ) เป็นที่สบายอารมณ์ บัจ.
 หมายถึง อุ่น ๆ เช่น ด้ายงเกิม ๆ
 หน้าอุ่น ๆ
 เคอ, เคอล (เก้อ) ลูกอย่างไฟ เก้อกลาง
 ลูกโพลง เก้อเตยะเฮ้อ เจริญรุ่งเรือง
 เก้อเลยะเฮ้อ ก็ว่า เก้อโล้มถ้าย
 เรืองรอง ลูกอย่างไฟ เก้อชะลอง
 ก็ใช้ เก้อพะด็อค แดกเปรียะอย่างไฟ
 บัจ. ใช้ เก้อคะเตาะห์ เก้อเมยะโราะห์
 ลูกโชติช่วง เจริญรุ่งเรือง
 เคอห (เกาะห์) ๑. เสียตาย
 ๒. ถ้า กุหา ศาตอย่างศาตเจ้า (ป.
 กุหา) เกาะห์คูลบ ซอกเว้าเข้าไปใน
 กำแพงเป็นรูปโค้ง ๆ เกาะห์ตะเมาะ
 ถักหิน ที่พุกสงบ เกาะห์หอม ถ้ากุหา
 เคอทอ (เกยะเตาะห์) บั้นเป็นผง บัจ.
 บั้นเป็นผง ออกเสียง หะด็อค ส่วน
 เกยะเตาะห์ หมายถึง กรอง กระ-
 ซอน

คนกยาก (เกยะเนยะจ้าย) มเหสี
 เกยะเนยะจ้ายเจะโน้ก อัครมเหสี
 คนกน (เกยะเนยะกะนะ) สะกุดใจ
 จุกใจนึกขึ้นมาได้ ทำให้ไม่สบายใจ
 คนต (เกยะโน้ต) กลัดเข็ม บัจ. ออก
 เสียง กะโน้ต เกยะโน้ตเปยะโตะห์
 แกะสลัก
 คนน (เกยะโน้น) กู กนน
 คนบ (เกยะโน้บ) กู กนบ
 คนา (เกยะเนย) กะลามะพร้าว บัจ.
 ออกเสียง เนย เกยะเนยกะด้าบ
 กะโหลกหัว บัจ. ออกเสียง เนยด้าบ
 คนาง (เกยะนายน) หลวม
 คนึ (เกยะน้อย) หนู กะน้อย ก็ว่า กู
 กนึ บัจ. ออกเสียง น้อย
 คนิง (เกยะเนย่น) ๑. งา กะเนย่น
 ก็ว่า กู ขนิง
 ๒. ป่า
 ๓. สะเอว
 คนิงหต (เกยะเนย่นฮ็อค) มือหมุ่นของล้อ
 กรอตัด
 คนิน (เกยะนิน) ผ่าชั้นผหญิง เกยะนิน
 ยาด ก็เรียก เกยะนินด็อค ผ่าลาย
 คนึ (เกยะนึ) หมอน เกยะนึเตยะถ้าย
 หมอนอิง
 เคนง (เกยะเนยง) ๑. ต้นพะเนียง

๒. เจียงปลา มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ออกเสียง เนียง ใช้ เนียงกะ เจียงปลา
เคฺนงมุด (เกฺยเนียงไม้ด) กัว บัจ. ใช้
เนียงไม้ด

เคฺนหุ (เกฺยเน๊ะห้) เขียว งา เกฺย
เน๊ะห้ซุ่ม เขียวงู เน๊ะห้ กัว ตู
เนหุ บัจ. เขียว ออกเสียง เน๊ะห้
ส่วนงา ใช้ แกฺรง เช่น แกฺรงเจียน
งาซ้าง

คฺนัว (เกฺยเนัว) ๑. หงอน บัจ. ออก
เสียง นัว

๒. ไพล หนัว ก็เรียก มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

โคฺนุก (เกฺยโน้ก) ค้ำกะจําสำหรับคนช้าว

โคฺนง (เกฺยโน้ง) พะอง กู โคนง

เคฺนย (เกฺยเนย) ท้อง บัจ. ออกเสียง

เนย เกฺยเนยกิด เป็นบิต เกฺยเนย
เป่า ท้องไม้ปรกติ เกือบจะเสีย

เกฺยเนยป็น ท้องผูก เกฺยเนยเล็ม
ท้องเสีย เกฺยเนยเช็ก ฝะอดฝะอม

เกฺยเนยไต่ด ท้องน้อย เกฺยเนยเค็ง
(ท้องเมือง) ชาวเมือง โคนมัวเกฺย
เนย ลูกท้องเดียวกัน (แม่เดียวกัน)

คฺนังคฺนาค (เกฺยเนองเกฺยเนาค) ร้าย
นิสัยไม่ดี คเอนอง

คฺมุก (เกฺยมาจ) ๑. เกียว (ด้วยตาขอ)
๒. วาคท่ายเรือ

คฺมุด (เกฺยมุด) ยุง บัจ. ออกเสียง
เกฺยมุด หน่มด

คฺมึง (เกฺยมึง) ความกล้าหาญ ญู่เย
เกฺยมึง นักรบ เกฺยมึงแะห้
ทหารม้า เกฺยมึงเจียน ทหารประ-
จําหลังซ้าง เกฺยมึงตักกัว ทหาร
บก ทหารรถ

คฺย (เกฺย) พิษ ความเจ็บปวด กฺยเกาะตาน
รู้สึกปวดเพราะพิษ กฺยซุ่ม ปวดพิษงู
พิษงู กฺยเพี้ยนตะเลงน เป็นลม
(เพราะพิษ) กฺยชะระเกวอ พิษแผล
ถูกตี กฺยอะเยย พิษแมลงบ้อง
จุกากฺย ลมพิษ

คฺยะ, คฺยะ (เกฺยเยยะ) เวลาเข้า ตู คฺยะ

คฺยง (เกฺยง) ช้าวสาลี (กำเบงคลี)

คฺยง (เกฺยง) เป็น มีชีวิตอยู่ กฺยงตาน
พันขนมา กฺยงเลยมเขม มีชีวิตอยู่

คฺรูก (แกฺรูก) แคน บัจ. หมายถึง งวด
เช่น ฝะแกฺรูก แกงงวด ส่วน แคน
ใช้ คอน

คฺรุง (แกฺรง) ๑. เขา งา แกฺรงเจียน
งาซ้าง แกฺรงตะเมาะ (บัจ. ออกเสียง
เมาะ) สมอเรือ (มีเงียง ๒ ข้างเหมือน
เขา)

๒. ตรีษฐ์ แกร่งแถม ก็ใช้
 จัวยอกรัวแกร่งแถม พระพุทธเจ้า
 ตรีษฐ์ แกร่งเดี่ยวเพาะห์ ขอให้แข็งแรง
 คุรงพัก (แกร่งโปก) กำไลมือ
 คุรงเอก (แกร่งเอียก) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง
 ใช้ทำยาแก้ร้อน
 คุรน (โกรัน) (ส. คุรนฺ) ตำรา โกรัน
 เกียะอูย ตำรายา เมียะเงียะโกรัน
 นอกตำรา
 คุรบ (โกรับ) (ส. ทุรบฺ) ของ ข้าวของ
 ทรัพย์สมบัติ บพ. ของ เช่น ฮ้อย-
 โกรับอัว บ้านของฉัน
 คุรบวง (โกรับแว่ง) (ส. ทุรบฺ) ทรัพย์
 สมบัติ เครื่องใช้ในบ้าน
 คุรหุ (โกริหะ) ๑. คำรามอย่างราชสีห์
 เสียงซื่อ ๆ อย่างเสียงลม
 ๒. ขี้แย ร้องให้กวนโยเย โคน-
 ง่ายอกรุหะ เต็กกวน
 คุรฆ (กรัฆน) สถานนวดข้าว กรัฆน-
 เมียะปะสถานเซาะ ก็ใช้
 คุรธา (กรัธา) ๑. ไปรย หว่าน กรัธา
 เมียะ หว่านข้าว
 ๒. ทอด อย่างทอดแห ใช้
 กรัธาเหินยง
 คุร่า (เกร้ม) สะอย่างสะหนาม
 คุร่าสุรฺน (เกร้มซอน) สุญเปล่า สุญสน

เกร้มเดี่ยวงูิด เจียบเจียบ เปล่า
 เปลี่ยว วังเวงใจ
 คุราย (กรัาย) กวาง
 คุริง (เกรียน) ๑. เขม่าไฟ มินหม้อ
 ๒. เสียง เช่นเสียงฟ้าร้อง
 คุริบ (กรับ) วัง
 คุริบ (เกียะริบ) ในระหว่าง บัจ. หมายถึง
 รับควน ลอยไปโดยเร็ว ใช้ เกียะริบนา
 คุรคุรคุรคุร (กรู ๆ แกร็ด ๆ) เสียง
 อึกทักอ้ออิงของฝูงชน
 คุรน (กรุน) ปลวก
 คุรฺย (กรูย) ๑. ผอม
 ๒. สึกกร่อนอย่างเหล็กอย่างมีด
 มีใช้เฉพาะใน ปัจจุบัน กรูยเกร๊ะห
 สึกกร่อน ยากจนลง
 คุรง (กรอฺยฺน) เคียวเอง อย่างคนเคียว
 หมาก กรอฺยฺนเจียะ หรือ เจียะกรอฺยฺน
 เคียวอยู่นั่นเอง กินไม่รู้จักอิม
 คุรงทก (เกรนแต็ก) ผูก เกรนเดี่ยวเป็น
 ผูกให้แน่น
 คุรว (กรว) ทิง โยง คุรวนา โยงเอา
 ไป อย่างเรือ รถ คุรวพิย้อบโล
 ผูกไว้แล้ว
 คุโรบ (โกรับ) ครอบ ปิด ซ่อน
 โกรับปะต๊าบ ผัง หมก โกรับเปยะ-
 ไตน์ ซ่อนเร้น ปกปิด โกรับเดี่ยว-
 ตัก กลุมโปง

โครบคุณ (เกยะโรบเกยะนี่) ปลูกหมอน
บัจ. ออกเสียง เกยะโรบนี่

โคร์คราย (โกร์มกราย) รั้วกึ่งหงาหงอย
ไม่มีใช้ในปัจจุบัน

โครว, โทรว (โกร์) ๑. แม่ครัว พ่อ
ครัว โกร้ตะโมมเบ็ง คนหุงข้าว
โกร์เกยะตา ครอบครัว

๒. ซอ โกร้เนี่ย ซอฮู้ โกร-
คอยุน ซอค้วง

เคฺรีย (เกฺรีย) ขัน อย่างไก่ ไข่ จายน
เกฺรีย เกยะเรย ก็ใช้ ดู คะเรย

ครุก (กรัก) เสียงกรน บัจ. ไข่ ฆะอ
หรือ ฆะอ กรน

ครังคร (กรงเกฺรยะ) เสร้าโศกเสียว

คระ (เกฺรยะห์) ๑. หวี ก. เกฺรยะห์ไซ้
หวีผม

๒. คราต ก. เกฺรยะห์ต๋อยเงยะ

คราคนา

๓. จันทรคราธ หรือ สุริยคราธ
บัจ. ไข่ จังวเกฺรยะห์ สุริยคราธ ก็เต้า-
เกฺรยะ จันทรคราธ เกฺรยะห์จ๊อบ
กับ เกฺรยะห์โรบ ก็ใช้

คระทก (เกฺรยะห์แต๊ก) ผูกปม บัจ. ไข่
แต๊กทะก๊อด ผูกขมวด

คระ (เกยะเรยะห์) หวี ที่ใช้หวี คราค น.

เคฺร็ก (กรัก) ร้อน เช่น กรักทอ

ร้อนทง

เคฺร็ง (กร้าง) หัวเราะ กร้างเจยะ
หัวเราะเยาะ

เคฺร็บ (เกฺร็บ) ป่าทั่วไป เกฺร็บเตยมล
ป่าทึบ เกฺร็บเปฺร๊ะห์ ป่าแห้งแล้ง

เคฺร็ม (เกฺร็ม) ทำขอบเครื่องจักสาน จะ
ใช้ตอกหรือผ้าหุ้มก็ได้

เคฺร็มเคฺร็ม (เกฺร็ม ๆ) ต่าง ๆ มากมาย
เกฺร็ม ๆ สะอี่ สะอี่ ก็ใช้

เคฺร่อห (เกฺร้อะห์) ๑. ทัพ เกฺร้อะห์
โหน้ก ทัพโต

๒. ใจกลาง เกฺร้อะห์เคิง ใจ
กลางเมือง เกฺร้อะห์ควาน ใจกลาง
หมู่บ้าน

๓. ดาวเคราะห์ เกฺร้อะห์เตยะ-
จาม ดาวเคราะห์ทั้ง ๘ ดวง เกฺร้อะห์
เกยะตา ดวงชาตา

๔. คิตประทุษรฎาย เกฺร้อะห์จ
ใจโหดเหี้ยม เกฺร้อะห์ปะลอน ทำร้าย
ตอบ เกฺร้อะห์ก้ออ้ว คิตประทุษรฎาย
แก้ฉั้น

คล (เกฺลยะ) ๑. นอนหงาย เกฺลยะโก๊ด
นอนหงาย เกกะ กิตขวางทาง

๒. แน่นแน่น มั่นคง ไข่กับ
ความจริง บัจ. ไม่มีใช้ในความนี้

คลุก (แกล็ก) ๑. ตกคลัก คิต แกล็ก-

ชะราม ติดแน่นอยู่ในโคลน แกล็ก
จืด ติดใจ ใจผูกพันกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
แกล็กอาวเหมียะ ติดแน่นอยู่ในห้วง
สงสาร

๒. มากมาย บ้าง. ไม่ใช่ในความนี้
คลตุ (โกลัด) สลัก ป้ายจโกลัด แกะ
สลัก

คลว (โกล) นอนหงายตามสบาย ไม่คิด
ถึงอะไร มักใช้กับ เกลียะ เป็น
เกลียะโกล กู เกลียะ

คลหุ (โกล๊ะห์) ๑. งักขึ้น ตักขึ้น
๒. กัดหัวเรือ กัดท้ายเรือ เรียก
โกล๊ะห์เกลึง

๓. ชัก อย่างไม่ใช้ไม้ชักหม้อข้าว
เวลาคงข้าว ใช้น้ำ โกล๊ะห์ชะมายเบ็ง
ใช้ไม้ชักหม้อข้าว มีใช้แต่ในปัจจุบัน

คลาน (กล้าน) ชน เช่น เตะเตะกล้าน
น้องมันชน

คลำ (เกล้ม) คลำ เกล้มชะโปัด คลำ
ถูกต้อง (สิ่งของ หรือ เนื้อตัว)

คลาย (กล้าย) ๑. ทา กล้ายปะโกม
หารวมไว้ กล้ายฮี แสงหา กล้าย
เกละล่างโล่ ทาไว้ให้มาก กล้ายจะ-
โมัด สอบสวน ก้นหา กล้ายเลอะ-
เพาะห์ สอบสวนก้นหา กล้ายเซาะ
หาทางตอบคำถาม

๒. มาหามาเยี่ยม เกลึงกล้าย

มาหา

คลิ (กลี) มั่นคง ไม่เคลื่อนไหว

คลิก (เกล็ยจ) ผ่านผู้ชาย เกล็ยจ่าด
ก็ใช้

คลิง (เกล็ยง) ยาว เกล็ยงฮัว หนทาง
อยู่อีกไกล เกล็ยงอะกัว ยาวเพื่อย

คลิง (เกยะเล็ยง) ยืนยาว ใช้ เกยะ
เล็ยงอะเยก อายยืน

คลิต (กลัด) พิณพิจารณา

คลิน (กลัน) สี (ตัวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง)
กลันเกยะรัต ครูดไป กลันหะนาว
กลดกกลี กลันโบัด กวน ทำให้รำคาญ

คลุ (กลู) มีด กลู ชะก๊าบ ไม้ มีด
ทับ กลู ชะปา มีดมั่ว กลู บ็อยจ
มีดต้อ ตาบอด

คลุมตุ (เกยะลูโมัด) ตาบอด เมียะ
นะห์เกยะลูโมัด คนตาบอด

คลุก (เกล็ก) ลอก เกล็กหะโมฮ้อย ลอก
ใต้ถุนบ้าน

คลุง (เกล็ง) เรือพาย เกล็งชะลา-กุงาง
เรือรบหรือเรือหลวงชนิดหนึ่ง

คลุงตัว (เกล็งตัว) ๑. อึ้งมือ

๒. ลักษณะนาม สำหรับอึ้งมือ
มั่วเกล็งตัว อึ้งมือหนึ่ง มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

กลุ่ม (กลุ่ม) รวมเป็นกลุ่ม เป็นพวก
กลุ่มรวม

กลุ่ม (กลุ่ม) เซลย จับตัวเป็นเซลย

กลุ่ม (กลุ่ม) ทาบ ก. กลุ่มขงเกยะ-
เลียง ทาบด้วยไม้คาน

กลุ่ม (กลุ่ม) เบียด เบียดเสียด

กลุ่ม (กลุ่ม) เตื่อ แล่ กลุ่มห้พยุ่น
เตื่อเนือ แล่เนือ โดยปริยายหมายว่า
รัดไถเงิน

กลุ่ม (กลุ่ม) ๑. สัน กลุ่มอะตุค สันกุด
๒. กลุ่มยค บ้าง ใช้ คู้ห้ ใน
ความว่าเกลียด

๓. ขอยืม ใช้ กลุ่มเกิด ก็มี
เช่น อ้วกลุ่มซอนอเตะ ฉนยืมเงิน
เขา ใหยืม เช่น อ้วกอกลุ่มซอนอ-
เตะ ฉนให้เขายืมเงิน

กลุ่ม (กลุ่ม) หมู พวก กลุ่ม ๆ เป็นหมู
เป็นพวก อากลุ่ม ไปเป็นหมู

กลุ่ม (กลุ่ม) ๑. สอย อย่างสอยผลไม้
๒. แทง

๓. ทาง กลุ่มกระรอด ทางลัด
กลุ่มกะเลียบ ทางเป็นชอกเล็กชอกน้อย
กลุ่มกวี ทางเกวียน ทางรด กลุ่ม
กวีปะไม้ค ทางรถไฟ กลุ่มโหนด
ทางหลวง กลุ่มซ่ม เสน่เลียด
กลุ่มค้ายจ ทางหน้า กลุ่มตระราว

ทางที่จะเดินทางไป กลุ่มชะร็ก
ตรอก ชอก ซอย บ้าง. เรียก คาน
คือทางระหว่างบ้าน

กลุ่ม (กลุ่ม) ไม้สอย เรียก
และเกยะโล่ง ก็มี

กลุ่ม (กลุ่ม) ๑. ลอดไปทะลุอีกทางหนึ่ง
๒. ปอยผม หอน กลุ่มนเลยะมู
ผมจก กลุ่มนเมยะรายจ หอนนกลง

กลุ่ม (กลุ่ม) (กลุ่มเมยะชอยน) กุศล
กรรมบถ ๕ ประการ โดยเฉพาะการ
ทำทานด้วยการสร้างสะพาน ชุดบ่อน้ำ
ทำถนน หาน้ำดื่มให้คนเดินทาง

กลุ่ม (กลุ่ม) วัว กลุ่มกร้อด วัวตัวผู้
บ้าง. เรียก กลุ่มกุ่มกุ่ม กลุ่มพะอะ
วัวที่สีไม่มีค้ำต่าง กลุ่มโต้ม วัวหนุ่ม
บ้าง. ไม่มีความนี้ใช้ กลุ่มปะนค
วันนม กลุ่มโป๊ะ วัวเปลี่ยว

กลุ่ม (กลุ่ม) ควัก ล้วง กลุ่มเก๊ะ
ล้วงคอบอย่างเวลากวาดยา กลุ่มเป็ง
ควักห้องคือควักใส่ เช่น กลุ่มเป็งกะ
ควักใส่ปลา

กลุ่ม (กลุ่ม) ๑. ห้อง กลุ่มจ้ายจชอย
ห้องบรรทม กลุ่มโก้ กรรม กลุ่ม
ตะโหมงค้ายจ ท่อระบายสิ่งโสโครก
กลุ่มตัก ภายในตัก กลุ่มทำก-
ปะขาว กลุ่มกลีบดอกไม้ กลุ่มช่าด

หม้พระบรมธาตุบรรจุในเจดีย์ โกลัม
เดชะต้ายง เพดานปาก โกลัมเดชะงู
ห้องสงบ ๆ เวียง ๆ โกลัมวัดเจ็ย
(ที่ตั้งแห่งความรู้) จิตใจ โกลัมชะ
เตยง ห้องนอน

๒. บรรจุ เช่น โกลัมธาตุเจตอย

เจดีย์บรรจุพระธาตุ

คูลง (โกลง) ทาง ถนน กู โกลง

กุดะ (เกฺลยะหฺ) ๑. แผ่น อย่างแผ่นดิน
ใช้ว่า เกฺลยะต้อย พันแผ่นดิน
เกฺลยะหฺมี แผ่นอกแม่ เกฺลยะหฺ
เดชะต้ายง (=ตัว) ดัน เกฺลยะหฺ
เซาะห์ หน้อก แผ่นอก

๒. กลีบ เช่น เกฺลยะหฺลิว
กลีบส้ม ลิวามวเกฺลยะหฺ ส้ม ๑ กลีบ
หะโล่มวเกฺลยะหฺ ขาวต้มผัด ๑ กลีบ

เกฺลฎ (กฺลฎ) สำลัก โดยปริยายหมายว่า
เศร้าโศกของอยู่ในใจ กฺลฎเกฺลฎกฺฎ
พลุงชนอย่างควนไฟ กฺลฎกตอน พัน
ชน พลุงชน กฺลฎกชะงม ใจไม่สบาย
กรุ่นอยู่ในใจ กฺลฎกเตยะกฺฎ ชม
ง่วงเหงาหาวนอน เพราะไม่สบาย
กฺลฎกทม น้ำตาตกใน กฺลฎกเซยะจู้
กี้เซ่ กฺลฎกชะงะหฺ ชบเซา ไข้
เกรียม (ใช้ทางใจ) กฺลฎกเขยัก
สำลักควน กฺลฎกต้ายง สำลักน้ำ

เคลิกฺกลาย (กฺลฎกฺกลาย) คันทา พิจารณา

เคลิง (กฺลั้ง) มาก กฺลั้งแก่ง มาก
มาย กฺลั้งตอน ทวีคุณ กฺลั้งเลหฺ
หลายหน บัจ. ใช้ กฺลั้งเวีย หลายครั้ง

เคลิน (เกฺลัน) คันทาท้ายบ้าน มีน้ำท่วม
ถึง ทำนาได้สบาย

คว (เกฺวยะ) อาย เหอะเกฺวยะชะญี
ไม่อายสักนิต

คว (เกฺวะเวยะ) ความอาย เช่น เหอะ
มวเกฺวะเวยะชะญี ไม่มีความอาย
สักนิต

ควก, ทวก (แกวัก) ๑. เพลง
๒. ผมงูก ใช้ แกวักโซก ผมงูก
ผมงวย

ควบ (โกว็บ) หมัก คอง กะโกว็บเบอ
ปลาหมักเกลือ ปลาเค็ม

ควา, ทวา (เกฺวีย) ๑. (ป. ปวาฬ) ลูกบัต
เกฺวียกะมิกเกาะ ลูกบัตคดล้องคอ
เกฺวียกะมิกจะเรี่ยเกาะ ลูกบัตคดล้อง
คอพร้อมด้วยลูกกระพรวน

ควาต (กฺว๊าด) เกาอย่างหมาแมว

ควน (โกว้น) ขนาน เช่น เกฺวะอูยมว
โกว้น ยา ๑ ขนาน มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ควาน (กฺว๊าน) ใต้ อย่างใต้ต้นไม้ ใช้
กฺว๊านตะนอมขุ

คว่ำ (คว่ำยม) สบาย บ้าง. ไม่มี ใช้
ใช้ มีบัพ อยู่สบาย
คว่ำกนึ่ง (คว่ำยมเกยเนย) เสอชั้นใน
ของผู้หญิงที่มีแขนข้างเดียว
คว่ำ (เกยเวียม) ล่วงลาเข้าไปยังที่หวง
ห้าม เช่น ที่ของครูบาอาจารย์
ควิ (ควิ) ตะพาน้ำ
ควิง (เกวียน) ทุกข์ร้อน กังวล เกวียน-
ควาย กว้า
ควิ (ควิ) ห่อ กวักบอม อม กวักจาก
ห่อเอาไป กวักชุย ห่อยังไม่สุ้เรียบร้อย
ควู (ควู) ชาว กวักเกาะห์ ชาวผ่อง
กวักชะอะห์ ชาวสะอาด

ควู่ (เกอะ) ได้ ได้รับ เกอะเกยะขาง
เลียมเข้ม มีชีวิตอยู่ ได้ครองชีวิตอยู่
เกอะตัดเปลี่ยะ ได้รับการปลดปล่อย
พ้นทุกข์ เกอะปะต้อยซอนธ์ ได้
ปฏิสนธิ เริ่มตั้งครรภ์
ควะ (เกวียะห์) โภย เกวียะห์ปะตอน
โภยชน
ควิง (คว้าง) ๑. พ้อม
๒. โพรงไม้ ใช้ กว้างชู
๓. อาณาจักร ขอบข่ายแห่งอาณา-
จักร (ภาษาหนังสือ บ้าง. ไม่มีใช้)
คว่อ (เกว้อ) แนว รอย อย่างถูกทุกทุกตี

ม

มมุย (เมียมมุย) ผีกระสือ คมมุย หรือ
เกยเมมมุย หรือ หะมมุย กว้า
มาน (เมียมเนยะ) (ป. มาน) จมุก
(ภาษาหนังสือ)
มาเจ็ด (เมียมเจ็ด) ๑. มา บ้าง. ออก
เสียง หะเจ็ด
๒. สะกต เช่น กัก กะเมียม-
เจ็ดกะ คือ กัก ก สะกตด้วย ก
มิต (มิต) กิต (คำไทย)

โม (เมิว) เมื่อ ขณะ เมิวโกลกน
ขณะทำงาน
มิก (มิก) ๑. เขก
๒. คาขอ บ้าง. ไม่มี ใช้
ปะรายน
มิกตัว (มิกตัว) ข้อมือ
มิง (มิง) ผู้มีอันจะกิน เศรษฐี ใช้
มองคุกยาก
เม็ต (เม็ต) ทือ บ้าง. ใช้ ม้าก

๗

ง (เงียง) นาข้าว ต้อยเงียง ทุ่งนา อันนา
 งง (แง่ง) งง ไม่รู้โอหนือเหน่ มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน เช่น กิแง่ง เจ็บ (จน)
 งง อย่างคนตกต้นไม้ เชื่อว่าถ้าให้
 ผู้หญิงกระโดดข้าม ๓ คน จะลุกขึ้นได้
 งาก (ง้ายอ) เด็ก ง้ายอเกราะห้ เด็ก
 ผู้ชาย ง้ายอเปรี้ย เด็กผู้หญิง
 งาย (งายน) ก้ามปู ก้ามกุ้ง ใช้ งายนงูย
 งายนกะตาม หรือ หะตาม ก้ามปู
 งาน (ง่าน) โรคสนับิบาท ชักกระดูก
 เรียก งานซอนนิปาด หรือตะคิวจับ
 ใช้ว่า ช่างงานซอนนิปาด
 งาย (ง่าย) ๑. เรือเป็อย เช่น อ่างาย
 ไปเรือเป็อย มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๒. ตัวกิ้ง ที่อยู่ตามรูชายคลอง
 ก้ามทู่ ๆ ใช้กัด ไม่หนีบ เวลาจะจับ
 ต้องเอาราคำให้หอม หยอกใส่ปาก
 พอชนมากก็จับเอามาล่อปลาอย่างกิ้ง มี
 ใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๓. ต่าง ๆ ทุกอย่าง ที่นี้ที่นั่น
 งิด (งิด) กลิ่น งิดโร๊ะห้ วัสดุธรรมชาติ
 งิม (งิม) จำนวนพันหนึ่ง
 ง (ฮึ) ๑. หา ฮึกล้วย ก็ใช้ ฮึจัว
 หาหา ฮึโอะห้ หาพิน
 ๒. มองก้อน

งู (งู) มหาหิงส์
 งู (เง็ง) งูนาง อย่างถูกชก หรือตกต้นไม้ ฯลฯ คล้ายกับคำ แ่งง เง็งเงียง
 ชบเซา เสร้าโศก
 งุด (โงัด) งวดอย่างเกี่ยววาน ๆ ย่อย
 อย่างย่อยอาหาร
 งูห (งูห้) ๑. ราคา งูห้เลียนฮ้อย
 ค่าเช่าบ้าน
 ๒. ตื่นนอน
 งูย (งูย) กุ้ง งูยเคยะโก่ง กุ้งก้ามกราม
 งูยทะเกาะ กุ้งแห้ง
 เงก (เงยก) พัน เงยกเคยะเรยะห้
 พันหวิ พันคราด เงยกต้อยต้อยต
 พันพิม ชีพิม เงยกทัว ผาลโด
 เงด (เงัด) ๑. สกปรก กุ๊ต้อยตเงัด
 เป็อนสกปรก
 ๒. คำขยาย บู (เม)เป็น บูเงัด
 เมแประ
 เงว (เฮ) มอง เฮกุดิด มองหา เฮเร็ด
 มองไปรอบ ๆ เฮโร่ง มองดู
 โงิตเจห (โงัดจะห้) ยบลง อย่างอาการ
 บวม งวกลงอย่างน้ำ เช่นเดียวกับ โงัด
 เงย (เงย) กบ เงยเคยะเนะ กบชนิด
 หนึ่ง ตัวกลม ๆ (อาจหมายถึง กบตัวผู้)
 เงยเคยะบ็อบ อังยาง เงยปะแนม

กางก ^๑เจียยะละ ^๑เขียดปาด ^๑มักอยู่
ตามใบบัว ^๑โตดไต่ไกล ๆ ^๑เจียเบืออะ
กบธรรมชาตินิดกินได้ ^๑เจียกะเตยก
กบน้ำจืด ^๑กู ^๑กะเตยก

จก (จ็อก) ^๑งอ ^๑หรือคอกอย่างแซน ^๑คค
โค้งอย่างทางน้ำ ^๑จ็อกง่าย ^๑สัปหงก
อย่างคนง่วงนอน ^๑จ็อกเจีย ^๑คคเคียว

อย่างคลองสามสิบสองคค

งะ (เจียะห์) ^๑๑. ^๑เศษอาหารที่เหลือ
ของเหลือเป็นเคน

๒. ^๑กาย ^๑อย่างตายหญ้า ^๑ใช้
เจียะห์ซัว ^๑เจียะห์ตะห์ ^๑ตากถาง ^๑ปรับ
ให้เสมอ ^๑เจียะห์ตะพายจะละ ^๑ถาง
ให้โล่งเตียน ^๑กลับดินปรับให้เรียบ

จ

จ (เจียะ) ^๑กิน ^๑เสพย์ ^๑เจียะกา ^๑ใช้งาน
เจียะเต็ง ^๑กินเมือง ^๑ผู้กินเมือง ^๑คือเจ้า
เมือง ^๑ผู้ว่าราชการจังหวัด ^๑เจียะเปิน-
เซน(คำอังกฤษ) ^๑กินบ้านาญ ^๑เจียะมับ
กินดี ^๑กินอร้อย ^๑เจียะเตียน ^๑กินคำจ้าง
เจียะเจียะเจียะ ^๑รับจ้างเขากิน ^๑เจียะ-
ซอน ^๑กินเงิน ^๑คือ ^๑กินสินบน ^๑เจียะ-
เอุยจซอน ^๑กินเงิน ^๑คือ ^๑กินดอกเบีย
เจียะซาง ^๑เสวยผลกรรม ^๑เสวยสุข
เสวยทุกข์ ^๑เจียะซาง ^๑ชะมะต้อย ^๑เสวย
สมบัติ ^๑เจียะซาง ^๑เลียง ^๑เจียะห์ ^๑เสวย
เสพย์ ^๑เจียะปะเจียะญี ^๑เล่าให้ฟังหน่อย

จก (จัก) ^๑๑. (ป. จก) ^๑จักร ^๑เครื่อง
จักร ^๑จักจยา ^๑กัณฑ์ ^๑จักโครน ^๑ปะตัก
จักเจียะตา ^๑ควงชาตา ^๑จักเจียะเรย
วิฏสงสาร ^๑จักเจียะเจียะ ^๑จักรเย็บผ้า

จักปะโมค ^๑เครื่องจักรไอน้ำ ^๑จักเรีย-
ชอย ^๑จักรราศี ^๑จักเลียมาน ^๑หรือ
จักปอมอ ^๑แบนบนหม้อ

๒. ^๑ล้อ ^๑จักกวี่ ^๑ล้อรถ ^๑ล้อเกวียน
จกอะปน, ^๑จกระปน (จักอะปอน, ^๑จักกระ
ปอน) ^๑จักร ๔ ^๑หรือประเทศ ๔ ^๑คือ
อยู่ในที่ดี ^๑กบคนดี ^๑ประพุดิตัวดี
ทำการงานดีในชาติก่อน

จกกาย (จักกาย) ^๑ตำแหน่ง ^๑ทั้งทางทหาร
และพลเรือน ^๑เช่น ^๑จักกายโต๊บ ^๑ปลัด
ทัพ ^๑จักกายแวง ^๑ขุนวัง ^๑ตั้งตำแหน่ง
ที่มะกะโทตำรงอยู่ก่อนจะหนีไป

จกกวู (จักกะวก) (ป. จกกวาโก) ^๑นก
จากพราว

จกกวา (จักกะวา) (ส. จกรวาล) ^๑จักรวาล

จกา (เจียะกา) ^๑ใช้ ^๑ใช้งาน ^๑เจียะกา-

เมื่อยะนิษฐ์ ใช้คน ใช้งานคน เจียะ-
กาซอน ใช้เงิน เจียะกาหะเอะเกือ
ใช้ไม่ได้

จกขุ (จกเค้า) (ป. จกขุ) นัยน์ตา

จกโข (จกคว) กระต่าย จักควปล่อย
กระต่ายขมัง

จกปี (จกปี) เสมียนจกบัญชี เป็นตำแหน่ง
อย่างหนึ่ง เสมียน เจียะกั หรือ ตะกั
ก็เรียก จะกัจะราง เสมียนจกบัญชี

จกตกตา (จกกระทา) ดวงชาตา

จก (จก) ๑. แทงให้ทะลุ เจาะ จก-
กระรอนกัะ เสียบปลา แทงแต่ปากจก
หาง จกกระทอ เจาะหู จกเกียะปาย
สนตะพายควาย

๒. กรอบ ไม้หรือรันทกัชน
เพื่อประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง
จกเกียะต้อยจ ม้าสำหรับเลื่อยไม้

จกกรั เวจ (จกกรอมวอยน) เดินเล่น

จกกรั (จกกรอม) (ป. จกกรม) จกกรม
พระผู้เดินจกกรม กัวยัจจกกรอม
เดินจกกรม

จกขรจ (จกขรจ) กิดไกร์กรวด

จกเจว (จกเจ) จักจัน

จกริต (จกริต) จังหรีด

จกจกนิง (จกจกนิง) กััน บัจ.
กััน เรียก ตางปีด

จกตุ (เจียะจก) กลั่นกิน บัจ. ออกเสียง จก
จเทง (จะเตียง) ไล่ คัดตาม บัจ. ใช้
กะเตียง สะเตียง หรือ หะเตียง

จเทอหุ (จะเตาะห์) ฉลาดแกมโกง บัจ.
ออกเสียง ชะเตาะห์ จะเตาะห์ชะ-
ก้าดปรีาด ฉลาดแหลมคม (ใช้ในทาง
ไม่ดี เป็นการรุ่มาก เอาเปรียบ)

จทะ (จะตะห์) พันไป จะตะห์ปรีะห์
พันไปแล้วก็แยกไป

จณะ, จนะ (จะนะ) อาหาร จะนะเจียะ
ของกิน จะนะอาฮา กัว่า จะนะ-
เตียะเรม อาหารเก่า อุจจาระ จะนะ-
ตะมอย อาหารใหม่ จะนะอัมเร็ด
อาหารทิพย์ จะนะบ็อบ ข้าวบ่า

จณน (จะโนน) ๑. เบ็ด บัจ. เรียก
หะโนน

๒. บัจ. หมายถึง ช้แจง จะโนน
ทะบ๊ะ ช้แจงแสดงเหตุผล ช้ จะโนน
ตัว หรือ ตัวจะโนน นัวช้

จณนส่ง (จะโนนแฮ) ปลายข้าว มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

จณนหุ, จณน (จะเนาะห์) แสดงเหตุผล
ปรากฏ จะเนาะห์ทะบ๊ะ ช้แจงแสดง
เหตุผล ช้ให้ดู บัจ. ใช้ จะโนน
จะโนนทะบ๊ะ ดู จณน

จณา (จะนา) (ป. จณฑาโล) จันฑาล

จณาย, จนาย, จุนาย (จะนาย) เล็กกล
หลอกหลวง กลอุบาย

จณเหตุ, เจนเหตุ (จะแนะห์) ๑. ต่อสู้
สู้กัน ใช้ ต่อจะแนะห์ จะแนะห์-
ปะกาน ต่อสู้วิวาทกัน

๒. ยึด จะแนะห์เกิด ยึดเอา
อย่างยึดเมือง

๓. สะพายแล่ง จะแนะห์แลก-
กร๊าบ สายยงยศ มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน

จณะ, จนะ (จะนะห์) แทน ให้ไปแทน
แทนที่จะ เช่น ปะนายรวจะนะห์
อะปาเจยะเก๊า เป็นนายหมู่แทนบิดา
ตน จะนะห์เตยะนาย แทนที่ แทน
ตำแหน่ง อัวกอเตะเกลิงจะนะห์
ฉั้นให้องมาแทน ปะจะนะห์ เป็น
ตัวแทน

จตุ (จ๊อต) ๑. ต่อย อย่างต่อหรือแดน
ต่อย ฮางจ๊อต ต่อต่อย แทนต่อย

๒. ถ่อเรือ ใช้ จ๊อตชู (ชู=ถ่อ)
หรือ จ๊อตเกตุล

๓. แยกฟัน ใช้ จ๊อตเงียก

จตุตมู (จ๊อตตะมาว) ต้นเจตมูลเพลิง
ใช้ทำยา

จตุตถ (จะตุตทะ) (ป. จตุตถ) ที่ ๔

จตุทสม (จะเต้าเตยะชะเมยะ) (ป.
จตุทสม) ที่ ๑๔

จตุมธุรหุ (จะเต้าเมยะธูโร๊ะห์) (ป.

จตุมธุรส) อาหารมีรส ๔ อย่าง ได้แก่
เนยข้น น้ำมัน น้ำอ้อย น้ำผึ้ง

จตุรงค (จะเต้าแรง์เกยะ) (ป. จตุรงค)

จตุรงคเสนา คือ กองทัพข้าง กองทัพ
ม้า กองทัพบก กองทัพรถ

จบุ (จอน) ๑. ผูก จอนแต่ก ผูกมัด
(คนหรือสิ่งของ) จอนแกว๊ก กฏ

๒. วันจันทร์ ใช้ ตุงจวน
ออกเสียง จัวจอน

จบุจา (จอนจา) คืด บัจ. หมายถึง
ปรึกษา หรือ เจาจา ก็ได้

จบุตุ (จะโน้ด) ไม่กลัด ไม่เสียบ ก.
กลัด เสียบ

จบุธ, จบุท (จ็อนเตยะ, จ็อนเตยะ) พระ-
จันทร์ จ็อนเตริยะ ก็ว่า

จบุทน (จอนเตยะเนยะ) (ป. จบุทน)
ไม้จันทร์

จบุทร (จ็อนเตริยะ) ๑. พระจันทร์
จ็อนเตยะ, จ็อนเตยะ ก็ว่า

๒. วันจันทร์ ใช้ ตุงจวนทร

จบุนิ, จบุนิ (จะนิ) หลั่ง เช่นเดียวกับ
จ๊ะห์ จะนินจ๊ะห์ ก็เรียก จะนินจั้ง
หลั่งเท่า เช่นเดียวกับ จ๊ะห์จั้ง

จบุง (จะนอง) การเผา ฮ้อยจะนอง
เชิงตะกอนเผาศพ บัจ. จะนอง ทุน

จบ (จบ) บรรจบกัน ทำให้ติดกัน
 จบเกลี้ยง ที่หุ้มกราบเรือ เป็นไม้
 หนาทำเป็นมอบไว้ที่กราบ จบทะ-
 เหนน ทำให้ติดกัน จบอาจืด ถูก
 ออกถูกใจ ติดใจ

จมตโสภ (จมะตะโษภ) ทับบุง บัจ.
 เรียก กมะ หรือ อะมะตะโษภ

จมหนุ (จมะฮอน) มอดในข้าว

จมตุ (จมะมัด) ๑. สอบ สอบสวน
 พิจารณา จะมัดเกิด ตักสิน

๒. กะ กำหนด จดจำ จะมัด
 ซ้อมแตม ให้จดจำไว้เป็นความรู้
 ความนี้มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน จะมัด-
 ไล่ กะไว้ กำหนดไว้

๓. แบบ วิธี บัจ. ไม่มีใช้ใน
 ความ^๕

จมปา (จ้อมปา) (ป. จมปโก) ๑. แคว้น
 จัมปา

๒. ดอกจำปา จ้อมงา ก็เรียก

๓. ชื่อดาวประจำเมือง

จมขนุธ (จอมมะคอน) (ป. จมขนุธ)
 หนึ่งทำเป็นรั้ว

จมหลั (จอมมะลอม) ต้นอินทผลัม ลูก
 อินทผลัม จอมปะลอม ก็เรียก

จมว, จมร (จมะโ) (ป. จมโร) ขนจามรี
 ปะเน็ชจะโโม พักขนจามรี

จมหุจมหุ (จะโมะห้จะโมะห้) ทุก ๆ
 กะเมาะ กัว่า กู กม็

จมหุกลหุเจตุ (จะโมะห้กะเลาะห้จ้อด) ใจ
 ลังเล ไม่แน่ใจ

จมาย, จมาย (จะมาย) สะพาย อย่าง
 สะพายยาม กะมาย หรือ ตะมาย
 กัว่า กู กมาย ๒. ตมาย ๒.
 ของขวัญของกำนัล จะมายจะมิน กัว่า

จมิจ (จะเมียน) ปกครอง

จมิน (จะมิน) ปกครอง จะมินประมาณ
 ครอบครอง อำนาจการปกครอง ผู้
 ครอบครอง รัฐบาล จะมินจะมาน
 กัว่า

จมี (จะมอย) มุ่งหวัง หวัง คอยหา
 จะมอยญาด มองเห็นแต่ไกล

จมุก (เจยะเม็ก) ท้องพระโรง

จมุง (เจยะเม็ง) คล้าย คำเกี่ยวกับ
 ชะเม็ง กู สมุง ๒.

จมูหุ (จะมูห้) ๑. ประพรม

๒. จมูก

จมาว (จะมาว) ปาก อย่างปากนก
 ปากหมู

จมะ, จมะ (จะมะห้) เปล่า ว่างเปล่า
 เปลือยว่าง บัจ. ออกเสียง มะห้
 หรือ มะห้ ส่วน จะมะห้ สว่างโพลง

จมงา (จอมงา) จำปา ต้นจำปา เรียก
 ตะนอมจอมงา

จุมร (จอมระ) ชูเชิญ คำราม ทำให้กลัว มักใช้เข้าคู่กับ เปยะฮ้อยจ (กลัว สะทกสะท้าน) เป็น จอมระเปยะฮ้อยจ

จุมเร (จอมเรม) มีเสียงดังวัง ๆ กริ่ง ๆ

จุมเรก (จอมร่าก) รบกวณ ส่งเสียงดัง ทำให้หนวกหู

จุมเรง (จอมร่าง) โรง บ้าง ใช้ เร็ง กู รุง

จุมล่ง (จอมล่อง) หอคอยสูง บ้าง. หมายถึง ยอก จ้อมล่องญาณ ยอกญาณ ความรู้ เจียนจ้อมล่อง ช่างมีสปีกับ

จุมละ (จอมละห์) อิศระ ไม่อยู่ในอาณัติ ของใคร ญะยะห์จ้อมละห์ คนที่เป็น อิศระ

จุมกุก (จะหุมักเจยะ) งาม อย่างหมา แมว หรือปลาน้ำเบ็ด บ้าง. ออกเสียง หุมัก กะหุมัก ปลาชุกเบ็ด ปลาทอด

จุมมี (จะหุมอย) มอง จะหุมอยญาณ มองเห็นอยู่ลับ ๆ แต่ไกล

จรง (จะราง) ๑. กิจการ ธุรกิจ ใช้ จะรางกิดเจยะ

๒. บัญชี จะรางตะโนเตยะโต ทำเนียบวงศ์สกุล

๓. กรรมที่กระทำไว้ จะรางตัน กุศลทานที่ทำได้ จะรางไร้เก้าชอ กุศลกรรมที่ทำได้ จะรางป้าบ บาป

จรห, จรห (จะเราะห์) ๑. ทัดผม เสียบผม แซมผม จะเราะห์ปะกาว เอาดอกไม้แซมผม

๒. เคียวไถ บ้าง. ออกเสียง เกยะโรระห์ หรือ กะโรระห์ กู ขรห หรือ กรห

จรหุดม (จะเราะห์ตะเมาะ) หินงอกยื่น ออกมา

จรหุโย (จะเลาะห์อะเยัว) เกียรติสูงสุด

จรงจิง (จะรายนเจียน) ขอช้าง กระจายเจียน หรือ ปรายนเจียน ก็เรียก

จราย, จราย (จะราย) เกียรติยศ ชื่อ เสียง เกียรติคุณ

จรัต (จะรัต) ๑. (ป. จรัต) กิริยาอาการ ความประพฤติ

๒. แถว แถว จะรัตเจียกเกยะระห์ รอยที่คราดไว้แล้ว

จรง (จะเร็ง) ซ้ำม จะเร็งเก้อาะ ซ้ำม พันไป

จรอย (จะรอย) ที่ราบบนเขา

จโรน (จะโรน) ส่วน ชัน ใช้เป็น ลักษณะนาม เช่น กะแนบทะป้าห์-จะโรน หัวทั้งเจ็ด บ้าง. หมายถึง รอยร้าว กะด้าบก็จะโรน ปวดหัว ร้าวจะแตกเป็นเสียง ๆ

จรัฏ (จะร้อก) ๑. สวมอย่างสวมแหวน
สวมกำไล บ้าง. ออกเสียงว่า ช้อก
ช้อกกะจิ้น สวมแหวน

๒. รางน้ำ มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน
กะร้อก ก็ว่า

จรั้ง (จะรอง) ๑. ความต้อวัน กะต้อบ-
จะรอง หัววัน บ้าง. ออกเสียง ประรอง

๒. เสียบประจาน มีใช้เฉพาะใน
ปัจจุบัน

จเร้งมด (จะรางเจยะเล็ยะ) ขวากหนาม

จเริต, เจริต (จะร้อยุด) (ป. จริต) กิริยา
ยาการ เช่นเดียวกับ จะริต

จเรอหุ (จะเราะห้) ปล่อย พยด เท
จะเราะห้เจยะเน็ยจ ปล่อยม่านลง
จะเราะห้จู้ด เท ใส จะเราะห้ต้ายจ
เปิดที่กันปล่อยน้ำให้ไหล กรวดหน้าอุทิศ
จะเราะห้ต้ายจทบทตัว หลังน้ำประกบ
มือ ใช้ในเวลาแต่งงาน

จเรอ (จะเรอ) ตลก ทำตลก

จลนุ (จะลอน) (ป. จนน) ไม้จันท์
จะลอนเป็ยะเก็ด ไม้จันท์แดง
จะลอนช้ายจกอ จันท์เหลือง เนื้อ
เหลืองเป็นทอง จะลอนหะตายน
จันท์ขาว

จลหุสพ (จะเลาะห้เล็ยะพะห้) เคลื่อน
ไหวไปมา

จลาก (จะล้ายจ) กระโถก บ้าง. ออกเสียง
หะล้ายจ หรือ กะล้ายจ

จลาง, จุลาง (จะลายน) เยื่ออย่างเยื่อ
หุ้มปอด เรียก จะลายนเก็ระห้
จะลายนโก๊รับเป็ยะโตพุน เยื่อ
หัวใจ

จะลี้จละ (จะลอยจะละ) ฉลาด

จโล้ (จะเลาะ) พาช้ำม อย่างเรือจ้างพา
คนข้ามฟาก จะเลาะเน้ง พาช้ำมมา

จลิ่ง (จะล้อง) ยอด ใช้อย่างเดียวกับ
จ้อมล้อง จะล้องเบอะกาด ยอด
มงกุฎ โดยปริยาย หมายถึง สูงสุด

จละจราย (จะละห้จะราย) รุ่งเรือง
เฟื่องฟู

จเล็ก (จะล้าก) สั้น ไหว จะล้ากจะลาย
ก็ใช้

จเล็ญ (จะกลาง) สวม บรรจ บ้าง. ออก
เสียง หะกลาง หะกลางจู้ด สวมลง
จะกลางเจ็ยน เสาตะลุงล้ามช้าง

จเลอหุ (จะเลาะห้) แทง ทำให้หะล

จว (จอ) ๑. ชับ เช่น จอควี่ ชับเกวียน
ชัปรด

๒. เท อย่างเทน้ำ จอจะเราะห้
ก็ใช้

๓. ตรง ตั้งตรง จอโหมก ตรงตั้ง
จวกถูต, จวกถูต (จะวักกร้อยุด) โโรค
ลำไส้

จวกฺเขรหฺ, จวกฺเขรหฺ (จะวกฺเขรหฺ) ไท
จะวกฺเขรหฺที่พยุหนบาทะเลาะ ไท
๒ ไท

จหฺ (เจ้าหฺ) จำนวนสิบ

จหฺคฺลหฺ (เจ้าหฺโกละหฺ) เลือกเพื่อน

จบุยฺ (จะบุย) ที่ฟัง จะบุยจะโบึก ฟัง
ให้ความคุ้มครอง ที่ฟัง การคุ้มครอง

จออฺ (จะเอื้อ) อาเจียน บัจ. ออกเสียง
หะเอื้อ หรือ คะเอื้อ เจียะเอื้อ
ก็ว่า กุ ชโอุ

จอะ (จะอะหฺ) สะอาด บัจ. ออกเสียง
สะอะหฺ จะอะหฺเจยะเงยะ สะอาด
สะอาด

จเอิตฺเจิตฺ (จะอ้อดจ้อด) นำเบือนำย
นำรังเกียจ บัจ. ออกเสียง คะอ้อดจ้อด
หรือ สะอ้อดจ้อด

จา (จา) ๑. หัวหน้า จาซอก หัวหน้า
ผู้นำ

๒. แหวะ ผ่า จาแกละ ผ่าเสีย

แหวะเสีย

จาด (จาเกยะ) (ป. จาด) จาคะ บริจาค

จาร (จาเรยะ) (ป. จาร) การไป การ
เดินไป

จาริตฺ (จาริต) (ป. จาริตฺ) การประพฤติ
ปฏิบัติ

จาร์ (जारอย) (ป. จาร์) ผู้จาริกแสวงบุญ

จาเร (จาเร) (คำพม่า) เสมียน

จาสวฺ (จาซอ) หมอยา

จากฺ (จ้ายจ) ๑. ฉีกขาด เช่น ขาดจ้ายจ
ผ้าฉีกขาด แยกหัก แยกจากกัน จ้ายจ
จะค๊ะหฺ ฉีกขาด จากกันไป แยกจาก
กันไป จ้ายจเตยะกุดโต้น แยกหัก
แยกออกไม่เป็นชั้นเป็นอัน จ้ายจจา
ฉีกไปแล้ว

๒. เหล่น เจียก ก็เรียก

จายฺ (จายน) ใ้ก่ จายนกฺล้าก ใ้ก่ฟ้า
จายนกฺวะ ใ้ก่แจ้ จายนเด ก็เรียก
จายนเกฺรบ ใ้ก่ป่า จายนเจียน
ใ้ก่วงจ จายนด้ายจ นกกวัก จายน
พะอะหฺ ใ้ก่ตอน จายนเอ็ก ใ้ก่อยู่
ใ้ก่ชน พ่อใ้ก่ จายนมก ใ้ก่ผู้
จายนเบอะ แม่ใ้ก่

จาดฺ (จาด) กุก ฮ้อยจาด ก็เรียก

จานฺจอะ (จานจ๊ะหฺ) ใต้เตียง ไม่ลงรอยกัน

จำ (จาม) ๑. จำ ใส่กุก จำขัง จาม
ก้าง จำขัง กุมขัง จามโล ขังไว้
จามจางเจยะระหฺโล ใส่ทรวนไว้ที่ขา

๒. จำนวนผมคนที่นำมาทำผมเปีย
ปลอมหรือซ่อง บัจ. ไม่มีใช้ในความนี้

จายฺ (จาย) กิน (คำพม่า) จาย หรือ
จายตัว (กินหมัก) หมายถึง ต่อย

จิ (จี) ๑. จริง ๆ แน่نون บัจ. ใช้
ในการถามราคา คือ มัจ รราคาเท่าไร
๒. สติ เช่น เตยะงัจ ตอยจ
ไหวแล้วสิ

จิโจน (จีโจน) สมบูรณ์ มีสีต่าง ๆ
อย่างวิจิตร จัจอม หรือ จัจอม ก็ใช้
หมายความว่า สมบูรณ์

จิจ (เจียน) ๑. ช้าง เจียนเกะน้ำด
เฉียงผา บัจ. เรียก เซียนเกะน้ำด
เจียนแกร่ง ช้างงา เจียนช้อดโต้น
ช้างงัทหนัก เจียนเจะมู ช้างสาร
แรงมาก เจียนหะมู ก็เรียก เจียน
เปะบูกุลอยุน ช้างตกมัน เจียน
เรยะเจ้อ ช้างชน เจียนก๊วะช้างค้อม
๒. ออกไก่ เรียก เจียนฮ้อย บัจ.
เรียกออกไก่อ่า หะด้ายเจียน

๓. หลัง ใช้เป็นลักษณนามสำหรับ
บ้าน เช่น ฮ้อยมัจเจียน บ้านหลังหนึ่ง
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

จิตต (จิตตะ) (ป. จิตฺต) ใจ จิตใจ
จิตตะเจยะ (ป. จิตฺตช) ที่เกิดจากใจ

จิน (จิน) ๑. สุก อย่างของที่ต้องต้ม
เช่น เป็งจิน ข้าวสุก

๒. หายสนิทอย่างแผล ใช้ หะระ-
จิน แผลหายสนิท

๓. คู่กันเคย ใช้ จินวุ่น คู่กันเคย

เพราะอยู่ใกล้ซิดสนิทสนมกันมาอย่างมัว
เมื่อย หมายถึง แต่งงานก็ได้ จินกล้าก
ตกหมกใหม่ อย่างตกนรก

๔. ยาพิษ

๕. เพชร บัจ. ใช้ เป็ด หรือ
เมยะเนยจ

จิบ (จิบ) สิ้นสติ อย่างคนเป็นลม จิบตอน
สิ้นสติ หมกความรู้สึ

จิบกิลิบ (จิบกิลิบ) ละเอียต เรียบร้อย
ออกเสียง จิบเกดิลิบ ก็มี

จิวริก (จิวะเรียด) (ป. จิวรี) จิวร ครอบ
ต้องรักษาไว้กับตัว

จิกุ (จิกะห์) ลง

จี้ (จี) ๑. ส่องไฟ จี้กล้าย ส่องไฟหา
จี้ปะยะห์ จี้ปะยะห์ปะเก้อโล่ ไฟลุก
ทำให้ไฟลุก

๒. แจ่มแจ้ง รู้แจ้ง จี้กัละห์
รู้แจ้ง ชำนาญ เชี่ยวชาญ จี้กัละ
แจ่มแจ้ง จี้จ้อด ไกร่กรวณ อุทิศตัว
ค้นหา พิจารณา

๓. จัดแจง ใช้ จี้แต่ก จี้เรียง
กว่า บัจ. ใช้แต่ จี้เรียง จี้เรียง-
เป็เรียงพือ จัดแจง จี้เรียงเกยะณู
ตกแต่งให้สวยงาม

จี้เรียงโสโนว (จี้เรียงชะโน หรือ หะโน)
ทักษิณความ

จวร (จวัระ) (ป. จิวร) จิวร
 จุก (เจก) ๑. ชนกัน อย่างรวดเร็ว
 หรือเอาเขาชนกันอย่างวู่ว
 ๒. ติดต่อกันอย่างช้อง เจกเล็ก จุก
 (ต้อง) แตะต้อง เล็กเจก ก็ใช้ เจก
 เล็กเตยะหักายะ จุกต้องเนื้อตัว
 ๓. เหล็กสักตัว บัจ. ไม่มีควมนี้
 ใช้
 จุด (จิด) ใส่ จิดเกยะอูย ใส่ยา หมายถึง
 ว่า ยาเสน่ห์ ใช้ จิดเกยะอูยเรียชอຍ
 ก็ได้ จิดตุ่หึ ใส่ควม
 จุติ (จตุตอย) (ป. จุติ) ตาย
 จุน (จุน) เนื้อ บัจ. หมายถึง คำจุน
 ส่วนเนื้อ เรียก ชุน หรือ พุยน
 จุ (จุม) สำเร็จสมบูรณ์ จุมหนัก ก็ใช้
 จุมจุมเรียเรีย ทุกอย่างสำเร็จสมบูรณ์
 บัจ. จุม หมายถึง กลุ่ม หมู
 จุลว (จลระว) จุลวรรค
 จู (จู) ๑. ตรงตั้ง หรือ ตั้งตรงอย่าง
 บนไถ จูอา ตรงตั้งลงไป
 ๒. แหว่ง หรือไซค์ยี่ส่วาน บัจ.
 มักใช้ ะปาว เช่น ะปาวหุ เจาะไม้
 เจก (เจยก) เหลน จ้ายจ หรือ จ้อยจ
 กัว่า
 เจง (เจียง) บ่าย คล้อย เอียง จัวเจียง
 เวลาบ่าย เจียงเตยะถัน เจียงเปลียง

เจียงเปลียงตะช้อดอา กับ เจียงยุด
 ทั้งหมดใช้แสดงลักษณะดวงอาทิตย์ที่บ่าย
 คล้อย เจียงแเวะ เอียงกะเท่เร่ มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน
 เจตณา (เจตะนา) (ป. เจตนา) ความรู้สึก
 เจตสิก (เจตะช้อยจ) (ป. เจตสิโก) เจตสิก
 เจตี (เจตอย) (ป. เจตีย) เจตีย
 เจนกุลง (เจนเกฺลึง) สืบมา
 เจนจุก (เจนจัก) สืบต่อกันตามลำดับ
 เจบ (เจ็บ) ชิม
 เจเน (เจมเนม) ที่ขี้เล่น ที่เล่นสนุก
 เจเน (เจะเนะ) รูปร่างพอดี ได้สัดส่วน
 มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน
 เจะ (เจะหึ) กระจุกเล็ก ๆ อย่างกระจุก
 ตั้งฉาย
 เจห, จิห (เจหึ) ลง จีหึคุดลัก หล่น
 ลงไปยังที่ใดที่หนึ่ง บัจ. ความนี้ไม่มีใช้
 จีหึจ้อด เข้าใจแล้ว เห็นตามแล้ว
 สรูป จีหึจีหึ ชัด ไม่ลงรอยกัน
 จีหึเตยะนาย ได้ที่ ลงมติ
 เจว (เจ) (คำพม่า) ถัง
 จัว (จัว) ๑. ทาก จัวจัว ทากแตก
 จัวเจยะโก๊ะหึ ทากให้แห้ง ผึ่งลม
 ๒. เหา จิวกลอ หมัดหมาแมว
 ๓. จัว จิวฮ้อย จิวบ้าน (คำไทย
 จัว) มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๔. ชื่อเดือน ๕ เรียก กิเต้าจัว

๕. ยังข้องใจอยู่ ใช้ว่า จี๊ดจัว
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

โจก (โจ๊ก) โรคหิด โจ๊กโหน่ก หิด
เปื่อยเป็นน้ำเหลือง

เจาทก (จาวเตยะกะ) (ป. โจทก) โจทก์
ผู้ตัดสิน

เจาหนา (จาวเตยะเนีย) (ป. โจหนา)
โจหนา นินทาว่าร้าย

โจจ (โจง) กากข้าว

โจตุ (โจ๊ด) เลื่อนทำด้วยไม้ไผ่ตัดไว้
พาดคอกควาย พันทำด้วยฟากเหมือน
แคร้ ใช้บรรทุกข้าวที่เกี่ยวมาเป็นพ่อนๆ

โจน (โจน) ๑. กังวลใจ โจนก๊อช
กิดหมองอยู่ในใจ โจนโจน หมองมัว
๒. อัจฉา ริษยา หึงหวง (ปจ.
หึงหวง หรือหวง ใช้ ตะฮน) โจน
จี๊ด โจนเต็มเรีย โจนปรีอก อัจฉา
ไม่ยอมให้ใครได้ดี โจนเปรี้ย หึง
ผู้หญิง

โจม (โจม) สัน มักใช้แกสันท้าลัง โจน
ท้อด แข็งแรง ฉกรรจ์ ท้อดโจน
ก็ใช้

จัวจบ (จัวจ้อบ) ยึด เกาะเกี่ยวพันกัน

โจว (โจ) กลองชอยเล็ก ๆ แยกเข้าบ้าน

จาว (จาว) ๑. กลับ จาวพาวเญยะโก๊ะ
กลับกับใคร จาวพาวอ้ว กลับกับฉัน
จาวจ้อบ กลับบ้าน กลับถึง จาวเค็ง
กลับเมือง

๒. หลานปู่ ตา ย่า ยาย

จาวผา (จาวพา) เจ้าฟ้า อย่างเจ้าฟ้า
ไทใหญ่ในรัฐชาน

จัม (จอม) ลอง หยั่ง จอมต้ายจ หย้งน้ำ
จอมบ้อด ทดสอบ วัดดู ลองดู

จัมปลั (จอมปะลอม) ทันอินทผลัม เช่น
เดียวกับ จอมมะลอม

จัมเต (จ้อกเตะ) ล้อเล่น เล่นด้วย ปจ.
ใช้ จ้อกแกะ พุดกระเช้าแย้แยกกัน
หยอกล้อกัน

จัม (จอง) ๑. เผา จองปะดาว เผา
ให้ไหม้ จองเป็ยะก้วย สมอยู่ จอง
ปะรอง คลื่นเหียน จองมะรอง ก็ว่า
จองหุณา ร้อนกร้อนใจ จองดาว
ทุกข์กังวลเศร้าหมอง เตื่อกร้อนใจ

๒. พิณ รูปร่างคล้ายซิง ปจ.

ใช้ ตะนะ หรือ ทะนะ หมายถึง ซอ
สามสาย หรือ พิณ จองโก๊ร พิณกับซอ

๓. ลักษณะนามสำหรับหนังสือ เช่น

เล็จป้อยจอง หนังสือ ๓ จบ

จอะ (จ๊ะห์) ๑. ชัด ชัดกัน

๒. หลัง เช่นเดียวกับ จะนิน

จะนินจะห้ จะห้กุน หลังโกง จะห้
ข้าง หลังเท้า จะห้ตัว หลังมือ

๓. ลูกของเหลน เหลน

เจ๊ก (จัก) ห่อ ก. น. พวง เช่น มัดจัก
พวงหนึ่ง หรือห่อหนึ่ง โดยปริยาย
หมายความว่า มากพอนำไปได้

เจ็ด (จืด) (ป. จิต) จิต จิตใจ จืด
กะตาว ร้อนใจ ใจเร็วคว่นได้ จืด
กะตอ โกรธ ใจร้อนร่นกระวนกระ-
วายด้วยความอยาก จืดเกยะเหมียจ
ใจดี ใจบริสุทธิ์ จืดก็ เจ็บใจ จืด
เกลี่ยน ใจยาว คือ อคทน จืดเก๊ะ
ใจสั้น คือฉุนเฉียว ใจน้อย จืดง้อก
โมโห ใจไม่ซื่อ จืดจ้อบฮา ใจผูก
พัน จืดจ๊ะห้ ปลงใจ จืดใจน-
เต็มมเรีย ใจริษยา จืดไค้ด ใจเล็ก
คือ ท้อใจ ใจเศร้าหมอง จืดท้อด
แน่นแน่น มั่นคง ตามใจ แล้วแต่
จืดโป้ระห้ ใจเร็วทั้งคิดทั้งรู้สึก
จืดเป่ร โลงใจ สงบใจ หายกังวล
จืดพ้อยจ ใจหวาดหวั่น จืดเคาะห์
ใจดี จืดเล้ม เสียใจ โง่ จืดซ้า
ใจเบา คือ ใจไม่เป็นปกติ จืดโอน
ใจน้อย แสลงอน จืดกรัว เห็นใคร
ได้ก็ไม่ว่าใจ จืดอ้อด หมกบังญา

เจิน (จอน) ๑. แล้ว ใช้ในการแปล

ความบาลีที่เป็นอุคิตกาล เช่น จอน
ตอยจะวระ จบลงแต่เท่านี้ จอน
สะกอม เต็มไปด้วย สำเร็จไปแล้ว
เรียบร้อยไปแล้ว สามารถ เชี่ยวชาญ
ชำนาญ เช่น แหะเม็ยะจอนสะกอม
ชำนาญการขี่ม้า

๒. ย่อม จอนไค้ะ ย่อมเป็น

เจิบ (จ๊าบ) ถึง จ๊าบเรียบ สำเร็จหรือ
บรรลุความมุ่งหมาย จ๊าบซัง ถึงฝั่ง
โดยปริยายหมายความว่า สำเร็จเรียบร้อย

เจอว (เจอ) บัง กั้น เจอเตยะเน็ช
บีด กั้น ขวางไว้ เจอเป็ยะแดง
กั้นฝา เจอเป็ยะไค้น บีดบัง ช้อน
เจอปร่าง ล้อมไว้โดยรอบ

เจออ (เจ็อะ) เถอะ ใช้ในประโยคคำสั่ง
เช่น อาเจ็อะ ไปกั้นเถอะ

จาง (จะงายน) กั้น จะงายนเกยะเน็ช
ก็เรียก คู จางกนิง

จิง (จะจิง) แแบก บ้าง. ออกเสียง
จะงายน หรือ ตะงายน

จท (จะตะ) ระยะคืบหนึ่ง

จทากุจทะ (จะต้ายจจะตะห้) จากกันไป
ผ่านพ้นไป บ้าง. ออกเสียง จ้ายจ
จะตะห้

จทงนุ (จะตองแบก) ตามรอย บ้าง. ใช้
แบกตะนาย หรือ ตะนายแบก

จุหะ (จะหะห์) ผ่านพ้นไป จะหะห์หือ
 กัว่า
 จุน (จะนะ) อาหาร จู จณ
 จุนตุ (จะโน้ด) กะ คำนวน
 จุนะ (จะนะห์) แทน จู จณะ
 จุนนุบ (จะโนนทะบ๊ะห์) ษ จู จณน ๒.
 จุนหุ (จะเนาะห์) แสดงเหตุผล ปราภฏ
 จู จณหุ
 จุนำ (จะนาม) ปี่ บัจ. ออกเสียง หะนาม
 จุนาย (จะนาย) ๑. เล้ห์กถ หลอกหลวง
 กถอุบาย จู จณาย
 ๒. แทน
 จุนิน (จะนิน) จู จนิน
 เจนุก (จะเนียก) ตุ่มหู หรือไม้เสียบรูหู
 กักรูหูตัน บัจ. ออกเสียง หะเนียก
 เจนุหุ (จะเนาะห์) ต่อสู สู้กัน จู จณหุ
 เจนุหุ (จะเนาะห์) ทำน้ำ ทำเรือ บัจ.
 ออกเสียง เหนะห์ (จาก เสนหุ)
 โจนุ (จะโน) กฎหมาย กฎ บัจ. ออก
 เสียง หะโน
 จุนัง (จะนอง) ดาว ออกเสียง หะนอง
 หะนองโกนจายุน ดาวลูกไก่ หะ
 นองทัว ดาวโต หะนองจยาม ดาว
 จระเข้ หะนองระห์ ดาว ๓ ดวง
 เรียงกัน
 จุม (จะมะ) แมลง จะมะค้ายจ แมลงอยู่
 ในน้ำ จะมะเซาะ มอคอยู่ในข้าวเปลือก

จะมะฮือโฮง แมลงทับ จะมะอะแกรั้ง
 ตักแทนตัวใหญ่
 จุมตุ (จะไม้ด) สอบ สอบสวน พิจารณา
 เช่นเดียวกับ จมตุ
 จุมตุปรัว (จะไม้ดประัว) จัดพิธีแต่งงาน
 จุมหุ (จะโมะห์) ทุก ๆ จู จมหุจุมหุ
 กะเมาะห์ หรือ ตะเมาะห์ กัว่า
 จุมาย (จะมาย) สะพาย จู จมาย
 จุมายจุมิน (จะมายจะมิน) ของขวัญ
 ลากสักการ ตะมายจะมิน ก็เรียก
 จุมินจุมาน (จะมินจะมาน) จู จมิน
 จุมิโจอมตุ (จะมอยจะไม้ด) ตรวจสอบ
 พิจารณา ไต่ถาม
 จุมตุ (จะมุด) ลับ ไม่เปิดเผย เมียะนิะห์
 จะมุด ผู้สืบความลับ
 จุมะ (จะมะห์) จู จมะ
 จุรหุ (จะเราะห์) จู จุรหุ ๑.
 จุราช (ช่ายุน) ทำนบ อ่างเก็บน้ำ ช่ายุน
 กะมา ก็เรียก บัจ. ทำนบเรียก กะมอน
 จุราย (จะราย) จู จุราย
 จุริง (เขียุน) ห่าง เขียุนโทง ห่างจน
 ของลดยดลงได้ เขียุนช่าย กระจาย
 กระจาย เบาบาง ไล่ห่าง ๆ ไม่เต็ม
 บัจ. หมายถึง อาลัยถึงคนที่จากไป
 จุรอย (จะรอย) ล้นไม้ บัจ. หมายถึง คน
 ที่เป็นเสนียดบ้าน

จรัฏ, จรัฏ (จระร็อก) ๑. บัจ. หมายถึง เครื่องประทับของสตรี **เล็ยะจินจระร็อก** แหวนที่เป็นเครื่องประทับ

๒. บัจ. หมายถึง รวงน้ำ **กะร็อก** ก็ว่า

จรัฏ (ซ้อก) ๑. สวมอย่างสวมแหวน เช่นเดียวกับ **จระร็อก** **กู จรัฏ**

๒. เรียงเป็นแถว ๆ อย่างเทียน จุดหน้าพระ **ซ้อกปาวเจีย** ตั้งเครื่องบูชา **ซ้อกเปยะโต** ทางไว้้อย่างรุ่มกั้นแตก

จเริต (จระร็อก) ๑. (ป. จริต) จริต ความประพฤติ **กู จเริต**

๒. บีดอก เช่น **ยาดจระร็อก** ผ้าแถบบีดอก บัจ. เรียก **ยาดไค้ด** (ผ้าน้อย) ก็มี

จกลาง (จะลายุน) **กู จกลาง**

จวกกรุด (จะวกกรือยุด) **กู จวกกรุด**

จวกเครอก (จะวกเครืออะห์) **กู จวกเครอก**

จวาน (จะวาน) ทางแยก **ฟาน** ก็เรียก บัจ. ใช้ **กฺวายน** อย่างทางสามแพร่ง สี่แพร่ง

เจวินุเป็น (จะวอนเป็ยะปอน) คิดตาม ผักผน บัจ. ใช้ **ชะวอนเป็ยะปอน** หมายถึง เสวยอย่างเสวยสมบัติ เสวยทิพย์

คู (เจ๊ะ) ๑. วาง เก็บ **เจ๊ะโล** วางไว้ เก็บไว้ (ให้ตี) **เจ๊ะจ๊อด** วางใจ ไว้ใจ **เจ๊ะเจ๊ะเก้า** ไว้ตัว **เจ๊ะเรียง** วางเรียงเป็นแถว **เจ๊ะทอเจ๊ะซอน** เก็บเงินเก็บทอง

๒. ส่วน **ป้อยเจ๊ะมัว** **เจ๊ะ** หนึ่งในสามส่วน

เจวก (จะเวียก) ข้างแรม บัจ. ออกเสียง **เพยก มัวเพยก** แรมคำหนึ่ง

จบุย (จะบุย) พักพิง **จะบุยจะโบ้ก** พึ่งพิง อาศัย **จะบุยจะโบ้กเหนะห์ซาง** ที่พึ่ง ที่ระลึก

ฉ

ฉ (ชะ) ๑. เท่านั้น **ชะโก๊ะ** เท่านั้น **ชะเจ๊ะเก้ามัว** ลำพังตัวเอง **ชะโก๊ะ** เหวะเซียง ยิ่งกว่านั้น **ชะบ๊อดเนาะระ** แต่เท่านั้นละ

๒. แต่ว่า แต่พอ **ชะเก๊ะเก๊ะ** ก็ว่า เช่น **ชะญาดเล็ยะปะปะกอม** แต่พอเห็นอย่าไปพูดให้ร้าย **ปะเต๊ะดาวโมง** **ชะเม็ยะเง๊ะโต๊** จงอยู่เพียงนอกค่าย

๓. อะไรก็ตาม **ชะเม็ยะเปร้า-เปรียง** อะไรก็ตาม เท่าที่จัดเตรียมไว้

๔. เพียง **แม่** เช่น **ชะญี** **แม่** นิดเดียว เพียงนิดเดียว

๕. เท่า **บาชะ** สองเท่า

๖. เท่าที่ **ชะเต็ยะโต๊ะ** เท่าที่เป็น

ฉก (ซัก) ๑. ต่อ **ซัก** เช่น ต่อ ๆ กัน

มาไม่ขาดสาย **ซักตะบอ** หรือ **ซักบอ** ก็ว่า **ซักโซม** หรือ **ซักซอม** เกี่ยว

คองกันฉันทิ **ซัก** ๆ ต่อ ๆ แทะ ๆ แน่ ๆ บัจ. แน่ ๆ ออกเสียง **ซัก** ๆ

ซักปายุน ทำความเคารพ ทักทาย ปราศรัย บัจ. หมายถึง เลียบเคียง

ต่อปากต่อคำ

๒. ถวาย มอบให้ **ซักกอ** **ซักกุวย** **ซักเป็ยะกัน** ถวาย บัจ.

ซักกอ ซักผู้หญิงให้ผู้ชาย คือติดต่อผู้

หญิงให้ผู้ชาย

ฉทว (ชะเต) ฉิ่ง บัจ. เรียก **กะเต** หรือ **หะเต** **ตะเต** หรือ **ทะเต** ก็เรียก

ฉจ (ข้าง) ๑. โคตลง ไถลตัวลง **ข้าง** **จ๊ะ** ก็ใช้ **ข้างด้ายจ** **น้ำตก** บัจ.

น้ำตก เรียก **ด้ายจ** **หะจู้** ส่วน **ข้าง-ด้ายจ** **โคตน้ำ**

๒. ออกลูก อย่างสัตว์ หรือต้นไม้ ถ้วยตกเครือ **เป็ยะกั้ว** **ข้างโกน** **แมว**

ออกลูก ความ^{นี้}มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน **ฉจเท** (ข้างเต๊ะ) **ข้างมัน** (คำไทย **ข้าง**)

มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ฉจรา (ข้างรา) **เหรา** สัตว์รูปร่างเหมือน

เท่าหรือตะพานน้ำ

ฉต (ช้อด) **เสียบ** **ช้อดไซก** **เสียบผม** **ปักผม** **ช้อดกะโต** **เสียบรูหู** ที่เจาะหูไว้

ฉตต (ช้อดตะ) (ป. ฉตต) **กลต** หรือ **ร่วม**

ฉตตา (ช้อดตา) ๑. (ป. ฉตตา) ผู้ถือ **กลต** หรือ **ร่วม**

๒. **ข้างตัดผม**

ฉตตว (ช้อดตอ) **จริง ๆ** **จริง**

ฉทท (ช้อดโต้น) (ป. ฉทท) **ข้าง** **ฉัททันต์**

ฉน (ช่อน) ๑. (ป. ฉนโท) **แต่งเรื่อง** **แต่งหนังสือ** **แต่งฉันทกภาพย์กลอน**

๒. บัจ. หมายถึงว่า **ถวายพระ** อาจเป็นดอกไม้ธูปเทียน เรียก **ชอน-ปะการ**

ฉนท (ช่อนเต็ยะ) (ป. ฉนโท) **ฉันท** **วรรณคดี** **ชอนเต็ยะอะจา** ผู้แต่ง

ผู้สอนการแต่งคำประพันธ์

ฉนทบน, ฉนบน (ชอนบน) ๑. **คันท** **บัจ.** หมายถึง **เพิ่มพูน** **สั่งสม** อย่าง **การบุญ**

๒. **ฟังฟังอาศัย**

๓. **กันคว่ำ**

- ฉบ** (ช้อบ) ๑. ข้าวฟ่าง
๒. คีต บางทีออกเสียง **ช้อบ**
กู ชบ
- ฉว** (ช้อ) ปลอดภัย ให้กำลังใจ ชักชวน
เช่น ให้ไปทำบุญกุศล เป็นต้น **ชอล**
กว่า
- ฉอ** (ช้อ) ใส่ **ช่าจู้ต** ใส่เข้าไป
ช่าชุน ใส่มีด (ในต้ม) **ช่าเมี่ยะ**
เรียะปะควัด ใส่พร้าว (ในต้ม)
- ฉห** (ช้อ) บ้าน **ช่าหัตต้ายจายุน**
บ้านน้ำตาย มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ฉา** (ช่า) และ อย่างอาหารผสมกับน้ำ
เช่น เบ็งชา ข้าวเหนียว ชุนชา เนื้อ
น่ายจนละ **ชากะลาย** ละลายเป็นน้ำ
ลุดชา ข้าวหมาก
- ฉาก** (ช้อ) ช่วน **ช้อจเทาะ** ช่วนเสีย
- ฉา** (ช้อ) ฉาบ **ตักมิ่งโล่งชายน**
ตีหม้อตีฉาบ
- ฉาน** (ช่าน) รัก **ชานกะมิน** รักใคร่
สนิทสนม(บัจ. มักออกเสียง **ชานมาน**)
ชานคู สงสาร
- ฉาบ** (ช้อ) อาบน้ำอุ่น บัจ. **ชาบด้ายจ**
หมายความว่า ใช้น้ำตบหัวตบต้นคอ เพื่อให้
ให้หายมีนหัว
- ฉบศยา** (ช้อบศยา) **สบู** **ช้อบศยา**
เปื่อยต้อย แร่ธาตุชนิดหนึ่ง

- ฉำฉำ** (ช่ามช่าม) เสียงหนักแน่น
- ฉำ** (ช่าม) แก้งเอามีดมาชู่ให้แตกแล้วหยุด
ร้องไห้ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ฉำลา** (ช่าลา) ไม่อ่อนไม่แก่อย่างใบไม้
เพสลาด เรียก **กะนะหี่ชู่ช่าลา** ครึ่ง
สุกครึ่งดิบอย่างปลาอย่าง เรียก **กะช่าลา**
เนืออย่างพอนาคก เรียก **พูนช่าลา**
มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ฉาย** (ช่าย) ๑. สวย
๒. เท่ง **ช่ายเทาะ** กว่า
๓. แยก **ช่ายคฺรา** แยกจากกัน
บัจ. ออกเสียง **ช่ายคฺรา** หรือ **คฺราช่าย**
- ฉิ** (ชี่) อวัยวะเพศหญิง
- ฉิม** (ชีม) เลือด **ชิมปะดู่** ห่อเลือด
บัจ. ออกเสียง **ชิมดอ** **ชิมฮ้อยปะไม้ด**
เลือดกึ่งค้ำของหญิงที่คลอดลูก บัจ.
ใช้ **ฮ้อยปะไม้ด** **ชิมอู่เต้า** เลือดประจำ
เดือน
- ฉิ** (ชี่) เคลื่อนไหว สั้น **ชุกุลอน** หลวม
คลอน **ช้เตยะเนย** ชัดขวางห้ามไม่ให้
ให้ทำ
- ฉุ** (ชู่) ไม้ **ชู่แล่ม** ไม้เลื้อย **ชู่กะวาน**
การบูร **ชู่โกนกลาง** ไม้ลูกกำพร้าว
คือ กาฝาก **ชู่กรกแกลง** ไม้อำพัน
ชู่เก็รยจ ต้นงัว **ชู่กู่ล๊ะ** ไม้สัก ต้นสัก
ชู่กู่ด ต้นมะขวิด **ชู่แก้วะ** ไม้ตะเคียน

ชุกะโอม ชุกต้นกลม ๆ ชุกเกะนะไม้
ตะแบก ชุกตะง้ายจุก ต้นฝาง ชุกง้ายจ
ก็เรียก ชุกเจะยะบือต หนึ่งชนิดหนึ่ง
ชุกตอปะนุด ต้นไม้เนื้อเหนียวใช้ทำ
จ้ามสิ่ว ได้แก่ไม้มะหวด ไม้มะกรูด
เป็นต้น ชุกเตวีย ต้นไม้ในอสุรโลก
ชุกเกวีย ก็เรียก ชุกแต๊ก ไม้สีพื้นอาจ
เป็นไม้ข่อย ชุกเตยะกุด ไม้ท่อน ชุก
ท่อนสั้น ๆ ชุกเตเวียะเตีย ไม้เทวดา
คือต้นสนพันธุ์หนึ่ง ชุกปะนายุนเซม
ต้นสน ชุกปราน ต้นนากบุด ชุกเมียะยิ
ต้นไม้ที่เป็นที่อยู่ของเทพารักษ์ คนไป
เช่นสรวงบุชากัน ชุกเมียะยะดู ไม้
ประดู่ ชุกรัมมา, ชุกเร่มเมียะเน ต้น
รมณีย์ คือ ต้นจามจุรี ชุกสะกะ ไม้
ใช้สีพื้น ชุกวิ ต้นมะเคื่อ ชุกเซาะ ไม้
ยืนต้นคล้ายสนุ่น

จุก (เบ็ง) คม จุก เบ็งกะมาว คมกลืน

จุก (ชุก) ๑. ผายลม (คำไม่สุภาพ)
ชุกต้ายจุก ก็ว่า

๒. ถอย ชุกตา ถอยไป

จุก (หฺ) ๑. เขียนหนังสือ ใช้ ชุกเลียจ

๒. ลับมีดพรว้า ใช้ ชุกเมียะเรียะ

ชุกุน

๓. ถ่อ ก.น.

จุกหลู (ชุกเตยะลู่) เดินโซซัดโซเซ สะเปะ
สะปะอย่างคนเมา

จูล (ชูล) (คำพม่า) ต้นไม้มีหนาม
(ชู่=หนาม ในภาษาพม่า)

จุย (ชุย) เขียบ

เจง (ชอยุน) ๑. เถียง เกี้ยว เป็นของ
ชอยุนกอ เถียงค้วย เกี้ยวเถียง
ชอยุนจือบ ก็ว่า

๒. ประจันหน้า

๓. คอย บ้าง. ใช้ แม่่ง คอย

๔. ทำให้ชำ บ้าง. ใช้ว่า ปะกะ

เซี่ย อย่าทำชำ

เจต (เจ็ด) เจียด เจียง ทะแยง ตะแกง
อาเจ็ด ๆ เคนเจียด ๆ ไป เจ็ดเตยะลู่
เดินลากขาไป โดยปริยายหมายความว่า
เสียสติ ใช้ว่า เจ็ดเป็ดลัด พุดเสียสติ

เจนุจก (เซ้นชุก) สืบสายโลหิต

เจว (เซ) ชักขวาง เซกรือต ก็ว่า เซตา
ชักขวาง ห้ามปรามอย่างห้ามมิให้ไป
เซได้ ปัด ชักขวาง เซกะค๊ะได้-
เก๊ะ ปัด ปัดตาย

เจวปะเลว (เซปะเล) สายฟ้าแลบ เซปะ-
เลกรับ ฟ้ายแลบแวบวาบ

เจวปะลาย (เซปะลาย) ชื่อยานิตหนึ่ง
ใช้กันแต่ในปัจจุบัน เป็นยานเอนโบราณ
เรียก เซปะลาย

เจเร, เจวเร (เซเร) เท่า ๆ กัน เหมือนกัน

ฉัว (ชัว) ๑. หญ้า เช่นเดียวกับ ชุขัว

๒. ช่วย (คำไทย)

โฉ (เขา) ๑. ลักษณะนาม แปลว่า คู่ เช่น ตะโพนมั่วเขา รองเท้า ๑ คู่ เขาพระเวก คนเสมอกัน เพื่อนกัน ไปไหนไปด้วยกัน เขาเขี้ยว กั้ว

๒. ง่าย ทำให้ดีขึ้น บ้าง. ไม่มีใช้ในความนี้

โฉว (โห) เพราะ พืชมีใช้แต่ในปัจจุบัน

ฉาว (ขาว) แข่ง ชาวช้อยขง ไท่เถียง ทะเลาะวิวาท ชาวแล็ก หรือ แล็ก ชาว แข่งดำ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

โฉตุ (โห้ด) ๑. ไม่จริง ไม่แท้ โห้ดโยง ก็ใช้ เมียะโห้ดเหอะมัว ไม่พลาด มาแน่ ๆ

๒. ผิวปาก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

โฉ (โหม) สิ้นสุด ที่สุดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือ กระจายที่เผาไหม้แล้ว เหลือแต่ ขี้เถ้า นับเป็นที่สุดของกระจาย โหม ชัก มาด้วยกัน มีของใช้ ใช้ร่วมกัน โหมเปี่ยะเยี่ยะ มาถึงความสูญเปล่า สิ้นสูญไป

โฉ (โหะ) คู้ข้าวรอบ ๆ หม้อ ก่อนจะ ตักข้าวหรือเทออกจากหม้อใส่ชามอ่าง ใช้ โหะเป็ง มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ฉล (เขาะเลาะ) ว่าเว็ง เฮฮา

ฉก (ช็อก) ฟาง ช็อกเปี่ยะโว ลอมฟาง

ฉง (ช็อง) ๑. ซ้อนเป็นชั้น ๆ

๒. ติดตามกระชั้นชิด ช็องเตี้ย ไล่ตามคนที่หนี ช็องแบ็ก ไล่ตาม ช็องลุ่ม ติดตามเข้าไป อย่างไม่ไปในบ้าน

๓. ติงช็อ ออกช็อ ช็องนา ช็อง ปะโย่น ก็ใช้ แต่ บ้าง. ไม่มีคำเหล่านี้ ใช้ ใช้ ปะตอนเยี่ยะมู ติงช็อ

๔. เผ้าคอยรับใช้ ช็องแวก กั้ว

ฉ็ก (ซัก) ๑. โกล้ ซักโย่น โกล้ ๆ ซักตอน โกล้ที่ตั้ง ซักปะร่าบ ให้ โกล้เข้ามา ซักเปี่ยะแตก กันเคยกัน เข้าไปมาหาสู่ ชำนาญ เชี่ยวชาญ ซักเปี่ยะแตกจกळे ชำนาญ เชี่ยว ชาญ ซักเมี่ยะร่ายน โกล้จะบาน ป๊ะซักโล่ปะตัวโรงเมี่ยะเตี่ยะ ต้อง เอามาไว้โกล้ ๆ เราแล จึงจะถูกต้อง

๒. เชื่อม ประสาน ซักจะเลาะ เชื่อมให้ติดต่อกัน ได้อย่างสะพานที่หัก เตี่ยะโต่นกอซักจะเลาะแกळे เชื่อม หรือต่อสะพานที่พังเสีย

ฉ็ด (ช้อด) ตาย ถนัค มีใช้แต่ในปัจจุบัน ใช้ ช้อดปล็อด เช่น อ้วเหอะช้อด ปล็อดมัวฉันไม่ถนัคหรือก ชย้อด กั้ว

เจิน (เจอน) ขยำ อย่างขยำแบ่ง ขยำฝ้านวด อย่างนวดแบ่ง
เจอว (เจ้อ) พบ ร่องเซอ ดูเห็น ดูพบหาพบ เช่น ร่องเซอหะมะฮัว ดู

เห็นหรือเปล่า ร่องเซอระ ดูเห็นแล้ว
เจอว (เจ้อ) เปื่อย ยุ่ย ชุนชอ เนื้อเปื่อยมีใช้แต่ในปัจจุบัน

ช

ช (เจยะ) ๑. ทวค บัจ. เรียกทวคว่า โหน่ก่น่าย

๒. (ป. ช) เกิด ต้นกำเนิด มี ๔ ประการ เรียก เจยะปอน ได้แก่ กอมมะเจยะ (กมุข) เกิดจากกรรม จิตตะเจยะ (จิตตช) เกิดจากจิต อหาระเจยะ (อาหารช) เกิดจากอาหาร อเตาเจยะ (อตุช) เกิดจากฤดูกาล เจยะเลปัเจยะ (ชลามพุช) เกิดจากมตลุก ออนคะเจยะ (อนนุชช) เกิดจากไข้ ชองเซเตยะเจยะ (สงุเสทช) เกิดจากเหงื่อไคล อาวปัะปาต้อยกะเจยะ (โอปุปตติช) เกิดเองโดยไม่มีพ่อแม่

ชก (เจยก) ลาก ชัก ชับ เดินอย่างเดินทัพ เจยกกวี่ ลากรถ ลากเกวียน เจยกชู ลากไม้ เจยกโก้ว สี่ซอ ชักซอ เจยกเขี่ย ชักใบ แล่นใบ เจยกตะวอนตดอ แล่นใบออกไป เจยกปะนาน เดินทัพ

ชก (เจยะเก้า) ตัว ตัวเอง เจยะเก้า-เจยะเก้า ก็เรียก ใช้เป็นลักษณนามว่า คน คน องค์ รูป เช่น เกยะมอ-ปอนเจยะเก้า พระสงฆ์รูป เจยะ-เก้ากาะะ ตัวตน เจยะเก้าปวย ตัวเรา เจยะเก้าจะมะหี่ ตัวเปล่า ตัวเปลือย บัจ. ใช้ เจยะเก้าหะมะหี่ หรือ เจยะเก้าคะมะหี่ เจยะเก้ามัวเอียน ตัวคนเดียว

ชเกก (เจยะเกยก) ลับ ชเจยะเกยก กัว่า เจยะเกยกเมยะโร๊ะหี่ ลับให้แหลมคม โดยปริยาย หมายถึง ฝึกฝนอบรมให้สติปัญญาแหลมคมขึ้นมา

ชบ (เจยะค) เสมียน จะคี่ หรือ ตะคี่ กัว่า

ชคุด (เจยะกุด) คาค่า ทิวาคา บัจ. ใช้ ตักงูหี่ ทิวาคา ส่วน เจยะกุด ต่อตามราคา หะกุด ก็ใช้

ชงมัจ (เจียงมัจ) นกกระทง

ชงราย (เจียงราย) ตัวไรที่ม้า (ภาษาหนังสือ) บัจ. ตัวไร เรียก ราย

ขจว (เจ็ยะจว) ไกล จว ก็ใช้ เจ็ยะจว
กลาง ไกลมาก บัจ. ออกเสียง ฮัว
ฮัวกลาง ไกลมาก

ขตุ (โจัด) งวค อย่างนำในลำธาร โจัด
ชะเกาะห้ งวคแห่งหมค โจัดชะเด็ก
ยุคแกกร้อกา งวคแห่งจนเป็นเกสค

ขตุว (เจ็ยะตอ) สัน ไหว สะเทือน เจ็ยะ-
ตอเกยะรำก สันเทา ใช้แก่ว่างกาย

ขตุา (เจ็ยะตา) ดวงชานา

ขตุกกลัก (เจ็ยะเต็กเกลุยจ) โรคลมบ้าหมู
บัจ. เรียก เจ็ยะตากเกลุยจ

ขน (โจัน) ๑. ซ้อน โจันเจ็ยะเบ็ง
ซ้อนโต๊ะ โจันแล็กพิก ซ้อนชา
โจันอะปร็อก ซ้อนเล็ก หมายถึงซ้อน
กระเบื้อง

๒. ร้อย อย่างร้อยลูกบัต เรียก
โจันเม็ยะเกวีย ร้อยดอกไม้ ร้อยพวง
มาลัย เรียก โจันปะกาบ ปะกาบโจัน
ดอกไม้ที่ร้อยแล้ว คือ พวงมาลัย

ชนปท (เจ็ยะเน็ยะปะเต็ยะ) (ป. ชนปท)
ประเทศ แวนแคว้น เจ็ยะเน็ยะป๊อด
ก็เรียก

ชนเป็ต (เจ็ยะเน็ยะป๊อด) คุ ขนปท

ชนิก (เจ็ยะเน็ยะ) ม่าน เก็ยะเน็ยะ
ทะเน็ยะ ก็ว่า คุ กนิก กับ อนุก

ขญ (เจ็ยะขุ) ที่พิก ที่ฟัง

ขโนก (เจ็ยะโนก) ขนาดใหญ่ บัจ. เรียก
โหนก

ขน, ขนะ (เจ็ยะเน๊ะ) ชัยชนะ

ขพทุกหล (เจ็ยะเป๊ะห้กะเลาะห้) ๑.
พรำพรรณนาอย่างพรรณนาความทุกข
ความเศร้าของตัวเอง

๒. รวนเร ไม่แนใจ ใจหวนไหว
ไม่แนนอนสังเลใจ ใช้ว่า เจ็ยะเป๊ะห้
กะเลาะห้จ๊อด หรือ กะเพาะห้กะ-
เลาะห้ หรือ กะเพาะห้กะเลาะห้จ๊อด
ก็ได้ หรือ ทะเป๊ะห้กะเลาะห้จ๊อด
ก็ได้

ขเป็ต (เจ็ยะป๊อด) ๑. ต้นยาง เจ็ยะป๊อด
ก็เรียก คุ ขเป็ต บัจ. ต้นยาง เรียก
เก็ยะย้ายน

๒. ดิน หรืออย่างสัตว์ถูกทุบหัว
ถูกตี มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับ
กะป๊อด

๓. สมุด เช่น เจ็ยะป๊อดมัวแวก
สมุดเล่มหนึ่ง มีใช้แต่ในปัจจุบัน
เช่นเดียวกับ กะป๊อด เต็ยะป๊อด
และ เป็ยะป๊อด คุ ขเป็ต ทเป็ต
และ พเป็ต

ขบหบ (จับค้อบ) เหมาะเจาะ พอคิบ
พอดิ จับกะค้อบ ก็ว่า

ขผน (เจ็ยะพอน) เมื่อ ขณะ

ชเพยตุ (เจยะเพยต) ลูกองุ่น บัจ. ไม่มีใช้
 ชพตุ (เจยะปตุ) พลุ เจยะปตุช็อค
 พลุหมาก เจยะปตุมัว กะธัว พลุบาย
 ปูนแล้วทำเป็นกรวยใส่หมากลงไปด้วย
 กำหนึ่ง ปลายกรวยก็พับเห็นใบไว้
 เจยะปตุมัว พ็อค พลุจับหนึ่ง
 ชมุท (เจมเกาะห์) แห่ง
 ชมุทาค (เจมกาค) ตูร่าย ร่ายกาจ ฉุน
 เจียว กลัอย่างแตก ใช้ จัวเจมกาค
 แดกกล่า แดกเปรียง ฉุนอย่างยา ใช้
 เจยะอูยเจมกาค ยาฉุน
 ชมุเกตุ (เจมเกยท) แหลมคม
 ชมน, ชฺมน (เจยะโมน) พวงหรีด พวง
 มาลัย คำร้อยกรอง เจียนเจยะโมน
 เย็บแบบดอกไม้ ทำพวงหรีด
 ชมุทิต, ชมุทิบ (โจ้มมุตติ หรือ โจ้มมุตติบ)
 (ป. ชมุทูป) ชมุทูป
 ชมุมนต (โจ้มมุไนต) (ป. ชมุพุนท)
 ทองชมุพุนท
 ชมุมูรท (โจ้มมุโร๊ะท) ชมุพู่มาเหมี่ยว
 ลูกหว้า ใช้ว่า เก๋รียงโจ้มมุโร๊ะท
 บัจ. ลูกหว้า เรียก เก๋รียงโมคปุรว
 แปลว่า ชมุพู่ตาฝน (เพราะมักออก
 หน้าฝน) คือ ลูกหว้า
 ชมุิก (เจยะเมยจ) กลสิกร เจยะเมยจเจยะ
 ชาวนา

ชมุิง (เจยะเมยูน) เย็บ ช่างตัดเสื้อ บัจ.
 หมายถึง ตะเข็บเสื้อ เจียนเจยะเมยูน
 เย็บตะเข็บเสื้อ คือเย็บเสื้อ
 ชมุ (เจยะมุ) ๑. พัก ที่พัก
 ๒. ไถ่กลิ่นหอม บัจ. ใช้ มู
 เวลาดมดอกไม้หอม เหมือนอุทานว่า
 หอมจัง
 ชมุิว (เจยะโม) ลำธาร สายน้ำไหล
 ชมุเิดูเชิง (เจยะเมิดูจ่าง) เตื่อหรือพรม
 สำหรับเช็ดเท้า
 ชมุไนก (เจมไนก) ๑. ใหญ่
 ๒. ผู้นำ หัวหน้า ผู้มีอาวุโส
 เจมไนกเก็ก ผู้คุมคุก เจมไนก-
 เกือบ ชาวป่า เจ้าป่า เจมไนกกวาน
 ผู้ใหญ่บ้าน เจมไนกตัน ผู้จัดแจง
 เกี่ยวกับพิธี เจมไนกปานเตย
 ชุนคลัง ผู้รักษาทรัพย์
 ชมุโนว (เจมโน) แนวไม้เรียงที่ขึ้นตามตัว
 เมื่อถูกเขื่อน ใช้เป็นลักษณะนาม ก็ได้
 ชมุณะ (เจมเนยะท) ชัยชนะ
 ชมุร (เจมเรยะ) เทียว ความเทียว
 ปะกาวเจมเรยะ ดอกไม้เทียว บัจ.
 ใช้ เชยะ
 ชมุราย (เจมร่าย) ความไซ ความผอม
 มีใช้แต่ในบัจจุบัน
 ชมุริม (เจมริ่ม) ขอบ ริม เช่น

เจมเริ่มกะนายุน ขอบกระตัง มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ขมฺลิจฺ (เจมเลียน) ยาว ความยาว
เจมเลียนอะเย็ก อายุน เจมเลียน
ปะตต ยีคออก ทำให้ยาวออก

ขมฺลึ (เจมเล่) สั้น

ขรุ (เจยะเรยะ) เหี่ยว เซยะ ก็ใช้

ขรฺนฺชรา (เจยะโรันเจยะเรย) เสียงคำรณ
คำรามก๊กก้องอย่างเสียงฟ้าคะนอง

ขรฺา (เจยะเรย) (ป. ชรา) ชรา

ขรฺาน (เจยะเรยน) (คำพม่า) คำอุทธรณ์

ขรฺ่า (เจยะเรยม) ยุง เจยะเรยมพะด
ยุงฉาง บัจ. เจยะเรยม หนามไผ่ที่
เอามากองสะไว้ไม่ให้คนหรือสัตว์ผ่าน

ขรฺ (เจยะร) ตุ่มน้ำ ใช้ เจยะรด้ายจ
บัจ. ออกเสียง เกยะร เจยะรเจยะ
เรยะ ตุ่มน้ำทั่วไป เกยะรเกยะเรยะ
ก็ใช้

ขรฺเญ (เจยะเรยง) ที่อยู่ใกล้เคียงกัน เคียง ๆ
กัน เรียง ๆ กัน

ขรฺเห (เจยะเร่ห) ๑. ไซ้ ไซ้ตรวน
เครื่องผูกมัด กะเร่ห หรือ ทะเร่ห
กัว่า กุ ขรฺเห หรือ อรฺเห เจยะเร่ห
ตอนหน้า ห่วงคันทา เจยะเร่ห
ปะชัว ไซ้เหล็ก เจยะเร่หปะห
เครื่องผูกมัด กะเร่ห หรือ ทะเร่ห
กัว่า กุ ขรฺเห หรือ อรฺเห

๒. แผ่น คั่ว

ขโรบเสรฺอหฺ (เจยะโรบเซาะ) เสื่อกระ
เครื่องปักปักดอก

ขรฺเญ (เจยะร่าง) ขวาก เจยะร่างเจยะ-
เลยะ ขวากหนาม มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ขรฺอหฺ (เจยะเร่ห) ผลัก เจยะเร่หฟ
ผลักให้ลอยน้ำ เจยะเร่หฟพยผลักลง
เจยะเร่หปะโต้ม ผลักให้ตกลง

ขรฺด (เจยะเลยะ) หนาม เจยะเลยะกระ
กัว่า เกยะเลยะ เตยะเลยะ เทยะ-
เลยะ กัว่า กุ กล พด ฆด

ขรฺลา (เจยะเลย) เรือชะล่า ใช้ เจยะเลย-
กบาง เป็นเรือชุดหัวตัดท้ายตัด เจาะรู
ตรงหัวท้ายไว้ปักพายไม่ให้ลอย ใช้ใน
ที่นาตนาอย่างทุ่งนา สำหรับล่าเสียงของ

ขรฺลายปะกา (เจยะลายปะกา) ดอกตูม
ดอกไม้ตูม

ขรฺลิจฺ (เจยะเลียน) ยาว มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ขรฺลึปะว (เจยะเลยะเจยะปอ) อวดคิ
เจ้ายศเจ้าย่าง มักอวด

ขรฺลึ (เจยะเละ) ทำให้สั้น

ขรฺว (โจ) ๑. ซ้อ โจ้ปะกา ซ้อดอกไม้
๒. ท่อน้ำ เรียก โจ้เลยะโก
เจยะเลยะโก ก็เรียก
๓. ไม้ขัดประตู เรียก โจ้ตะราง
บัจ. เรียก โหนตะราง

ชวา (เจียเวีย) ชวา
 ชโว (เจียโว) ปล่อยให้ไหล เจีย-
 โวพิ หย่อนลง ไหลลง เจียโว-
 เรยะไม้ค น้ำตาไหลพราก เจียโว-
 ดายจเรยะไม้ค กัว่า
 ชสา (เจียซา) ละมุนละไม พอสสมควร
 เช่น กอนุมเจียซา ให้มีพอสสมควร
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ชหุ (เจียหุ) เป็นใช้ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ชหนุ (เจียฮัน) อาหาร เจียฮัน
 เตมย่าง อาหารที่ยังไม่ได้หุงต้ม (คำ
 ใช้สำหรับพระสงฆ์) เจียฮันเมยะ-
 พุยน อาหารหุงต้มแล้ว (คำใช้สำหรับ
 พระสงฆ์)
 ชหาลี (เจียฮาซอ) (ป. สหาลีโก)
 ร้ายกาจ คุร้าย
 ชหาง (เจียฮาฮัน) อึ่งมือหนึ่ง ใช้
 เจียฮาฮันตัว
 ชบัจ (เจียบายจ) หลับตา ใช้ เจีย
 บายจไม้ค
 ชเบค (เจียบ็อค) ๑. เหนียวหนับ
 ๒. ยาง
 ๓. ต้นยาง เจียบ็อค กัว่า
 เจียบ็อคชุสะงาว น้ำมันดิน เจีย
 บ็อคชะบอน กายาน
 ชเอหุ (เจียเอะหุ) เหมือนควา อย่าง
 เหนืออย่างปลา

ชโออ, ชอ (เจียเอะ) ๑. อาเจียน
 เจียเอะตะ อาเจียน เจียเอะตะ
 แกะ อาเจียนออกมา เจียเอะ
 ตะจะนะตะม้อย อาเจียนเอาอาหาร
 ที่เพิ่งกินใหม่ๆ ออกมา จะเอะ กัว่า
 ๒. กลอนหลังคาที่ผูกจาก
 ชอะ (เจียอะ) ทำความสะอาด เช่น
 เกี่ยวกับ จะอะหุ บัจ. ออกเสียง
 ชอะหุ
 ชเอิน (เจียเออิน) เอียน เจียเออินคัหุ
 ทำท้าวรังเกียจ เจียเออินกอนเชยะ
 หรือ เจียเออินเจียเรยะ กัว่า
 ชา (เจีย) (ป. ซาล) ร้างแห ตาข่าย
 เจียกร้าย ตาข่ายคักกวาง เจียพะราบ
 ตาข่ายคักกนกพิราบ เจียโปรัน ไม้ไผ่
 ชัดเป็นตา เปยะตางเจีย หน้าต่าง
 ลูกกรง
 ชาโลกุ (เจียเลยะโก) ท่อน้ำ ทางระ-
 บายน้ำ เชือกกักน้ำ โจเลยะโก กัว่า
 ชาง (เจียฮัน) ชอัน ก. เจียฮันกะ ชอัน
 ปลา เจียฮันงูย ชอันกั
 ชางงู (เจียฮันงู) ชาค
 ชาค (จัจ) (ป. ชาคก) ๑. ชาคิก้าเนต
 ๒. ชาคก
 ชาติ (เจียต้อย) (ป. ชาติ) ชาติตระกูล
 ชาทรูป (เจียต้อยรูป) (ป. ชาทรูป) ทอง

ชาติสถา (จั๊ตชะปะ) ชื่อพญานาค ท้าว
วาสุกรี

ชาติสรณาน (เจ็ยต้อยชะระณาน) (ป.
ชาติสรณาน) ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้

ชาติเตอ (เจ็ยติพอ) ลูกรังนกเทศชนิดที่
เป็นเครื่องเทศใส่แกง

ชาติเส็ง (เจ็ยติช่าง) ราชสีห์

ชาติตุ (เจ็ยตุล) (ป. ราชทูต) ราชทูต

ชาบ (เจ็ยบ) ๑. จิบ ชิม บัจ. หมายถึง
ชาบชานอย่างเวลาตีมน้ำเข้าไป ชิม
เรียก เจ็บ

๒. ออกจากร่างค่อย ๆ ลอยไป
อย่างผีกระสือที่ออกจากร่างไปเป็นแสง
วาม เรียก หมูยเจ็ยบ ทั้งตามความ
เชื่อของคนแต่ก่อน ความหมายนี้มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ชามณี (เจ็ยมะนอย) เฮอร์มนี่

ชาลี (เจ็ยลี) (ป. ชาลิกา) เตือกเกรา

ชุก (เจ็ยจ) ตกด้วยจอบ คราด ไถ
เจ็ยจต้อย ตกดิน ไถดิน เจ็ยจเป็ยะ-
เจ็ยะปะเม็ยะเงอ ทำพิธีแรกนาขวัญ

ชุกพุก (เจ็ยจปะเน็ยจ) ก้าวหน้า บัจ.
ปะเน็ยจเจ็ยจ สรรพสินค้า

ชัง (เจ็ยช) เย็บ

ชินเว (เจ็เน็ยะเว) (ป. ชินวโร) พระชิน-
วรพระพุทธเจ้า จิเน็ย ก็ใช้

ชิบกุลิบ (จิบกุลิบ) อ่อนนุ่ม ละเอียดย
ละออ ประณีต

ชิม (จิม) ค่อย ๆ ชิม บัจ. ใช้ เป็ยชิม
ชิมซาบออกมา

ชิว, ชิวตา (จิว, จิวตา) (ป. ชิว, ชิวตา)
ชิวต

ชี่ (จี่) ๑. ทำไปหมดเสร็จเรียบร้อย

จี่เจ็บ เรียบร้อยหมด ไม่ขาดอะไร

๒. จัดแจงทำให้เป็นระเบียบ บัจ.

ใช้ จี่เรียง กู จี่

๓. เทียนที่ใช้ทำยา จี่เม็ยะชอยุน
เทียนหง ๕ ได้แก่ จี่เตมย่าง เทียน
ดำ จี่เบ็ยะเก็ด เทียนแดง และยังมี
จี่กาม จี่เตบ กับ จี่เจ็ยะมัด

๔. รวม เช่น พะจี่ แกงรวม
คือ แกงหลาย ๆ อย่างรวมกัน ป๊ะจี่
ทำหลายอย่างรวมกัน

ชี่ยา (จี่ยา) ยี่หว่า

ชิวก (จิวกะ) ๑. (ป. ชิวโก) หมอชิวก

๒. มีใช้ในปัจจุบัน หมายถึง
ยาถ่ายชนิดหนึ่ง เข้าลูกสลอด เรียก
จิวกะคักแชะหี่

ชิวต, ชิวเวม (จิวตะ, จิวเวม) (ป. ชิวเว)
ชิวต

ชือรี (จือระรอย) ทุกชนิด บัจ. ใช้
จือระรอย

ชู้ (จู้) ทวด จู้เจียะเปยะเลาะ ปู่ ย่า
ตา ยาย รวมทั้งทวดหญิงชายกับ ปู่ ย่า
ตา ยาย

ชุก (เจ๊ก) ๑. เชือก เถาว์ลัย เจ๊กกะ
เนียง เชือกผูกของ เจ๊กเกาะแซะห์
เชือกผูกคอกม้า เจ๊กแกลม, เจ๊ก
กันญุย เชือกทำด้วยเปลือกไม้ เจ๊ก
คะระห์ ไช้ เจ๊กโกัดเนี่ยน สายรัด
เอว เข็มขัด เจ๊กเกยะเฮียก บังเหียน
ม้า เลยะเฮียก กัว่า เจ๊กเกยะเน่ง
คัณนา เจ๊กเปยะเน่ง ก็เรียก เจ๊กเก๊รบ
เถาว์ลัยป่าไผ่คัของ เจ๊กจะร้อด
เชือกรัดอกช้าง เจ๊กตะมาขุน ปลูก
ใส่เท้าสัตว์ เจ๊กต้อมนาค ชะเอม บั้ง.
เรียก ต้อมนาคกะบาง เจ๊กตะงะ
สายธนู เจ๊กเตยะรว เชือกสำหรับสาว
หรือชักขึ้นลงได้ เจ๊กปะร้อด ก้ายสาย
สิญจน์ (ป. ปริศตสุต) เจ๊กปาน
เชือกปาน เจ๊กเปยะโนน สายบรรทัด
(มีเท้าใส่เขม่าใส่น้ำหมึก เวลาขีดน้ำ
หมึกจะไหลไปตามเชือกเป็นแนวบรร
ทัด) เจ๊กเปยะบ้อน เชือกที่เข้าเกลียว
เขม็งแล้ว เจ๊กปลัว พวงไข่มุก เจ๊ก
เลยะลี สายฟ้าแลบ ชื่อพระเจ้าแผ่นดิน
มอญองค์หนึ่ง ชื่อเต็ม ทอชุกเลยะลี
เจ๊กโลัด ลวด เจ๊กโลัดหุนาม ลวด

หุนาม เจ๊กหุนาม ก็เรียก เจ๊กบอ
หวายลิง ใช้ผูกของได้ จักตอกสำหรับ
สานสิ่งของได้ เจ๊กกะน้อย คีปลี

ชุก (จู้ด) กระจก จู้ดกะนางเกาะ
กระจกคอก กระจกโหลปลาร้า จู้ดกะมาง
กระจกขากรไรกร จู้ดตาง กระจกข้อ
นิ้ว (ที่ใช้เชก) จู้ดทะกัว กระจก
ซีโครง จู้ดโหล่กัตัว สะบัก จู้ด
โหล่กั กระจกสันหลัง

ชุก (จู้ต้อย) (ป. ชุกติ) รัศมี ความ
เรืองรอง

ชุกส่ว (จู้ดพ้อย) สะก้าน ใช้ทำยา

ชุนบ่า (จุนเจีย) ชิงช้า

ชู้ (จู้) ๑. พัก ใจ กัว่า จู้เต็ม พัก
แรม จู้เปยะต่าย พักชั่วคราวช่วย
อย่างนั่งพักพิงต้นไม้ อาศัยพิงพิง
จู้เหลี่ยน พักนอนหลับ

๒. เครื่องตักปลาชนิดหนึ่ง

เชก (เจียก) กู้ เช่น อ้วเจียกซอนญะ
ฉินกัเงินเขา มีใช้แต่ในปัจจุบัน

เชฐ (เจทะ) (ป. เชฐฐ) หัวหน้า แรก
คี่ที่สุด

เชตวน (เจตะวอน) (ป. เชตวน) เชต
วันวิหาร

เชต (เจ็ด) แท้ อะเจ็ด ๆ แท้ ๆ

เชน (เจ้น) (คำอังกฤษ) การฝึก บั้ง.

หมายถึงป้ายบอกชื่อ อย่างช้อยา
เข้หุ (เจ้ห้) ๑. เอาเล็บจิกเนื้อให้เป็น
 แผล บึงหนอง

๒. ชื่อเดือนเจ็ดทางจันทรคติ
ขัว (จัว) เซออย่างคนเมา เอียงอย่างบ้าน
 ทรุด ใช้ว่า ฮ้อยจัว

ข้วย (จัวเยยะ) (ป. ชย) ชัยชนะ

โขว (โจ) พัก เช่นเดียวกับ จู ดู จู

เขียเจ็ด (เจียเจ็ด) (ป. ขวจิตต์) ความ
 มุ่งหมายของใจ บัจ. หมายถึง สบายใจ

เขียเทรบ (เจียเทรบ) รวดเร็ว

ขัง (จ้อง) เคียง โจ้ง ก็เรียก จ้องชะ
 เตยจ เตยนอน จ้องเกยะตอ
 เคียงไม้ จ้องกวี ตัวเกวียน จ้อง
 เกยะเลี่ยน แกร้ใช้หาม จ้องมู เคียง
 ทำค้ำยันไม้หอม จ้องปองเกยะกาว
 ต้นไม้สำหรับแขวนข้าวของจะถวายพระ
 อย่างทำผ้าป่า จ้องยัว เคียงคนจับ
 จ้องชะวอน เคียงอย่างเก้านอน

ขังสว (โจ้งซอ) ยอบตัวลงแสดงกิริยาเคารพ
 บัจ. ใช้ โจ๊ะซอ โจ๊ะซอ-อับเมีย
 หมอบกราบลงด้วยความเคารพ

เขิง (จ้าง) ดิน ขา ใช้เป็นลักษณะนาม
 สำหรับแห เป็น มัวจ้างบาจ้าง แห
 ปากหนึ่งสองปาก ตรงที่ถ่วงตะกั่ว
 และเหน็บไว้เวลาทอดลงไป ก็เรียก

จ้าง จ้างกะนาว ดินมั่ง บัจ. เรียก
 จ้างเม็ง ก็มี จ้างกะเนะห้ ปลายเหล็ก
 จารหนังสือ รอยที่จารหนังสือ สนับ
 รongเวลาจารหนังสือ จ้างกะมอ

ตัวคุณ จ้างกะเอะ พิกการเพราะบาดเจ็บ
 หรือเป็นมาแต่กำเนิด จ้างหญอง

พิกการมาแต่กำเนิด จ้างเก้รบ ชายป่า
 จ้างเจยะ ทวาร บัจ. ไม่มีที่ใช้

จ้างจายุน แปหลังคา จ้างเน็ก ตัวลบ
 จ้างด้ายจ ชายน้ำ จ้างเตยะยู ชายคา

ตรงระเบียบ จ้างเต้อ เขิงเขา จ้าง
 หมาชะเม็ด ชายทะเล จ้างเวีย ชาย-

ท่ง จ้างบี ริมแม่น้ำ จ้างโซ๊ก ดินผสม
เข็ด (เจ็ด) เข็ดออก ลบออก

เขิน (เจิน) ยอม ยอมยกให้ ถวาย (ถวาย
 ตัว) มอบ เช่น เจินกอ มอบให้ทั้ง
 หมด เจินเจยะเก้ากอไรด์ป้อย
 ถวายตัวแก่พระรัตนตรัย

เขิบ (เจิบ) ตกแต่ง เจิบชะก้อบ ตก
 แต่งประดับประดา

เขิม (เจิม) ๑. หนอง บึง เจิมปรา
 ป่าไม้และ ๆ

๒. ชนกัน ปะทะกัน บัจ. ใช้ เจ้อ

๓. ท่ง เจิมเทาะ ขวางท่ง เจิม

พยะห้ ท่งลงไป

เขอว, เข่อ (เจ้อ) ๑. ชนกัน กัวเจ้อ

รถชนกัน **กัวเจ็ก** ก็ใช้ได้ **เปรียง-เจ้อ** ควายนชนกัน

๒. คัน เขื่อน ใช้เป็นลักษณนามก็ได้ เช่น **กัวมัวเจ้อ** รถคันหนึ่ง **เจ้อคะโนน** คันเบ็ด **เจ้อคะมา** เขื่อนกันขอบสระ **เจ้อเต็ง** กำแพงเมือง **เจ้อเตะราง** เสาประตู **เจ้อเตะงะ** ฉันทน์ **เจ้อน้ำย** ไม้ไผ่สำหรับชิงผ้าในกัให้ตั้ง **เจ้อมู่หู่** ตังจุมก

ช้งาง (เจ้ะง่ายุน) ง่ามกัน **เจ้ะง่ายุน** กะเนี้ยน กัว่า

ช้งาย (ฮ่าย) เกี้ยว

ช้งาย (ง่าย) กัง

ช้งะ (เจ้ะเง้ะ) สะอาด ทำความสะอาด **เง้ะ** ก็ใช้ได้ ในปัจจุบัน หมายถึง ตากถาง ตายหญ้า

ช้งตุ (เจ้ะโน้ก) ชณะ

ช้งนิก (เจ้ะเนี้ยจ) แห **หะเนี้ยจ** ก็เรียก **หะเนี้ยจเจ้** แหวน

ช้งนุ (เจ้ะนู่) ที่ปัก

โช่นุก (เจ้ะโน้ก) ๑. ใหญ่ **โช่นุก** กัว่า

๒. ผู้เป็นใหญ่ หัวหน้า ผู้มีอายุมาก ผู้มีอาวุโส **เจ้ะโน้กกุวาน** ผู้ใหญ่บ้าน **เจ้ะโน้กโม** เจริญออกงาม **เจ้ะโน้กปะโม** ทำให้เจริญออกงาม **เจริญตั้วภาวนา**

โช่นว (เจ้ะโน้) ชง บัจ. หมายถึง ฉัตร **เจ้ะโน้เลี้ะตัยจ** ฉัตรยอดชง **เจ้ะโน้อะรอย** ชงชัยพระอริยเจ้า คือ จิวรของพระสงฆ์ **หะโน** กัว่า

โช่นวมค (เจ้ะโน้โม้ค) แสดงให้เห็น เป็นขวัญตา แว่นตา บัจ. ใช้ **กะโฮ้-โม้ค** แว่นตา

ชุ่นะ (เจ้ะเนี้ยะหู่) ชนะ

ชุ่นะเป็ด (เจ้ะเนี้ยะหู่บอด) (ป. ชนปท) ชนบาท

ชุ่นน (เจ้ะโหม้น) ประพันธ์ ร้อยกรอง ดอกไม้ที่ร้อยกรองเป็นพวง หรือทำเป็น ช่อ **ค** **ชมน** ประกอบ

ชุ่นมา (เจ้ะเมี้ย) พยาบาล **เจ้ะเมี้ยฮัก** ก็ใช้

ชุ่นมาก (เจ้ะมายจ) เกี้ยว **เจ้ะมายจ-กะตียบเจ้ยุน** ขอช้าง

ชุ่นมาบ (เจ้ะแม้ม) ทุก ๆ **เจ้ะแม้ม-เมี้ยะน๊ะหู่** ทุก ๆ คน

ชุ่นมี (เจ้ะโหม้ะ) มั่นคง บัจ. หมายถึง เหมาะ เช่น **ฮามเกื้อะเจ้ะโหม้ะ** พุดได้เหมาะ **โหม้ะ** หรือ **โมะ** กัว่า **เจ้ะโหม้ะเจ้ะโหม้น** มั่นคง แท้จริง

ชุ่นมิก (เจ้ะเมี้ยจ) ๑. เช็ด **ค** **ช่าค-เจ้ะเมี้ยจจ่าง** ผ้าหรือพรมเช็ดเท้า

๒. กลักรรม **เจ้ะเมี้ยจเง้ะ** ชาวนา

ขุม (เจียม) ๑. แข็งแรง โดยมากใช้เฉพาะสัตว์ที่ถึงฤดูผสมพันธุ์ เช่น แมว เป็นต้น **เจียมเจียม** ข้างสาร **กระยะไฮด์เจียม** กำลังข้างสาร **หุม** หรือ **มู** ก็ใช้

๒. สัตว์ผู้โดยเฉพาข้างกับแมว เรียก **เจียมเจียม** **เปยะกัวเจียม**

โขมว (เจยะโม) กระแสน้ำ

ขุมะ (เจยะเมยะ) ระลอกคลื่นกระทบฝั่ง บ้าง. ไม่มีใช้ในความนี้

ขยัว (จัว) ๑. หล้า มีใช้แต่ในปัจจุบัน
๒. ช่วย (คำไทย) มักใช้ **ขัวเริ่ม** (เริ่ม แปลว่า ช่วย)

ขร (เขียะ) ๑. เทียว ไรไปกับต้น **เขียะเขียง** เทียว เจา อย่างเวลา ดอกไม้ถูกแดด เป็นต้น **เขียะฮิด** หรือ **เขียะชะงิด** รู้สึกว่าเหว้งเย็บเหงา **เขียะโฮม** หึงเทียวหงวย โดยปริยาย หมายถึง ทำเศร้า ๆ **เขียะชะเก๊ะห** ใจเทียวแห้ง **ชะเก๊ะหเขียะ** กัว

๒. สงบ เช่น **เลยะเขียะตมะ-ปุโมคเขียะฮา** แสงสว่างของดวงไฟ ก็สงบลง

ขรก (เขียก) สิ่ง สิ่งซึ่ง **เขียกฮามเมยะ-นุ้มฮ้า** สิ่งที่จะพุดมีหรือ มีอะไรจะพุดอีกใหม่ ไม่มีอะไรจะกล่าวอีกแล้วหรือ

ขรุง, สขง (เข้ง) คาบ

ขรบ (โขบ) ศาลา **โขบตะม้อย** ที่พักรับรองแขก **โขบปะทาน** กุฎีสำหรับนั่งกรรมฐาน **โขบเข้าธมมา** ท้องพระโรงสำหรับตัดสินของพระอินทร์

ขรห (โข๊ะห) เหว

ขรหตุ (เขียะไฮด์) กำลัง **เขียะไฮด์เจียม** กำลังข้าง

ขรหาน (เขียะฮาน) เมตตาสงสาร **เขียะฮานกะมิน** รัก สงสาร

ขรราย (ข่าย) ผอม โข เช่น **กลอข่าย** หมาโซ

ขรุง (เข็ง) ๑. โส บริสุทธิ์ สะอาด **เข็งกลาง** โสแจ้ว **เข็งโก** โสบริสุทธิ์ สวยงาม

๒. เอา เอาไป บ้าง. ไม่มีที่ใช้ในความนี้

ขรุง (ขุม) **ขุม** **ขุมกลอนเขอะ** ขุเหลี่ยม **ขุมเกยะตะเตยะเก๊ะห** ขุเขียวหางไหม้ **ขุมเกมย** ขุพิษ **ขุมจาด** ขุเห่า **ขุมจาดเกยะข่ายุน** ขุเห่าตาลาน **ขุมจาดตาง** ขุสามเหลี่ยม ขุกันขบ **ขุมเจอตงะ** ขุเขียว **ขุมค้ำยอ** ขุกินปลา **ขุมปุย** ขุวงข้าง **ขุมโปล** ขุหลาม

ขรด (โขะ) งอม บ้าง. ไม่มี ใช้ **ค๊ะห**

เขรห (เข๊ะห) ๑. วงแหวน วงโซ ใช้เป็นลักษณะนามด้วย เช่น **เลยะจันมัว**

เซ่หี่ แหวนวงหนึ่ง กะม๊กเก๊ะ
ป้อยเซ่หี่ ตรี้อยคอตตามสาย

๒. ตัว ชั้นส่วน บัจ. ไซ่ บ๊าด

๓. ซี เช่น เซ่หี่จืด โกรง
กระดุก ไซ่เป็นลักษณะนามได้ เช่น
กะเมาะหี่มัวเซ่หี่ ซีไม้กวาดซีหนึ่ง
บัจ. ซีไม้กวาดทางมะพร้าว เรียก
กะเน็ง

เซ่หี่ราย (เซ่หี่ฮ่าย) ผอมมาก
เซ่หี่กะโมะหี่ ก๊ว

ชัว (ชัว) ๑. ต้นไทร มีหลายชนิด
ด้วยกันได้แก่ ชัวซุม ชัวโตน ชัว
ตะโอง ชัวตะบาง

๒. ต้นโพมีหลายชนิดด้วยกัน ได้
แก่ ชัวเบ้วนำ ชัวเมยะฮาพุด หรือ
ชัวหมาปัด ต้นศรีมหาโพธิ

โช่รตุ (โช่ด) คุต คุย่างคุตนอม คุตกาแพ
สุก เช่น โชดปะกาบ สุกกลั่นคอกไม้

ชัว (ชัว) เสวียน ชัวกะมาย เสวียน
หม้อ

เซ่ริง (ช่าง) หน้า ยาก

เซ่ริน (เซ่็น) เสวยสุข สุขสบาย

เซ่ริบ (เซ่็บ) ตกแต่ง

ชัว (เซ่อะหี่) ลึก โดยมากม๊กออกเสียง
เซ่หี่ เซ่อะหี่เกยะแน็ก ลึกซ่ง เซ่า
โยยาก เซ่อะหี่แน็ก ก๊ว

ชัว (เฟ๊ะ) (ป. ฉว) คน ร่วงกายคน
เฟ๊ะเกมจ๊อด ซากศพ รูปเฟ๊ะ-

ป้อยโจ๊ะบา อาการ ๓๒ ของร่วงกาย

ชัว (เฟือก) ถ้ายา เฟือกเกยะเน็ย
ถ้ายท้อง

โช่ววม (เจ๊ะโว่เม๊ะ) ตกกล้า ที่ตกกล้า

ชัว, ชัวหุ (โฝะ) (ส. ชัวร์) ไซ่ เป็นไซ่

โฝะกะเลียง ไซ่กลับ โฝะชยาม

หรือ ชาม ไซ่หวัค โฝะเกยะเจม

ไซ่ป่า โฝะเก๊รับ หรือ โฝะดาง ก็ไซ่

โฝะเจยะตอ ไซ่จับสั้น โฝะเลยะ-

มู่หี่ ก๊ว โฝะเลยะเม๊า ไซ่ตัวเย็น

โฝะซอนนิบ๊าด ไซ่สั้นนิบ๊าด ไซ่เพื่อ

ชัว (เฟ็ย) เพื่อนเกลอ

ชัว (เฟ็) ช้าย ตัวพี มือช้าย

ชัวบ๊ช (เจ๊ะวิตเจ๊ะ) ชาวสวิส

ชัวตุ (เฟ็ด) ลูบ ถล่ำ ฟัดชะโปัด
ตะตอง ลูบถล่ำ

โช่วว (โฝ) ไหล โฝเจ๊ะหี่ ไหลลง

โฝเลียง หลังไหล ร้องไห้

โช่ว (เฟอะ) เสบียง เฟอะเมยะอาฮา

หรือ เฟอะเมยะ เสบียงอาหาร

เช่วิน (เฟ็น) ระลอกคลื่น เฟ็นซาเกยะ-

เรยะ ระลอกคลื่นในสาคร (ภาษา

วรรณคดี) เฟ็นเลยะเป๊ะหี่ ลูกระ-

ลอก คลื่นลูกเล็ก ๆ

เช่วินเจก (เฟ็นเจ๊ก) เหวือก

ณ

ณหุ (โประห์) คาพรา
 ณา (เบีย) ช้า (คำไทย)
 ณาน (ช่าน) (ป. ฉาน) ฉาน

ณาย (ช่าย) (ป. ฉายติ) สาชยาย ใช้
 เชาะห์ช่าย

ญ

ญนุ (ญ่น) โกลั โกลั ๆ โกลักัน ราว เกือบ
 ญุ่น ก็ว่า ญุ่นเตยะจามอะกา เกือบ
 ๘ ขวบ ญุ่นกอ เกือบ แทบ ญุ่นคุรัก
 บัจ. หมายถึง เกือบจะแข็งแรงอย่างมากที่จะ
 เป็นหมากสง ญุ่นแกร์ก เกือบจะงวด

ญาค (ญาค) เห็น ญาคเกิด ได้เห็น
 สังเกตเห็น ญาคเตยะเรยะ เห็นถูก
 ต้อง เห็นสมควร ญาคเนยะอะเล-
 เจยะเก้า เห็นจริงขึ้นมาทันที (ตาม
 ความเห็นของตน) ญาคเม็ก มีขึ้น
 ก่อกำเนิด ญาคเม็กเมียนปายุน เห็น
 หน้าได้ยินเสียงเกิดความรักใคร่พอใจ

ญาคิก (ญะยติกะ) (ป. ญาคิก) ญาคิพี่น้อง

ญาคิโวงส (ญะยติอัยโวงชะ) (ป. ญาคิ
 วงส) ญาคิวงค์พงคา

ญาน (ญ่าน) (ป. ฉาน) ฉาน ญ่าน-
 นอันญา ความรู้ความสามารถ ญ่าน-
 นอันญาชะกา ก็ใช้ ญ่านพ่าน ปฏิภาณ
 ญ่านชะกา ความรู้

ญิ (ญี) หน้อย มัวญี หน้อยหนึ่ง ก็ใช้
 ใช้ลงท้ายประโยค แสดงความสุภาพด้วย
 เช่น เริ่มอัวญี ช่วยฉันหน้อย ญีญีเยะ
 นิดหน้อย ญีญี หน้อย ๆ หน้อย ๆ
 ญีนายุน นิดหน้อย นายุนญี ก็ใช้

ญี (ญี) พร้อม ญีชา พร้อมเพรียง
 ญีชะโมะห์ หรือ หะโมะห์ พร้อมใจ
 ญีญูด พร้อมเพรียง บัจ. ออกเสียง
 กันว่า ญีญูบ ญีอ้อบ พร้อมเพรียง
 ที่จะมอบให้ ญีญูบต้อบตะ สมักร
 สมานกัน ไม่มีอะไรกัน

ญิง (ญะยุน) (คำพม่า) สงบเสงี่ยม

ญุง (ญอง) ๑. อัญเชิญ ใช้สำหรับ
 อัญเชิญเทวดา

๒. ว. ตั้ง อย่าง ญองเกือชะ
 เพื่อที่จะ บัจ. ใช้ในความว่า เาามา
 ให้ได้ ให้จนได้ ญองนัว อย่างแบบ
 นั้น ญองเรีย ก็ว่า ญองช่ายจือเกือชะ
 อย่างนั้น ญองช่ายจือ ตั้งอย่างนี้

โฌ่งเล็ยะเว่ย คัง เหมือน โฌ่งชะ-
มะห์ ก็ใช้

โฌนุ (โฌุ่น) ๑. ยึดเยียด แน่น โฌุ่นคุรัก
มากมาย ล้วนแล้วไปด้วย โฌุ่นแคะรัก
แครบมาก บัจ. ไม่มีใช้ในควมนี้ ตูญนุ
๒. ไกล้ ตูญนุ

โฌนุ (โฌอน) เก่งกาจ สามารถ มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ญะ (ญะยะห์) เขา ท่าน ตะละญะยะห์
เจ้าท่าน ญะยะห์เตาะ เขาทั้งหลาย
ญะยะห์เกมกลาง ก็ใช้ ญะยะห์-
ปะนาน หมู่ทหาร ญะยะห์พูยา ชาว
ตลาด ญะยะห์พูยีนกัวยูน คนทำ
ขนมหรือขนมปัง ญะยะห์เป็ยะเน็ยจ
พ่อค้า แม่ค้า ญะยะห์เม็ยะเตยะลุ-
โมัด นักเล่นกล (บังตาคอน) คนตาบอด
ญะยะห์เม็ยะกัวะ คนแคะระ คนค่อม

ญะยะห์เล็ยะเว็ยะห์ญะยะเป็ยะเน็ยจ
คนสกถพ่อค้า ญะยะห์ชาเป็ยะเน็ยจ
คนชั้นพ่อค้า พ่อค้า ญะยะห์เง็ยะ
ชานา บัจ. ใช้ เม็ยะน๊ะห์เง็ยะ

หุญะ (หุญะห์) เชิญ เช่น หุญะเก็ยะโจ๊ะ
เชิญนั่ง นิมนต์ ใช้กับ โฌ่ง เป็น
หุญะห์โฌ่ง อัญเชิญ เช่น หุญะห์
โฌ่งเตวะตาว อัญเชิญเทวดา

โหุญหุ (โหุญะห์) ผงกหัวขึ้น บัจ. ใช้
หมายว่า สะบัดหัวให้หลุดจากถูกกด
เหอะโก้งโหุญะห์ ไม่กล้าผงกหัวขึ้น

หุญาเจิต (หุญาจ้อต) เกรงใจ ไม่กล้าพูด
หุญาหุญา เคารพเกรง ๆ เกรงกลัว
หุญาตา ยำเกรง หุญาเตยะญะยะ
เคารพยำเกรง

หุญัง (หุญอง) ขาพิการ ใช้ จ้างหุญอง
หะเน็ยุนหุญอง เอวหัก

ท

ท (ต๊ะ) คีบ น. ทำอาการคีบไป ใช้
ต๊ะอา คีบไปอย่างทาก บ้อดมัวต๊ะ
วัดคีบหนึ่ง

ทพอ (ต๊ะโป๊ะ) หนอกว้าง บัจ. ใช้เพียง
โป๊ะ

ทตุ (ต้อต) ตัน ไม่กลัว บัจ. ต้อต
หมายว่า แดกอย่างข้าวแก้วในกระทะ
เช่น หะก๊ะต้อต ข้าวตอกแตก หรือ

หมายถึงไก่ที่กำลังออกจากไข่ ใช้
โกนจายนต้อต

ทนุ (ตอน) ตกเบ็ด ดอนก๊ะ ตกปลา

ทอ (เต๊ะ) เอาไป เต๊ะปะต็ด เอา
ออก เช่น เต๊ะปะต็ดทะระะห์นุ้จ้าง
เอาไซ้ตรวนออกจากขา

ทว (ตา) ตัน กะตา หรือ ตะตา กั้ว
แต่บัจ. ใช้เพียง ตา

ทาก (ค้ายจ) น้ำ ค้ายจกะตอ น้ำเกิดคู่
 กับ ค้ายจข้อยอด น้ำตาย ค้ายจกะเลาะ
 น้ำก่อนก้อนน้ำแข็ง ค้ายจกะเซาะห์
 น้ำลาย บัจ. ไม่ใช้ ใช้ ค้ายจปายุน
 น้ำปาก คือ น้ำลาย ค้ายจกะเคอ
 น้ำข้าว ค้ายจเคอ ก็เรียก ค้ายจกะ
 นอย น้ำตาลจากต้นจาก ค้ายจกะมา
 บ่อหน้า ค้ายจกุกายุน หม้อปากกว้าง
 ใส่ น้ำใส่แกงหรือหุงข้าว ค้ายจกะโม
 นามุก ค้ายจข้อยอด น้ำตาย ค้ายจกรอ
 น้ำหล่อสิ้นไซซ้อ ค้ายจเกยะโก้ม
 แกงเสียงที่หญิงออกลูกใหม่ ๆ กินเป็น
 ยาประสะหน้านม ใส่ปลาย่าง กระบี่
 พริกไทย กระเทียม แฉงกับหัวปลี
 เกยะโก้ม ก็เรียก ค้ายจเกยะโก้ม
 กุนอม ขนมันจันน้ำยาแบบมอญ พม่า
 ใส่กั้ง ไข่ หรือปลาช่อนต้มกับเครื่อง
 มีตะไคร้ หอม กระเทียม กระบี่ แกง
 กับหยวกกล้วยหั่นบาง ๆ มีของทอด ๆ
 เช่น ผักชุบแป้งทอดเป็นของแกล้ม
 ค้ายจหะโก้ม ก็เรียก ค้ายจเกยะ
 เจาะห์ เสดล น้ ลาย ค้ายจเกยะจา
 น้ำพิพัฒน์สัตยา น้ำสาบาน ค้ายจเกม
 ตาว น้ำร้อน ค้ายจเจาะห์ น้ำเหลื่อ
 กันด้วย ค้ายจเจยะเพุด เหล้าไวน์
 เหล้าองุ่น ค้ายจเกร็ง น้ำคลอง
 ค้ายจไฟ น้ำไหล เจยะไวค้ายจ

กระแสน้ำ ค้ายจโหน่ก น้ำท่วม
 ค้ายจขู น้ำใต้จากต้นไม้ อาจเป็นน้ำ
 อย่างน้ำตาลสด หรือ น้ำยางจากต้นยาง
 ค้ายจคอยุน กระบอกไม้ไผ่ใส่หน้า
 ค้ายจตัก (ป. ตกัก) นานมเปรี้ยว
 ค้ายจตะร็อก รวงน้ำ น้ำจากรวง
 ค้ายจเตาะห์ นานม ค้ายจเตาะห์มี
 นานมแม่ ค้ายจเตาะห์เกตุย นานมวัว
 ค้ายจเตาะห์เกยะเตาะห์ชะอะห์ น
 นมกรองสะอาด นมปราศจากไข
 ค้ายจเตาะห์ตะเมาะห์ นานมค้างคืน
 ค้ายจเตาะห์ตะมอย นมสด ค้ายจ
 เตาะห์ชะมา กัว ค้ายจเตาะห์เปยะ
 จ๊ะห์ นมเปรี้ยว ค้ายจทะโก้ง คนโท
 น้ำ ทะโก้ง ก็ใช้ บัจ. ค้ายจทะโก้ง
 น้ำในคนโท ค้ายจเตะยชะช้อดเปรีย
 ษากะทิ ค้ายจเน็ง หม้อน้ำ ค้ายจ
 เน็งเฟ็ง หม้อน้ำต้ม ค้ายจปะเตยก
 น้ำจืด คู่กับ ค้ายจพะเน็ง น้ำเค็ม
 ค้ายจปะลังกา พระเต้าซิโณเทก
 น้ำเต้าที่ฤษีใช้ ค้ายจปะลาถ น้ำบ่อ
 เล็ก ๆ เป็นบ่อเกิดเอง ค้ายจปายุน
 น้ำลาย ค้ายจบ้อดขาว บัสสวะ
 บ้อดขาว ก็ใช้ ค้ายจพะเน็ง น้ำเค็ม
 น้ำปลา ค้ายจเปยะจ้อด น้ำฝาด อาจ
 เป็นน้ำกรักที่ย้อมสบงจีวรพระภิกษุสงฆ์

ค้ายอเป็ยะลาย น้ำพุ ค้ายอปลั๊ง
 (ป. พิณโค) น้ำข้าวส้มคือน้ำขาวข้าว
 ที่หมักจนเปรี้ยวใช้คองผัก ค้ายอโป๊ด
 หม้อน้ำปากกว้างขนาดเล็ก ค้ายอปรู้
 น้ำฝน ค้ายอมัด น้ำขม้น สีเหลือง
 หะเจมค้ายอมัด นกขม้น ค้ายอ-
 เม็ยะเร็ยะโมัด น้ำตา ค้ายอเร็ยะ-
 โมัดก็ใช้ ค้ายอหุม่าง น้ำหมัก
 ค้ายอเร็งตัน เฟิงที่ต้งหม้อน้ำสำหรับ
 คนเดินทาง ปลุกไว้ข้างทาง ค้ายอ-
 แล็กพัก น้ำชา ค้ายอเล็ยะตาบ หรือ
 กะตาบ น้ำค้าง ค้ายอจ้ว น้ำวน
 บัจ. เรียก ค้ายอกะจ้ว ค้ายอเล็ยะโก
 ลำธาร ธารน้ำจากภูเขา ค้ายอชชาย
 ราง ค้ายอชอม น้ำส้มที่ได้มาจาก
 ข้าวสุกหมัก กินกับพริก และปลาอย่าง
 เป็นของกินเล่น ค้ายอเฮ้า น้ำขาวข้าว
 มักใช้กินกับยาเขียว เป็นน้ำกระสาย
 ค้ายอปลั๊ น้ำแม่น้ำ ค้ายออะงุ่น เหล้า
 อุ่น (คำไทย) ค้ายออาจ อย่างน้ำ
 หลุมเล็ก ๆ ที่มีน้ำขัง

ทาส (ตาด) หวาน ตาดเก็ระ หวานมัน
 ฟังเพราะ

ทาน (दान) ชอย (เล็กกว่าตรอก) ดาน
 โกล้ง ก็เรียก ดานสะป้าน ทางเท้า
 ทางคนเดิน

ทาบ (ตาบ) ๑. จุดหรือแท้มตามตัวสัตว์
 หรือคน

๒. จุด (เครื่องหมาย) ไว้เป็นจุดๆ

๓. ชุบลงไปใต้น้ำ โดยเฉพาะผ้า
 ชั้นเล็ก ๆ ที่จะนำมาเช็ดของ

ทาบทาว, เท็บดาว (ตาบดาว) สีเขียว
 ใบบัว (ช้ายอเจ็ยก (สีเขียวนกแก้ว)
 สีเขียว) กะตาบกะดาว หรือ ดาว ก็ใช้

ทำ (ตาม) จริง แน่ แท้จริง

ทาย (ตาย) ๑. แดงด้วยความร้อนอย่าง
 เหล็กที่ถูกเผาจนโชน ดายเก้อ ลูกโชน
 ดายโก๊รัต แดงโชน ดายตาย แดงๆ

๒. จริง บัจ. ไม่ใช่คำนี้ ใช้ ตาม

ทิก (เต็ย) ทาส ข้า ใช้เป็นสรรพนาม
 ได้ เต็ยจู้ยัยอ ข้าพระ เต็ยจูกูย
 ข้าที่เป็นเชลย เต็ยอุปลัก ทาสที่เกิด
 ในเรือนเบี้ย เต็ยจุมัวเจ๊ะ ที่เป็นทาส
 ด้วยกัน เต็ยเกิดจิมัวเจ๊ะ ข้าพเจ้า
 มาด้วยกัน

ทิด (ติด) ๑. หมุนตัวอย่างลูกข้าง
 เม็ยะกะรวัดิด ลูกข้างหมุนตัว

๒. เงียบอย่างลม ใช้ จุยาคิด
 ลมนิ่ง ลมเงียบ

ทุก (เต็ก) ๑. ชุ่ม เป็ยก

๒. กุ่น

๓. สภาพเรียบร้อย ใช้ **เด็กเด็ก**
 บัจ. **เด็กเด็ก** สนทนมน **ก้นเคย** หรือ
 เบียดซึม **เด็กเก** **ก้นเคย**
- ทง** (เต็ง) เมือง **เต็งเมยะรุตา** เพนียด
เต็งเรยะ ประเทศ อาณาจักร **เต็งฟอ**
 เมืองสวรรค
- ทุด** (ตุ๊ด) ๑. พบ บัจ. ไม่ใช่ ใช้
เพยะเวยะ พบ
๒. ก้นบุหรี ใช้ **ตุ๊ดบ็อก** มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน (ตุ๊ด ที่สุด บ็อก บุหรี
 บ็อกตอ กล้องยาสูบ)
๓. แผลกปั้น เช่น **เฮ้าตุ๊ด** ข้าว
 แผลก มีใช้แต่ในปัจจุบัน **ปะตุ๊ด** กัว่า
๓. ทางนก เช่น **ตุ๊ดเมยะ-**
รายจกา ทางนกยุงว่าแพน **ตุ๊ดเกยะ-**
เจม ทางนก
๔. สิ่งที่ยกขึ้นอย่างอนเกิน
 ใช้ **ตุ๊ดกัว่า** **ตุ๊ดอะเขย** หรือ **ตุ๊ดอะ**
เขยกัว่า ก็ใช้ (อะเขย—แมลงบึ้ง)
- ทุดเทย** (ตุ๊ดเตย) ๑. นิสัยใจคอไม่ดี
 ไม่ซื่อตรง ไม่เมตตา
๒. สุก ที่สุด อย่างตรงหัวเรือ
 หรือท้ายเรือ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ทุน** (คูน) ๑. หุง ต้ม เช่น **คูนเบ็ง-**
คูนพะ หุงข้าวต้มแกง **ปะคูน** กัว่า
๒. เกาะอย่างนกเกาะคอน **ปะคูน**
 กัว่า

- ทุด** (ตุ๊ด) ๑. สุก อย่างผลไม้ **ทุดอง**
ตุ๊ด แก่กล้า อย่างวิชา หรือแก่จัด
 อย่างผลไม้
๒. เกลียค มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- เทก** (ต้อยจ) **เทก** **ต้อยจกอะเนมตัว**
 เต็ดท้ายเล็บมือ
- เทก** (เตย) **เบย** **เตยเตยะเจย**
เบย **เบย** **เตยเตยะเจย**
 เบยปอน (รวมทั้งข้าวของที่นำมาด้วย)
เตยเตยะเจย กัว่า
- เทง** (ตอยน) ๑. กระจบอกไม้ไผ่ใส่หน้า
 กระจบอกไม้ไผ่ **ต้ายจตอยน** หรือ
ตอยนต้ายจ กัว่า **ตอยนทะเก๊ะ**
 กระจบไม้ไผ่ หรือ ไม้จริง ใช้ที่ บัจ.
 เรียก **ตอยนเก๊ะ**
๒. มีน้ำเต็ม โดยเฉพาะเต็ม
 กระจบอก ใช้ **ต้ายจปอยนตอยน**
- เทน** (เคน) ๑. จุดไฟ อย่างไฟตะเกียง
ปะเคน กัว่า
๒. ท่องบัน ท่องจำ บัจ. ใช้
เคนเต๊ะเซาะชาย ก็มี **เคนตาน**
ปายน ท่องขึ้นใจ **ปะเคน** กัว่า
๓. กระจบเล็ก ๆ มีค้ำยาว อย่าง
 คนขายของใช้ส่งของให้คนซื้อ บัจ.
 เรียก **หะเคน**
- เทว** (เด) **ไกแจ** เรียก **จายนเด**
- เท** (แด้ะ) มัน ส. **ชางแด้ะ** ช่างมัน
 (คำไทย)

โทง (โคง) ๑. เหนื่อย โคงจืด
เหนื่อยใจ โคงบืด เหนื่อยอ่อน

๒. คอก ใช้เป็นลักษณนาม
ประกามัวโคง คอกไม้คอกหนึ่ง

โทตุ (โต๊ด) เล็ก เขียววัย โต๊ดๆ เล็กๆ
โต๊ดพืด เต็กเล็ก ๆ โต๊ดพืดเป็
เต็กตัวนิต ๆ

ทงุหาย (ทองฮาย) ไม้สงฟาง

ทะ (ทะห์) หายอย่างฝน ปร้วทะห์
ฝนหาย

เทก (ตัก) ๑. ชี ใช้ได้ทั้ง ตักถั่ง
ชีเรือ ตักแซะห์ ชีมา โดยปริยาย
หมายความว่า กตชี ใช้ว่า ตักคุณ กตชี
ใส่ความ

๒. เต็มบริบูรณ์ ใช้ ตักปอยุน

เทิง (ตาง) ๑. หมูไม้ พุ่มไม้ ตางซุ
ตงไม้ ตางตั้น ตงไผ่

๒. ร่ม กลต ฉัตร ตางหะตายน
กลตกันสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ฉัตร
ตางกะเม้า ก็ใช้

เทิต (ต็อค) ๑. ละเอียดยิบเป็นผง
ต็อค ๆ ละเอียด ๆ

๒. อีรู จองต็อค เผาอีรู
พาวจองต็อค เตาเผาอีรู

เทิน (ตอน) อ่อน คอนนุ่ม อ่อนนุ่ม
คอนโต๊ด อ่อนหวาน ใช้แก่อาการ
กิริยาหรือมารยาท คอนบืด อ่อนอายุ
เยาว์วัย คอนคู สงสาร คอนเก้า-
เกรยะฮัด อ่อนเปลี้ยเปลี้ยแรง คอน
เกรยะฮัด กั่ว

เทิบ (ต๊าบ) หัว เช่นเดียวกับ กะต๊าบ
กู กเทิบ ประกอบ

เทิบทาว (ต๊าบดาว) สีเขียวใบไม้ กู
ทาบทาว

เทิม (ตอม) สีกราม

เทอว (เตอ) กต เคอบีมเป็ยะ พิมพ์
(ป. พิมพ) เคอบีม กั่ว

เทอหุ (เต๊ะห์) ฉลาดหลักแหลม เต๊ะห์
ชะเกยก ฉลาดหลักแหลม แหลมคม

ณ

ณิ (นอม) บัสสาวะ เช่นเดียวกับ กะ-
นอม นอมเทาะ ถ่ายบัสสาวะเสีย

ณอุ, ณิ (เนาะ) นี้ อีเนาะ ก็ใช้

ณา (นา) เอาไป นาจ๊าบ พาไปถึง

นำไปถึง

ณิม (แนม) ๑. ยัง ญ่ะฮู้อาแนม
เขายังไม่ไป ญ่ะฮู่มแนม เขายังอยู่
เหอะมัวแนม ยังไม่มี

๒. เฟ็ง มักใช้ในความห้ามหรือ
ปฏิเสธ เช่น ปะเปยะตักแนม
อย่าเฟ็งตี มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ณ (นอย) หก บ่า จากภาษาะ บัจ.
ออกเสียง หุนอย ส่วน นอย คือ พัน
เรือน
ณเรตี (เนเรยะตอย) ทิศหรีติ ตะวันตก
เฉียงใต้
ณญ (เนียง) หน้าผาก กะเนียง ก็ใช้
ณย (เนีย) ก. หยิก

โณญ (โนอง) ๑. แน่ ๆ โรง ก็ใช้
อัวาโนอง ฉั้นจะไปแน่ ๆ

๒. หรอก เช่น ซ็องโก๊ะโนอง
เป็นอย่างนั้นหรอก โตะหะโก๊ะโนอง
เป็นอย่างนั้นหรอกนะ

ณัง (นอง) ตง กะนอง ก็ใช้

ณังโณตุ (นองโน้ต) พิณพาทย์ นงโน้ต
ก็ว่า

หุณา (หุณา) เสือคำแพน

๑

ต (ตะ) อัวัก อาเจียน ตะปะตัก
อัวักออกมา
ตกุตอ (ตะกุกตอ) ขาคออกไป บัจ.
ออกเสียงเป็น ทะกุกตอ
ตเกตุ (ตะเก็ด) กั้น ทวารหนัก
ตักัว (ตะกัว) ห้อย ตก อย่างคอตก
คอปักคอห้อย
ตโกญ (ตะโงญ) รวงข้าว บัจ. ออกเสียง
ทะโงญ
ตโกว (ตะโก) ต้นตะโก มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ตักุก (ตะกอก) กำไล ตะกอกตัว
กำไลมือ
ตัก (ตะเกาะ) ทวีป เกาะ ตะเกาะเกุ๊เรียง
ชมพูทวีป ตะเกาะเตยะโมง เกาะที่

เป็นที่อยู่ ตะเกาะปอน ทวีปทั้ง ๔
ได้แก่ จัมมุตต ชมพูทวีป อุตตะระ
กุรุ อุตระกุรุทวีป ปุบเปยะวิเต้อะ
บุพพิเวททวีป ออมเปยะเรยะเก้ว
อมรโคยานทวีป

ตกะ (ตะกะห์) แดกออก บัจ. ออกเสียง
ทะกะห์ ส่วน ตะกะห์ ฟ้า

ตฤ (ตัก) ตี ตักเบ็ง ทูบ ตี ตักป้อย
ตี ๓ ครั้ง คือ ๓ น. ตักกะนา ตัง
กายพัก ตักจยา พุคจาคือคุกกัน
ตักชาว คบกันเป็นเพื่อนคู้ห ตักเจีย
ต็อน ตักเคาะ ต็อย่างเล่นไม้หึง
ใช้ไม้เคาะรับไม้ที่ตีตไป ตักตะงัก
แจวเรือหรือตีกรรเชียง ตักทะวาย

ชัดสมาธิ ตักปะโนน ตีบรทัก
ตักปะเงาะห้ทะเคาะห้ ยุง กุ้ยเขี่ย
ใหม่เรื่องขึ้น ตักเลยะเม็ค หวดด้วย
ไม้เรียวหรือเส้ ตักเซาะห้ ทือกชก
หัว

ตกุกเข่อ (ตักกะช่อ) ทักสิลา บัจ. ใน
มะละแหม่ง หมายถึงมหาวิทยาลัย

ตเก็ด (ตะก๊อด) สะคั้ง ตกใจ ตะก๊อด-
ตะงอ สะคั้งตกใจ ตะก๊อดงุ่ห้
ตกใจตื่น

ตเกอหุ (ตะเกาะห้) ครอบ บัจ. หมายถึง
ยักษ์ อย่างยักษ์วัดแจ้ง

ตบณ (ตะโคน) ชั้น ชั้นที่แตกออก บัจ.
ใช้ กะแต๊ะ แผ่นที่แตกออก

ตบาย (ตะคาย) กวักมือ บัจ. ใช้ พายตัว

ตบก (ตะคาก) หยาบกาย

ตบี่ (ตะคี) เสมียน จะคี หรือ เจียะคี
ก็ใช้

ตคว (ตะโก้) ๑. ชิง เลยะโก้ ก๊ว

๒. ลำธาร

ตจ (ตาง) ๑. ตั้ง ตางกุ้น ขอบคุณ

๒. บรรทม สำหรับพระราชากับ
พระพุทธรูปและพระสงฆ์ มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

๓. ง้าง เหนียว ตางตะงะ
เหนียวสายธนู ตางชนะห้ตะงะ

ก็ใช้ ตางชนะ เ齡 พร้อมทั้งจะยิง
บัจ. ใช้ ตอง เหนียว ปะจอ เ齡
และขึ้นสายธนูใช้ ปะกาง

๔. ทิด อย่างผลไม้ทิด ไม่หล่น
บัจ. ใช้ว่า ทะเนน

๕. หัวข้อเรื่อง ตางชะมาน
ข้อถาม

๖. ข้อ ตางตื้น ข้อไม้ไผ่ ตาง
กะบอง หัวเข้า ตางบอง ก๊ว ตาง
ตัว ข้อศอก มั่วตาง ข้อหนึ่ง

๗. ลำต้น ตางกาน ลำต้นบ้าน
ตางเลิน ลำต้น ตางกะนิน ผ่าต่อหัว
ขึ้นของผู้หญิงพม่า มอญ ตางท้อบ
ก๊ว

ตงกา (ตางกา) เงินเหรียญ บัจ. ใช้
ชอนทะเล เงินบาท ทอตางกา
เหรียญทอง

ตงคูก (ตางเก็ก) (คำพม่า) คอก คอกวัว

ตงเมอ (ตางเค่อ) ที่มีแสง

ตงววย (ตังทะววย) นั่งชัดสมาธิ ตัง-
กะววย ก๊ว

ตงลาย (ตางลาย) น้ำตาลทงุ่น

ตง, ตงอ (ตะเงาะ) ขยัน หมั่นเพียร
ตะเงาะเลยะเปาะก๊ว ตะเงาะเลยะวี
หมั่นเพียรพยายาม

ตงา (ตะงา) ควาสำหรับใช้ในการทำสวน

บัจ. ออกเสียง ตะเจ็ย หมายถึง หางย หรือพังงาทางเสื่อเรือ	ตทต (ตะต้อต) หนา ทับ ถี่ คัน ตะต้อคคะเมาะ ภูเขาหิน
ตงาตุ (ตะง่าต) โคน ตะง่าตไซ้ก โคนผม	ตทา (ตะตา) คัน กะตา หรือ ตา ก็ใช้ แต่ บัจ. ใช้ ตา
ตจิต (ตะจิด) สำลัก บัจ. ออกเสียง ตะง้ายูจ	ตเทว (ตะเต) ฉิ่ง ชะเต กะเต หรือ หะเต ทะเต ก็ว่า
ตจิน (ตะจั้น) แบนบ่า บัจ. ออกเสียง ตะงาน	ตเท็กุลเงง (ตะตักเกลยะเงง) สกปรก เปื้อนอมมเมม (ภาษาหนังสือ)
ตเงก (ตะเง๊ก) นกแก้ว	ตณ (ตะนะ) แปลง ลักษณะนามสำหรับ ที่ดิน
ตงัก (ตะง้อก) คอก อย่างแขน กคในข้อ งอในกระดูก	ตนาง (ตะนาง) ชี ตะนางเถยะเก็ง ชีคร่อม บัจ. ตะนาง หมายถึง ลาย ๆ ทาง ๆ เช่นเดียวกับ กะนาง ตะนาง คู ตุนง
ตเจิม (ตะงอม) ทิม แทง ทูบตี โจมตี	ตณห, ตุนห (ตะเนาะห์) อื่น ตะเนาะห์- ชะอายุน อย่างอื่น ตะเนาะห์ ๆ- ชาย ๆ ก็ใช้ ตะเนาะห์ ๆ อื่น ๆ คนอื่น ๆ ตะเนาะห์ ้อา แตกต่างกันไป
ตจน (ตะชอน) ทุร้าย บ้าเดือน บัจ. หมายถึง เคนย้าทำไปมา	ตณ, ตณอ, ตนอ (ตะเนาะ) โชคเนินดิน ตะเนาะกรุน จอมปลวก
ตจิง (ตะเข็ย) นางระบำ ผู้เต้นระบำ	ตนาย, ตุนาย (ตะนาย) ลวดลาย การ ประดับตกแต่ง ลายดอกไม้ บัจ. ตะนาย กระตัง
ตจิบ (ตะขิบ) ตราที่ประทับ	ตฉิง, ตฉิง (ตะเน็ย) เข็ม ทะเน็ย ก็ว่า ตะเน็ยค้ำบ เข็มช้อนปลาย เข็มกลัด
ตจตุอา (ตะชตุอา) ถอยหลัง โดยเฉพาะ ให้ห่างจากผู้ยิ่งใหญ่ นานตะชตุอา ถอยทัพ (นาน จาก ปุนาน หมายถึง กองทัพ)	
ตจ (ตะชู) เซไปข้างหน้า กะมาไป ตะชูหะลู่ หน้ากะมา หัวทิ่มไป	
ตเฉว (ตะเช) เท เอียง ลื่นไถล	
ตฉ (ตะชอม) แล้ว ๆ เล่า ๆ แล้ว-อีก	
ตฉิมตเส (ตะชอมตะแซะ) ยุง ส่งเสริม	
ตฉง (ตะฉาง) ฤกษ์แล้ว	

ตณิน (ตะนิน) บันโค กะนิน กัว่า
ตณิม, ตณิม (ตะแนม) จม ตะแนมปล้าก
ลุ่มจม จมหายไป กะแนม กัว่า

ตณุง, ตณุง (ตะเนิง) ๑. ปลาย ยอด
ตะเนิงจ้าง ปลายเท้า ใช้เป็นลักษณ-
นามสำหรับสิ่งยาว ๆ เช่น ผัก
ดินสอ ฯลฯ กะเนิง กัว่า กณุง ตณุง
๒. ทะลิ่งตังตัง สัปคน ใช้
ตะเนิงเดี่ยวฮัว บัจ. ใช้ ตะเนิงตะ-
นะห์ กะเนิง กัว่า กู กณุง

ตณเ (ตะแนะ) เมื่อกานัน กู กะแนะ
ตณิมตุ (ตะแนะโม้ด) ท้อที่ตา โดย
ปริยายหมายความว่า บาดตา

ตณะ, ตณะ (ตะนะห์) ไปไม้ แผ่น
ตะนะห์ท้อป้อยตะก๊อด กัมภีร์พระ
ไตรปิฎก ตะนะห์ตัว ผ้ามือ ตะ-
นะห์จ้าง ผ้าเท้า

ตตุ (ต้อด) ๑. ตักออก ตักออกเสีย
ต้อดเกอร ตักออก กวีตออก ต้อด-
เตยะกู๊ด กัว่า

๒. ตักตรง ต้อดโก่ลิ่ง ตักทาง
ให้ตรงไป

๓. เทา ๆ ขยาย หะตอม (สั้น)
หรือเร็ว ๆ ขยาย หะป้อด (สั้น)
หะตอมต้อด ๆ สั้นเทา ๆ หะป้อด
ต้อด ๆ สั้นเร็ว ๆ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตตุตุ (ต้อดดาว) แยะ บัจ. เรียก หะต้อด
หรือ ต้อด

ตติย (ตติยะ) ที่สาม

ตเทอ (ตะโต๊ะ) สภาวะที่เป็น ที่เกิด
ความเป็น ตะโต๊ะเก๊วระห์ ความเป็น
ชาย

ตณห (ตะเนาะห์) กู ตณห

ตณิกตลน (ตะเนยุดตะลอน) พุดปด มุสา

ตนิ (ตะนอย) พัน พันบ้าน พันตัก

ตะนอยหะป้อ พันปุน ตะนอยอัง-

กะเตอ พันปุนซิเมนต์ (บัจ. ออกเสียง

นอย) กะนอย ก็ใช้ ตะนอยชะป๊อบ

พันฟาก ตะนอยตัก พันซิเมนต์

ตณุงกรกตุ (ตะเนิงกระก๊อด) ยอดเจดีย์

ยอดปราสาท บริเวณพระราชฐาน

ตณุงตัว (ตะเนิงตัว) ปล้า บัจ. หมายถึง

ปลายนิ้ว

ตเนบ (ตะเน็บ) ขาแขนโก่ง บัจ. หมายถึง

หนีบ อย่างหนีบรักแร้ กะเน็บ กัว่า

ตเนว (ตะเน) ลานบ้าน สนาม บัจ. ไม่มี

ใช้ในความนี้ ใช้ หะล้ากฮ้อย ที่โล่ง

เทียนหน้าบ้าน กุ๊วฮุนฮ้อย ลานนวด

ข้าว

ตน (ตอน) ๑. กังมัน มั่นคง ตอน-

กรอน กังมันอยู่ ตอนกรอนเตเกอร

กัว่า (ภาษาหนังสือ) ตอนแต มั่นคง

ตอนเตยะโมง คงอยู่ พักอยู่ กังอยู่

ตอนโต๊ะแก้วระ ไข่ละ จริงแท้ แน่
นอน ตอนโต๊ะราวแถมเหอะแถม
จริงหรือไม่จริง ยังไม่รู้แน่ บางที
ตอนมั่วประยาย ตั้งอยู่ด้วยกัน ตอน-

ตอน มั่น ๆ เสมอ ๆ ตอนดาว
ตำรงอยู่ พักอยู่
๒. ถูก ไม่แพง
๓. ตอน ใช้เป็นลักษณนามสำ-
หรับข้อความ เช่น มั่วตอน ตอนหนึ่ง
มีใช้แต่ในปัจจุบัน (คำไทย)
๔. ยุติไว้ตอนหนึ่งก่อน มักใช้
ตอนโล่ (ตอน คำไทย)

ตบถ (ตบถอน) ทอเข้าด้วยกัน ประ-
สานกัน

ตบหุณา, ตบหุณา (ตบหุณา) ทัดหา
ตอนหุณาเมื่อยะทะเนน ซ้องอยู่ในทัดหา

ตบ (ตบ) ๑. เรียง ซ้อนให้เรียบร้อย
ใช้ ตบจัด

๒. ทรง เรียบร้อย ตบโต๊ะ
เรียบร้อย พร้อมเพรียง ตบโต๊ะ
สี่ตรง

ตบแปลต (ตบอะแปลต) ลงโทษ

ตบถ (ตบถ) ๑. เสียงกึกก้อง อ้ออึง
สำหรับคนจำนวนมาก ๆ

๒. มีชื่อเสียง

ตมต (ตะมัต) สัมผัส แทะต้อง ตะ-

ไม้คอกัวะ กัว

ตมท (ตะเมาะห์) ไม้กวาด กะเมาะห์
กัว

ตมอ (ตะเมาะห์) ๑. นกอินทรี

๒. อุทิศให้ (แก่คนตาย) มีใช้แต่
ในปัจจุบัน คงใช้ ตะเมาะห์ก้อมีเย-
นะที่ตอมจตุตยา อุทิศให้แก่ผู้
ล่วงลับไป

๓. หิน กะเมาะห์ กัว

๔. ทุก ๆ กะโมาะห์ หรือ กะ-
เมาะห์ กัว

ตมา (ตะมา) ๑. ขนาด เช่น โคนง้าย-
เนาะตะมาโคนบิว เด็กคนนั้นขนาดลูก
เรา ปอนฮ่านโยดชะป้อดตะมา
โภคสมบัติ ยศสมบัติขนาดนี้

๒. บ่อน้ำ ไม่ค่อยใช้ ใช้ กะมา
มากกว่า

ตมาจ (ตะมาจ) ๑. ปลอกเท้าช้าง

๒. กำแพง กะมาจ กัว กู
กมาจ

๓. ลอบจับปลา ที่ตักปลา กะมิน
หรือ กะมาจ กัว

ตมาต (ตะมัต) แร้ง กะมัต กัว

ตมาจ, ตมาจ (ตะมาจ) ๑. ของขวัญ
ของกำนัล กะมาจ กัว ตะมาจ
เจียะมิน หรือ ตะมาจเจียะปาย หรือ

จะมายจะมิน ก็ว่า

๒. สะพายบ่าอย่างดูงยาม กะมาย
หรือ จะมาย ก็ว่า ตะมายป้อดตะ
สะพายบาตร ตะมายทาง สะพายยาม
ตะมายกะนะ สะพายบ่า

ตมิ (ตะม้อย) ใหม่

ตมี (ตะมอย) ๑. มุง

๒. หลังคา ตะม้อยฮ้อย หลังคา
บ้าน หรือมุงหลังคา กะมอย ก็ใช้ ดู
กมี

ตมิจ (ตะเมียน) ผ้าโพกหัว บัจ. เรียก
ทะเมียน หรือ ทะเมียนต๊าบ ตะ-
เมียน หมายถึง บ้าวร้อง

ตมิคปมต (ตะมิกปะมัต) กั้นไฟที่มีไฟ
ติดอยู่ ถ่านที่ติดไฟหรือกำลังจะดับ

ตเมง, เตมง (ตะเมียง) ๑. ความแตกต่าง
กัน ดู เตมง ตะเมียง ๆ ต่าง ๆ กัน
๒. นอกชาน กะเมียง ก็ว่า
จะเมียง ก็ว่า

ตโฆง, ตโฆง (ตะโฆง) ความเหนื่อย
อ่อน ตะโฆงจ้อด เหนื่อยใจ ใต้
ดาวตะโฆงจ้อด จนปัญญา เกิดความ
เหนื่อยออกเหนื่อยใจ

ตโมเบ็ง (ตะโมมเบ็ง) คนกรัว แม่กรัว
กะโมมเบ็ง ก็ว่า

ตมกุดปะ (ตะโมกทะบ๊ะ) ษี แสดง

จะไม่กทะบ๊ะก็ ก็ว่า

ตมะ (ตะมะห์) ส่องแสง ปรางกู
กะมะห์ ก็ว่า

ตเมิน, เตมิน (ตะมาน) ทำนบ เขื่อน
กะมาน ก็ว่า

ตเมอ (ตะมอ) ๑. กอ กะมอ ก็ว่า ดู
กเหมอ ๑.

๒. ชานหมาก ตะมอหะปลู่มัว-
ปายุน ชานหมากคำหนึ่ง กะมอ ก็ว่า
ดู กเหมอ ๒. มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตเมอหุ, เตมอหุ (ตะเมะห์) ลั่น บ่าอย่าง
น้ำลั่นไหลจากหม้อ กะเมะห์ ก็ว่า
ดู เตมอหุ

ตเมอหุเจ็ด (ตะเมะห์จ้อด) สุขใจ ปิติ

ตมุงา (ตอมงา) คนหาปลา

ตมุงาด (ตอมงาด) โฉน ลั่น ต๊าบตอม-
งาด หัวโฉน หัวลั่น

ตมุงาน (ตอมงาน) ข้าวในรวง บัจ.
หมายถึง ข้าวอ่อน ที่ทำเป็นข้าวเฒ่า
(ยังไม่ได้รวง)

ตมุงู (ตอมงาว) ๑. ยืนดี

๒. ตรง เมี้ยนนี้ห์ตอมงาว คน
ตรง

ตมุงัก (ตอมง็อก) กค ไก่ง หมายถึงคน
กคก้วย ตอมง็อกตอมเง็ย กค เบี้ยว
โดยมากใช้แก่คน

ตมนุก (ตอมนุก) ๑. ที่พักแรม คำหนัก
 ๒. หัวทุกชนิด มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ตมนุม (ตอมนม) โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง
 เป็นแผลเรื้อรังไม่หายได้ กล้ายมะเร็ง
 ตมย (ตอมยะ) แพ้ ยอม ยอมแพ้
 ก็อมยะ ก็ว่า
 ตมยว (ตอมยอ) มีชื่อเสียง บ้าง. หมายถึง
 เช็ดหลาบ
 ตมยา (ตอมยา) บั๊สสาวะ ตอมยาจืด
 บั๊สสาวะใส่
 ตมรี (ตอมรอย) บาง กอมรอย ก็ว่า
 ตมโรตพง (ตอมโรตเบียง) พระเจดีย์
 องค์เล็ก ๆ บนฐานพระเจดีย์องค์ใหญ่ ๆ
 ตมรจ (ตอมราช) กระจาค
 ตมรจ (ตอมรอง) เกือบสุก ยังไม่อ่อนตัว
 ตอมรองเล็ยะไม้ด สุก ๆ ทิบ ๆ
 ตอมรองเล็ยะป้อด แก่ ๆ อ่อน ๆ
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน ตอมรองซอม-
 เก้าะห์ แห่ง แข็งแกร่ง แดกระแหง
 ตมระ (ตอมระห์) ๑. กระจายไป เกลื่อน
 ไป ความนี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๒. ระลอกคลื่นที่แตกกระจายไป
 บ้าง. ไม่มีใช้ในความนี้
 ตมริ (ตอมรอม) คุร้าย บ้าเดือน
 ตมริ (ตอมเราะ) บ้า โง่ คนบ้า กุลอ-
 ตอมเราะ หมายถึง

ตมริ (ตอมเราะ) เบี่ยงปร้าง เช่น
 ปรู้ตอมเราะ เสียงเบี่ยงปร้าง มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน
 ตมลา (ตอมลา) เมื่อครั้งกระโน้น แต่
 โบราณเก่าก่อน ตอมลา ๆ ครั้งก่อน ๆ
 (จาก ตูลา หรือ กูลา ก่อน)
 ตมलग (ตอมलग) อนาดา
 ตมलग (ตอมलग) คำลึง คำนี้มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน
 ตมलग (ตอมलग) ผู้มาแต่ไกล อาคันตุกะ
 แหก
 ตมलग (ตอมलग) ข้าวเหนียว ตอม-
 लगย่นเล็ยะเงียบเงียน ข้าวเหนียว
 กรามข้าง ข้าวเหนียวชนิดหนึ่ง ใช้ทำยา
 ตอมलगย่นเยะเซาะห์ ข้าวเหนียว
 ชนิดหนึ่ง ตะलगย่น หรือ ก็อมलगย่น
 ก็เรียก กู กมलग กับ เตलग
 ตมโลห (ตอมเลาะห์) ที่เป็นรูทะลุ ๆ
 ทะลุ ะบายตอมเลาะห์ หม้อทะลุ
 ป้อดตอมเลาะห์ หม้อขนาดเล็กอย่าง
 หม้อตาล หม้อหนูทะลุ
 ตมละ (ตอมละห์) อิศระ ไม่ถูกผูกพัน
 ตมเล็ก (ตอมลาก) ๑. ความขี้เหนียว
 ตอมลากโธเกมตัก ก็ว่า
 ๒. ฝุ่นละออง
 ตมหาย (ตอมาย) ของกำนัล ของขวัญ

ตมาขุ ก็ใช้ ตะมาขุจะมิน ของถวาย
 ของบรรณาการ ลากสักการ จะมาขุ
 จะมิน ก็เรียก
 ตหฺมิก (ตะเหมียจ) ความสุขสมหวัง บัจ.
 ใช้ ทะเหมียจ
 ตหฺมึ (ตะมอย) ไบไม้ บัจ. ใช้หมายความว่า
 ๑. หลังกา ๒. เป็นท่วงอย่างท่วงคน
 ที่ยังไม่กลับ
 ตโหมก (ตะโหมก) แสดงบัญญัติ บัจ.
 หมายความว่า ทัก ตะโหมกค้ำยจ ทักหน้า
 ตโหมง (ตะโหมง) ความเหนื่อยอ่อน
 ตะโหมงจ้อด ความเหนื่อยใจ
 ตโยว, โดยว (ตะโย) ยกขึ้นอย่างยกมือ
 ไหว้ บัจ. ไม่มีใช้ ใช้ หมายความว่า เอ้อม
 มือไป (ให้หยิบถึง) ตะโยจ๊ะหึ ก้มตัว
 ลงหยิบให้ถึง ตะโยนา เขยียดแขนไป
 ให้ถึง ตะโยอา เขยียดแขนไป กู
 โดยว
 ตย, ตย (ตะเย้า) หนอน กะเย้า กัว่า
 กู ตย
 ตยยาว (ตะยาว) ส่วนหนึ่งของเครื่อง
 ทอผ้า บัจ. หมายความว่า จองหอง
 ตระ (ตะระ) ลุง ตะระน่าย กุณลุง บัจ.
 ใช้ อีระน่าย
 ตระ (ตะราง) ๑. ประกูปายนตะราง
 ปากประตู ตะรางเตชะจิด ทวารทั้ง

๔ มีคา หู จมูก ปาก และทวารหนัก
 ทวารเบา

๒. กรง เกิดตะราง กุ มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน

ตรบ (ตะร้อบ) โกลั โกลัเข้ามา
 ตราบ (ตะร้อบ) ขนาบ ผูกเข้าด้วยกัน
 บัจ. หมายความว่า ตับปิ้งปลาหรือดิบด้วย
 ตับปิ้งปลา
 ตราย (ตะราย) แปลภาษา เฉพาะภาษา
 บาลี กู ทุกราย อภิธานศัพท์ภาษาบาลี
 ตรี (ตะรอย) ทำให้เบาบางลง ทำให้บาง
 แผ่ให้บาง เช่น ชะรอยตัดตะรอย
 ทองแดงตีให้แผ่บาง ตะรอยแกละ
 ทำให้บางเสีย ทำให้ลดลง น้อยลง
 ตเรก (ตะเรยก) ผ่า
 ตเรจ (ตะเรียง) เรียง เรียงเป็นแถว
 ตะเรียงจี่เรียง จัดแจงเรียงไว้ ตะ-
 เรียงเปะเกย เรียงให้เป็นระเบียบ
 ตริก (ตะร็อก) ร่องน้ำชายคา ตะร็อกค้ำยจ
 ก็ใช้ กะร็อก หรือ อะร็อก ก็ใช้
 ตรัง (ตะร่อง) ทำให้แก่ ทำให้สุก ตะ-
 ร่องกะคู้หึ การสุกเพราะแก่ได้ที่
 ผลสำเร็จ ตะรื่องเถชะคู้หึ กัว่า
 ตะรื่องเตชะก้าด แห่งผาก
 ตเร, เตรี (ตะเรม) เก้า ตะเรมตะเราะหึ
 เก้าแก่ ตะเรมเปะชะยู่ เก้าแก่

ตราว (ตระราว) ๑. ถนนหนทาง ตระราว
ไซ้ก ถนน ซอย

๒. การเดินทาง

๓. จำนวนหก ตระราวโจ๊ะหึ
หกสิบ เจ๊ะหึตระราว สิบหก

ตระ (ตระระหึ) ทำให้รก เคลื่อนกลาด
ตระระหึเกยะจาย ทำให้กระจายอย่าง
เชือกที่ยุง ๆ ทำให้ข่านไปอย่างฉืดยา
งานโกรกไม้ให้เป็นลวดลาย บัจ. ไม่มี
ความนี้ไซ้

ตระเรบ (ตระรอน) แกะสลักลายดอกไม้
ตระรอนตะนาย ก็ไซ้ (ภาษาหนังสือ)
กระรอน ก็ไซ้

ตระเรบ (ตระร้อบ) ๑. เถลงมาอย่างฝ่น
ไซ้ ปรวุตะร้อบ

๒. เลียงอาหารแขก ถวายอาหาร
พระภิกษุสงฆ์ เช่น ตะร้อบเปยะเจยะ
เลียงอาหาร (ให้กิน) ตะร้อบกอด้าน
เลียงอาหารทำบุญให้ทาน เลียงแขก

๓. ชื่นชมยินดี

ตระเรอห (ตระเราะหึ) ๑. กรวคน้ำ บัจ.
ออกเสียง จะเราะหึ กู จเรอห

๒. เจาะทางน้ำไหล ให้น้ำไหล
เข้านาเป็นต้น ความนี้ไซ้แต่ในปัจจุบัน

๓. หย่อนลงอย่างม่าน ไซ้ ตะ-
เราะหึเกยะเน็ยจ บัจ. ออกเสียงเป็น
จะเราะหึ

ตล (ตะละ) เจ้า นาย เจ้าของ ไซ้เป็น
ลักษณะนามแปลว่า คน องค์ เช่น
มัวตะละ คนคนหนึ่ง ตะละอัว คุณ
ท่าน ไซ้เป็นบุรุษที่ ๒ เป็นภาษาสุภาพ
ไซ้ได้ทั้งหญิงและชาย ตะละกา คน
ซักผ้า ตะละกัว เจ้าของเกวียน ตะ-
ละกะบาง เจ้าของเรือยนต์ เรือไฟ
ตะละกัว หัวหน้าหมู่บ้าน ตะละกัวเจ็ม-
โน้กกุวาน หัวหน้าหมู่บ้านอย่างกำนัน
(ใหญ่กว่าผู้ใหญ่บ้านที่เรียก โหน้ก
กุวาน) ตะละเกยะย่าง เจ้าของ
ภรรยาคือสามี ป๊ะตอนตะละเกยะย่าง
(กระทำกร) แต่งงาน บัจ. ไม่ค่อยไซ้
ตะละกััน ผู้มีพระคุณ พระคุณเจ้า ไซ้
เป็นบุรุษที่ ๒ เมื่อพูดแก่พระสงฆ์
ตะละกั เจ้าของไร่ ตะละเก๊ะ
เจ้าของสวน ตะละเก๊ะเกยะเต๊ะ
เจ้าของเรือจ้าง ตะละญะเยะ เจ้าท่าน
ไซ้เป็นบุรุษที่ ๓ สำหรับพระราชและ
เจ้านาย ตรงกับพระองค์ท่าน ตะละ-
ตะซำก คนมั่งมี ตะละต้อย เจ้า
แผ่นดิน ตะละเตยะตัก เจ้าทุกซ์
คือคนจน ตะละโก้รบ เจ้าของ ผู้มี
ทรัพย์ เจ้าทรัพย์ ตะละเย๊ะมู คน
มีชื่อเสียง ตะละฮ้อย เจ้าบ้าน สามี
ตะละหะโน ผู้พิพากษา ตะละปอน

เจ้าบุญ ใช้พูดแก่พระภิกษุ ตรงกับ
ท่าน **ตะละฉานอะพินญา** ผู้สำเร็จ
ฉานอภิญา อย่างนักบวช นักธรรม

ตลง (ตะลาง) มุม แง่ เหลี่ยม **ตะลาง-
เป็ด** เหลี่ยมเพชร

ตลต, ตหลต (ตะลัด) กระเพาะเล็ก ๆ
สำหรับตวง มีขนาด $\frac{๑}{๖}$ ของกระจาด
ตามที่ใช้ในพม่า

ตลน (ตะลอน) ๑. โทก ใช้ **ตะลอน
มูชา**
๒. ตอบแก้ข้อกล่าวหา มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

ตลห (ตะเลาะห์) ปลิดอย่างปลิดกลีบดอก
ไม้จากก้าน แกะอย่างแกะเนื้อปลาจาก
ก้าง

ตลหลปห (ตะเลาะห์เลาะห์เปาะห์) ลังเลใจ
พรวดบ่น บ้าง. ออกเสียง **กะเลาะห์-
เลาะห์เพาะห์**

ตลน (ตะลาน) ภาชนะตวงข้าวขนาดเล็ก
ที่สุด

ตलय (ตะลาย) ๑. สยาย **ตะลายไซ้ก**
สยายผม บางทีพาดบ่าไว้ มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน
๒. ไหม้ลง อย่างกิ่งไม้ ห้อยลง
เช่น **ปะการตलय** ดอกไม้ห้อยลง

ตलयหาก (ตะลายค้ายอ) น้ำวนพลุ่งขึ้น
มาน้อย ๆ อย่างน้ำในแม่น้ำลำคลอง

ตอนน้ำขึ้น คำนี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตลิจ (ตะเลียน) ๑. หลง อย่างหลงทาง
ใช้ **ตะเลียนโกลิ่ง** **ตะเลียนปอน**
โมหะ ๔ ประการ ได้แก่ **ตะเลียนรูป**
หลงรูป **ตะเลียนกาละ** หลงในกาล
ว่ายังหนุ่มยังสาวอยู่ **ตะเลียนโกรับ**
หลงในทรัพย์ **ตะเลียนตระราว**
หลงทาง
๒. วัวกระทิง

ตลิต (ตะลิต) ลิ่นไกล เช่น **ตระราวตะลิต**
หรือ **โกลิ่งตะลิต** หนทางลื่น (เพราะ
มีโคลน)

ตลจ, ตลจ (ตะเล็ง) ๑. การมา มาถึง
(จากที่อื่น) **เมยะนิห้ตะเล็ง** คนมา
จากที่อื่น **แขกผู้มาหา**
๒. ยกขึ้น บ้าง. ออกเสียง **ทะเล็ง**
ทะเล็งปะตอน ยกให้สูงขึ้น ยกย่อง
๓. ศีรษะ หรือ ศีรษะพระพุทธรูป
พระเศียรพระเจ้าแผ่นดิน มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน
๔. มุ่งหน้าไป ชีบอกตำบลด
ที่จะไป **ตะเล็งนา** **แนะนำไป** มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ตลย (ตะลอย) ๑. มะขามบ่อม **ตะลอย-
เก๊** **มะขามบ่อมป่า** **ตะลอยลายุน**
มะยม **กะลอย** หรือ **กะลย** ก็ว่า

๒. คลึงให้เป็นเม็ดอย่างเวลาบิน
ขนมบัวลอย หรือ ลูกกระสุน กะลอย
ก็ว่า มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตลัฎหาก (ตะลัฎค้ายอ) ปล่อยให้ตัวลอย
อยู่ในน้ำเฉย ๆ ไม่ได้ว่าย ลอยอย่าง
ลอยกระทง (พี ก็ว่า)

ตโลตุ (ตะโลัด) ชลฺย กะโลัด ก็ว่า

ตละ (ตะละห์) ชยช้าง บังเหียน

ตละจุราย (ตะละหฺจะราย) เป็นสิริมงคล
เป็นเสน่ห์ น่ารัก น่านิยม

ตเลิน (ตะลอน) มีเสียงอย่างเสียงฆ้องเสียง
กลอง ตะลอนตะเลาะห์ เล่นดนตรี

เตลิม, เตลิม (ตะลอม) จุ่มตัวลงไป
ในน้ำ เพื่ออาบน้ำ ตะลอมพุยท์ ก็ว่า
ตะลอมเลี่ยะโม้ อาบน้ำเลา ๆ โดย
วิธีจุ่มตัวลงไป
ในน้ำ แล้วขึ้น

ตเลอหฺ (ตะเลาะห์) ทะลวง ตะเลาะห์
ปะโทง ทะลวงให้เป็นรู

ตเลอหลว (ตะเลาะห์โล่) แยกจากกัน
บ้าง ใช้หมายความว่า ติดกับ

ตเลออุง (ตะเลาะห์แง) พาข้ามมา
(ใช้ไต่ทั้งคนและสัตว์สี่ขาของ)

ตหลัว (ตะหลัว) พื้นที่ที่ขยายกว้างใหญ่
ขยายให้กว้างออกอย่างต่อเติมบ้านออก
ไป บ้าง ออกเสียง ทะลัว โดยมาก
เช่น ทะลัวฮ้อย ต่อเติมบ้าน

ตหลุก (ตะหลือก) จุ่ม จ้ม เช่น ตะ-
หลือกค้ายอเม็ยะรอยอจ จมหน้าพริก
กะลือก ก็ว่า กู กลัก

ตหลตุ (ตะหลือก) กู ตลตุ

ตวน, ตวน (ตะวอน) ตรง กระแสอย่าง
กระแสพระธรรมคำสอน ใช้ ตะวอน-
หม่เม็ยะเต้สะนา มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตวหฺ (ตะเวาะห์) ถ้อยคำ ตะเวาะห์ปายุน
คำพูด ตะเวาะห์โซ่ แสดงธรรม
ถ้อยคำที่เป็นธรรมะ

ตวา (ตะวา) เล็มหญ้า ให้วัวไปเล็มหญ้า
บ้าง หมายถึง ฟุ้ง ตะวาเกฺลีย ฟุ้งวัว

ตวาก, ตวาก (ตะว้ายอ) พาเดิน ทำให้
เดิน ตะว้ายออา พาให้เดินไป
ตะว้ายอตะราว พาให้เดินทางไป
กะว้ายอ ก็ว่า บ้าง หมายถึง แห่
ตะว้ายอปะยาง แห่นาค

ตวีตฺว (ตะวีตะวาว) บรืวารแวกล้อม
ตะวีปะวาว ก็ว่า

ตวีเพิว (ตะวีเป็ยะว่าง) บรืวาร ตะวี-
เว็ยะ ก็ว่า

ตเวอ, ตเวอ (ตะวอ) ๑. เสมอ ๆ เช่น
อาตะวอ ๆ ไปเสมอ ๆ

๒. จาก อย่างจากโน่นมานี่ ระ-
หว่างเวลา ระหว่างโน่นมานี่ ใช้ ตะ-
วอนูเก็าะห์ จากนั้น

ตว (ตอ) ๑. ก้าน ต้ำม กั้น ใช้เป็น
ลักษณะนามด้วย เช่น ตอเป็ยะโกะหะ
มัวตอ คินสอตำแห่งหนึ่ง ตอปะกา
ก้านดอกไม้ ตอช้อดซุ ก้านลูก (ผล)
ไม้ ตอใจ ก้านช้อดอกไม้หรือผลไม้
ตอคะระหะ กั้นกราด ตอเตยะโง
มือถือกระจกส่องหน้า ตอเตยะเรย
แกนหลอดค้ำย ตอเป็ยะโกะหะ ตัว
คินสอ ตอหม่าง ต้ำมปากกา ตอเซ็ก
สายสะคือ ตอบุน ต้ำมมีด ตอเม็ยะ-
เรยะ ต้ำมพรว้า ตอบอง ต้ำม คบไฟ
ตอคะเนยง ๑. ตอกทำจากหญ้า
มักเป็นหญ้าคาตีเกลียวเป็นเชือก หรือ
เชือกที่ผูกกับกลอน หรือไม้ระแนง
แล้วบิดให้แน่น ๒. ต้ำมพัด มีใช้แต่
ในปัจจุบัน ตอคะมะหะ ไม้พาด
คอควายหรือตะโหงก

๒. ข้าง ฝ่าย ยอด ตรงข้าม
ใช้ว่า ตอกอ เช่น ตอกอเซมิยุน
ตรงข้ามกับสมิง ติดกัน เช่น ตอ-
เก้ลาะ ติดกันอย่างที่คินสอเง้าของ
ตอโกลเท่ากัน เท่า ๆ กัน ตอเจ๊ระหะ
ยอดสูงสุด อย่างพระพุทธเจ้า ใช้ ตอ-
เจ๊ระหะ ให้นายเญะป้อยโงะห่มัวพุ่ม
เป็นยอดสูงสุดใน ๓๑ ภูมิ ตอปะกาน
เข้าข้างในการต่อสู้

๓. ตอสู ตอจะณะหะ ตอสูกัน
สู้รบกัน
ตลง (ตะขาง) ไม้ซาง ไม้รวก ใช้ว่า
ตุนตะขาง
ตลว (ตะข่อ) ครัวญ ตะชอโกะระหะ กวน
อ่อนอย่างเต็ก ตะชอเน็ยะรวัด บัน
ตลาคุดณา (ตะขัดณา) เหวี่ยงให้แหลมไป
ตลสาย (ตะขาย) ขอบ ระบาย ซาย เช่น
ตะชายปะเลาะหะ ซายเสื่อ
ตลิ่งหุก (ตะเข็ญแกวก) อากาที่ถู
พันธนาการหรือถูกขังคุก
ตล (ตะเข้) พายสำหรับพายเรือ บัจ.
เรียก กะเข้ กันโดยมาก
ตโลสุ (ตะโขก) ขนตามตัวคนและสัตว์
ตะโขกเล็ญ ขนเม่น ตะโขกเก๊ะ
ขนคอสัตว์ ตะโขกชอ ขนสัตว์อย่าง
ทำผ้าขนสัตว์ ตะโขกคะเนียงไม้ด
ขนคว ตะโขกคะเม็บ เกรา ตะ-
โขกปายุน นหวค ตะโขกไม้ด ขนตา
กะโขกไม้ด กัว่า
ตโลนตลว (ตะโพนตะข่อ) โอดครัวญ
ครัวญคร่ำรำพัน
ตโลว (ตะโ) ลาดลงไป ลั่นลงไป
ตะโตะโย คว้าสิ่งที่ตกลงไปขึ้นมา
ตล็ก (ตะข็อก) ชักลาก
ตเล็ก (ตะขัก) ความสุข ตะขักจ้อด
สุขกายสบายใจ

ตเลิง (ตะข่าง) แย่ง แย่งชิง

ตเลิด (ตะข้อค) ๑. จากไป หมคไป
หายไป ไปทางข้าง ๆ ตะข้อคครา
ต้องจากไป แยกจากกัน ตะข้อคจะ-
ตะห้อา ต้องพันไป ผ่านไป ตะ-
ข้อคจาว ถอยกลับ

๒. ประกลงมา เช่น เกียะเนี่ยน-
ตะข้อค บำรคปรกลงมา มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

ตเสอ, ตเสอว (ตะข่อ) เขี้ยค ตะขอจ้าง
เขี้ยคเท้า

ตเสอห (ตะเขาะห์) ๑. สั้ง อย่างสั่ง
น้ำมุก ใช้ ตะเขาะห์หะโม สั้งน้ำมุก
กะเขาะห์ กัว่า

๒. บ่นรำพัน ตะเขาะห์ตะฮะห์
บ่นรำพั้งรำพัน กะเขาะห์ตะฮะห์
หรือ กะฮะห์ กัว่า

ตหฺ (ตะฮาง) หิวโหย อยาก (อก)
ตะฮางค้ายจ หิวหน้า ทางค้ายจ อยาก
น้ำ ก็ใช้ กะฮาง ก็เรียก

ตหฺทฺราย (ตะฮางกร้าย) ภาพลวงตา
ปัจจุบันไม่มีความนี้ใช้

ตหะ (ตะฮะห์) ๑. จม ท่วม บัจ. ไม่ใช้
ใช้ ค้ายจตะแนม น้ำท่วม

๒. ผ้าปูอานม้า เครื่องแต่งม้า
(ภาษาหนังสือ)

ตหฺ (เตาะห์) เก้านม นม ค้ายจเตาะห์-
เกลีย น้านมว

ตบฺ (ตะบฺ) ทาพรำ เวียนหัว ตะบฺตะช
เมาเหล้า ตะบฺมาย หลงไปอย่างเพลน
ในเรื่องข้าวของเงินทอง

ตเบหฺ (ตะเบาะห์) เสียคสี ตะเบาะห์แล็ก
คำทอ

ตบาว (ตะบาว) บ้วนปาก ตะบาวปายุน
ก็ใช้

ตวาง (ตะวาง) ที่ตั้งอย่างเนื้อที่ที่ตั้งบ้าน
กบาลบ้าน บริเวณบ้าน ทะวางุน ก็ใช้

ตว (ตา) ๑. มาตราวัด เท่ากับ ๗ ศอก
ระยะต้นตาลห่างกันต้นหนึ่ง ๆ

๒. ต้นตาล

๓. ห้าม ตาตัว ยกมือห้าม

ตานฺ (ตาน) สาน อย่างสานเสื่อ สาน
กระจาด

ตานฺจฺ (ตานจ้อง) พลับพลา ประรำ
ศึกมีปีกเดียว บัจ. ใช้หมายความว่า ฐาน
ชุกชีที่ตั้งพระประธานได้ด้วย แต่ออก
เสียง ทานจ้อง

ตปฺสฺ (ตป้อสชะ) (ป. ตาบส) ตาบส

ต่า (ตาม) ขอสืบข้าง เช่นเดียวกับ
กะบ็อกเจียน จะรายุนเจียน และ
ตะละห์

ต่า (ตาม) ตามที่ (คำไทย) เช่น ตาม

ฮามโกะห์ ตามที่พุกนั ปะแบ็ก-
ตามเลาะเปาะห์ ทำตามความฝัน
ตาย (ตาย) กระต๊อบ ตายพญา รำนโน
ตลาดที่ปลูกเป็นเพิงไม้ถาวร
ตายพราย (ตายปรัาย) กุณ อำนางเวท-
มนตรีที่ทำให้ฝ่ายตรงกันข้ามตาย กะ-
โล้กตายปรัาย ผีที่ทำให้ป่วยเจ็บถึง
ตายได้
ดาวดี (ดาวะเตียน) สวรรค์ชั้นดาวดึงส์
ดี (ต้อย) ดิน แผ่นดิน ต้อยกัมเลด
ดินเหนียว ต้อยกะเล็ด, ต้อยปะเลด
ขุดดินหรือสิ่งทำให้แปดเปื้อนได้อย่าง
แบ่งเบียดมาแตะ ต้อยเตยะอุณ โคน
บัจ. ไซ้ ต้อยเตยะอุ๊ก ต้อยป่นยัก-
เขตตะ นาบุญ ต้อยเปยะมู ดินหอม
หมายว่าดินเกลือ ต้อยเปยะเงะ พัน
ดินเพาะปลูก ต้อยเปยะเงะกั พันดิน
ที่ทำไร่ทำนา ต้อยเงะเก้าชอ นาบุญ
ต้อยเมยะชอยุนซ่ายจ ดิน ๕ ชนิด
ต้อยกะด้าบเต้อ ดินหัวเขา ดินยอดเขา
ต้อยตะเนาะ ดินจอมปลวก บัจ. เรียก
ต้อยตะเนาะกูรัน ต้อยเปยะต้อย
ทราย ดินทราย ต้อยเต้อะห์ ดินที่
งอกจากทะเลหรือแม่น้ำ ต้อยเงะ
ดินท้องนา ต้อยเลาะมาน ดินบนหม้อ
ต้อยเยยะเมยะ ซอลัก บัจ. หมายถึง

ดินสอพอง ต้อยโซัด ดินผสมจากปูน
ทรายกับน้ำสำหรับยาคัก ต้อยเลม-
เลาะห์ ที่ราบ ต้อยซุนเชยะรี แผ่น
พสุธา
ติฎ (เตยจ) นอน เตยจเหลียน นอน
หลับ เตยจตอยุน นอนเฉย
ติฎา (ต้อยกา) ฎีกา อรรถกถา
ติง (เตียน) ๑. ที คีต อย่างดีที่จะเข้
เรียก เตียนจยาม คีตจะเข้ เตียนตัก
คีต สี ที ไซ้แก่เครื่องดนตรี เตียน
ตักตัว ที่มีมือ เตียนเกยะตามเซาะห์
ตือกชกหัว
๒. โคนหัว อย่างพระภิกษุสงฆ์
เรียก เตียนโซัก
ติงตลึง (เตียนตะเลี่ยน) ตาพรวา
ติจวิริก (ต้อยจระเรียด) ไตรจีวร
ติค (ต้ายจ, ตัก) ออก ต้ายจอา ออกไป
ต้ายจเป้สะห์ ไปพัน จ้อดต้ายจ-
เป้สะห์ ใจพันจากกิเลส ต้ายจโวะห์
ออาพรรษา ต้ายจโวะห์ปะปะวา
ไปขอลาพรรษา ทำปวารณาพรรษา
ติเป็น (ต้อยปอน) พระคุณเจ้า เช่นเดียวกับ
ต้อยละปอน บางทีใช้ ต้อยปอนซัง
ตัม (แตม) ฐู แตมกั ฐูคุณ แตมญาต
ฐูจักกัณเคย แตมเจยะเก้า ฐูตัว
อย่างมีคนปลูกหรือฟันจากสลับ

ติมิก (ต้อยม้อยกะ) (ป. ทิมิงคต) ปลา
โลมา ต้อยมินเตยะ กัว่า

তিরজ্ঞান (ต้อยโรจ্ঞาน) (ป. ทิรจ্ঞาน)
สัตว์เดียรัจฉาน

ติสฺส (ติสสะ) (ป. ทิสฺส) พระนามพระ-
พุทธเจ้า

ตี (ตอย) (ส. ทิวฤย) เตียรถีย์ ตอย
อะเจละกะ ตอยนิกันทะ เตียรถีย์
อะเจละกะกับเตียรถีย์นิครนถ์

ติล (ตอยละ) เจ้า ใช้สำหรับภิกษุสงฆ์
มักใช้กับคำอื่น ไม่ได้ใช้แต่ลำพัง
(คำเดียวกับ ทะละ) ตอยละปอน
พระคุณเจ้า ผู้พูดทั้งหญิงและชายใช้
เรียกพระผู้มีฐานะอันตร ตอยละเมียะ-
นุมนปอนจยัยจกรวั พระพุทธเจ้า
ตอยละกุน หลวงพี่ หลวงพ่อ ฯลฯ
เป็นคำที่ลูกศิษย์ ขมารวาสเรียกพระภิกษุ
อย่างธรรมดา

ตุ (เต้า) หอยทาก หอยโข่ง บัจ. หอย
โข่ง เรียก กะเน้าหะโลม

ตุก (เต็ก) ๑. รุน กุน อย่างหมู เขา
จุมุกชุกไปในดิน

๒. ตัก อย่างตักน้ำในคุ่มในคลอง
หรือตักข้าวตักแกง

ตุกุกฺกิล (เต็กเกิลยฺจ) โรคลมบ้าหมู

ตุจ (เต็ง) แซ่ เต็งยาด แซ่ผ้า

ตุตุ (ต้อยต) ทอผ้า ต้อยตต้อยต,
ต้อยตยาด ทอผ้า ยาดต้อยต ผ้าที่
ทอออกมาแล้ว

ตุณ (ตุน) ขี้แมลงวัน บัจ. เรียกเอี้ยจรูย

ตุณ (ตคน) ๑. เทียว กุรง หน มัวเลียะ-
ตอน ๑ เทียว มัวกะตอน กัว่า
มัวกะตอนปลอน อีกครั้งหนึ่ง

๒. อีก ใช้คู่กับ ปลอน หมายถึง
แล้วอีก ปลอนตอน อีกหน ทำแล้ว
ทำอีก ตอนซอน ไป ๆ มา ๆ เทียว
ไปเทียวมา ถอยหน้าถอยหลัง ตอนโล
ยุติไว้ ตอนเต แล็ก

๓. แล คำลงท้ายประโยค เช่น
อะเนาะเปยะญะตอน ขณะนั้น
พญาแล

ตุบ (ตูป) เหมือน บัจ. ออกเสียง ต้าบ
ตูป ๆ เหมือน ๆ เหมือน ๆ กัน ตูป
สะเมาะห์ เหมือนกัน

ตุ้, สตุ้ (ตุม, ชะตอม) ขวา ตัวชะตอม
มือขวา

ตุ้ (ตุ้ม) ต้ม บัจ. ออกเสียง โต้ม ตุ โตม
ตุ้นลี (ตุมเนียะลี) (ป. ตุมพนาลี) กระบุง
เล็ก ๆ ใช้ตวงข้าว

ตุย (ตอย) แล้ว เตยะตอย ความสำเร็จ
เมียะตอยเต๊ะ เมื่อก่อนโน้น

ตุห, โตห (เต้าห) วัค ฤ อย่างวัคั้งโกล

เตาะที่ไป๊ด กัว่า เตาะที่เกยะรัต
 ฤต แบบฤตปลาไหล
 ตุสสิตฏ, ตุสสิตา (ตุสสิตะพุ่ม, ตุสสิตา)
 สวรรค์ชั้นกุสิต

ตู (ดาว) ๑. ไหม้ เกรียม อย่างตัวถูก
 แคด ตัวดาว ไฟไหม้มือ เบิงดาว
 ข้าวทั้ง ดาวก่อเตยะเฮ้อ ไหม้เป็น
 ไฟพุ่งขึ้นมาเป็นแสงแดง ดาวกลัก
 ไหม้เป็นควันโขมงขึ้นไปเป็นกลุ่ม ดาว-
 ต้ายจเกมดาว ลวก (ค้วยน้ำร้อน)
 ดาวยัว เสร้าโศกเสียใจ ดาวลาย เผา
 ให้ละลาย ดาวเฮียก เผาให้ไหม้เป็น
 ถ้ำถ่าน ดาวชะน่าน ไหม้เกรียมค้วย
 ใอไฟ หรือลวกค้วยไอน้ำร้อน

๒. กระจาคนิดหนึ่ง

๓. (ป. ตุลาคม) เดือนตุลาคม

ตวย (ดาวราว) มุ่งตรง มุ่งหน้าไปสู่ ตัด
 ทางตรงไป

ตูเรี่ย (ดาวเรี่ย) แล้วแต่

เต (เต) ทองเหลือง บัจ. เรียก หะเร็ด
 หรือ กะเร็ด เช่น หะกลางหะเร็ด
 ชั้นทองเหลือง

เตเต้ (เตเต้) โนน

เตง (เตียง) ตึงเปรี๊ยะ

เตงพง (เตียงเบ็ง) ปรีกษาหรือ กิด
 อ่าน (ภาษาหนังสือ) ตางเบ็ง กัว่า

เตข, เตโย (เตเจียะ, เตเจ๊ว) อำนาจ
 ไฟ เต้เจ๊วทำด เตโซธาตุ ธาตุไฟ
 เตข (เต็บ) ๑. ปรีบ ๆ ป๊ะไม้ดเต็บ ๆ
 ทำตาปรีบ ๆ

๒. ที่กักสัตว์สองเท้า เต็บกะน้อย
 ที่กักหนู

เตย (เตีย) ๑. คอค อย่างปลาคอค
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่น กะเตีย ปลา
 คอค

๒. หีบอาหารนิดหน่อย โยนไป
 เพื่อเสียกบาล มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๓. โยนลูกบอลหรือลูกหิน บัจ.
 ไม่มีใช้

เตรสุม (เตเรี่ยชะเมียะ) ที่ ๑๓

เตว, เต (แต) เรียงของชาย แดพญา จัก
 ของวางชายในตลาค แดชะระ วางชาย
 เตหุ (แต๊ะ) ตกให้ได้รูป กล่อมอย่าง
 กล่อมเสา แต๊ะหะระรอย ทำให้บาง
 โดยตากหรือแดด

เต้ (เต๊ะ) โนน

เตอ (แต๊ะ) เตะ แต๊ะเรี่ย เตะตะกร้อ
 มอญในไทย ในบัจ. เรียก แต๊ะตะกร้อ

ตัว (ตัว) มือ ส่วนของมือ หรือสิ่งที่
 คล้ายคลึงเช่นนั้น ตัวเกร็ง แคว้น้ำ
 ตัวจะโนน นิ้วชี้ ตัวพี มือซ้าย คู่กับ
 ตัวชะตอม มือขวา ตัวเค็ง แถบ

ฆานเมือง **ตัวทะคว** นวกกลาง บัจ.
 หมายถึงนวาง(อิเซ็น ก็หมายเช่นกัน)
 นวกกลาง ใช้ **ตอตัว** **เบอะตัว** นว
 หัวแม่มือ **ตัวตะเกิน** หรือ **อเกิน**
 หรือ **เลยะเกินตัว** นวก้อย **ตัวทะ-**
บอด, **ตัวเกาะห** **ผีมือคิ** **ตัวเซ่ง**
 มือหนัก ทำกับข้าวมักจะเก็บ **ตัวขุมะ**
 มือเปล่า
ตัวบ่ง (ตัวบ้อง) **กบไฟ** **ตัวบ้องมินขาว**
กบไฟโซคิช่วง
โต (ดาว) **เพิ่ม** **ดาวตัก**, **ดาวตอน**
เพิ่มชั้น
โตก (ตัก) ๑. **คิดคำนวณ** **ตักเกิด**
ตักเรอะห **กว่า** **ตักชะ** **คิพิจารณา**
 ๒. **หยด** **มิใช่แต่ในบัจ.** **ใช้เป็น**
ลักษณะนาม **มั่วตัก** **บาศัก** **หยดหนึ่ง**
สองหยด
โตง (โตง) ๑. **ต้นละหุ่ง** **กุดอยุนโตง**
น้ำมันละหุ่ง
 ๒. **สิ่ง เหตุการณ์** **มั่วโตง** **อีก**
สิ่งหนึ่ง
โตงนาง (โตงนาง) **การเล่นไม้หนึ่ง**
โตตุสุมาน (โตคชะมาน) **ถาม** **สอบถาม**
โต (โต้ม) **ต้ม** **โต้มปะคุน** **ตั้งไฟเพื่อต้ม**
โตย (ตัว) ๑. **หยิกนิตหนึ่ง**
 ๒. **หยิบอะโรมานิต** ๆ **เช่นเดียว**

กับ **เตย** **กะตัว** **กะเตย** **กว่า** **มิใช่**
แต่ในบัจจุบัน

๓. **โยงเรือ** **เรียก** **ตัวบาง** **โยง**
เรือพวง **มิใช่แต่ในบัจจุบัน**

โตโร (ตาราว) **ทำให้เป็นทางตรง**
โตว (โต) **ฝ้าย** **โตกะเนียง** **โนบั้นฝ้าย**
โตตะโน **ค้ายืน** **เส้นค้ายในผ้าที่กำลัง**
จะทอ **โตตะนะห** **กลุ่มค้ายที่จะใช้บน**
โตปะวอน **กว่า** **โตชอ** **ล่ำลี** **โต**
เตยะเรีย **หลอดค้าย** **โตปะลอย** **ค้าย**
เย็บผ้า **โตปะโล่น** **ใจค้าย** **โตโล่น**
กระสวยทอผ้า (โล่น=กระสวย)
โตห (เต๊ะห) **ทำให้ราบเสมอกัน** **ทำให้**
เรียบ
โต (เต๊ะ) **เปรียบ** (จาก **ปะเต๊ะ**)
เต๊ะพัก **เปรียบเสมอก้าย** **เต๊ะปะ-**
กาน **แข่ง** **เต๊ะบ๊อด** **เปรียบเทียบ**
ดาว (ดาว) ๑. **อยู่** **อาศัยอยู่** **ตอนดาว**
พักอยู่
 ๒. **กำลังท่ายให้ฟังเพราะ** **เทียบ**
เท่ากับ **แล** **เช่น** **ตอนดาวโม่งปะคว-**
เทียบเนาะดาวระ **อาศัยอยู่ในวักันแล**
ดาวบง (ดาวบง) ๑. **ตะบอง** **มิใช่แต่**
ในบัจจุบัน
 ๒. **นั่งหรือนอนชันเข้า** **มิใช่แต่**
ในบัจจุบัน

คัง (คอง) คัง ต้องเกิด คังเอาไป
ต้องตา ห้ามไว้ ขึ้นไว้ ต้องตา-
เตยะเนี้ย บ้องกันไว้ ขวางไว้

คังเกิด (คองก้อด) กามโรค บัจ. ไม่มีที่ใช้

คังยุย (คองยะ) เท้าแตะข้อเท้าลงไป แต่
บัจ. หมายถึง หน้าแข้ง

คังรุก (คองแร็ก) เท้า บัจ. เรียก อะรุค

คังวิต (คองวิต) ตักแทนตัวใหญ่ ลงกิน
ต้นข้าว

คัม (ตอม) ๑. ตังตัน โคน ต้น ตอม
เวียตี ทีแรก ตอมกะโน้ด ต้นกับปลาย
ตอมโต๊ะโน้ด ต้น กลางและปลาย
ตอมจ้าง ไต้เท้า เป็นคำที่ชมราวาสพูด
แก้ภิกษุสงฆ์ใช้เป็นบรูชที่ ๒ หมายถึง
ปลายเท้า อย่างคู่กับหัวนอน ที่เรียก
ต๊าบหะเตยง ตอมอะแรง ต้นทอน
ตอมเฮ้า ต้นข้าว คือข้าวอย่างทีหนึ่ง

๒. ที เช่น ตอมโก๊ะ ที่นั้น

คัม (เต๊ะ) ทั้งหลาย คำแสดงพหูพจน์
รวเต๊ะเนาะ พวกเหล่านี้ ญูยะ-
เต๊ะเนาะ เขาเหล่านี้

คะ (ต๊ะห้) ๑. เรียบเสมอกัน ต๊ะห้นอย
ปริมจะลัน ต๊ะห้ปาย ปาดออกไปให้
หน้าเรียบ

๒. บัดไป

เด็ก (ต๊าก) ๑. ตัก ตักป้อยตะก้อด

ตักไครป๊าก หอธรรม ตักปะนาน
บ้อม (กันข้าศึก) ตักเจยะเริ่ม ฉาง
ข้าวสารธารณะ ตักพะหลู ก็ใช้ ตัก
เกยะอูยกอม คลังกระสุน ตักบัน-
เตย กลัง

๒. ที ตักตัด ตี ประทับ(ตรา)
ป๊ะยามตักป้อย ยามสาม ทีสาม

๓. บก เช่น ปะนานตัก
กหวงบก

เด็ง (ตาง) ๑. มาตราวัดระยะทาง เท้า
กับ ๒^๑/_๓ ไมล์

๒. หลัก ตางตะเมาะ หลักหิน
ตางทาว หลักชัย ตางคะจิก หลักหาง-
เสื่อเรือ ตางเจียน เสาดัง ตางเจ็ก-
โลัด เสาโทรเลข ตางญูยะเมียะ-
แตง เครื่องหมายกางเขน กากบาท
ตางตะราง เสาประตู ตางปะยอ
หลักเซต ตางปะโม้ด เสาคะเกียง
ตางเปยะเตย เสาประหวัดอากาศ
ตางเปยะวู้ด เคียวสี่มือสำหรับสีข้าว
ตางเปยะเฮ้อ เสากลาง แกนกลาง
ตางเยย เสากะระโดง ตางอะเล็ม
เสารง

๓. ภาชนะสานโปร่ง ไม่ดีอย่าง
กระบุง ตางเก๊ะ ข้องใส่ปลา ตาง-
เป็ม ข้องขนาดใหญ่

๔. ถัง เช่น เต็งปะยะเตอะ-
จ้ายอจ ถังคำพุทธพยากรณ์ มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

เต็งพง (ตางแบ้ง) ปรีกษาหรือ เช่น
เดียวกับ ตอยุนแบ้ง ดู เตงพง

เติน (ตอน) ชัน ต้ายอจตอน ๕ ชัน
ตอนชุ, ตอนนอมชุ ชันตันไม้ ๕ ชัน
ตอน รากชัน ตอนงะหี่ ชันราคา
โพะหี่ตอน ๕ ชัน ๕ เฟยะตอน ศพ
๕ ชันอืด กุวายนตอน ๕ ชัน
พองชัน

เติบ (ต้อบ) ฝิ่ง กลบ ต้อบเฟยะ ฝิ่ง
ศพ ปะโมัดต้อบโล่ กลบไฟให้ดับ
ต้อบโล่ปะโมัด สุมไฟ (กลบให้มีแต่
ควัน)

เติม (ตอม) ๑. เครื่องคักสัตว์ชนิดหนึ่ง
ไม่มีใช้แล้วในปัจจุบัน

๒. หนา ตอมกุดอม หนา
แน่นหนา เม็กตอม หนาหนา ตอม-
เอ็ก หนาเปอะ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

เตอ, เตอว (เตอ) ๑. ปลุก ตอตะล้อยุด
เพาะปลุก เพาะเม็ด ตอปะตอม
ค้ำกล้า

๒. กระท้อน เรียก ช้อดตอ
ลูกกระท้อน

เตออบตุ (เตาะบ้อด) ตีตัวเสมอ พยายาม
ทำให้เหมือน

ตุก (ตะเกาะ) เกาะ น.

ตุง (ตะงะ, งะ) ธนู งะแกรัง หน้ำไม้
งะปอนโต กงคักฝ้าย งะอิน รุ่งกินน้ำ
(ธนูพระอินทร์) บัจ. เรียก หะแมง
ต้ายอจ ชื่อน้ำ คือรุ่งกินน้ำ

ตุงาคู (ตะง่าค) โคนหัว ตะง่าคกะต๊าบ
ก๊ว เมยะน๊ะหี่ตะง่าคกะต๊าบ คน
หัวโล้น

ตุจิน (ตะจิน) แบกบ่า ดู ตงิน

ตุจิม (ตะจิม) ก้อน น. บัจ. เรียก
เลยะค้อก ตะจิมปะชัว ก้อนทีเหล็ก
บัจ. ใช้ว่า ตะงอมปะชัว

เตุง (ตะเจียก, เจียก) นกแก้ว เรียก
เจียกเซาะวะ (ป. สุโว) ก็ได้

เตุงตุ (ตะเจ็ด) ๑. นวค อย่างนวควง
ตลค้วย กะร่าบ ไม้นวค หรือหีบอย่าง
หีบอ้อย ตะเจ็ดตาหรือตะเจ็ดกุดาวตา
นวคจันตาล ตะเจ็ดบาว หีบอ้อย

๒. บัจ. หมายถึง รัตอย่างรุงรักบ
เรียก ชุ่มตะเจ็ดเจีย

ตุจัว (ตะจัว) เวลากลางวัน เปยะตอม
ตะจัว กลางวันกลางคืน อะเกีย-
ตะจัว เวลากลางวัน

ตุจัว (จัว) วัน พระอาทิตย์ แดก
มัวงัวบัจัว วันสองวัน จัวตอน
พระอาทิตย์ขึ้น เซมิขุน หรือ เหมมิขุน

จั้ว พระอาทิตย์ จั้วเจียง ตะวันฉาย
 บ่าย จั้วเนาะ วันนี้ จั้วเตียน วันโกน
 จั้วชอย วันพระ จั้วโท, จั้วกะดาวโท
 เทียง แดคกำลังเทียง จั้วปลื้ด
 ตะวันพลบค่ำ จั้วหะโย้ม โพล์เพ็ด
 จั้วเยยะห์ รุ่งสาง สว่างแล้ว เวลาเช้า
 จั้วเยยะห์เกยะตะะ พรุ่งนี้เช้า จั้วชอ
 (ตะวันเย็น) เวลาเย็น จั้วเหฺลึง
 (ตะวันสูง) สาย เช่น อัวเกฺลึงจั้วเหฺลึง
 ฉันมาสาย จั้วกฺลึ๊ คิก จั้วโมัด
 เหอะมัว ตาย จั้วกะตอโตะะ วันเกิด
 โดฺงว (ตะโง) แอก คู้ (เฉพาะสัตว์ที่
 เขียมแอก) เกฺลิมัวตะโง วัวคู้หนึ่ง
 ที่เขียมแอก
 ตุงก (ตะง็อก) งอ ง็อก กัว เช่น
 ชูเนาะง็อก ไม้หนึ่งอ ตะง็อกแกวี่ะ
 งอจริง น. โกง กิ่งน้ำ มัวตะง็อก
 กิ่งหนึ่ง อามัวตะง็อกปี ไปกิ่งน้ำหนึ่ง
 ตุง (ตะเงาะ) ขยัน ตะเงาะเลยะเป้าะ
 ขยันขันแข็ง
 เตฺงิก (ตะงัก) แจว หรือ กรรเชียง น.
 เตฺงิม (ตะงอม) ทูบ แทง คำ อย่างหนาม
 เตยะเลยะตะงอม หนามคำ
 ตุทตฺเปฺง (ตะค้อตปอยุน) เต็มเปียม
 ตุทตฺ (ตะค้อต) หวาน เช่นเดียวกับ
 ค้อต กุบายุนตะค้อต ขนมหวาน

เตฺทก (ตะเตยก) เปียก ชื้น
 เตฺทก (ตะค้อยง) เต็ด เช่นเดียวกับ
 ค้อยง
 เตฺทิกเลฺง (ตะค้อกเลยะเงียง) ความชุ่ม
 มัว บัจ. ใช้ กุลาักเลยะงอยุน หรือ
 เลยะเงียง จ้อคตะค้อกเลยะเงียง
 ใจชุ่มมัว
 ตุนง (ตะนาง) ๑. เป็นทาง ๆ อย่างชื้น
 ใช้ ตะนางยัด ผ้าทาง ๆ กะนาง
 กัว ตู กณง
 ๒. ที่เป็นแนวขวาง ๆ อย่างชื้น
 บันไถ หรือกระทงเรือ เรียก ตะนาง
 เกฺลึง ตะนางเลยะเกฺง ชื้นนึ่งชี่
 ชี่คร่อม
 ๓. อารูธบางชนิด ไม่มีที่ใช้ใน
 บัจจุบัน
 ตุนว, โตฺนว (ตะโน) หลอยค้ายในกระ-
 สวยทอผ้า
 ตุน, ตุนท (ตะเนาะห์) ๑. อื่น ๆ ต่าง ๆ
 ตะเนาะห์กรรา กัวใช้ ตู ตณท
 ๒. ไม้ขว้างกา เรียก เละตะ
 เนาะห์ หรือ เละกะเนาะห์
 ตุนท, ตุนน (ตะเนาะห์เนยะ) เพื่อว่า
 ตะเนาะห์เนยะชะวัก เพื่อจะเผื่อ
 เช่น ตะเนาะห์เนยะชะวักเปยะกว
 เพื่อยจะเผื่อแมว ตะเนาะห์เนยะชะ-
 เมยง ด้วยความมุ่งหมาย เพื่อว่า

ตุนา (ตะนา) ๑. ไม้ค้ำให้ต้นไม้ขึ้น
บ้านต้นไม้

๒. ประรำ มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ตะนาทะห์ คือ ประรำหลังคาตาดเสมอกัน
กะนาทะห์ ก็ใช้

ตุนาญ (ตะนายุน) รานกิ่งจากต้นไม้
กะนายุน ก็ว่า ดู กณาง ๑.

ตุนาย (ตะนาย) ๑. ลายดอกไม้ ลาย
สลัก (ภาษาหนังสือ)

๒. กระตัง กะนาย ก็ใช้ มีใช้
เฉพาะในปัจจุบัน

ตุนิก (ตะเน็ยอ) พุดปด ทำปลอม เช่น
เดียวกับ กะเน็ยอ ดู กนิก ๒. ๓.
ตะเน็ยอตะลอน ก็ว่า

ตุนิง (ตะเน็ยุน) เข็ม กะเน็ยุน ก็ว่า ดู
กุนิง

ตุนิม (ตะแนม) ๑. โรคเรื้อนชนิดหนึ่ง
ปัจ. หมายถึงโรคมะเร็ง คือเป็นแผล
เรื้อรังไม่รู้จักหาย

๒. จม เช่น เกตุถึงตะแนม เรือ
จม กะแนม ก็ใช้ ดู ตณิม

๓. ท่วม จ๊ะห่เจ็ยุนตะแนม
เล็ยะเยอะห่ต้ายูจโตะ พรุ่งนี้หน้าเกิด
น้ำลึกท่วมหลังช้าง มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตุนิมโลบ (ตะแนมลุ่ม) จู (จำนวนบรรจุ)
ปัจจุบันไม่มีที่ใช้

ตุนุง (ตะเน็ง) ปลาย เช่น ตะเน็งจ้าง
ปลายเท้า ใช้เป็นลักษณนามของสิ่งเล็ก
ยาว เช่นเดียวกับ กะเน็ง เช่น ตะ-
เน็ยุนมั่วตะเน็ง เข็ม ๑ เล่ม วุ่นมั่ว
ตะเน็ง ผักบุง ๑ ยอด

ตุนุงกรตุ (ตะเน็งกระก๊อด) เขตพระราช
ฐาน (ภาษาหนังสือ)

เตนงว้ว (ตะเน็ยงว้ว) ลูกประคำตีควย
ตะเน็ยงบ้ว ก็ว่า ปัจ. ตะเน็ยงบ้ว
คือ มะหวด

โตนนสูง (ตะโนนเฮ้า) ปลายข้าว
กะโนนเฮ้า ก็เรียก

โตนนุ (ตะโน) ๑. เชื้อสาย เกรือญาติ
ตะโนเตยะโต เชื้อสาย ตะโนหะโต
ก็ใช้

๒. ประการ ลักษณนามบอกชนิด
เช่น นิมิตปอนตะโน นิมิต ๔ ประการ

๓. หลอดค้ายในกระสวยทอผ้า
ดู ตุนว ตะโนโต ค้ายหลอด

๔. ทูพภิกขภัย มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตุนาว (ตะนาว) มั่ง กะนาว ก็ว่า

ตุนั (ตะนอม) ต้นไม้ ตะนอมกะโป
ต้นส้มป่อย ตะนอมโกนกลาง (ต้น
ลูกกำพร้าว) กาฝาก ตะนอมกัมลอม
ต้นมะลิ ปัจ. เรียก ตะนอมเม็ยะเล่อ
ตะนอมกะเว ต้นมะระ ตะนอมกะ-

ขอน ต้นไม้ชนิดหนึ่งใช้ใบทำบุหรี
 ตะนอมกาน ต้นบ้าน ตะนอมเกะหี
 ต้นพิบูล ตะนอมกาว ไม้ดอก
 ตะนอมกาวโจกะเล ต้นหางนกยูง
 บ้าง. ไม้ได้เรียกแล้ว ตะนอมกา-
 ฮ้อยดาว ต้นลำเจียก ตะนอมกะนอย
 ต้นจากใช้ใบมุงหลังคา ตะนอมเก็รียจ
 ต้นงัว ตะนอมเก็กรีก ต้นมะม่วง
 ตะนอมกวางกะบาง ต้นมันสำปะหลัง
 ตะนอมกูด ต้นมะขวิด ตะนอมกะ-
 เจ็บ ต้นกระเจียบที่ใช้ดอกทำแยม ใบ
 กินได้ต่างผัก ตะนอมชะไ้ดัด ต้น
 มะเดื่อ บ้าง. ใช้ ตะนอมวี อย่งใหญ่
 เรียก วิกอ อีกอย่างหนึ่งใบคาย ใช้ถู
 ปลาไหล เรียก วิกา ตะนอมกะเปร้า
 ต้นมะตาด ตะนอมคา ผักโขม
 ตะนอมกาเมาะผักโขมหินชนิดใบหนา
 ตะนอมกะนายแดง ต้นมะรุม (ใน
 มะละแหม่ง เรียก หนะนาย) ตะนอม-
 กยะ ต้นเกาลัด ชนิดหนึ่ง ตะนอมกะ-
 ยายุนต้นยงที่เอาน้ำมันมาทำน้ำมันยาง
 ไม้ใช้ทำฝาเรือน ตะนอมจี่เปยะ-
 ดายุน ต้นเทียนขาว หนึ่งในโกฐทั้ง ๕
 ตะนอมตอพอ ต้นกรรณิการ์ ตะ-
 นอมชู ต้นไม้ ตะนอมเจ็ก ไม้เถา
 ตะนอมจ้งตัวกะโล้ก เถาวัลย์ชนิด

หนึ่ง เปลือกลอกออกง่าย คอกสีแดง
 ตะนอมชัว ต้นไทร ตะนอมตา
 ต้นตาล ตะนอมโตง ต้นละหุ่ง
 ตะนอมโต ต้นฝ้าย ตะนอมกะโดง
 ต้นมะเขือ กะโดงไม้ด้ายุน มะเขือ-
 พวง กะโดงทะเลียน มะเขือยาว
 กะโดงทะเลียน มะเขือเทศ ตะนอม-
 เตยะเกีย ต้นพุดซ้อน ตะนอมเตยะ-
 เจีย ต้นงา ตะนอมตอ ต้นกระท้อน
 ตะนอมแกร่งเปยะแบ๊ะ พันธุ์ไม้
 ชนิดหนึ่ง ผักเล็ก ๆ ใช้เมล็ดคั่วต่าง
 กาแฟ ตะนอมแกร่งเอียก ต้นไม้
 ขนาดเล็กใช้ทำยา ตะนอมธิดาน ต้น
 ผักหวาน ตะนอมโปงเม็ด ต้นลำโพง
 ตะนอมปะลอน ต้นโอลิฟทำน้ำมัน
 บ้าง. ไม้มีใช้ ตะนอมเมี้ยก๊กอก
 ต้นมะกอกฝรั่ง ตะนอมหะโมง ต้น
 มะกอกน้ำ ตะนอมปะเนาะหี ต้นขนุน
 ตะนอมปะเนาะหี ต้นขนุนลำมะลอ
 ตะนอมปะเนาะหีไม่น ต้นขนุนมอญ
 คือ ต้นขนุนละมุด ตะนอมปรัยจ
 ต้นนุ่น บ้าง. เรียก ตะนอมกัรัยจ
 ตะนอมพา ต้นขนุนเขา ตะนอมปี
 ต้นมะตูม ตะนอมปีตะก้าด ต้นขี้เหล็ก
 ตะนอมปีตะก้าดบาง ต้นชมพูเห็ด
 ตะนอมปรัด ต้นกล้วย ปรัดเดี่ยว-

เก็ง กล้วยหน้าว่า ปรี๊ดหุละ กล้วยหอม
 ปรี๊ดเปลี้ย กล้วยหักมุก ปรี๊ดเม็ยะ
 กล้วยตานี ตะนอมเปรี้ย ต้นมะพร้าว
 บัจ. เรียก ตะนอมช็อคเปรี้ย ตะ-
 นอมพิน ต้นฝืน ตะนอมแมงไถ่กลัน
 ต้นมะขาม ตะนอมแมมกะน้อย
 ต้นมะหาด ตะนอมม่าย ต้นคราม
 ตะนอมเม็ยะรายัน ต้นมะปราง
 ตะนอมเร็ด ต้นลานที่ใช้ใบจารหนังสือ
 ตะนอมเล็ยะตอ ต้นราชพฤกษ์
 ตะนอมเล็ยะมู ต้นลำพู ตะนอม-
 เล็ยะกอม ต้นระกำ ตะนอมแห่ลม
 ต้นสะเตา ตะนอมวี ต้นมะเคื่อ
 ตะนอมวิกา ต้นมะเคื่อใบคายน ช้อย
 ใบคายน ก็เรียก ตะนอมชะ ต้นกระท่อม
 ตะนอมฆาง ต้นไม้ประเภทโอลิฟ
 ตะนอมช็อค ต้นหมาก ตะนอม-
 เจ็ยะปู้ ต้นพลู ตะนอมชาน ต้นรัก
 ที่ใช้ช่างทำนารัก ตะนอมช้อยตอ
 ต้นหม่อน ตะนอมโซบ ต้นพลับพลึง
 ตะนอมชะตะ ต้นข้าว ตะนอมฮอม-
 ปัม ต้นผักชี ตะนอมบาว ต้นอ้อย
 ตะนอมอะหน้าด ต้นลับประรด ตะ-
 นอมอี่กลาง ต้นมะเฟือง บัจ. เรียก
 ตะนอมหะอี่กลาง
 ตะนอ (ตะนอหี่) ใบไม้ แผ่น ตะนอหี่จาง

ฝ่าเท้า หลังเท้า ตะนอหี่ตัว ฝ่ามือ
 หลังมือ

ตุ้มตุ (ตะมต) ตะตอ้ง ตะมตโก้วะ
 ตุ้มเนื้อตอ้งตัว เกี่ยวข้อง

ตุ้มตุตุนาว (ตะมตตะนาว) ทอ้งพลู
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตุ้มบ (ตะม่อบ) กณะ หมู บัจ. ใช้ ร้ว
 หรือ ไปก

ตุ้มม, ตุ้ม (ตะมอม) ดอกตุ้ม บัจ. ออก
 เสียง ตะโอม หรือ ตะโอม

ตุ้มวุกนี้ (ตะมอกะนอย) การผูกฟากด้วย
 หวาย บัจ. ไม่มีที่ใช้แล้ว

ตุ้มห (ตะเมาะหี่) ๑. ไม้กวาด กะเมาะหี่
 ก็เรียก

๒. นมที่แยกหัวเอาไปทำเนย

ตุ้ม (ตะเมาะ) ๑. หิน ภูเขา กะเมาะ
 ก็เรียก บัจ. ภูเขา เรียก เตอ

ตะเมาะกะลอน แผ่นหินที่ผู้หญิงฝน
 ไม้จันทน์ (อย่างที่พม่าเรียก ตะนาค่า)

ทาตัว ตะเมาะกะวูด ไม้ไม้แบ่ง
 ตะเมาะกะเบาะหี่ต้ายจ หินอ่อน ตะ-

เมาะชเม็ยะเร็ยะ หินลับมีด ตะเมาะ
 สี ฐึ้นหี่ สารส้ม ตะเมาะเก็ยะปอ

หินปูน ตะเมาะปะชัวแบ็ก ก้อน
 แม่เหล็ก ตะเมาะเม็ยะเนิวชอยลา

สารหนูแดงชาด ตะเมาะเม็ยะฮาวรา

หินโมรา ตะเฆาะเม็กกล้ายอ หิน
หน้าลิ้ม ตะเฆาะเม็ยะเร็ยะ มราค
ตะเฆาะเล็ยะตะ กูเขา (ภาษาหนังสือ)
ตะเฆาะเล็ยะหึ แผ่นหินสำหรับนั่ง
(ภาษาหนังสือ) ตะเฆาะเล็ยะหึเอ-
กู๊รากรโก้น กูเขา (ภาษาหนังสือ) ตะ-
เฆาะวาน ศิลาแลง ตะเฆาะซอน-
ต้อบประโพ่น สัตปริภักท์คีรี กูเขา
ทังเจ็ดที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ ตะ-
เฆาะอินตักก หินหลักเมือง แผ่นหิน
ตรงธรณีประตู

๒. ทุก จะโมะหึ หรือ กะเฆาะหึ
ก็ว่า ตะเฆาะตะเฆาะเม็ยะหึหึ
ทุก ๆ คน

ตุมุย (ตะมอย) ๑. แหก กะมอย ก็เรียก
๒. จักไว้แล้ว เรียบร้อยแล้ว
นุ้มตะมอย จักไว้เรียบร้อยแล้ว บัจ.
ใช้ จีเรียงตอย จักเรียบร้อยแล้ว

เตมุขุ ตเมง (ตะเมียง) ๑. นอกชาน
กะเมียง ก็เรียก

๒. ต่างออกไป แปลกออกไป
ตะเมียงสะอายน ต่างออกไปอีกอย่าง
หนึ่ง ตะเมียงตะเฆาะหึ แปลก
ประหลาด

ตุมะ (ตะมะหึ) สว่าง ตะมะหึกลั้ง
สว่างโร ตะมะหึเจ็ยะหึ สว่างไสว
กะมะหึ ก็ว่า

โตมุค (ตะโม้ก) ทัก ตะโม้กค้ำยอ ทักน้ำ
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

เตมิน, ตเมน (ตะมอน) เชื้อนกัณหา
ทำนบ กะมอน ก็ว่า

เตมอเปรง (ตะมอเป็รียง) หนีปากควาย
กะมอเป็รียง ก็ว่า

เตมอหุ, ตเมอหุ (ตะเฆาะหึ) ลั่น อย่าง
น้ำลั่นไหลจากหม้อ กะเฆาะหึ ก็ว่า
เป็งตะเฆาะหึ ข้าวลั่น ตะเฆาะหึ
เต็ยะจู ลั่นและรวัวไหล ตะเฆาะหึ-
ชะเต็ยะ ลั่น

ตุยุ, ตยุ (ตะเย้า) หนอน อย่างเกิดจาก
ที่สกปรก หรืออาหารบูดเน่าแมลงวันลง
ไปไข่ กะเย้า ก็ว่า

โตยุว, ตโยว (ตะโย) ยกขึ้น อย่างยก
มือไหว้ บัจ. ไม่มีใช้ ใช้หมายว่า
หยิบ (ของที่อยู่ต่ำ ๆ) ขึ้น เอ้อม
(หยิบของจากที่สูง) แหงน จุ้ย้ายอ-
ตะโย รูปพระที่พิมพ์บนธงปฎาก จะ
ต้องแหงนดูจึงเห็น

ตุรา (ตุรา) ตุราสำหรับประทับ

ตุราชู (ตุราชู) ตุราชู เกรืองซัง

ตุริ (ตุริย) การกระทำ กุริย ก็ว่า

ตุริยง (ตุริยยง) นวรงค์ สำหรับหมอกุ
กุริยยง ก็เรียก

ตุริหุนุต (ตุริยหุนุต) เกรืองหมายบอก
นิกาย เจิมไว้ที่หน้าผาก

ตรีเชอ (ตรีอโยจ๊ะ) เกียรติยศ อำนาจ
 เคช **กร็อยโยจ๊ะ** ก็ว่า
ตรี (กร็อย) บาง หรือการกระทำ **กร็อย**
 ก็ว่า **กู กร็**
ตรุด (ตรีอโยต) ตรุษ วันส่งท้ายปี มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน
ตรี (เก๊าะ) ชาย คำขยายบอกเพศชาย
 สามี่ คู่กับ **เป๊รย** ภรรยา **เก๊าะกะ-**
มาย พ่อแม่ **เก๊าะญะพะยา** เจ้า
 ของร้านค้า **เก๊าะญะปะเน็ย**
 พ่อค้า **เก๊าะญะเง็ยะ** ชายชาวนา
 เกสิกร **เก๊าะตะละฮ้อย** สามี่
 เจ้าของบ้าน **เก๊าะอิมายัน** ก็เรียก
เก๊าะเล็ยะโมจ๊าย พระโพธิสัตว์
เก๊าะเล็ยะวูย ชายที่เป็นคนโปรด
เก๊าะชะกั้ว ชายชู้
ตรัว (กรัว) ดีที่สุด ประเสริฐที่สุด
จ๊ายจกรัว พระพุทธเจ้า
เตรง (เตรียง) จัดแจง แล้วเรียงเป็นแถว ๆ
เตร, **เตร** (ตะเรม) เก่า **กู เตรี**
เตรห (แก๊ระห์) ก้อนกรวด
ตราว (ตะราว) ถนน หนทาง การเดิน
 ทาง **ตะราวโซรัก** ตรอกซอก
ตรี (เก๊าะ) บ้า **เก๊าะอูมัต** บ้าคลั่ง
ตระ (ตะระห์) กระจัดกระจาย **ตะ-**
ระห์ตอน กระจัดกระจายไป ฟุ้งขึ้น
ตะระห์ก้อ แผลออกไป **ตะระห์โล**

แผ่วไว้
ตระ (ตระ) **กู ตล**
เตร็งคินง (ตรางเกยะเน็ย) เทียวตุหรัต
 ตุเหวไปแต่ลำพัง ไม่มีที่พึ่งพา **กราง**
 ก็ใช้ **กู เก็ง**
ตล (ตะละ) เจ้า เจ้าของ เช่นเดียวกับ
ตล **กู ตล**
ตลิต (ตะลิต) เรียบ เป็นมัน ตรงข้ามกับ
เบ๊อะห์ ขรุขระ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ตลจ (ตะเล็ง) **กู ตลจ**
ตลย (ตะลอยน) ข้าวเหนียว **กะลอยน**
 หรือ **ตอมลอยน** หรือ **ปะลอยน** ก็ว่า
ตะลอยน ข้าวเหนียวขาว **ตะลอยน**
ปะจ้อก ข้าวเหนียวดำ **ข้าวเหนียว**
กัญญา มักใช้ทำยา
เตลิต (ตะลัด) สะคือ บัจ. เรียก **โปงลัด**
เตลอุหนา (ตะเลาะหน่า) ยิงธนู ปล่อย
 ธนูออกจากแหล่ง
เตลิม (ตะลอม) **กู ตลิม**
ตล (ตอยละ) เช่นเดียวกับ **ตุละ**
ตุวาก (ตุ๊วายจ) เดิน เช่นเดียวกับ
ก๊ว๊ายจ **กู กุวาก**
ตุวาน (ตุวาน) หมูบ้าน **กุวาน** ก็ใช้
กุวานนิเก็ม **นิคม** (หมายทั้งบ้านทั้งเมือง)
ตวิง (เกวียน) ๑. ตั้งเป็นทำนอง ฟัง
 ไพเราะ แปลงเป็นทำนองไพเราะ
กล่อม **เกวียนปายัน** กล่อมเด็ก

เกวียนร่มเม็ยะเต้สะนา ทำนอง
เทศนาฟังเพราะ

๒. เครื่องดนตรี เกวียนก๊วัก
เครื่องดนตรี การเล่นดนตรี วอยุน-
เกวียนก๊วัก ก็ใช้ เกวียนปอนจ้ง-
เกยะ หรือ เกวียนเม็ยะชอยุน เบญจ-
กิต คือ เครื่องดนตรี ๕ ประเภทได้แก่
กลองทับ (กลองสองหน้า) ตะโพน
ฆ้อง พิณพาทย์ ปี่

ต้ว, ตวี (ตะวี) บริวาร พรรคพวก ตะวี-
เว็ยะ ก๊ว่า ตะวีตะวาว ตะวีเป็ยะ-
ว่าง บริวารแวดล้อม

ต้ว, ตวหุ (ตะเวาะห์) ๑. พุท เกว๊าะห์
ก๊ว่า แสดงอย่างแสดงธรรมเทศนา
ใช้ว่า เกว๊าะห์โฮ้ เกว๊าะห์จะมอด
คำสัจย์ปฏิญาณ คำมั่นสัญญา จะมอด-
เกว๊าะห์ ก็ใช้ เกว๊าะห์เต็ยะเลอะ-
เป็ยะโตน พุทสั่งสอน เกว๊าะห์ปะ-
เม็ยุน แสดงให้รู้ สอน เกว๊าะห์เล็ยะ-
เม็ยุนปะเม็ยุน ก็ใช้

๒. กวาด เกว๊าะห์เล็ยะเมาะห์
กวาดด้วยไม้กวาด หรือ บ้ายส์ด้วยฟูกัน
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ตวะ (ก๊วะห์) สถานศิษย์ ก๊วะห์เพ็ย
ลูกศิษย์ ศิษย์วัด นักเรียน ก๊วะห์-
ออนเตเว็ยสิกะ ศิษย์อันเตวาสิก
ศิษย์ไถลัซิด

ตววย (ตะววย) ถววย ทววย ก๊ว่า
เต็วจิตววย (ก๊ววงก๊วย) เม็ยขบ เหน็ย
อ่อน เช่นเดียวกับ เก็วจิตก๊วย กู เก็วจิต

เต็วิน (ตะวอน) เพิ่มขึ้น การขึ้น ตะวอน
เต็ยะตอน การเจริญงอกงาม การ
เพิ่มพูน ตะวอนจ้ว พระอาทิตย์ขึ้น

เต็วอ (ตะวอ) ๑. การให้ ตะวอปี๋ย-
ซำยง การให้ ๓ ประการ คือความรัก
ความกลัว ความยินดี

๒. ขอบเขต อาณาจักร พรหมแดน
ตะวอเร็ยะห์ ขอบเขตของอาณาจักร
ตะวออะนา อาณาจักร ตะวอกอ
ซัวกัปซัวกัปปี ตะวอกาละ ตลอดเวลา

ตบง (ตะบง) หน่อไม้ บาง หรือ บางคูน
ก็เรียก ฝะบาง แกงหน่อไม้

ตบตสุราว (ตะบ้อตซ่าว) สวย อ่อนหวาน
อย่างคนเยาว์วัย

ตบน (ตะบอน) ๑. ขนมนชนิดหนึ่งมีไส้
หน้ากะฉีก อย่างขนมต้มขาว เรียกว่า
เยอะบอน (เยอะ หน้ากะฉีก) บอน
หรือ กะบอน ก๊ว่า กู กุบน

๒. ฟัน ตะบอนเจ็ก ฟันเขือก
บอน หรือ กะบอน กู กุบน

ตบนตบ้ว (บอนบ้ว) ขวกไขว่ เบียดเสียด
เป็นที่ชุมนุม

ตบว (ตะบอ) ไซในกระตูก ตะบอจู้ด

ก็เรียก **ตะบอกร้อยตุต** เยื่อเหนียวของ
ลำไส้ **กะบอ** ก็ว่า **กู กุบว**
ตบตุ (ตะบู้ด) สร้างไว้ วางไว้ บ้าง.
ออกเสียง **ตะบู้ด** เช่น **ตะบู้ดจุ้ยยอ**
สร้างพระ
ตบ (ตะบู่) เม้า เวียนหัว **ตะบู่ กะบู่**
หรือ **บู่** ก็ว่า **บู่** แรก **เม้า** เหล้า
บู่ มาย หลงละเลิง อย่างหลงยศ หลง
สมบัติ **ตะบู่** มาย ก็ว่า **บู่** เลียะเป้าห้
เม้าคลิ่น **กู กบู่ อุบู่**
เตบหุ (ตะแบ๊ะห้) คำเสียดสี **ตะแบ๊ะห้**
เล็ก คำทอ **ตะแบ๊ะห้** แล็กปะลอน
คำตอ **กะแบ๊ะห้** ก็ว่า **กู เกบหุ**
ตบว (ตะบ้ว) ถั่ว **บ้ว** ก็ใช้

ตบาว (ตะบาว) อ้อย **บาว** ก็ใช้
โตบหุ, เตบอหุ (ตะแบ๊ะห้) ๑. **หนาว**
แบ๊ะห้ ก็ว่า **ตะแบ๊ะห้** เจยะตอ
หนาว สั้น **ตะแบ๊ะห้** ะเปยะ **หนาว**
แน่นหน้าอก **จุก** **ตะแบ๊ะห้** มีบ อยู่
เย็นสบาย (ไม่ถึงกับหนาว)
๒. **พรม** อย่างพรมน้ำ **ตะ-**
แบ๊ะห้ ะระ้ว **ประพรม**
ตบะ (ตะบ๊ะห้) ผลัด **ตะบ๊ะห้** หลาย
ผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้า
เตบิง (ตะบะง) ๑. **แซ่** หมัก **ทอง**
ผักทอง **กะบาง** ก็ว่า **กู เกบิง** **ตะ-**
บาง ะนายุน ผักเสียนทอง
๒. เนื้อสมัน บ้าง. ออกเสียง บาง

ถ

ถ (ทะ) ชนิด **ชอบเปยะทะ** ทุกชนิด
ถก (ทะกะ) ๑. รอ ๆ ไว้ โดยเฉพาะ
เรือไม่ให้ชนตลิ่ง คงใช้ว่า **ทะกะ** โล่-
เกลิง
๒. โต้เถียง ไม่ลงรอยกัน ความ
นี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน **ทะกะ** ก็ว่า
๓. แปร่งสำหรับแปร่งฟัน ความ
นี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน **ทะกะ** ก็ว่า
ถกตุ (ทะก๊อด) ผูกเป็นปม ขอดชายผ้า

ทะก๊อด เจยะปลู๊ เอานมากพลุใส่ผ้า
ขอดไว้ โดยมากเห็นเอาไว้ **ทะก๊อด**
เปยะ ลั่ว ผูกผ้าขอดไว้สำหรับถือใช้
ในการรำกะโล๊ก (รำผี) **ทะก๊อด** ไซ๊ก
เกล้า้มวย **ไซ๊ก** **ทะก๊อด** มวยผมที่เกล้า
ไว้ **ทะก๊อด** มะห้ยาด ขอดชายผ้า
ทะก๊อด เตบ โล่ เก็บง่าไว้ **เตยะ** **ก๊อด**
ก็ว่า

ถกว (ทะกอ) เสื่อ **ทะกอ** ะชะนา หรือ

ทะกอะหะนา เสือสาถกอาสนะ **เตยะก**
 กัว่า **คฺ** **ทก**
ถกข, **ถก** (ทะเกาะ) ๑. เพื่อนฝูง มิตร
 สหาย ฝูงสัตว์
 ๒. หงอก ใช้ **ไซ้** **ไซ้** **ทะเกาะ**
 ผมหงอก
ถกา (ทะกา) โยมผู้หญิง อุบาสิกา **ทะกา**
 ก็เรียก
ถกิต (ทะกิต) ๑. ทำให้กัด **ทะกิต** **ทะ**
 กัดปลา ทำให้ปลากัดกัน หรือเอาขม
 กับปูนพอกฝีให้กัดปากแผลกว้างออก
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๒. โรคบิด ใช้ **เนี้ยกิต** หรือ
ทะกิต **มุละ** **ปยุัด** หรือ **ทะกิต** **มุ** **ปยุัด**
 ก็มี แต่ไม่ค่อยใช้เท่า **เนี้ยกิต**
ถกุต (ทะกุต) ที่นอน ตักให้เป็นที่นอน
 มั่ว **ทะกุต** ๑ ที่นอน **เตยะกุต** กัว่า **คฺ**
ทกุต
ถกฺย (ทะกฺย) ๑. กิ่งกำ **ถกฺย** หรือ
ทะกฺย หรือ **เตยะกฺย** ก็เรียก **คฺ** **ขกฺย**
 หรือ **ทกฺย**
 ๒. ง่วงเหงา ใช้ **ทะกฺย** **เตยะ**
 สัปหงก **เตยะกฺย** กัว่า **เลยะ** **นุ** **หะ**
ทะกฺย เกียจคร้านง่วงเหงาหาวนอน
ถก (ทะกาว) **ตระกฺล** เช่นเดียวกับ
เตยะกาว
ถกุต (ทะกุต) ข้ำทาส บัจ. ไม่มีที่ใช้

ใช้ **ทะกาว** **เตยะ** ข้ำของตระกูล
ถก (ทะเกยก) ทำให้ล้ม โดยลับ หรือ
 เหลา **ชฺ** **ทะเกยก** ลับให้ล้ม **ชฺ**
 ลับมีด
ถก (ทะเกน) หนาวสะท้าน ยิ่งกว่า
ตะเบาะ **หะ**
ถก (ทะเกยง) มตลุก
ถก (ทะกัว) สีข้าง ข้าง **ทะกัว** **ฮ้อย**
 ข้างบ้าน **ทะกัว** **เปรียง** ไม้เถาสำหรับ
 ตอกฝาห้อง
ถก (ทะโกง) รวงข้าว มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
ถก (ทะโกัด) จะกวต **ทัว** **แลน**
เตยะ **โกัด** กัว่า **คฺ** **ทโกัด**
ถก (ทะกะหะ) แดก ปะทุ **ทะกะ** **ประ**
เจยะ **หะ** แดกกระจัดกระจาย **เตยะ** **กะ** **หะ**
 กัว่า **คฺ** **ทกะ**
ถก (ทะก๊อบ) ๑. ผ้าส่งขมาสำหรับพระ
เตยะ **ก๊อบ** กัว่า **คฺ** **ทก๊อบ**
 ๒. ฝา อย่างฝาหม้อ (เลยะมี
 ใช้ได้เฉพาะหม้อดิน) **เตยะ** **ก๊อบ** กัว่า
คฺ **ทก๊อบ**
 ๓. ผู้นำ หัวหน้านาย **ทะ** **ก๊อบ**
ปะ **น่าน** แม่ทัพ **เตยะ** **ก๊อบ** **ปะ** **น่าน**
 กัว่า **คฺ** **ทก๊อบ** **ปะ** **น่าน**
ถก (ทะกอม) อุ่น **ทะ** **กอม** **จ๊อด** อุ่นใจ

ถกอ (ทะกอ) คน กวน ทะกอเบ้ง
คนข้าว ทะกอถวายุน กวนขนม
ถวายุนทะกอ ขนมกวน คือ กะละแม
เตยะกอ กัว่า ตู ทกอ

ถกอ (ทะเกาะ) กระบอก เช่น ทะ-
เกาะกะเนียน กระบอกเข็ม บัจ.
กระบอกใช้ คอยุน ใช้เป็นลักษณะ
นามก็ได้ เช่น เซ่น้ำคบาทะเกาะ
บีนสองกระบอก บัจ. ออกเสียง ทะเก้า
เช่น เซ่น้ำคบาทะเก้า

ถบรุ (ทะคร่อง) อ้าขา

ถคาตงัว (ทะเกียงัว) เทียงคีน คู่กับ งัวโซ
เทียงวัน เตยะเกียงัว กัว่า ตู ทคาตงัว

ถคาต (ทะก้าต) ไร่ใบ โกร่น อย่างตัน
ไม้ เตยะก้าต กัว่า ตู ทคาต

ถคุด (ทะกุด) ๑. ต่อตามราคา มีใช้
เฉพาะในปัจจุบัน

๒. นกกระทา

ถคุด (ทะกุด) สุมไฟให้ไฟคุดอยู่ เพื่อให้
มีควัน

ถง (ทาง) อยากร้า ใช้ ทางค้ายอ
อยากร้า หิวร้า

ถงะ (ทะเงยะ) เครื่องม้า ผ้าปูอานม้า
เครื่องแต่ง ทะเงยะเจียน เครื่อง
แต่งช้าง

ถเจงหลิน (ทะเจียงเตยะลิน) ทะแกง

ไม่ตรงไปตรงมา ฮามทะเจียงเตยะ-
ลิน พุคเฉใจไม่ตรงไปตรงมา

ถญกถลน (ทะญักทะโล่น) บ่นว่า หรือ
พูดอย่างโมโห ๆ เตียงค้ำไม่ตกฟาก

ถญค (ทะญัก) หด ย่น ไม่เต่งตึง
เหมือนผิวหนังคนมีอายุ

ถญน (ทะญอน) ย่น (หน้า) นัวหน้า

ถทคัว (ทะค้อคัว) คัดนิ้ว

ถทห (ทะเต๊ะห) ๑. เขี่ยค้วยนิ้วเท้า
หรือค้วยนิ้วมือ

๒. ขันเขือก เช่น กางทะเต๊ะห

เจกงะ ขันสายธนู

ถทอ, ถห (ทะเต๊ะ) หีบ กล่อง ทะเต๊ะ-
เจยะปลู กล่องหมากกลม ๆ มีฝาปิด

ถทง (ทะเตง) สะคุด

ถท (ทะต) ชน คล้ายคำ เจ้อ ทะตี่เรียง-
ชะเก๊ะ มาเกี่ยวข้องกัน กลูกคัสตีโมง
กอตรคปล้ากัน

ถเทก (ทะเตยก) ทำให้เบียด ทำให้ชัน

ถเทง (ทะเตยง) ไล่ตาม ไล่ให้ออกไป
ทะเตยงแบ็กอ ไล่ตามไป ทะเตยง-
เปยะต้ายอนฮ้อย ไล่ออกจากบ้าน

ถเท (ทะเต) ฉิ่ง กะเด ชะเด ตะเด
หรือ ทะเต ก็เรียก

ถทัว (ทะตัว) กลาง ตัวทะตัว นัวกลาง
ทะตัวเปยะตอม กลางตึก เลยเทียงคีน

ไปแล้ว

ถโทหฺ (ทะเตาะห์) กรอง ทะเตาะห์
ด้ายจ กรองน้ำ

ถทฺกฺ (ทะต็อก) ๑. เเกาะ อย่างเกาะ
ประตุ บัจ. ไซ้ ทะเตาะห์ เขียวประตุ
เกาะประตุ

๒. ผักหัดอ่าน ก ข ก กา ความ
นี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ถทฺจฺ (ทะคอง) ๑. ผ้าขาวม้า ผ้าคาดเอว
๒. เน้า ขันอีกอย่างศพ ไซ้
เป้าละคอง เป้าหะคอง หรือ
เป้าพะคอง

ถเทฺกฺเกอฺ (ทะตักกอ) ทำให้ได้อาย

ถเทฺกฺคว (ทะตักเกยะเวียะ) ความอาย

ถเทฺตฺ (ทะตอด) บั่นให้ละเอียด

ถเทฺนฺ (ทะคอน) ทำให้อ่อนลง เบาลง
ทะคอนเทาะเกฺลิ่งญฺ เเบาเรือลงหน่อย
ทะคอนอะโมัดญฺ ราไฟเสียหน่อย
คฺนเบิ่งทะคอนคอนญฺ หุงข้าวให้อ่อน
ให้นิ่มหน่อย

ถณ (ทะนะ) ๑. พิน ทะนะเจียน
พินที่สามารถปราบช้างให้อยู่ในอำนาจ
ได้ ทะนะอะเต็น พินท้าวอุเทน ก็ว่า
๒. ถ่านไฟที่ติดแดง เรียก ทะ
นะปะโมัด มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ถณฺม (ทะแนม) ตกใจขวัญหาย เชื่อว่า

ผีจับกินต้องทำเสียกบาล เต๊ะหฺทะแนม
ถูกทะแนมหมายความว่า ถูกผีจับกินแล้ว
เทาะทะแนม เสียกบาลเพื่อให้ผีกิน
ของเสียกบาลแล้วจะไปเสีย ไม่มารบ-
กวนคนให้เจ็บไข้ได้ป่วย ทะแนม ก็ว่า

ถณฺนฺ, ถณฺนฺ (ทะแนน) ๑. ติต อย่าง
เด็กติตคนเดียว หรือผลไม้ติตลูกหรือ
ติตมือ เช่น ทะแนนกะตัวอ้ว ติตมือฉัน
เกฺร๊กทะแนนกุถ้าง มะม่วงติตลูกมาก
ทะแนนจ๊อด ติตใจ ทะแนนเจีย ติต
ตาข่าย ตาอวน โดยปริยายหมายความว่า
อึมเอิบ ซาบซ่านใจ ทะแนนจ๊อบ
ผูกสมักรักใคร่ ติตอกติตใจ ทะแนน
เจนจ๊อบ ก็ว่า

๒. ติตต่อ เช่น ทะแนนตะละ-
ป้อนยา ติตต่อกับผู้มีปัญญา ทะแนน-
จ๊อบจ๊าบ เกี่ยวเนื่องถึง

ถณฺจฺ (ทะนอง) ค้อรัน มักไซ้ ทะนอง
ทะนาค

ถตฺ (ท้อด) แร่ง อย่างลมแรง ไซ้ จุยาท้อด
เข้มแข็ง แข็งแรง จกรรจ ไซ้ ท้อดจัม
หรือ ท้อดจัมป่าท้อดเข็ก อายุยืนและ
ยังแข็งแรงอยู่ ท้อด ๆ แร่ง ๆ ดัง ๆ
ท้อดแมร์ก แกล้วคล่องว่องไว เข้ม
แข็ง แร่งมาก ท้อดกจ๊อดเหมฺมิขฺน
เป็นที่พึงพอพระทัยพระราช

ดตุย (หะต๋อย) ผลประโยชน์ การได้
ประโยชน์

ดตาว (หะตาว) ยืน ยืนยง พักอยู่ อาศัย
อยู่ ใช้ว่า ปะทะตาว อาศัยอยู่

ดตะ (หะตะห์) กลับ กลับหลังหัน หะตะห์
หรือ หะตะห์ กัว่า หะตะห์กะเลียง
กลับบ้าน

ดโตว (หะโท) ชอบ ตีราคา ความ
ไม่มีใช้ในปัจจุบัน ปัจจุบันหมายว่า
ต้อนรับขับสู้ โดยเฉพาะแขกที่มาหา

ดทม (หะเตยะเมยะ) แสดงความเคารพ
นับถือ อย่างไหว้กราบพ่อแม่ครูบาอา-
จารย์ด้วยลักษณะกระตือรือร้น (ภาษา
หนังสือ)

ดहनุ (หะเนาะห์) หยดน้ำ

ดนิก, ดุนิก (หะเน็ยจ) ถีบ อย่างใช้เท้า
ถีบประตู

ดบ (ห้อบ) ๑. พับ จีบ น.ก. อย่าง
พับผ้า จีบผ้า

๒. ซ้อน เยื่อ ท้อบเตยะเลาะห์
ซ้อนทับอยู่ ส่วนที่หมายว่า เยื่อ ไม่มี
ใช้ในปัจจุบัน ท้อบตัว ซ้อนมือ เป็น
พิธีแต่งงานของมอญ เวลารคน้ำใช้
น้ารดลงบนมือเจ้าบ่าวเจ้าสาว มือขวา
เจ้าบ่าวหงายซ้อนทับมือขวาเจ้าสาว มี
ขันรองและมีผ้าขาวรองขันอีกทีหนึ่ง

๓. ซั้น เช่น บาท้อบ สองซั้น

๔. แลกกัน แลกเปลี่ยนข้าวของ
กัน

๕. แถมข้าวของให้นิดหน่อย ท้อบ
โล่ง แถมให้ไปอีก (โล่ง=ใส่)

๖. หนุนเนื่องมาเป็นระยะอย่าง
กองทัพ ปะน่านเจ็ยเก็ลึงท้อบกอ-
ท้อบ ทัพยกมาเป็นระลอก ทัพแล้ว
ทัพเล่า ท้อบกอท้อบ (ออกเสียง
ท้อบกะท้อบ) ซ้าแล้วซ้าเล่า

ดบควิจู (ท้อบเก็ยจุน) เป็นทุกข์ มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ดปก (หะปึก) แทง บัก ทะปึกชะห็นา
บักลงไป ทะเก็บทะปึกโซ๊ก เข้ม
เสียบผม ทะปึกชู บักหลัก

ดปกกา (หะปึกกา) เกราะหรั้ย (ภาษา
หนังสือ)

ดปหุ (หะเป้าะห์) จำนวนเจ็ด ทะเป้าะห์
โจ๊ะห์ เจ็ดสิบ เจ้าะห์ทะเป้าะห์
สิบเจ็ด เตยะเป้าะห์ กัว่า ดู ทปหุ

ดปา (หะปา) มั่ว โม้ดตะปา ตามั่ว
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ดปุน (หะปุน) กบฏ ทะปุนตะลอน
กบฏตอบ เปยะปุน กัว่า ดู พปุน

ดเปล (หะเปลยจ) ๑. ขับไล่จหนไป
บัจ. ใช้หมายว่า ตีผ้า บุกทะลวงเข้า
ไปหรือออกมา

๒. แฉะอย่างข้าว เบ็งทะป็อยจ
ข้าวเบ็งยกข้าวแฉะ กะป็อยจ หรือ
เสียะป็อยจ หรือ เปียะป็อยจ กั๊ว
ขเปกฺ ขเปกฺ หรือ พเปกฺ

ถเบ็ด (ทะป็อด) ๑. เกิดให้ขาดจากกัน
ทำให้หลุดจากกัน

๒. สมุคฺ เจยะป็อด หรือ กะป็อด
กั๊ว คฺ ขเป็ด

๓. ดันอย่างปลาถูกทุบ หรือบิต
ตัวอย่างสัตว์จวนจะตาย กะป็อด หรือ
เจยะป็อด หรือ ทะป็อด กั๊ว

ถเปย (ทะเปย) สามเณร

ถพ (ทะเปยะ) พบ ทะเปยะเชอ พบเห็น

ถพาก (ทะป้ายจ) แยก โคนเงี้ยวทะป้ายจ

ลูกกบแยกหมายความว่า ลูกกบนอกคอก

ถพุด (ทะปู้ด) ๑. ยู่เหยียบให้รเขไป
อย่างหนทาง ดานทะปู้ด หนทางราบ
เรียบ แผลกอย่างถูกไม้ บัจ. ออกเสียง
เพียง ปู้ด

๒. เป็นความกัน ไซ้ ไต่ทะปู้ด

ถเพิก (ทะป้าก) ฝุ่นละออง ละอองหน่อ
ไม้ กั๊วไซ้ เรียก ทะป้ากบาง

ถเพิง (ทะบ้าง) โคน (เพราะถูกโคน)
กะบ้าง กั๊ว คฺ ขเพิง เตะทะบ้าง-
กอมูย ต้องโคนด้วยขวาน

ถเพิน (ทะเบิน) ๑. ทะโพน เตยะเบิน

กั๊ว คฺ ทเพิน ทะเบินบัต พิณพาทย์

๒. ทำให้แน่นแน่น

ถมก (ทะมก) จับ เช่น กุลอทะมก
หมางับ ทะมกเจยะ กั๊ว

ถมก (ทะแม็ก) เข้าหยอก

ถมจ (ทะมาจ) ขากรไรกร ทะมาจซ้อด
ขากรไรกรตาย หมายถึง ขากรไรกร
ค้าง คาง เช่น ทะมาจกั๊ว คางทุม
บัจ. หมายถึง คาง ขากรไรกร เรียก
ตะเง็บ

ถมตุ (ทะมต) บั้น ทะมตเป็ง บั้นข้าว
ลักษณะนามสำหรับสิ่งที่เป็นบั้น ๆ เช่น
เบ็งมัวทะมต ข้าวหนึ่งบั้น โดยเฉพาะ
ที่ให้เมซื้อ บั้นข้าวข้างหลังคาไป
หรือที่บั้นเอาไปเผาไฟพอหอม ๆ แล้ว
นำมาชงน้ำร้อนให้คนเจ็บกิน หรือที่
บั้นพอกกับไม้พุทราเอาไปเผาไฟให้คน
เจ็บกิน ปอทะมต เช่นผี (ปอ=สุม
หรือกองให้เป็นกองอย่างกองไฟ)

ถมน (ทะโมน) ริม ทะโมนปายุน
ริมผีปาก ทะโมนปี ริมแม่น้ำ

ถมอะ (ทะมะอะห์) บริสทุร์สะอาด ทอ-
ทะมะอะห์ ทองบริสทุร์

ถมิก, ถมิก (ทะเมยจ) เป็นที่ยินดี ที่
ใช้เฉพาะคน ดังใช้ว่า เมยะนิห้ทะ-
เมยจ คนดี

ฅมิจ, ฅมิจ (ทะเมียน) โปก ฝ้าโปก
 ทะเมียนกะต๊ำโปกหัวหรือฝ้าโปกหัว
 ฅมิบ (ทะแม็บ) คาง
 ฅมุก (ทะเมิก) คำ
 ฅมุกมฺเรย (ทะเม้าเตมเรย) ๓ระทนก
 ๓กใจ
 ฅมุน, ฅมุน (ทะมุน) โโกหก หลอกหลวง
 ทะมุนตะลอน ก๊ว
 ฅมู (ทะมาว) ม้วน ลักษณะนามว่า มวน
 หรือม้วน ทะกอมัวทะมาว เสื้อม้วน
 หนึ่ง
 ฅเมงทาฤ (ทะเมียงต้ายจ) รุ่งกินน้ำ
 ฅเมงสุจ (ทะเมียงฮ้อย) *วัดบ้าน เช่นเดียวกับ*
กัม ๑๓๓๑ ฮ้อย
 ฅโมก (ทะมอก) โพรงอย่างโพรงไม้หรือ
 ถ้า ทะมอกซุ โพรงไม้ ทะมอกตะเมาะ
 โพรงหินคือถ้า
 ฅโมง, ฅมูง (ทะโมง) ๑. ล่อง อย่าง
 ล่องทงพงบนนอกชาน ร่องอย่างร่อง
 กระดาน
 ๒. ตันมะกอกหน้า *คำนี้มีใช้แต่*
ในปัจจุบัน
 ฅมะ (ทะมะห์) เปล่า ตัวทะมะห์ มือ
 เปล่า ทะห์ทะมะห์ ๓๓๑เปล่า
 ฅมูทาฤ (ทัมตาง) หูหนวก บัจจุบันออก
 เสียง ตาง หรือ กะโตตาง

ฅมุนนุ (ทัมโนน) สั้น บัวทัมโนน โดย
 สังเขป อย่างย่อ
 ฅมุนาตุ (ทัมน้ายจ) ๑. หวาน อย่าง
 พุดจาอ่อนหวาน (จาก ต้าต หวาน)
 ทัมน้ายจบาง ๓ระเอม ต้ายจตาทัม-
 น้ายจ นาทาลหวาน
 ๒. สับประค โดยมากเรียก
 ทะน้ายจ กะน้ายจ ก็เรียก
 ฅมุนิก (ทัมเน็ยจ) ๑. เป็นที่ยินดี ดี
 เช่นเดียวกับ ทะเม็ยจ ดู ฅมิก
 ๒. ถีบ ทัมเน็ยจตะราง ถีบ
 ประตุ เช่นเดียวกับ ทะเน็ยจ ดู ฅนิก
 ฅมุนเญก (ทัมเน็ยก) เขียว บัจ. หมายถึง
 สด เช่น พุยนทัมเน็ยก เนื้อสด
 ฅมุนอตุ (ทัมโน้ต) บริสุทธ์ มักใช้แก่
 ทองคำ ทอทัมโน้ต ทองบริสุทธ์
 จุ๊ยัยจทอทัมโน้ต พระพุทธรูปทองคำ
 ฅมุนาย, ฅมุนาย (ทะหุนาย) หม้อ ทะ-
 หุนาย หม้อข้าว กะมุนาย หรือ หะมุนาย
 ก๊ว ดู ขมุนาย
 ฅมุนเรหุ (ทะเร๊ะห์) ไซ้ ไซ้ตรวน ทะเร๊ะห์-
 จามก้าง ไซ้ล่ามคน กะเร๊ะห์ หรือ
 เจ็ยะเร๊ะห์ ก๊ว ดู ขเรหุ หรือ ขเรหุ
 ฅมุนเรม (ทะรอม) โกลน
 ฅมุนเรม (ทะเร้ม) กลูกกลิ้งกัน เข้าหยอกกัน
 โดยวิสาสะ สนิทซิดเชื่อกัน *คำนี้มีใช้*
แต่ในปัจจุบัน

ถเรอหุ (ทะเร่อะหึ) แม่ บัจ. หมายถึง
ผลึก ส่วนแม่ใช้ **หะเต**

ถลนุ (ทะโล่น) อันธพาล มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

ถลากุ (ทะล่ายุจ) กระโถก

ถลาตุ (ทะล้าต) เตียน โล้น อย่างหัวที่
โกนแล้วเรียก **ทะล้าตต้าบ**

ถเลงุ (ทะลอยุน) ข้าวเหนียว ปะลอยุน
หรือ กะลอยุน ก็เรียก

ถโลตุ (ทะโลัด) ๑. ถอค อย่างถอคเสื้อ
ผ้า เครื่องประดับ แหวน กำไล
๒. เกือบพอง เพราะถูกน้ำร้อน
เช่น **ตัวทะโลัด** มือแทบพอง ความ
นี้มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน

ถลินุ (ทะลิน) ๑. พุดไม่จริง โทหก
ทะลินจะนาย หลอกหลวง
๒. ตลก **ทะลินทะแม็ก** ทำให้
ตลก ตลก
๓. เมื่อก เป็นเมื่อก ๆ ลิ่น ๆ
ดู **ถลินุ** มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ถเลิงุ (ทะलग) ถล้า ล่วง พัน มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

ถว (ทอ) ทอง **ทอกะมีะหึ** ทองดี
ทอปะโร๊บ ถิ่นทอง **ทอเซยุนกะ-**
เนยง ทองชนิดหนึ่ง **ทออันเจียะนี**
ทองชนิดหนึ่ง **ทออุ** ทองเป็นเงาอย่าง
ทองใหม่ ๆ ย้อมสีไว้สะอาด

ถวหุณา (ทอหุณา) (ป. ทอหุณา) ถัดหา
บัจ. ใช้สำหรับคนหนุ่มเรียกคนรัก
เปรียบตึง แม่คนงาม

ถวาย, ถวายุ (ทะวาย) ทัก **ทะวายตี**
ก็เรียก (ตี=ต้นขา) **ตั้งทะวาย** นัง
ซัดสมาธิ

ถสปา (ทะชะปา) หน้ามีคตามัวด้วยโมหะ
(ชะปา=ตาพัว ตามัว)

ถบ, ถบ (ทะบ๊ะ) เทิน **ทะบ๊ะทะหึ** เทิน
สำหรับ ประคอง เช่น **ทะบ๊ะชะพายุจ**
ประคองประคอง อุ้มชู ช่วยเหลือ **ทะ-**
บ๊ะเลยะพายุจ พยุง ประคอง อย่าง
ประคองคนขาเสีย **ทะบ๊ะทะนะ** จลอง
ทะบ๊ะทะเป๊ะหึ เครื่องสังเวศ ๗ อย่าง
เช่นเดียวกับ **ทะมะ** **ทะบ๊ะอะจา**
ยกครู มีพระพรหม พระอินทร์ พระ
ฤๅษีและพราหมณ์

ถบงุ (ทะบาง) ยก **ทะบางปะตอน**
ยกขึ้น

ถบตุ (ทะบ้อต) ๑. การวัด **บ้อต** ก็ใช้
หมายถึง วัด
๒. ถ้ายา เรียก **ทะบ้อตเนย**
มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ถบมาตุ (ทะบ้าต) แบน บัจ. ไม่ใช่ ใช้
ทะบ๊ะ คือแบน

ถบตุ (ทะบู้ต) ทั้ง **ทะบู้ตโล** ทั้งไว้

ณบุย (ทะบือย) นังจับเจ้า งอกอ ทะบือย-
 ดาวซุ นังจับเจ้าบนต้นไม้
ณเบญ (ทะบือยจ) หลับตา ไซ้ ทะบือยจ
 ไม้ด กฏุทะบือยจ ตามีคแลไม่เห็น
ณเบ้ (ทะเบ๊ะ) ๑. แหว่งเข้าไป บัจ.
 หมายถึงทำให้บี จาก เบ๊ะ = บี
 ๒. ทำให้แบน อย่างคิเหล็กให้แบน
 ๓. แพะ มีไซ้แต่ในปัจจุบัน
ณโบตุ (ทะบือด) หุบ อย่างคอกไม้หุบ
 ปะกาวทะบือด คอกไม้หุบ
ณบับ, ณบับ (ทะบอม) อม
ณโบ้, โดบ้ (ทะโบม) กลม ทะโบมตะ-
 ลาง กลมกลิ้ง ไซ้แก่รูปร่าง ทะโบม
 ตะลางรูปช้ายจ รูปร่างทรวดทรง
ณโบว (ทะโบ) กอบ รวบ ทะโบทะโว
 กอบโกย เช่น ทะโบทะโวโล่ทอซอน
 กอบโกยเงินทองไว้
ณบัก (ทะบือก) ๑. ขอสับข้าง ไซ้
 ทะบือกเจียน กวอทะบือก จอบ
 ๒. นังจับเจ้า ไซ้ เกยะโจีะทะ-
 บือก ความนึมีไซ้แต่ในปัจจุบัน
ณบะ (ทะบ๊ะ) ๑. ชี แสดง ทะบ๊ะก็กอ
 ชีให้ ทะบ๊ะก็เจยะ ชีแจง ทะบ๊ะก็-
 ปะยะ ชีแจงให้เข้าใจ ทะบ๊ะก็ปะมา
 ยกอุปมาเปรียบเทียบมาให้เห็นด้วย
 ๒. ไม้จะخاب ไซ้ไม้ไผ่ทั้งลำผ่าซีก

ไม่ให้ขาดจากกัน ผูกไว้กับต้นไม้ ไซ้
 คิโดยคิงให้แยกจากกัน ไซ้เป็นจังหวะ
 กับเครื่องดนตรีเวลาพระภิกษุตาย หรือ
 โไล่นก กรับสำหรับคลองยาวก็เรียก
 ทะบ๊ะหี

ณเบ็ง (ทะบ่าง) คุเมือง

ณเบิด (ทะบือด) ๑. ยางไม้

๒. เหนียว เจยะเก้าทะบือด

ตัวเหนียวเหนอะหนะ ตัวทะบือด
 มีอติ ผีมอติ ตัวเกาะหี กัว มีไซ้แต่
 ในปัจจุบัน

ณเบิน, ณเบิน (ทะบอน) ๑. ฉ่อยและ
 ฉ่อยชา ยี่ตยาค กระบิคกระบวน
 ความนึมีไซ้แต่ในปัจจุบัน

๒. รวบรวม บัจ. มักใช้ในความ
 หมายถึงปริยายว่า มักได้ ทะบอน-
 ปะโกม รวมกันไว้ ทะบอนโล่
 รวมไว้

ณเบิน (ทะบือบ) ขัดขวาง ขวางทาง
 ปัจจุบันไม่มีไซ้ในความนึแล้ว

ณเบอหุ (ทะเบ๊ะหี) ๑. ทังให้เย็น เช่น
 ข้าวแกง ทังให้เย็นก่อนจึงกิน

๒. ฟองในน้ำ เช่น ฟองในหม้อ
 ข้าว เรียก ทะเบ๊ะหีเป็ง

๓. ข้าวคั่วใช้ใส่แกงในปลาร้า
 ความนึมีไซ้แต่ในปัจจุบัน

ณหุ (ทะเอ๊ะหี) ๑. จาม

๒. สะโก้ ทะเอ๊ะหัจจาว หลาน
สะโก้ โคนทะเอ๊ะหัจจาว ลูกสะโก้ ความ
ไม่มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ถอ (ทะเอ๊ะ) อาเจียน ราก ก.น. รากที่
อาเจียนออกมา (ของสัตว์ เรียก ตี๋)
- ถอญ (ทะลายญ) บริเวณหรือที่ตั้ง
ทะอายนฮ้อย บริเวณบ้าน ทะอายน
โคโนจ้อด บริเวณหัวใจ
- ถอ (ทะฮอ) ๑. กรน
๒. ครก มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ถอ (ทะฮอ) เสียงแซ่ต่ออย่างที่มีคนมาก ๆ
ทะฮอก็อมราว เสียงฮ้อฮ้องเพราะคน
มาก ทะฮอก็อมเลเสียงฮ้อฮ้องตั้งหนวกหู
ทะฮอตอมญอ เสียงกระหึ่มกึกก้อง
- ถอหุ (ทะฮ้อห) นูนขึ้นอย่างดินที่พูนไว้
เฮ้าทะฮ้อห ข้าวสารที่พูนขึ้นไป
- ถอเบ (ทะเอ็บ) บิดงับ อย่างงับประทุ ใช้
ทะเอ็บตะราง
- ถอ (ทะฮ้อห) เกล็ดอน มีชนิดต่าง ๆ
คือ ทะฮ้อหเจียน กับ ทะฮ้อหป้าว
- ถอเมลิ (ทะเอ๊ะเมยะเละ) เบื่อ เบื่อหน่าย
ทะเอ๊ะเมยะเลอะอาฮา เบื่ออาหาร
- ถอเน (ทะฮ้อน) เอียน เพราะหวานมาก
หรือมันมาก ทะฮ้อนเทียะเรยะ
นำหมันได้ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ถอเออ (ทะเอ้อ) ๑. กลอนหลังคา

๒. เรอ ความไม่มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ถาญ (ทาจุน) ๑. ทาง อย่างทางมะพร้าว
หรือใบไม้ขนาดใหญ่อย่างใบตอง ทาจุน-
ซ้อดเปรี้ย ทางมะพร้าว ทาจุนตา
ทางศาล ทาจุนปู้ด ทองกล้วย
๒. กลับ ทาจุนทาว หรือ
ทาจุนปะทาว กลับดอกไม้
๓. ทาจุนตะกืด ง่ามกัน
ทาจุนตี ง่ามขา ทาจุนตัว แขนจาก
ศอกถึงหัวไหล่
- ถาณ, ถาณ (ทานะ, ทาน) สถานที่ บ้านช่อง
ทานอระรับ สถานที่ ทานอระรับ-
อะเรียบ สถานที่ ที่ทาง ทานจะนะห
สถานที่ท้อฮู้ ทานซ้อง ตำแหน่งในพระ
ราชวัง เช่น กลียดทานซ้องมิ
ตำแหน่งพระราชชนนี ศาลาเล็ก ข้าง
ศาลาใหญ่ ทานโจ้ง เตียงนอน ทาน-
เตยะตอน สถานที่พักอาศัย ทานเซท
ฐานะหรือตำแหน่งของคนที่เป็นเศรษฐี
ทานฮอนโป้น กองฝุ่น กองขยะ
- ถาปณา (ทาปะนะ) บรรจุไว้ สร้างขึ้นไว้
ทาปะนะโล่ กี่ว่า
- ถาวร (ทาเวียระ) (ป. ถาวร) ถาวร
- ถอ (ท้อย) สำเร็จสมบูรณ์ ท้อยเมยะริ
กี่ว่า ท้อยบอน หรือ ท้อยกะบอน
เต็มบริบูรณ์ ท้อยทะคี สำเร็จเรียบ

ร้อย (คำเหล่านี้ล้วนเป็นคำใช้ในภาษา
วรรณคดี)

ถิเวอหุ (ห้อยเวอะห) (ป. อทิวิส) ชื่อ
พืชชนิดหนึ่ง

ถิตติ (ห้อยต้อย) ความถาวรมั่นคง

ถุ (หุ) ทูบ **ทุเกียะเปียะ** ตบหน้า
บัจ. หมายถึง ทั้งทุบทั้งตบ

ถุตเบ็ก (หุตป้อยอ) ขาคปลูก

ถุบ (หุบ) ๑. ห่อ ก.น. กระป๋องใส่ผลไม้
ทำด้วยใบไม้ เช่น **หุบตา** กระป๋อง
ใบไม้ห่อลูกตาล
๒. ลักษณะนามสำหรับห่อ เช่น
หุบกุ้มวหุบ ห่อขนม ๑ ห่อ

ถุปรุภา (หุบปรุภา) ๑. ยอดแหลม
อย่างบนหลังคาโบสถ์ ธุปรุภากร ก็ใช้
๒. หลักรหรือประธาน มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

ถุย (หุย) ยุ่ง อย่างผม ใช้ **โซักหุย** ผม
ยุ่ง **ยุ่งวุ่นวาย** **หุยกะบอน** ก็ใช้
หุยกะระย ยุ่งใจ **หุยกุราน** ยุ่งเหยิง
อย่างผมอย่างค้าย

เถ (เท) ๑. (ป. เถโร) พระเถระ
๒. ร่อน มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่น
เทปะงาน ร่อนขาม เขวียงขาม **เทกะหิ**
ลอยถาด อย่างพระพุทธรเจ้าทรงทำ

เถก (ห้อยอ) กวร **ห้อยจตอน** ตั้งไว้

เหมาะ สมควรเป็น

เถง (เหียง) ๑. กิจ (ภาษาหนังสือ)
๒. แลเห็นได้ (ภาษาหนังสือ)

เถย (เหย) โกรธ **เทียทุต** โกรธเคือง
เทียปะโนด โกรธแค้น

เถว (เหวะ) ขว้างอย่างขว้างลูกข่าง เรียก
แทะกะรว เตะ อย่างเตะฟุตบอล
บัจ. ใช้ **แต๊ะ** **แทะเจียก** ถือท้าย
แทะตะเว ถุดไปคดมา ไม่ตรงทาง
บัจ. ออกเสียง **เทเจียก** **เทตะเว**

ถ้ว (หั่ว) ๑. ทอยอย่างทอยสะบ้า เรียก
หั่วเตยะนิ ความนี้มิใช่แต่ในปัจจุบัน
๒. ไถ น.ก. **หั่วต้อย** ไถนา
๓. ล่าถอย ความนี้ในปัจจุบันไม่
มีใช้ มีใช้แต่ **หั่วกะเลียง** ถอยกลับ

โต (ทาว) ปล่อยให้ ล้อ อย่างเวลาเด็ก
ร้องไห้ **ทาว ๆ** ล้อ ๆ หลอก ๆ
ทาวปะนา พุดล้อ พุดปลอม ฮาม-
ทาวปะนากุนเญียะ พุดบ้ายร้าย ไม่
ค่อยใช้ในปัจจุบัน

โตก (โทก) ช่อง (โดยเฉพาะในกำแพง)
บัจ. ไม่มีใช้ในความนี้

โตง (โทง) ๑. ทะลุ เป็นตา ๆ หรือ
ช่อง ๆ น้ำไหลผ่านลงข้างล่างได้
๒. รู ช่อง

โตตุล่ง (ทดลอง) ลอง ทดลอง (คำไทย)

โถว (โท) ตัวแทน

โถ (เทะ) ๑. ทั้ง ละทั้ง เทะพะยะหึ
ทั้งลงไป เทะม้าย ทั้งบัตร์ ใสบัตร์
ค้อยบัตร์เลือกตั้งผู้แทนราษฎรก็ได้
เทะโมัด ทอดสายตาคู จับตาคู
เทะเล็ยะพอ ทั้งอย่างทั้งตัวล้มลงไป
เอนลงไป เทะโล่เต็ยะนายไต่ระ
ทั้งที่นั่นไป ทั้งไว้ตรงนั้นละ เทะ-
ชะเนาะหึ ทำให้อ่อนลงอย่างเหล็ก
๒. เสีย เช่น เทะเทะ ทั้งเสีย
เจ็ยะเป็งเทะญู กินข้าวเสียหน่อย
(เดอะ)

ถาว (ทาว) เฒ่า มักใช้นำหน้าชื่อผู้สูงอายุ
เช่น ทาวทอ เฒ่าทอ ทาวพูยู่
แก่เฒ่า เฒ่าชรา

ถอก (ท็อก) กำไม้ให้เอน กำให้ตรง
ท็อกกะลอ นั้งคุกเข่า แสดงความ
เคารพ ท็อกกะบองหรือ ท็อกกะบอง
ก็ว่า ท็อกกะนิน ทอดบันไดเรือน
พาดบันไดอย่างจะขึ้นต้นไม้หรือเป็นกำ-
แพง ท็อกปาง ช่วยเหลือ กำจุน กำชู
ท็อกปรอม เลียงตุ อุ่มชู

ถึง (ท็อง) ๑. กก

๒. ทำให้ตั้งตรง ใ้ว่า ท็องโล่
ตั้งไว้

๓. ชักขึ้นอย่างชักบันได หรือ
ผลักไปเสียอย่างผลักบันไดที่ผูกเชือกไว้
เรียก ท็องกะนิน ความนี้มิใช่แต่ใน
ปัจจุบัน

ถึงโกตว (ท็องกะโต) เงี้ยวหุ้ง

ถะ (ทะหึ) ถาด ทะหึอาฮา ถาดอาหาร
อาฮามัวทะหึ อาหารหนึ่งถาด

ถึก (ทัก) ๑. เหมาะสม ทักถู๊กรัก
สมควร เหมาะสม

๒. กลีบ เช่น ทักกว กลีบ
ดอกไม้

๓. ปอก อย่างหนึ่งปอก ใ้
ทักชอ ดอก อย่างดอกหนึ่งสัตว์
เรียก ทักหุนาม

ถึง (ทาง) ๑. ตัวแทน แมลงภู่ ทาง-
ขายนอะต้าย ผังทั่วไป บัจ. ใ้ ชาย
หมายถึงผิง

๒. ถุง ทางจ้าง ถุงเท้า ทาง-
เต็ยะเจ็ย ลูกอันทะ ทางปะเลาะ
กระเป่าเสือกางเง ทางเล็ยะม้าย
กระเป่าเงิน (เล็ยะม้าย=ล้วงควานหา)
ทางเล็ยจ ชองจดหมาย ทางหุนาม
ชองหนัง ทางหุนามต้ายจ ถุงหนัง
ใ้หน้า

๓. ห้อยอย่างม่าน หรือ ถ่วงอย่าง
แห บัจ. ไม่มีความหมายนี้ใ้

เถิงสะ (ทางชะ) สรรเสริญ ทางชะกุน
 สรรเสริญคุณ
 เถิบกุล (ท้อบกุ) หมอกมีคักรม
 เถิม (ทอม) ฟุ้ง อย่างหอมฟุ้ง ทอม-
 ประคัษี หอมฟุ้ง ทอมเปี้ยะที่ ประ
 พรหมให้หอม
 เถตุตหมก (ทะคืดเตยะแมก) เข้าหยอกกัน
 เถหุ (ทะเคียง) ไล่ ขับไล่ ทะเคียง-
 แบ็ก ไล่ตาม
 เถหุ (ทะดาง) ๑. หุถึง
 ๒. ฟุ้งไป ทะดางค้ายอ สาค
 นำฟุ้งไป ความนี้ไม่มีใช้ในปัจจุบัน
 เถหิตู (ทะค้อด) ทำให้ละเอียดยเป็นผง
 เถหอกุ (ทะเตาะห์) กรอง หม้อกรอง
 เถนุก (ทะน้าก) ๑. ถองด้วยสอก
 ๒. ตำด้วยสาก
 เถนุ (ทะเนาะห์) หยดน้ำ ทะเนาะห์ค้ายอ
 ก็เรียก ทะเนาะห์หะหะ หยดลง หยด
 ทิละหยด ๆ มั่วทะเนาะห์ น้ำ ๑ หยด
 เถนิก (ทะเนยอ) ๑. ถีบ คู ถนิก
 ๒. ผง แบ่ง ปัจจุบัน หมายถึง
 ว่า คั่ว
 ๓. ม่าน ความนี้ไม่มีใช้ในปัจจุบัน
 บัจ. ใช้ เกยะเนยอ ก็มี คู ถนิก
 เถนุ (ทะเนน) คู ถเนน
 เถนุ (ทะเน) ผักทั่วไปที่กินได้

ทะเนโตมพะ ผักต้มแกง เรียก ทะเน
 หรือ ทะเน ก็ได้
 โถนุก (ทะน้อก) เปลือก ทะน้อกปรีาด
 เปลือกกล้วย ทะน้อกกะเน้า เปลือก
 หอย
 ฤม (ทะมะ) แผลง ทะหุมะ ก็เรียก คู
 ขหุม บัจ. ออกเสียง ทะมะ ส่วน
 ทะมะ หรือ ทะมะ หมายถึงเครื่อง
 สั่งเวยใส่เป็นถาด ๆ เวลาโกนจุก หรือ
 ทำขวัญเดือนเป็นต้น ทะมะกะลอน
 ตัวแมลงอยู่ในที่ที่มีต้นอินทผลัม คน
 ชอบจับกิน มอคอยู่ในข้าวเหนียว ทะ-
 มะกะต้อบ ตักแตน ทะมะกะเต๊ะ
 แผลงสาบ ทะมะลายเลี่ยน หิงห้อย
 ฤมาย (ทะมาย) หม้อ คู ถหุมาย
 ทะมาย ก็ว่า
 ฤมิก (ทะเมยอ) คุณความดี ดี เช่น
 เมียะน๊ะทะเมยอ คนดี คู ถมิก
 ฤมิง (ทะเมยุน) ผ้าโพกหัว คู ถมิง
 ฤมุน (ทะมุน) โทหก หลอกหลวง คู ถมุน
 โถมุง (ทะโมง) ล่อง ร่อง คู ถโมง
 ฤลิน (ทะลิน) แสบ อย่างแสบตา บัจ.
 แสบ ใช้ ทะเก ส่วน ทะลิน คือ เมื่อก
 เป็นเมื่อก ๆ ลื่น ๆ
 ฤวาย (ทะวาย) ตัก คู ถวาย เกยะโจะ
 ตังทะวาย หรือ ทะวาย นังขัตตมาริ

ถั่ว (ทะวอม) ละทิ้ง (คำกลายจาก เทาะ)
 ทะวอมแก๊ยะ ละทิ้ง ทิ้งไป ทะวอม-
 เจ็บ เทวียงแห
 ถ้วย (ทะวูย) แกว่งแปล ไทวชิงช้า
 เตยะวูย หรือ ทะวูย ก๊ว
 ถบ (ทะบ๊ะ) เทิน กู ถบ
 ถบ (ทะบ) เมา เช่นเดียวกับ ตะบ กู ตบ
 ถบ (ทะบ๊อย) หลับตา ทะบ๊อยไม่ค

ก๊ว ทะบ๊อยเกิด ตาหลับสนิท
 หรือปิดสนิทอย่างคนตาบอด

ถบ (ทะบอม) อม กู ถบ

ถบ (ทะบอม) กลม กู ถบ

ถบ (ทะบ๊อด) บ้วน ทะบ๊อดปาก
 บ้วนปาก

ถบ (ทะบอน) กู ถบ

ท

ท (เตยะกะ) ๑. แปรงสีฟัน
 ๒. ผลักหรือไส ความนี้ไม่มีใช้
 ในปัจจุบัน
 ๓. ปะทะกัน อย่างคนที่กำลัง
 วิวาทกัน ความนี้ไม่มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๔. ข้าวตอก ความนี้ไม่มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน

ท (แตก) ก่อ สร้าง ผูก มัด แต้ก-
 ปะตอน สร้างขึ้น ก่อสร้างขึ้น แต้กโล
 ผูกไว้ ก่อไว้ แต้กโกม หรือ แต้ก-
 ปะโกม จุ่มกันเป็นพวาเป็นหมู แต้ก-
 เกริน ผูกมัดให้อยู่ แต้กโกลนเม็ยะ-
 ซอยน สร้างกุศลหาประการ แต้ก-
 กุ๊ย จับเชลย มัดเชลย แต้กจะเลาะ
 พันไว้รอบ ๆ แต้กมัด ผูกมิตร

แต้กวัว ผูกเวร ก่อเวร แต้กหนะ
 ผูกอาฆาต จองเวร แต้กทะวาย
 นั่งขัดสมาธิ บ้าง ออกเสียง ตักทะวาย
 ตังทะวาย ก๊ว

ทท (แตกโต้น) เศร้าโศก เสียใจ

ทท (แตกชอน) (ป. ททชิต) ทำ
 ประทักชิตเวียนขวา เช่น ป๊ะแตก-
 ชอนป้อยเว็ย ทำประทักชิต ๓ รอบ

ทท (แตกคินะ) (ป. ททชิต) ทักชิต
 กู ททเส้น แต้กคินะไว (ป. ททชิต
 วฏฏ) ทักชิตวรรต หันทางขวา
 กะเน้าซังแต้กคินะไว หอยสังข์เวียน
 ขวา ใช้เวลาราชามิเชก แต้กค้อย-
 นะชา เครื่องไทยทาน

ทท (เตยะก๊อด) ผูกเป็นปม ขอดชายผ้า
 เช่นเดียวกับ ทะก๊อด กู ถก

ทกรก (เตยยะกะแรก) (ส. รากษส) รากษส
คนป่าเถื่อน

ทกฺว (เตยยะกอ) เสือ ทะกอ กัว่า กุ
ถกฺว เตยยะกอชะนา หรือ ทะนา เสือ
สาคยาสนะ เตยยะกอโมะเบรี เบาะ
รองนั่งทำด้วยแพหรือกำมะหยี่ มีที่ฝัง
เย็บติดอยู่ด้วย เตยยะกอชะเบาะ เสือ
กกเย็บเป็นผืน ๆ ทำอาสนะพระ

ทกั (เตยยะเกาะ) หมู พวก

ทกท (เตยยะเกาะท) ดอกบัว เตยยะเกาะท
หะตายน ดอกบัวขาว เตยยะเกาะท
อุปอ ดอกอุบล

ทกา (เตยยะกา) (ป. ทายโก) ทายก
ทายิกา อุบาสิกา เตยยะกาเบ้อะ
อุบาสิกา ภรรยาอุบาสก เตยยะกาเพย
โยมวัด เตยยะกาเร่ง มักทายกสำหรับ
เตรียมอาหาร

ทกฺต (เตยยะกัต) ตัก ท่อน เช่น ม้ว-
เตยยะกัต ท่อนหนึ่ง เตยยะกัตแก๊ยะ
ตักคำเสีย คือ ขัดคำของเขาเสีย เตยยะ-
กัตเตยยะกอน ตักเป็นท่อน ๆ เตยยะ-
กัตชะว๊าด ตักสินพิจารณา ทำให้
แยกกันไป ทำให้ละลายหายสูญไป

ทกฺย (เตยยะกย) ๑. กังกำ เตยยะกย-
เหฺนยง กังกำมีเอียบาง ๆ ตรงข้าง ๆ
ตัว อาจโจนจากต้นไม้ต้นหนึ่งไปอีก

ต้นหนึ่งได้ เหมือนมีปีกบิน ทะกฺย
กัว่า กุ ทกฺย

๒. ง่วงนอน สัปหงก ทะกฺย กัว่า

ทกฺ (เตยยะกาว) กระจก เกยชะกาว กัว่า

ทกเบ (เตยยะเกบ) แหนบ คีม บ้าง.
หมายความว่า ตะเกียบได้ด้วย

ทกเว (เตยยะเก) ๑. น้ำหนัก ๑ บาท

๒. เสียวแปล็บ อย่างเสียนตำ

สะเก กัว่า

ทโกง (เตยยะโกง) ๑. รวงข้าว ทะโกง
กัว่า

๒. พลอยมีค่า ใช้ ปลิวเตยยะโกง

พลอยมีค่า ไข่มุกมีค่า เตยยะปะหัตตัว-
เจาะหุมะห้ปลิวเตยยะโกง นิ้วมือ
คิงพลอยมีค่า หมายความว่า นิ้วสวย

ทโกต (เตยยะโกต) ตะกวัด แลน เกว-
เชยเตยยะโกต หรือ ทะโกต กัว่า กุ
โคธาทโกต และ ถโกต

ทโก้ (เตยยะเกาะ) เป็นเพื่อน เช่น
อาเตยยะเกาะ ไปเป็นเพื่อน อาโตะ-
เตยยะเกาะ ก็ใช้

ทโก้ม (เตยยะโกม) เพลาล้อ บ้าง. ไม่มีใช้

ทโก้ม (เตยยะโกมกอม) แล่งใส่ลูกกระสุน

ทกา (เตยยะกา) มุม หรือ ข้าง

ทกะ (เตยยะกะท) แตก ปะทุ ทะกะท
กัว่า กุ ถกะ

ทเก็บ (เตยะก๊อบ) ๑. หัวหน้า ผู้นำ นาย ทะก๊อบ กัว่า เตยะก๊อบกบาง นายเรือ เตยะก๊อบเค็ง เจ้าเมือง เตยะก๊อบปะนาน แม่ทัพ เตยะก๊อบเปยะจาชะกุดชะวักอาหุเม้า ผู้พิพากษาศักตินิกดิ์

๒. ฝา อย่างฝาหม้อ ทะก๊อบ กัว่า กู ถเก็บ

๓. ผ้าสังฆาฏิ ทะก๊อบ กัว่า กู ถเก็บ

ทเกอ (เตยะก้อ) กวน คน ทะก้อ กัว่า กู ถเกอ เตยะก้อเถยะมาย เกือด รอนใจ รบกวน กวนอย่างเต็ก

ทคาตังว (เตยะเกยงว) เที่ยงกิน เตยะเกยงวโล้น เดยเที่ยงกิน ทะเกยงว เรยะเกยงว หรือ ชะเกยงว กัว่า กู ถคาตังว และ ธคาตังว กับ สุกาตังว

ทกาด (เตยะก้าด) ไร่ไผ่ โกร่นอย่าง คันไม้ ทะก้าด เรยะก้าด กัว่า กู ถกาด ธกาด

ทกต (เตยะกต) ตัวเรือด เรยะกต กัว่า กู ธกต

ทกู (เตยะกู) ตรง ตรงกันข้าม เตยะกูจะเน ทำให้ตรงทาง เตยะกุดตบ ซื่อตรง เตยะกุดตบตั้ง ซื่อตรงเสมอ บัจ. ใช้ เตยะกุดตบตะ เตยะกูชะตาง ตรง

ทเคต, ทเขต (เตยะเก็ด) สังเกต ยอม ด้วย ปฏิบัติตาม ควรสังเกต บัจ. หมายความว่าความประพฤติ เตยะเก็ดแบ็ก ประพฤติตาม ปฏิบัติตาม เตยะเก็ดปะต้อยป้อด ความประพฤติปฏิบัติ

ทโงง, ทคง (เตยะโก้ง) ชื่อ บัจ. ชื่อ เรียก เตยะแม้ง ส่วน เตยะโก้ง คนโท เตยะโก้งค้ายจ คนโหน้ำ งูยเตยะโก้ง กุ้งก้ามกราม กะเตยะโก้ง ปลาเข็ม

ทเล็ก (เตยะก้าก) โง่ ทุบ บัจ. ใช้ เตยะห้ โง่ เหม่ ทุบ ส่วน เตยะก้าก ว่างพรวดพราดเข้ามาที่ละหลาย ๆ คน หรือหลาย ๆ ตัว

ทเคน (เตยะเกน) ๑. เดือน ๔ ทาง จันทรคติ เรียก ก็เตาเตยะเกน

๒. สมทาน อย่างสมทานศีล เรียก เตยะเกนชอย เรยะเกนชอย กัว่า กู ชเคนส ลับเตยะเกน เข้า พรรษา เตยะเกนโวะห้ จำพรรษา เตยะเกนเกรบ จำพรรษาอยู่ในป่า เตยะเกนธูตาง ธุดงค์ เตยะเกนธูตางเมยะชอยน ธุดงค์ ๕ อย่าง มี อาศัยอยู่โคนต้นไม้ ไม่นอน อยู่ป่าช้า เป็นต้น เตยะเกนป็นตะปาดตอยนะ ธุดงค์อย่างที่ ๓ คือจำกัดการบริโภค

ฉนอาหารหนเคียว เตยะเกินซอบ-
เปยะตันจารอย ชุกงค้อย่างที่ ๘ คือ
ฉนอาหารที่เป็นทานทั่วไป เตยะเกิน-
ชอยอูเป้าห์ ถืออูโบสถ เตยะเกิน-
เตยะจาม ถือศีล ๘

ทเคอ (เตยะเก้อ) ทอ เตยะเก้อช ทอไม้
เชยะเก้อ กัว่า กู ชเคอ

ทงหง (แต่ง ๆ) เสียงชุกของ

ทงุปะนะ (แต่งปะนะห์) ป่า

ทงาบ (เตยะแงบ) กราม

ทงิว (เตยะงัว) ๑. ภาพสะท้อน กระ
จกเงา เตยะงัวตะเกอะห์ กล้องจุล-
ทรรศน์

๒. แทน เช่น เตยะงัวไม้ค
แทนตาคือแว่นตา ภาพที่ปรากฏต่อหน้า
ปะเตยะงัวไม้ค ยกย่องคนหรือสิ่งของ
ให้เป็นคนดีหรือสิ่งดีมีค่าน่านิยม

ทงุพบง (เตยะจางเปยะบาง) ไส
บริสุทฐ์ ปราศจากมลทิน วิจิตรพิสดาร

ทอบ (เตยะจ็อบ) ที่พบกัน พอเหมาะกัน
เตยะห์เตยะจ็อบ พอดีเวลากัน พอดี
มาเจอกัน

ทอาน (เตยะจาน) พยายาม ตะเกียก-
ตะกาย

ทอ้า (เตยะจาม) แปก เตยะจามโจ๊ะห์
แปดสิบ เจ๊ะห์เตยะจาม สิบแปด

ทจตุ (เตยะจค) เก้า เตยะจคโจ๊ะห์
เก้าสิบ เจ๊ะห์เตยะจค สิบเก้า

ทจุก (เตยะเจก) ๑. จุก อย่างจคไฟเผา
๒. เสียน เตยะเจกเจยะเลยะ
เสียนหนาม เตยะเจกเจยะเลยะเตง-
กัวน เสียนหนามบ้านเมือง เชยะเจก
กัว่า กู ชจุก

ทจุน (เตยะจุน) ไม้เท้า เตยะจุนเปยะถัว
ไม้เท้าสำหรับยันไปประคองไป เชยะ-
จุน กัว่า กู ชจุน

ทเจยง (เตยะเจยง) เอยง เตยะเจยงจ๊ะห์
เอยงลง

ทจิท (เตยะจ๊ะห์) ท่าลงไป ถักลงไป
เตยะจ๊ะห์โก๊ะห์ ถักนั้นไป

ทจิทจอะ (เตยะจ๊ะห์เตยะจ๊ะห์) ชักกัน
ไม่ไปด้วยกัน สวนกัน ทวน เตยะ-
จ๊ะห์ กัว่า เตยะจ๊ะห์เตง สวนออก
ไปรับ (เวลาแขกมา) เตยะจ๊ะห์ค้ายจ
ทวนหน้า

ทเจิง (เตยะจาง) ๑. กัม
๒. เคือครอน ไม่มีที่ใช้ในปัจจุบัน

ทเจอทอะ (เตยะเจอทเตยะจ๊ะห์) ชักแย้ง

ทเจอทว (เตยะเชได้) ชักขวาง ห้ามปราม

ทชก (เตยะเจยก) ชัก ลาก เชยะเจยก
กัว่า กู ชชก

ทชุน (เตยะจ็อน) ทารุณ โทคร้าย
เตยะจ็อนชะฮาชอย ทารุณอย่างสาหัส

หีบ (เตยะโจับ) สั้นเทา ๆ ้วยความ
กล้ว เตยะโจับเจยะตอ กล้วตัวสั้น

หีบ, หีบ (เตยะโจับ) นึ่ง เกยะโจับ
หรือ หะโจับ ก้ว เตยะโจับเอมเต็ม
น. พับเพียบ เตยะโจับเตยะจัน นึ่ง
อง ๆ เตยะโจับทอกกะลอ นึ่งคูกเข้า
เตยะโจับตั้งทะวาย นึ่งขัดสมาธิ

หีบ (เตยะเจ็ย) ๑. คาแห คา อย่าง
คาลูกไม้

๒. แวนขนมจีน เครื่องมือทำ
ขนมจีนให้เป็นเส้น มีใช้แต่ในปัจจุบัน

หีบ (เตยะจิม) สับ (เป็นชั้นเล็ก) เช่น
เตยะจิมเกลยงกอหุลอยจ สับหมูให้
แหลก เตยะจิมก้อจจ สับมะละกอ

หีบ (เตยะจู้) รวอย่างหลังคาหรือเรือ ใช้
เกลยงเตยะจู้ เรือรว เรยะจู้ ก้ว ตู ธขู

หีบ (เตยะจัน) นึ่งอง ๆ ใช้ เตยะโจับ-
เตยะจัน

หีบ (เตยะจิว) ผู้ชำนาญงานแต่ละอย่าง
ช่าง อย่างช่างไม้ บัจ. เรียก เขยง
จาก ช่าง คำไทย

หีบ, หีบ (เตยะเจ็บ, เตยะจิบ) หน้ำ
แพรก เรียก ชัวเตยะจิบ บัจ. เรียก
แต่ เตยะจิบ ด้อยเป็นของสำคัญ ทำ
เป็นกำเล็ก ๆ ใช้ในการทำพิธีปลุกบ้าน
นอกจากนี้ใส่ไว้ในเครื่องไทยทานถวาย

พระ โดยเฉพาะในการทำบุญ ๗ วัน
คนตาย เจ้าภาพมีสร้างพระอุทิศให้
บูรพการีองค์หนึ่ง แล้วนิมนต์พระมา
สวดอเนกขาระลึกชาติ เอาสทวงค์หย่อน
ลงในถาดให้มีเสียงดังคริ่ง เอาหน้ำ
แพรกราว ๘ กำใส่ไว้ในกระทงหนึ่ง อีก
กระทงหนึ่งมีข้าวตอก ๕๕ ก้อน พร้อม
ทั้งข้าวสารอีกหม้อหนึ่ง พอพระสวด
เสร็จก็ถวายพระไป พร้อมทั้งพระที่
สร้าง ถือเป็น เทาะกะโยง ลอยถาด
(เทาะห้ เขียนเถละ) มีราชวัติจักรง
และกระดาดที่เขียนอุทิศให้ใคร ๆ ใส่ลง
ไปด้วย บางทีเขียนอุทิศไว้ในผ้าที่ห่ม
ไว้ที่องค์พระที่สร้าง

หีบ (เตยะเจ้อ) โกรธ บัจ. หมายถึง
ทำให้ชนกัน เช่น เตยะเจ้อจาขุน
ชนไก่ ถ้าจะหมายถึงโกรธ ต้องใช้ว่า
เตยะเอ็กเตยะเจ้อ

หีบ (เตยะเจ้อะห้) ๑. บวบขม เรียก
เตยะเจ้อะห้กะตาง หรือ หะตาง
ก็เรียก

๒. บัจ. ขยายคำ ฮาม (พูด)
ฮามเตยะเจ้อะห้ พูดมากไม่ได้เรื่อง
ได้ราว

หีบ (เตยะญะยะ) กล้วเกรง ย่าเกรง
เตยะญะยะกอมละ เกรพยำเกรง

ทญว (เตยะญฺวะ) ตันกินสอ ไร่ทำยา
 ทญาต (เตยะญาต) (ส. ชญาติ) ญาติ
 พี่น้อง มักใช้คู่กับ กะลาว เป็น กะ-
 ลาวเตยะญาต
 ทญก (เตยะญฺยง) สะकुตใจ มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
 ททง (เตยะเตยง) สะกุค
 ททง (เตยะเตยง) ไล่ตาม ไล่ เตยะ-
 เตยงแบ็ก ไล่ตาม
 ทโทห (เตยะเต๊ะห) กรอง กระซอน
 หม้อกรองน้ำ เตยะเต๊ะห้ายง
 กรองน้ำ
 ทณทอุปาย (ตณต๊ะอุปาย) (ป. ทณโท+
 อุปาย) การลงทัณฑ์
 ทต (โตต) ตันกะเม็ง ใช้กินต่างผักได้
 โตตเกร็บ ตันกะเม็งป่า
 ทตญ (เตยะตอน) ที่ตั้ง ที่พำนัก ปะ-
 เตยะตอน คงอยู่ เตยะตอนกอ
 ก่อโลก เริ่มกับ เตยะตอนจ๊อด
 ความสงบสุข ใจสงบ
 ทตตทห (เตยะต้ายงเตยะโต๊ะห) หัวข้อ
 พิจารณาหรืออภิปราย
 ทตสพละ (เตยะต้ายงเปละห) ปล่อยออก
 หลุดพ้น
 ทตฺ (เตยะตอม) ตก
 ทตฺย (เตยะตอย) ผลประโยชน์ ผลสำเร็จ

เตยะตอยกะมอ ผลประโยชน์ที่ได้
 เตยะตอยเมยะเรยะโม ผลประโยชน์
 ที่ได้รับ (ในทางที่ได้)
 ทตฺตลาย (เตยะตาวตะลาย) ทุกข์ใจ
 ทุกข์ร้อน เตยะตาวตะลายกามะ-
 เรยเกยะ เคือคร้อนในเรื่องกามราคะ
 ทตฺว (เตยะต้ว) จุง เตยะต้วปะตอน
 จุงชน คือ นำ
 ทโตตฺบโตน (เตยะโตตคะโตน) เหี่ยว ย่น
 ทโตว (เตยะโต) สืบ สืบเนื่องกัน เชื้อ
 สาย ตะโนเตยะโต สืบเชื้อวงศ์
 ทโตวว (เตยะโตว) ผูกเวร อาฆาตกัน
 ทตาว (เตยะตาว) ยืน ที่ตั้ง ที่พัก
 ทตเอ็ก (เตยะตัก) ๑. พวง เกรกมัว-
 เตยะตัก มะม่วง ๑ พวง
 ๒. เหารวมกันเข้า มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
 ๓. รบศึก มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 เช่นเตยะตักปะน่าน รบศึก กะตัก
 หรือ พะตัก หรือ หะตักปะน่าน
 ก้าว
 ทตเิน (เตยะตอน) ๑. ฐานะ เกียรติยศ
 ความนี้ไม่มีใช้ในปัจจุบัน เตยะตอน-
 แยก ความเจริญมั่งมี เปุริยเตยะ-
 ตอนแยกหุมาล็กเกามอย พระลักษมี
 เทวีแห่งโชค เตยะตอนกฺวอน ความ
 ก้าวหน้า

๒. ชัน เตยะตอนงัว ะวันขัน
เตยะตอนอะซอน รุงอรุณ เตยะ-
ตอนปล้ำย ชันหน่ม

หเคิบ (เตยะต้อบ) เปลือก เตยะต้อบ-
ไม้ค หนังกา เปลือกกา เตยะต้อบ-
ชะระ สะเก็ดแผล เตยะต้อบพระ
กัว่า เตยะต้อบชู เปลือกไม้ ความ
ทั้งสองมีใช้แต่ในปัจจุบัน

หทก (เตยะแตก) เนื่องจาก เนืองค้วย
มักใช้กับคำบาลี เตยะแตกดาว ก็ใช้
เช่น เตยะแตกดาวเก้าโกรบ เนือง
ค้วยทรัพย์

หทง (เตยะแตง) ผา กำแพง พะแตง
กัว่า กู ผทง

หทน (เตยะโต้น) สะพาน

หเทอ (เตยะโต๊ะ) กลายเป็น เป็น ได้เป็น
เกอะโต๊ะเตยะโต๊ะจ้ายัจ ได้เป็น
พระพุทธรเจ้า เตยะโต๊ะจ้อดเกตุย
ใจยาว หมายถึง ใจเย็น เตยะโต๊ะ-
จ้อดเมยะดอนโคตจิบกุลบ ใจดำ
หมายถึง ต่อมตัว ละเอียตละออ
เตยะโต๊ะจ้างตัวเมยะช้อด มือตาย
คันทายหมายถึง กลายเป็นง่อยเปลี้ย
เตยะโต๊ะเมยะช้อด ความตาย เตยะ-
โต๊ะเมยะจ้ายัจตอน การฟื้นคืนชีพ
เตยะโต๊ะเมยะเกอะอะเวอ ผู้มีอำนาจ

รฐบาล เตยะโต๊ะเมยะจ้อดเกยะอุย-
ก้อญะเย การใช้เวทมนต์คาถา เตยะ-
โต๊ะเมยะโหนักกจ้อด ความ
ปรารถนาอยากจะได้ เตยะโต๊ะเมยะ-
แตมความรู้ เตยะโต๊ะเมยะแตมญาด
ความรู้จักคุ้นเคย เตยะโต๊ะเมยะเน็ก
การลบออก เตยะโต๊ะเมยะป้อดกา-
มะกูน ชาติจากกามคุณ เตยะโต๊ะ-
เมยะเปยะยู่ ความชรา เตยะโต๊ะ
เมยะยัว ความบ้วยไข เตยะโต๊ะเมยะ
เลยะจุย ความล่าช้า เตยะโต๊ะเมยะ
หลาย การแลกเปลี่ยน เตยะโต๊ะเมยะ
ช้อยจ้อจื่อ การทะเลาะวิวาท เตยะ
โต๊ะเมยะฮองปรัยจ การช่วยให้พ้น
ทุกข์ เตยะโต๊ะเมยะเฮะหะเฮะหะ
ความสงบสุข เตยะโต๊ะเมยะเฮะหะ-
ตะเมะหะ ความอ้อมเอิบ เตยะโต๊ะ-
เหอะโรชะโมะหะ ความไม่ซื่อตรง
ทจวิต

หทา (เตยะเตย) เป็ด

หเทห (เตยะเตะห) เชื่อง คุ้น เตยะ
เตะหเตยะโยะ คุ้นเคย เตยะเตะห-
โยะ กัว่า

หเท (เตยะเตะ) ลูกสุตทอง

หโท (เตยะเตอะ) ๑. ทำเรือจ้าง ที่จอก
เรือ ตะละเกลดเตยะเตอะ กนแจว
เรือจ้าง

๒. จอค (เรือ) ทำให้หยุด เช่น
 เตยะเตอะเกฺลิ่ง ทำให้เรือหยุด จอคเรือ
 ทเทก (เตยะตัก) (ป. ทุกข์) ความทุกข์
 เตยะตักจ็อค ความทุกข์ใจ
 ทเทบ (เตยะเคบ) ถ้าย ที่พัก ป๊ะเตยะ-
 เคบ ทำที่พัก พักพำนัก อย่างมี
 แชกมาพัก
 ทน (โต้น) ๑. (ป. ทนฺโต) ไม้ตะบอง
 ไร่ และโต้น
 ๒. (ป. ทนฺโต) ทัดขันธ์ การ
 ลงโทษ ป๊ะโต้น ลงโทษ ทำโทษ
 โต้นจอน ลงทัณฑ์ด้วยการมัด
 ๓. บ่นพึมพำ
 ๔. สับเป็นชิ้นใหญ่ ๆ โดยเฉพาะ
 กระตุก โต้นหะล้อยจ สับให้แตก
 โต้นเทาะ สับทั้ง โต้นกอโตะทะก๊อค-
 ทะก๊อค สับเป็นท่อน ๆ หรือ โต้นกอ-
 โตะกะเลาะ ๆ สับให้เป็นชิ้น ๆ
 ทนา (เตยะเนย) ขั้วขวาง เตยะเนยไร่
 จับ
 ทนาย (เตยะนาย) ๑. สถานที่ ๒. รอย
 เกยะนาย หรือ หะนาย กัว่า คูนาย
 ทนุก (เตยะแนก) บ่วง น. ก. คิค ถุก
 เตยะแนกเตยะ ติคบ่วง ปามเตยะ-
 แนก คัก กล้องด้วยบ่วง เตยะแนก-
 กระจาม ติคหล่ม แนก กัว่า คูนุก

ทนน (เตยะโน้น) ๑. เขียง ที่สำหรับ
 ไร่สับ เกยะโน้น กัว่า
 ๒. คิค อย่างคิคเลข เกยะโน้น
 กัว่า คูนน
 ทนบ (เตยะโนบ) รongเท้า กะโนบ
 เกยะโนบ ก็เรียก
 ทนิก, ทนิก (เตยะเนยจ) ม่าน เกยะเนยจ
 กัว่า คูนิก
 ทเนง (เตยะเนยง) จังหริค บัจ. หมายถึง
 เหยี่ยว
 ทเน (เตยะเนะ) ลูกสะบ้า วอยุนเตยะ-
 เนะ การเล่นสะบ้า เตยะเนะบอง
 สะบ้าหัวเข่า
 ทบ (โตบ) ๑. รั้ว ล้อมรั้ว โตบเกยะ-
 เนยะ หรือ โตบเจยะเนยะ รั้วล้อม
 โตบโตบ ล้อมรั้ว
 ๒. ทัพ โตบปะนาน ทัพ
 กองทัพ โตบเขย การบ้องกัน โตบ
 เกยะตะ ทัพหน้า
 ทปุก (เตยะป้าก) แทง เตยะป้ากกลาง
 แทงให้ทะลุ คำนี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ทปห (เตยะเป้าะห์) ๑. งวง เตยะ
 เป้าะห์เจียน งวงช้าง
 ๒. จำนวนเจ็ด มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ทะเป้าะห์ กัว่า คูนปห
 ๓. กลิ่น มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ทปทุกหล (เต็ยะเป๊ะห๊ะละเอะห๊ะ) ชัดไป
ชัดมา โอนไปโอนมา ชัดเซพเนจร
บัจ. หมายถึงว่า บ่น พุดมาก มักใช้
เต็ยะเป๊ะห๊ะละเอะห๊ะยาม

ทเบ็ด (เต็ยะป้อด) ๑. ขาด ฉีกขาด
๒. สมุดเป็นเล่ม ๆ กะป้อด
เจ็ยะป้อด เป็ยะป้อด หรือ หะป้อด
กว่า มีใช้แต่ในปัจจุบัน กู ขเบ็ด
ชเบ็ด พเบ็ด

๓. ดินอย่างปลาถูกทุบ เช่น
กัะเต็ยะป้อด กะป้อด เจ็ยะป้อด
หะป้อด กว่า มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ทบัว (เต็ยะบัว) รัง เต็ยะบัวเกยะเจม
รังนก

ทเปล (เต็ยะเปล) แทร บัจ. หมายถึงว่า
ปูนกินกับหมาก เช่นเดียวกับ เกยะเปล
กู กเปล

ทพ (เต็ยะเป็ยะ) พบ เต็ยะเป็ยะเซอ
พบเห็น

ทพตุ (เต็ยะโป้ด) กระทบ เต็ยะโป้ด-
เต็ยะห๊ะ กระทบถูก

ทพอ (เต็ยะโป๊ะ) หนอกตรงเปลี่ยว้ว
ควาย เรียก เต็ยะโป๊ะเก็ลย หรือ
เต็ยะโป๊ะเป็รียง โปะ กว่า กู พอ

ทพาน (เต็ยะบ้าน) ๑. ทิด บิด อย่าง

บิดประกาศ ทิดเทียนราวเรียก เต็ยะ-
บ้านปะนายน เต็ยะบ้านจ๊กเถา บิด
ประกาศ บิดกระถาษ เร็ยะบ้าน กว่า
กู ฆพาน

๒. ถนนใหญ่ ชะบ้าน หรือ
เร็ยะบ้าน กว่า กู ฆพาน

ทเพง (เต็ยะบ้าง) โคน้อย่างโคนต้นไม้

ทเพตุ (เต็ยะเป็ด) ๑. โยนทิ้ง

๒. พายุ โต๊ะเต็ยะเป็ด พายุใหญ่

ทเพิน (เต็ยะเป็น) ๑. ตะโพน ทะเป็น
กว่า กู อเพิน

๒. ทำให้แน่น หรือ แน่นแพ้น
มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่น เต็ยะเป็นแจก
ผูกเชือกให้แน่น เต็ยะเป็นอะเร่ ช้ำ
พุดให้แน่นแพ้น

ทมก (เต็ยะแม็ก) ล้อ เข้าหยอก กะแม็ก
กว่า กู ขมก

ทมงกเวิน (เต็ยะแม็งกะรอน) เครื่อง
กรองน้ำ

ทมงกหาก (เต็ยะแม็งค้ายอ) รุ่งกินน้ำ
ทะแม็งค้ายอ กว่า

ทมง (เต็ยะแม็ง) ๑. ชื้อ ใช้ เต็ยะ-
แม็งฮ้อย ชื้อบ้าน กะแม็ง กว่า กู
ขมง

๒. เบ็ดราว กะแม็ง กว่า กู
ขมง

ทมา (เตยะเมย) เหตุ เตยะเมยนี้
 เพราะว่า
 ทมาตุ (เตยะมาตุ) ช่าง มีช่างทอง ช่าง
 เหล็ก เป็นต้น (ช่างไม้ใช้ไม่ได้)
 ทมานุทัก (เตยะมานเตยะร็อก) กลัว
 ทมุง (เตยะเม็ง) ๑. ผู้รับ ที่รับไว้
 เตยะเม็งตระวาง ธรณีประตู ที่รับ
 ประตูไว้ เตยะเม็งด้าน ผู้รับทาน
 ๒. สัญญา การตกลง เตยะเม็ง-
 ซักชอย การยืนยันของพยาน
 ทมุงทเลง (เตยะเม็งเตยะเลียง) ลูกในท้อง
 คนมีท้อง เกยะเม็งเกยะเลียง ก็ว่า
 คุ มุงกุลเลง
 ทมุงทมาตุ (เตยะเม็งเตยะมาตุ) สุปของ
 ช่าง อาจเป็นช่างเหล็ก ช่างทอง ช่าง
 เงิน เตยะเม็งทนาม สุปหนึ่ง
 ทมิง (เตยะโมง) ที่ ที่พัก เตยะโมง-
 เกยะเตยจ ทินอน เครื่องนอน เตยะ-
 โมงเกืออะอับเตยะโต้ม ตำแหน่งหน้าที่
 เปยะโมง ก็ว่า คุ ทมิง
 ทมยัก (เตมโยก) ชุ่มไม้ ใช้ เตมโยกช
 ทมยั้ง (เตมาย่าง) ๑. สีแดง สีน้าตาล
 ๒. เป็น ๆ มีชีวิต ก็เตมาย่าง
 ปลาเป็น ๆ
 ทมยอหุ (เตมยอหุ) ลึก
 ทมรอก (เตมเราะ) ชื่อนกชนิดหนึ่ง มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน

ทมราด (เตมราด) แรง ใช้กับลม จุยา-
 เมื่... กองเตยะราด ลมพายุพัดแรง
 ทมริจ (เตมเรียน) พิวร้อง
 ทมริบ (เตมริบ) กะพริบ เตมริบไม้ด
 กะพริบตา
 ทมรุ (เตมรุ) เสียง
 ทมเรย (เตมเรย) กลัวตัวสั้น ขนลุกเกรียว
 ทมเริม (เตมเริม) ๑. ที่ลุ่มน้ำเฉะ ๆ
 หุบเขาที่ลุ่ม ๆ
 ๒. ประชุมกัน รวมกันอยู่ ความ
 นี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน ใช้ว่า เตมเริม-
 เญยะเกาะ ประชุมกัน
 ทมเรอหุ (เตมเรอหุ) โหดร้าย ทารุณ
 รุนแรง
 ทมล (เตมเลยะ) ปล้น ผู้ปล้น ใจผู้ร้าย
 ทมล (เตมล) ๑. มันคง ถาวร เตม-
 ลีกาละ เสมอไป
 ๒. จะต้อง เตมลเตยะตัก
 จะต้องได้รับความทุกข์
 ทมล (เตมล) มีค เตมลไม้ด ทาบอด
 คนทาบอด
 ทโหมก (เตยะโหมก) หมวก คะโม้ก
 หรือ หะโม้ก ก็ว่า
 ทยหุ (เตยะโยหุ) มีชื่อเสียง เลื่องลือ
 เตยะโยหุหักมราว เลื่องลือ เตยะ-
 โยะหุเตาะหุ มีชื่อเสียง เป็นที่รำลือ

ทอาก (เตยะย้ายอ) ทันรักเหลือง
 ทเยห (เตยะเยะห์) ร้องเพลง
 ทเยิง (เตยะย้าง) เสา เตยะย้างโซบ

เสาศาลา ชื่อต้นปาล์มสำหรับประดับ
 มีขนาดเล็ก เตยะย้างกะรอง เสาศี-
 เรือน อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของ
 บ้าน เนื้อเสานี้ตรงชื่อวางเครื่อง
 กะบักตะโลก คือ เครื่องทรงของผี
 เรือนประจำตระกูล มีแหวนพลอยแดง
 คาบ ผ้านุ่งผู้ชายที่เรียก เกลียุจกะโลก
 และโทนสำหรับตีเวลาเข้าทรง ลูกชาย
 คนโตจะต้องเป็นคนเก็บรักษาไว้ ถ้า
 ลูกชายไม่มี มีแต่ผู้หญิง ก็เป็นอันสิ้นสุด
 ไม่เช่นนั้นถ้าพี่ชายตาย น้องชายคน
 รองจะต้องดูแลรักษาต่อไป ถ้าเมื่อไร
 ครอบครัวยุอยู่ไม่เป็นสุข ทำมาหากิน
 ไม่ค่อยเจริญ แสดงว่าผีอยู่ไม่ดี คนจึง
 อยู่ไม่ดีไปด้วย จำต้องจัดให้มีการรำผี
 ซึ่งจะสร้างปะรำที่เรียก กะนา และทำ
 พิธีในปะรำนั้น เตยะย้างอะเตะห์
 เสาหลัก เสาประธานของบ้านอย่างเสา
 เอก เตยะย้างเยย เสากระโคง
 เตยะย้างเจยะโน้ เสาหงส์

ทเยิน (เตยะเยิน) แบนไปที่ละมาก ๆ
 เตยะเยินเจยะ กอบโกยกิน เตยะ-
 เยินนา กอบโกยเอาไป เตยะเยินแน่น

กอบโกยเอามา เตยะเยินปะค้ำก

บรรทกเพียบแปล้

ทเยิม (เตยะเยิม) ๑. เอาใสมือกะหน้าหนัก
 หยงคู้

๒. กวักแกว่ง เตยะเยิมโตนค๊ะ
 แกว่งไม้เท้า เตยะเยิมคักเกยะ

กวักแกว่งพระขรรค์

ทเยอ (เตยะโยะ) มีชื่อเสียง

ทเยยธู (เตยะเยยธู) (ป. ทยธุม)

ความเมตตากรุณา

ทรุก (เตยะแร็ก) รีบ เตยะแร็กอา-
 เตยะแร็กเกลิง รีบไปรีบมา

ทรห (เตยะโร๊ะห์) เดียวไก่ เรียก
 เตยะโร๊ะห์จายุน กะเร๊ะห์จายุน
 หรือ เกยะโร๊ะห์จายุน ก็ว่า ดู ขรห-
 จ้าง หรือ ครหุจาง

ทรา (เตยะเรย) หลอดค้าย เตยะเรยโต
 เอาค้ายพันหลอด

ทราต (เตยะเรยต) แดกกระจักกระจาย
 แดกพังทำลาย มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ทรา (เตยะเรยม) ยิ่งฉางกลาง เตยะ-
 เรยมปอน กลัง เรยะเรยม ก็ว่า ดู

ธรา

ทริง (เตยะเรยุน) กรัน ๆ เสียงฟ้าร้อง
 หรือเสียงก้อง

ทริบกุน (เตยะริบกุน้อย) ชื่อของบ้าน

- บัจ. น่าจะหมายถึงความเร็วของลูกหนูที่
ใช้จุดไฟเผาศพพระสงฆ์
- ท^๕ (เตยะรี) คุ่มดินขนาดใหญ่ เตยะ-
รีค้ายจ คุ่มน้ำ (มักใช้บ่มกล้วยหรือใส่
ข้าวปลุก) เขยะรี กัว่า กู ธรี
- ท^๕เรก (เตยะเร็ก) ส่วน ชัก เช่น มัว-
เตยะเว็ช ส่วนหนึ่ง ชักหนึ่ง กะฉ็ชก
กัว่า กู กเรก
- ท^๕เรบ (เตยะเรียบ) ทำให้อึ่ง อึ่งไปอย่าง
เล่นว้าว หรือซิ่งของอึ่งเอาของหนีไป
ด้วย
- ท^๕รว (เตยะรว) สาวชักขึ้นลงได้
- ท^๕ริง (เตยะริง) ๑. กรีบหลังของปลา
เขยะริง กัว่า กู ธรัง
๒. ยอด เช่น เตยงริงกะโม
ยอดเขา บัจ. ใช้ ยอด กะนต มากกว่า
กะนตเต้อ ยอดเขา
- ท^๕เร็ก (เตยะร่าก) สั้น เขย่า เขยะร่าก
กัว่า กู ธรเร็ก
- ท^๕เรม (เตยะเรม) ๑. รวม เตยะเรม-
โกมเก้า รวมพร้อมกัน เตยะเรมโฮ
รวมฟังธรรม เตยะเรมฮาม รวมฟัง
ธรรม กล่าวธรรม เตยะเรมฮามโฮ
กัว่า เขยะเรม กัว่า กู ธรเรม
๒. พุ่มไม้ เตมเรม กัว่า
- ท^๕เรอห (เตยะเร่อห) ๑. (ป. ครหติ)

- คำหนี กิเตียน ถูกนินทา
๒. ผลักไป เตยะเร่อหโปลัด
ผลักลงไป เตยะเร่อหเปยะกอบ
ผลักพลิกคว่ำลงไป
- ท^๕รหตุ (เตยะฮัต) กำลังวังชา เตยะ-
ฮัตอะโจม หรือ เกุระฮัตอะโจม
กัว่า กู ทุรหตุ
- ท^๕ล (เตยะเลเย) นาม เกยะเลเย
เจยะเลเย เขยะเลเย กัว่า กู กล
ชด ชด
- ท^๕ลน (เตยะโล่น) ๑. จ้อง บัจ. หมายถึง
ทำตาเหลือกตาพอง ตาลน ใช้
เตยะโล่นโมด
๒. ผลทับทิม
- ท^๕ลว (เตยะโล่) ๑. สวมหมวก เรียก
เตยะโล่เตยะโมก
๒. กางร่ม เรียก เตยะโล่ดาง
- ท^๕ลาง (เตยะล่ายน) ๑. โขงโลงวิดน้ำ
ใช้สานเอาก็ได้ ชุดเอาก็ได้ ใช้ไม้
มะม่วงหรือทองหลางโดยมาก
๒. ขนาด หรือ แกรง ใช้วิดน้ำ
สานด้วยตอก
๓. พานแว่นฟ้า (ศัพทวรรณคดี
หรือราชาศัพท์)
๔. ที่ตั้งที่บูชา
- ท^๕लय (เตยะล่าย) เอน เขยะล่าย กัว่า

๑. ทุ ธลาย
 หลง (เตยะเล่ยน) ทาม เชยะเล่ยน
 กัว่า ค ธิล่ง
 หลินหลาย (เตยะลันเตยะลาย) คบกกัน
 เป็นเพื่อนสนิท
 หลุ (เตยะลู่) ความมิด เตยะลู่เมยะ-
 คีอคะต้อด ความมิดทึบ เตยะลู่โมัด
 คาบอด ตาเสีย เล่นกล (แบบกำบัง)
 หลุง (เตยะเล่ง) ๑. ปลาไหล
 ๒. ชิ่ง เตยะเล่งเจก ชิ่งเชือก
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 หลู่, หลื่อ, หลิม (เตยะลุ่ม, เตยะโล่ม)
 คอกมะลิชนิดหนึ่ง บัจ. เรียก กาว-
 เมยะเลื่อ ส่วน เตยะลุ่ม เป็นต้นไม้
 กล้ายต้นช้า ใช้ผ้าต้นทำเชือก
 หลู (เตยะลู่) ๑. ไสไป
 ๒. เอาพื้นมาชนไฟ ใช้ เตยะ-
 ลู่กะโมัด มีใช้แต่ในปัจจุบัน เชยะลู่
 กัว่า
 หลง (เตยะเล่ง) ๑. ไม้คาน แอก
 ๒. คนหาบ ลูกหาบ ใช้ โคน-
 เตยะเล่ง ก็มี เตยะเล่งโอะส คน
 หาบพื้น เตยะเล่งกะโมัด คนคักหญ้า
 หลอง (เตยะโล่ง) ไม้สอยผลไม้
 หลอน (เตยะโล่น) ลอด เตยะโล่น-
 อะโมอ้อย ลอดได้ดูน โก่ลัน กัว่า
 หลอม (เตยะโล่ม) ๑. ทุ หลู่

๒. นำข้าวต้ม บัจ. หมายถึง
 ข้าวต้มผัด
 หลือ (เตยะเลื่อ) สอน สั่งสอน
 เตยะเลื่อเปยะโค่นกัว่าสั่งสอนศิษย์
 หลือ, หลือหุ (เตยะโล๊ะ) แกว่ง
 ยัก ไปโน่นมานี่ บัจ. หมายถึง โยนทิ้ง
 ลงอย่างโยนของหนัก ๆ ที่แบกมา สะ-
 บัดทิ้งแล้ว หนีไป
 หลือหุเหย (เตยะโล๊ะเหย) หนีไป
 ไม่รู้ทิศทาง
 หละ (เตยะเลยะห์) ปล่อย มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
 หละติ (เตยะเลยะห์ต้อย) พันที่ราบ
 หลือก (เตยะล่ำก) สัน ไหว เตยะล่ำก
 เตยะล่าย กัว่า บัจ. หมายถึง กัดให้
 จมื่น่า ใช้ เตยะล่ำกค้ำยจ
 หลือกเกตอ (เตยะล่ำกกะตอ) ลูกช่นจาก
 นอนเป็นนัง
 หลือกกลาง (เตยะล่ำกเตยะล่ายน) การกตชี่
 หลือกหลาย (เตยะล่ำกเตยะล่าย) กระจ
 ลอกอย่างน้ำหรือโคลงอย่างเรือ
 หลิ่งปมว (เตยะล่ำงปะมอ) ผักฝ่นภาวนา
 สมาริให้มากขึ้น
 หลิม (เตยะเลิม) ๑. เอาผ้าคลุมหัว
 กันแดด หรือคลุมโปงเวลานอน
 ๒. ครมอย่างฟ้าเวสามี่เมฆฝน ใช้

๓. ทั่วเหี้ย มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ทว (ได้) ๑. ปัด โต้ตรง ปัดประตู
 ๒. ขวาง อย่างขวางทาง ใช้
 โต้แก่โต๊ะกระว
 ๓. กลาง อย่างกลางทาง ใช้
 โต้กระว มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ทวาน (เตยะวาน) เป็นจุด ๆ ใช้ เอยจรูย-
 เตยะวาน จุดขแมงวัน เตยะวาน-
 อะปร็อก ก็เรียก บัจ. เตยะวาน
 หมายถึง ยาใช้พอกแก้ปวดเจ็บอย่าง
 เป็นฝี ใช้หน่อกล้วยมาตำพอกใส่ไฟ
 กล้วย
 ทวิง (เตยะเวียน) ความเป็นห่วง ทุกข์
 ร้อน
 ทวย (เตยะววย) แกว่ง อย่างแกว่งแปล
 แกว่งชิงช้า
 ทเวิง (เตยะว่าง) ที่ยื่นกราน มั่นคง บัจ.
 หมายถึง บริเวณที่ล้อมรอบด้วยค้ำ
 สายสัญญาณ ไร้อยู่ข้างสารหรือทราย
 เป็นต้น เพื่อกันแดดรพภุคมีปีศาจ
 เรียก อะชะหีเตยะว่าง
 ทสม (เตยะชะมะ) (ป. ทสม) ที่สืบ
 ทสมุ (เตยะชะมุ) รากทั้งสืบ เป็นคำใช้
 ในเรื่องยา บัจ. ไม่มีที่ใช้
 ทสาย (เตยะชาย) ชายกรุย ชายหรือขอบ
 เสื้อผ้า

ทสิงเข็ง (เตยะเขียงอ้าง) ชื่อใส่เท้า ขา
 สอดไปหว่างกลางเสาสองต้น
 ทเล่ปมว (เตยะชะปะโม) ชักชวน
 ทเล็ก (เตยะซัก) แมลงมีพิษชนิดหนึ่ง
 บัจ. หมายถึง วกเบ็ดคอนได้ปลา
 ทเลิง (เตยะซ่าง) แย่ง ชิง
 ทเสอหุเจหุ (เตยะชะหะหะ) กล้อยลง
 โถ่งเกยะเต่าเมยะเตยะชะหะหะ-
 อากุระชะมนนแกกช้อดกอม เหมือน
 พระจันทร์ส่องแสงไปในหมอก
 ทหุก (เตยะเฮ็ก) โกรธ โมโห
 ทเบิกมตุ (เตยะบือยงโม้ด) หลับตา
 ทอาบ (เตยะอ้อบ) หาวหวอด
 ทอหุ (เตยะอะหุ) กระแอมไอ หรือร้อง
 ชี้ ๆ อย่างม้า
 ทอนุ (เตยะอนุ) สูงขึ้นอย่างภูเขา
 ทเอิน (เตยะอ้อน) เลียน เอียน หมั่นใส่
 เตยะอ้อนเจยะเรยะ นำหมั่นใส่
 ทเอออ (เตยะเอ้อะ) เรอ
 ทอ (เตยะอู) ทำเสียงอึกทึกทักอย่าง
 ที่มีคนมาก ๆ เตยะอูตอมญอ ก็ว่า
 ทาก (เตยะอ) แยกจากกัน ไม่เข้าหากัน
 อย่างเขาควาย อย่างที่เรียกควายเขาตาก
 บัจ. หมายถึง ตบ ต้ายอตัว ตบมือ
 ต้ายอเกยะมิด ตบยุง ต้ายอเม็ก
 ตบหน้า

หาญ (ต้ายุน) เหยียด กางออกอย่างแขน
 หรือบีบกันจนเวลาจะบิน
หาญ (ต้าน) ทานหนังสือ พิสูจน์อักษร
หาตุ (ตาด) ที่ เช่น ชะลวยตัดตะรอย
 ทองแดงตีให้แผ่บาง ตบอย่างตบของ
 ตบมือ ใช้ ตัดเกยะมัด หรือ หะมัด
 ตัดตัว (คำที่กลายมา คือ ทุมต
 (เคยะมัด) ช่างอย่างช่างทองช่างเหล็ก
 เรียก เคยะมัดทอง เคยะมัดประชัว)
ทาน (เคยะเนยะ) (ป. ทาน) ทาน
 ๒. มีโชค เป็นผลจากการให้ทาน
ทาน (ต้าน) (ป. ทาน) ทาน การให้
 กอด้านเล่มเข็ม ให้ชีวิตเป็นทาน
 ๒. ต้าน ต้านทาน ต้านเล่มเข็ม
 ต้านทานหรือป้องกันให้พ้นอันตราย
ทาม (เคยะเมยะ) (ป. ทาม) สายทาม
ทาย (ต้าย) ไล่ไล่เงิน
ทายก (เคยะเยยะกะ) (ป. ทายิก) ทายก
ทาส (เคยะชะ) (ป. ทาส) ทาส เคยะชอย
 ทาสี
ทิ (ตี) ถูก ถูกเนื้อต้องตัว ตีเตะห์ กัว่า
ทิมนิกาย (ตีเมยะนิกาย) (ป. ทิมนิกาโย)
 ทิมนิกาย
ทิง (เคียุน) ๑. เสียงบึงอย่างเสียงปืน
 ๒. ทาพราพร่าว งงงวย ใช้ว่า
 เคียุนแตง เคียุนเคยะ กัว่า เคียุน-

เปยะโยม ทาพรา มองตะลิ่ง
ทิงจู (ตีทะ) (ป. ทิงจู) ช่วงที่ตาแลเห็น
ทิงจู (ตีท) (ป. ทิงจู) ความเห็น ลัทธิ
ทิดถิ (ตีท) ทิดถิ วันทางจันทร์คติ
ทิงกรง (ดินแกกรัง) กุบหลังข้าง ช้างใน
 ภาษาวรรณคดี
ทิป (ตีบ) (ป. ทิพพ) ทิพย์
ทิปตาย (ตีบต้าย) ๑. กู้นเคย สงสาร
 ๒. อิงแอบ
ที (ตี) ๑. ท้อน อย่างท้อนสัตว์เข้าคอก
 ตีไปตีบ ท้อนเข้า ตีพะก้อด ทวาด
 ไล่ไปให้กลัว จะได้ไปเสีย
 ๒. กระแสน้ำ ตีตอน น้ำชน
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ทุกข (เต็กคะ) (ป. ทุกข) ทุกข์ เต็ก-
 คะจะรียัด ทุกกรกิริยา เต็กคะจารอย
 ก็ใช้
ทุง (เค็ง) ๑. ทน อยู่ยง เช่น เค็งไกล
 ทนหิว ทนอด ทนอยาก เค็งตัว
 ทนมือหรือรับมือเมื่อถูกทำ เค็งทาง-
 ด้ายจ ทนอยากน้ำ เค็งเลยะออขุน
 ทนอด ทนอยาก อดทน
 ๒. รับ เค็งเกิด รับเอา เค็ง-
 เกลิ่ง ท้อนรับ เค็งเจยะ รับประทาน
 อาหาร เค็งเจยะกา รับใช้ เค็งตะ-

เต็ง ออกไปก่อนรับ เต็งปายุน รับ
ปาก ยอมตกลง เต็งอาเริ่ม ก็ใช้
เต็งเปยะกิน รับประกัน เต็งเลยะ-
ย่าง รับรอง เต็งเจยะเม็ก หรือ
เต็งชะเม็ก ให้เข้าเผ่าหน้าที่นั่ง (เวลา
ว่าราชการ) เต็งเยยะมู ได้รับชื่อ
มีชื่อว่า เต็งไว้น อ่อนวอนขออนุญาต
ได้รับอนุญาต เต็งซกชอย รับเป็น
พยาน เต็งฟาว สาบาน

๓. ส่ง ยืนให้ ไขว้ว่า เต็งกอ

๔. อยู่ยงคงกะพัน โกร๋บเต็ง

ของคลัง

ทุงตฤคฉิบ (เต็งตฤคระบิบ) ตีตรา

ทุงพเพอ (เต็งเปยะเปอ) แสดงให้เขาดู

ทุงเลง (เต็งเลียง) ภาชนะคล้ายถาด ทำ
ด้วยไม้ซุดหนา ขอบในข้วนสวยงาม
ลงรักหรือทาชาดเป็นสีแดง ไขใส่ของ
เช่นอาหาร เต็งแล่ง (เขียน ทุงลง)
ก็ว่า

ทุงเวตุ (ตุ้จระรอด) ทุงริต

ทุงโท (ตุ้ตเต้ว) พุคนินทา ชวนวิวาท

ทุงเทิม (ตุ้ตเต้ม) ตัดต่อกันลับ ๆ ตู้ต ๆ
เต็ม ๆ อย่างลับ ๆ ตู้ตเต้มฮามโมง
พูดกันอยู่อย่างลับ ๆ

ทุงติย (ตุ้ตติยะ) (ป. ทุงติย) ที่สอง

ทุงตุรภิ (ตุ้ตตุระพิ) (ป. ทุนทุภิ) กลอง

ขนาดใหญ่

ทุน (ตุ้น) ๑. ไม้ไผ่ ตู้นกระร่าบ กับ
ปั้งปลา ไม้กับปลา ตู้นกระร่าบเพยะ
ไม้รองศพ ทำด้วยไม้ไผ่เป็นซี่ ๆ ใส่
วางลงไปในโลงศพที่กันเปิดตามธรรม-
เนียม หญิงชายมีจำนวนซี่ต่างกัน ตู้น-
เจยะนุเพยะ ก็เรียก ตู้นกระเรือก
ไม้ไผ่ที่ผ่าเป็นซี่ ๆ ตู้นกระลอย หรือ
ตะลอย ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ตู้นตะลอย-
ตะบางต่าง ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง ตู้นชู
ไม้ถ่อทำด้วยไม้ไผ่ ตู้นเจยะเจยะ
หรือ เจยะเจยะ ไม้ไผ่หนาม

๒. พายเรือ ไข ตู้นเกตุ้ง ตู้น-
วอยุน พายเรือเล่น พายเรือแข่งเวลา
มืงงาน

ทุงพิกิบอนตรกป (ตูปพิกิบะอ้อนตะระก้อบ)
ทุงพิกิบช้ยในอันตรกป

ทุงภาเสิต (ตูปเพือช้อด) (ป. ทุงาสีโต)
ทุงาษิต ที่พูดชั่ว

ทุง (ตุ้ย) เป็นหมัน ไม่มีความรู้สึกทางเพศ
ผู้ชายผู้หญิงที่ไม่ได้แต่งงาน เมียชะ-
นะห์ตุ้ย คนที่เป็นหมันไม่มีความรู้สึก
ทางเพศ กระเทย

ทุง (ตุ้ห้) (ป. โทโส) โทษ

ทุงสึ, ทุงสิ (ตุ้ตช้อย, ตุ้ห้ช้อย) (ป.
ทุงสึโส) ทุงสิ

ทุด (ตุ้ะ) (ป. ทูโ) ทุด
ทูเรน (ตุเรน) ทูเรียน
เทก (ต้อยง) ขาด ไม่เต็มจำนวน อย่าง
 ไม่เต็มบาท กล้ายคนสติไม่กัหรือปัญญา
 อ่อน ต้อยงจะต้อยง ขาดเหลือ
เทง (ต้อยน) ๑. ซา อย่างเหน็บซา
 หรือ เหน็บกินเท้า
 ๒. งงวย ต้อยนเปยะโยม หรือ
 ต้อยนเล็ยะเง็ง งง ตะลึง ต้อยนหูลาง
 งงงัน
เทญ (เต้น) แท่น เต้นชะวาน แท่นที่
 บรรทม
เทญกนบ (เต้นกะน็อบ) มีอาการตาพร่า
 หรืออาการซาตามตัว
เทบ (เต้ม) เก็บ เต้มโล่ เก็บไว้ เต้ม-
 แร่ง, เต้มชะน็อบ, เต้มเกราะทะกัว
 เก็บชู้ไว้ มีชู้ เต้มเป็ระยะปลอง-
 เป็ระยะกัว หมึงมีชู้
เทม, เท (เต้ม) ควง ลักษณะนามสำหรับไฟ
 เต้เจิวมั่วเต้ม ไฟควงหนึ่ง เต้มชะ-
 ดาว ตะเกียง
เทยยธ (เต้ยยะโ) (ป. เทยย) เครื่อง
 ไทยธรรม หรือไทยทาน
เทว (เต้เวียะ) (ป. เทว) เทว เทวคา
 เต้เวียะดาว เทวคา เต้เวียะดาวกา-
 ละกอนนอย เทวคาแห่งกาลกัณเณี

เต้เวียะดาวกะชาวกะเนียง พรหม-
 ลีชิต เต้เวียะดาวจ้ายอชอย พระ-
 ลัษมี เทวีแห่งโชคลาภ เต้เวียะดาว-
 กัณเณี กนธรรพ เต้เวินเตีย พระอินทร์
เทวคณฑนา (เต้เวียะเกียะคณฑนา) กัณ
 ไปจนมุม
เทส (เต้ชะ) (ป. เทส) ที่ ประเทศ
 เมือง เรียะที่เต้ชะ ชนบท
เทสนา (เต้ชะนา) ๑. (ป. เทสนา)
 เทสนา การสั่งสอน
 ๒. ปลงอาบภักสำหรับพระภิกษุเมื่อ
 ฉนอาหารเช้าแล้ว
เท (เต้ะ) น้อง เต้ะโต๊ด น้องเล็ก
 น้องสุดท้อง มักใช้ เต้ะโต๊ดออด
 เต้ะเป็ระยะ น้องสาว น้องเมีย เต้ะปล้าย
 น้องชาย เต้ะชอยเกียะเนี น้องเขย
 น้องสะใภ้
เทว (เต้ว) (ป. เทว) ชีวิต ออดตัว
 หมดทำ สันชีวิต ชะโกนกอออดตัว-
 กอป็ลือดอ ให้สันชีวิต ให้ชีวิตดับ
 ชันธ
โทง, หัง (โด้ง) ๑. เต้นอย่างกั กัณ
 อย่างปลา โด้งแป๊ะเล็ยะตาง เต้น
 ไปกระโตคมาอย่างหมาเห็นเงา โด้ง-
 ชะล้ายอ ทั้งเต้นทั้งกระโตค
 ๒. คนทรง

โทษ (โต้น) ๑. บ่นคำ ว่าพัน
 ๒. แหกน หรือทวน มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
 โทษุหุ, โทษนุหุ (เดิวเป็ยะนุหุ, เดิว
 เม็ยะนุหุ) (ป. โทษนุส) โทษนุส
 โท้ (โต้ม) ล้ม โคน้อย่างคันไม้ โต้มจะห้
 ล้มลง โคนลง
 โท้ (เต้อะ) หยุค เต้อะเต็ยะดาว หยุค
 ยืนอยู่
 โทส (เตัวชะ) (ป. โทส) โทส
 โทว (โต้) กลาง ท่ามกลาง โต้กราว
 ภายหลัง โต้ตะควั ท่ามกลาง
 เทย (เตย) หนี เตยอา หนีไป เตยตายจ
 หนีออก เตยเพาะ หนีเสีย หนีเสียเถอะ
 เทยพญา (เตยเป็ยะญ็ย) ท้าวพญา
 ทะ (เตยห้) ถูก แคะต้อง ถูกต้อง ต้อง
 เตยห้ชาม เป็นหวัด เตยห้จ้อด
 ถูกใจ เตยห้พะจ้อบ พอกิบพอกี
 เตยเป็ม ถูกแบบ เตยเรยเจยไวค
 ถูกราชทัณฑ์ เตยห้เรยห้ ถูกต้อง
 เหมาะแล้ว ควรแล้ว เตยอะธาก,
 เตยอะธาก ถูกแบบแผนประเพณี
 เตยเกยชนะบจ้อด ถูกตามความ
 ปรารณา
 เท็ก (ตัก) ยาก ทุกข์ จน ตักก้อด
 ยากเข็ญ จนยาก คนทุกคชะเข็ญใจ
 ตักกร้าค จนกรอบ ตักจ้อด ทุกข์

ใจ ตักดิน จน รัชคสน ตักดินกาย-
 กะนาย ทุกข์ยาก อนาคตไม่มีที่พึ่ง
 ตักปรัาก กคชี่ นำความทุกข์มาให้
 เท็ง (ต้าง) นกยาง บัจ. หมายถึงนกกระทง
 นกยางเรียก ป้อก ต้างกะเน้า นก
 กระทงชนิดหนึ่ง ต้างเก็ยะเล็ย นก
 กคเพลิง ต้างจะมายเพ็ย หรือ ต้าง
 จะนายเป็ยะเป็ยง นกกระสา ต้าง-
 เป็ยะ หรือ ต้างมอง นกกระทง
 เท็บ (เตบ) ๑. เกยหาด เกยเลน
 ๒. มองจัจจ้อง อย่างมองสิ่งที่ไม่
 เกยเห็น บัจ. ไม่มีที่ใช่
 ๓. ตาขุ่น อย่างคนเมาเหล้า ใช้
 ไมคเตบ มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 เทิม (เตม) ค้างคิน เต็มแตก พักแรม
 ชั่วคราว เต็มเหตุยุน พักนอน นั่งนก
 เทอ, เทอว (เต้อ) ภูเขา บก เช่น
 อาเล็ยะป้ายจเต้อ ไปทางบก อา-
 เล็ยะดาวเต้อ ไปบนภูเขา
 เทอ, เทอเกอ (เต้อ, เต้อกอ) ตั้งแต่นั้น....
 ถึง จนกระทั่ง เช่น เต้อญ็ยะบา-
 โต้มะวะกะชอพระ จนกระทั่งเขาทั้ง
 สองกิตลงรอยเดียวกัน เต้อกอังวู
 นับตั้งแต่นั้น เต้ออ้อค ถึงที่สุด
 เต้ออ้อคชะอะห้ ถึงที่สุด หมดสน
 เทอหุ, เทอส (เต้อะห้, เต้อะส) ๑. ไร่

ทิม เตื่อะห์กลาง ไม่รู้ทิกเหนือทิกได้
อย่างมะกะโท ถูกอสนีบาตแล้งงไม่รู้
ทิกเหนือทิกได้ ไซ้ว่า หุแตมเตื่อะห์
กลาง

๒. (ป. ทิส) ทิก เตื่อะห์เปยะ-
ไม้ก ทิกตะวันออก เตื่อะห์ปล้อด
ทิกตะวันตก เตื่อะห์ชะโม หรือ หะโม
ทิกใต้ เตื่อะห์หะดาว ทิกเหนือ
เตื่อะห์ชะโมจยา ทิกใต้ลม เตื่อะห์-
ซัมเลิงจยา ทิกเหนือลม เตื่อะห์
กลาง ทิกทั่วไป เตื่อะห์เตื่อะห์
ทิกโน้นทิกนี้

๓. ข้าง ลักษณะนามของสิ่งที่เป็น
ส่วนในคู้ของตน เช่น เกลยมัวเตื่อะห์
วัวตัวหนึ่ง (ในคู้ของมัน)

๔. ทิ้งออกออกไป ไซ้ ต้อยเตื่อะห์
คิงนอก ความนมีไซ้แต่ในปัจจุบัน

๕. ทักทาย

เทอ (เตื่อะ) หุค (เอง) ปะเตื่อะ
ห้ามให้หุค เตื่อะกุดา หุคก่อน

เทคต (เตื่อะเก็ด) กู ทเกตุ

หัง (เตื่อะง) มองคู เตื่อะงกุดาย มองหา
เตื่อะงมัว คังคาตุ เตื่อะงหะมาน
สอบถาม ใต้สวน ใต้ถ้ำ เตื่อะง-
เตื่อะง อย่างรอบคอบ เสมอ ๆ

หุโจว, โหงว (เตื่อะง) กู พินิตคู

อย่างส่องกระจก หรือคู้ของท
ตงแสง

ทูนก (เตื่อะนง) บ่วง เตื่อะนงเตื่อะห์
คิตบ่วง เรือะนง กัว กู ชนุก

ทุนา (เตื่อะเนย) ๑. กะลา เกยะเนย
กัว กู กุณา เตื่อะเนยทะนะ กะลา
พิน กะลาซอ เรียก เตื่อะเนยไกร
เตื่อะนะห์ กัว

๒. กัน ขัดขวาง ไซ้ เตื่อะ-
เนยกรอด ตาเตื่อะเนย ห้ามปราม
เตื่อะเนยโล่ ห้ามไว้ กันไว้

ทุนาย (เตื่อะน่าย) สถานที่ ตำแหน่ง
เตื่อะน่ายเหมียน ตำแหน่งเจ้าผู้ครอง
เจ้าแผ่นดิน เตื่อะน่ายชะละห์
ตำแหน่งว่าง เตื่อะน่ายเกยะโจ๊ะ

ทินง เตื่อะน่ายเตื่อะน่าย ไม่ว่าที่
ไหน ๆ เตื่อะน่ายเมยะมิ่ง สถานที่
อยู่ เตื่อะน่ายว้าย ตำแหน่ง เตื่อะ-
น่ายอะจา ตำแหน่งครูอาจารย์ เตื่อะ-
น่ายหะเซียงกุดา มันผิดที่ ไม่
ไซ้หน้าที เตื่อะน่ายจ้าง รอยเท้า

ทูนก (เตื่อะเนยง) ม่าน กู ทนุก เกยะ-
เนยง เตื่อะเนยง หรือ เรือะเนยง
กัว กู คนุก ทนุก หรือ ชนุก

ทูนห (เตื่อะนะห์) ๑. มาตราวัดอย่าง
หนึ่ง

๒. ตัว อย่างตัวเครื่องดนตรี เช่น

เตชะนะหัทธนะ ตัวพิน **เตชะนะหัท-**
พอม ตัวกลอง บัจ. ส่วนมากใช้
เตชะเนย

๓. ภาชนะใส่หน้า อาจเป็นโอ่ง
หรือหม้อ เป็นต้น รวมเรียก **เตชะ-**
นะหัทธายจ

ทน์ (เตชะน) ๑. พี่สาวน้องสาวผู้

๒. เบาะหรือหมอน **เตชะนกะ-**
คียบ หมอน **เตชะนเตชะมัต** ทั้ง
ที่รองสำหรับที่ของช่างศิลปะ

เทจนมตุ (เตชะเนียงไม้ค) คิว

ทน์ว (เตชะน่ว) หงอน (ไก่) **น่ว** ก็เรียก
คิงช้อ **เปยะญ่นว** ที่เราเรียกพระยา
น้อย

โทจนก, ทน์ก (เตชะโนก) ๑. พังพานงู

๒. คำมกระจำคนแกง

๓. เปลือกผลไม้ ใช้ **เตชะโนก-**

ซ้อดซุ บัจ. ออกเสียง **ทะโนก**

ทนะ (เตชะเนยะห) การต่อสู้ป้องกันตัว
บัจ. ใช้หมายความว่า ชนะ หรือ เรื่อยเปื่อย
ไม่มีจุดหมาย

ทจนทาก (เตชะแมงค้ายจ) รุ่งกินหน้า

ทมาน (เตชะมาน) ลูกเขย **เกยะมาน** ก็ว่า

ทมิก, ทมิก (เตชะเมยจ) การทำชั่ว บาป
เตชะเมยจปาปะ ก็ว่า

ทมิห (เตชะมิห) การอดอาหาร **เตชะ-**
มิหอะฮาทะเบาะหังว การอดอาหาร

๗ วัน **เตชะมิหัตตอย** ที่คืนที่ได้จาก
การทหน้าบนดินให้แห้งไป

เทมบ (เตชะเมบ) ที่เก็บของ คลัง บัจ.
หมายความว่า ทุก ๆ **อาเตชะเมบเตชะ-**
เมบงัว ไปทุก ๆ วัน

ทมิง (เตชะมิง) อยู่ **เตชะมิงเกิด**
อยู่ เลือกอยู่เอา **เตชะมิงเกอะเตม-**
แต็ก ที่สำหรับปักค้ำกิ่ง

ทยาน (จย้าน) แผ่ปีกบินไป ทางแขน
ออก บัจ. หมายความว่า ทะยาน ค้วย

โทยทยา (เจยวเจยย) อัยุทธยา หมายถึง
ประเทศไทย

ทुर (เกริยะ) อ่างคิน บัจ. ออกเสียง
เตชะเรยะ **เตชะเรยะกุดอยน** อ่าง
น้ำมัน **เตชะเรยะทะมาย** หม้อคิน
เตชะเรยะทะมายเมยะเต็งค้ายจเตาะ
อ่างรองรับน้ำมัน

เทจรุ (แกร์จ) เขา (วัวควาย) ยอดเขา
เล็ก ๆ **แกร์จตะเมาะ** หรือ **เมาะ**
สมอเรือ (หินที่มีเงียงเหมือนเขาสัตว์)
หรือยอดเขาเล็ก ๆ

เทจรุพบ (แกร์จเปยะแบะ) (เขาแพะ)
ชุมเห็ดไทย ใช้เมล็ดคั่วขงต่างกาแพ
พอน้ำแล้งไฟป่ามา ไบจะร่วงหมด
หน้าฝนมากก็จะแตกใหม่

เทจรุโพก (แกร์จโป๊ก) กำไลคั้นแขน

เทจรุเอก (แกร์จเอยก) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง

- มีดอกสีเหลือง ๆ ต้นเป็นข้อ ๆ อย่าง
 ขาไก่ มักใช้ทำยาแก้ร้อนใน มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน
- ทรบ, กรบ (โก๋รับ)** ๑. (ส. ทรวุย) ทรัพย์
โก๋รับกะซ้อบ ข้าวของทรัพย์สิน
โก๋รับเจียะเก้า คำสุภาพ เรียกอวยวะ
 เพศชาย บัจ. ไม่มีที่ใช้ **โก๋รับปะชา-**
เรียะเนียะ (ป. ปสาธน์) เครื่อง
 ประดับตกแต่ง **โก๋รับตอม** เงินทุน
โก๋รับเปียะจัว (ส. ทรวุย+ป. ปจุย)
 บัจจ่ายหมายถึง เงินทอง ใช้สำหรับ
 พระภิกษุสงฆ์ **โก๋รับแวง** เครื่องใช้ใน
 ครอบครั
๒. คลุม บิด (มักใช้ผ้า)
- ทรบ, กรบ (เกียะโร๋รับ)** ปลูก **เกียะ-**
โร๋รับเกียะเนียะ หรือ **เกียะโร๋รับ** ปลูก
 หมอน
- ทรพย (โก๋รับเปียะ)** (ส. ทรวุย) ทรัพย์ะ
 ทรัพย์สมบัติ
- ทรว (โก๋รับ)** ซอ **โก๋รับเนีย** ซออยู่ **โก๋รับ-**
คอยุน ซอด้วง มีใช้แต่ในปัจจุบัน
- ทรหตุ (เกียะฮัก)** กำลัง **เกียะฮักอะ-**
โอม ละครกำลัง
- ทรหตุ (โก๋รับ)** คำรามอย่างเสือ หรือ
 สัตว์ร้ายอื่น ๆ บัจ. **โก๋รับเตียะมาน**
 ก็ใช้ บัจ. หมายถึง กวนอย่างเด็กอ้อน
 กวนแม่

- ทราด (กร้าด)** ทว่าน **กร้าดเมียะ**
 ทว่านข้าวอย่างนาดำ
- ทร้า (เก๋รัม)** สะด้วยหนาม กันสัตว์ไม่
 ให้เข้ามา **เก๋รัมชอยุน** สูญเสียไป สูญ
 เปล่า บัจ. ใช้ **ชอยุนเก๋รัม**
- ทราย (กร้าย)** กวางทั่ว ๆ ไป **กร้ายเอ**
 ตัวเลี้ยงผา บัจ. หมายถึงตัวจามรี
กร้ายจุยา กวางชนิดหนึ่ง
- ทรุข (เกียะยุ่น)** เขม่า **เกียะยุ่นทะมาย**
 เขม่ากันหม้อ มินหม้อ
- ทรุน (กรุ่น)** ปลวก
- ทรอบ (เก๋รับ)** วิ่ง **เก๋รับ** ก็เรียก **ตุ** **เก๋รับ**
- โทรว, โครว (โก๋รับ)** คนครัว ครัวที่ทำ
 กับข้าว ภาษาพูดในปัจจุบันเรียก **พาว**
 ซึ่งที่จริง **พาว** คือแม่เตาไฟ ใช้อิฐ
 ๓ ก้อนทำเป็นก้อนเต้า วางบนอ่างหรือ
 ตุ่มแตกกว่าปากลง มีทรายดินอยู่ข้าง
 ล่าง เอาขี้เถ้าใส่ เจาะบางส่วนให้โหว่
 เอาฟืนชนเข้าไปได้ อีกแบบหนึ่งเอา
 หยวกกล้วยมากั้นเป็นกระบะ บางทีก็
 เป็นไม้ เอาดินใส่อัดแน่น แล้วจึงเอา
 ก้อนเต้าสามก้อนวางบนนั้นดังกล่าวแล้ว
 ใช้เชิงกรานวางบนกระบะดิน ก็มี
- โทรหจา (โก๋รับ)** คุร้าย ทำร้าย ทำผิด
 บัจ. ออกเสียง **เกื้ออะหจา**
- เทรีย (เกียะ)** ๑. ทะลิ่งงน้อยอย่างตกใจ

๒. ชั้น อย่างไ้ชั้น เรียก **จายุน**
เกฺรย
เทฺรฤ (เกฺรฺรํ) ทำเสียงมออย่างว้าว เช่น
 เริ่มชาขุนเกฺลยเมื่ยะกรํก เสียงว้าว
 อันมอ
เทฺรณ (เกฺรณ) (ส. โทฺรณ) มาตราวัก
 อย่างหนึ่ง บัจ. ใช้เป็นลักษณนามสำ-
 หรับยานานหนึ่ง ตำรับหนึ่ง ใช้ว่า
 เกฺยยะอุมวักเกฺรณ (โกฺรณ หรือ โกวัน
 กัว่า) ยา ๑ ขนาน
เทฺรห (เกฺรหะ) ทฤษฎ ประทฤษฎร้าย
 เกฺรหะปะลอน ในปัจจุบัน หมายถึง
 กลายเป็นผู้ทรยศต่อผู้มีอุปการะแก่ตน
ทฺล (เตฺยล) มั่นคง อยู่ชั้วกาลนาน บัจ.
 ออกเสียง กฺล
ทฺลฤ (เตฺยลฤ) ผ่านุงผู้ชาย บัจ. ออก
 เสียง เกฺลยฤ
ทฺลจ (เตฺยลจ) ยาว บัจ. ออกเสียง
 เกฺลยจ ส่วน เตฺยลจย หมายถึง
 หาม เช่น เตฺยลจยเพฺยะ หามศพ
ทฺลย (เตฺยลย) วัว บัจ. ออกเสียง
 เกฺลย ส่วน เตฺยลย หมายถึง พา
 เตฺยลยนา พาไป
ทฺลศ (เตฺยลศ) ทราบ ผืนแผ่นดิน
 คิน บัจ. ออกเสียง เกฺลยศ
ทฺวก, กฺวก (แกวัก) ๑. เพลง
 ๒. ผมจุก เรียก แกวักไซ้

๓. ผูก บ่วง เช่น แกวักของชา
 บ่วงสงสาร
 ๔. กำแพงล้อมสิ่งต่าง ๆ เช่น
 แกวักเพฺย กำแพงวัด
ทฺว (แกวัก) ๑. บุ่ม แกวักจะห่อ
 บุ่มลงไป แกวักไม้ค ตาโบ้บ่มลงไป
 ๒. แมลงวันหัวเขียว เรียก รุ่ย-
 แกวัก
ทฺวน (โกวัน) ๑. อานาจ
 ๒. กลยุทธ์ เกิดโกวันตะมอย
 เอกกลยุทธ์แบบใหม่
 ๓. ขนาน เช่น เกฺยยะอุมวักโกวัน
 ยา ๑ ขนาน คุ กฺวน
ทฺวว (เตฺยว) (เตฺยเว) ขวางทาง
 บัจ. หมายถึง กอบโกย คัวย
ทฺว, **ทฺว** (โกวระ) ๑. สัมผัส แตะต้อง
 ถูกเนื้อต้องตัว โกวระเตฺยหะ ก็ใช้
 ๒. พนันกัน โกวระโล่ง หรือ
 โล่ง ก็ใช้
ทฺว (เกวีย) ๑. (ป. ปวัพ) ลูประหลาด
 ลูบัต เรียก เมื่ยะเกวีย
 ๒. (ป. ทวาร) ทวาร เกวียป้อย
 ไตรทวาร คือกาย วาจา ใจ เกวีย-
 ตระราว ทวารทั้งหก ได้แก่ ตา หู
 จมูก ลิ้น กาย ใจ เกวียเจ้าะหับ
 ๑๒ จักรราศี เกวียตะช้อย ทัณหา

ทวาร (ป. ทวาร + ทสิณา)
 ทวาร (กฺวฺาน) ไ้ กฺวฺานตอน ไ้ขึ้น
 (ใช้ ตอน ลำพังกไ้ เช่น ตอนนอม-
 ษ็อดเป็รย ขึ้นต้นมะพร้าว)
 ทวิภู, คฺวิภู (เกฺวยฺจ) ทะเลสาบ
 เทว (เกว) (ป. ทวิ) สอง
 ทวะ (เกฺวะหฺ) ๑. เอามือโกยขึ้น
 ๒. ถูกต้อง ปะวะเกฺวะหฺ ประ-

พฤติถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
 ทวิง (เกฺวยฺน) ทุกข์ร้อน ร้อนใจ ห้วน
 กลัว เกฺวยฺนกลัว เป็นทุกข์เพราะห้วน
 เกฺวยฺนชะงัด เป็นทุกข์ เพราะห้วน
 กลัว
 เทวิง (เตยะว่าง) อาณาเขต
 เทวอ (เกวอ) ที่ ทบ เกวอเกวาก การ
 ถูกตีหรือการตีผู้อื่น

อ

ธคา (เธยะเกย) ต้นไม้ให้ผล
 ธคาตงฺว (เธยะเกยงฺว) เทียงคิน มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน
 ธคาตฺ (เธยะกาด) เจา ไบโกรฺน เตยะ-
 กาด กัว่า ดู ทลาตฺ
 ธคิตฺ (เธยะกิต) ตัวเรือด เตยะกิต กัว่า
 ดู ทกิตฺ
 ธคิ (เธยะก) ตัวตะขาบ
 ธคฺก (เธยะเกก) งูปลา ออกเสียง อะเกก
 กิม
 ธคฺตฺ (เธยะกฺต) ต่อตามราคา
 ธเคน (เธยะเกิน) เดือนแปด เรียก
 เกยะเตาเธยะเกิน
 ธเคนสฺ (เธยะเกินชอย) รักษาศีลอุโบสถ
 เตยะเกินชอย กัว่า ดู ทเกินสฺ

ธเคอว (เธยะเกอ) ๑. ทอไม้ ใช้
 เกยะเกอชฺ เตยะเกอ กัว่า ดู ทเกอ
 ๒. ฟาดัน เตยะเกอปรุ ฟาดัน
 ครึน ๆ เตยะเกอเกยะตะปอน
 ฟ้าฟาค
 ธคฺร (เธยะเกฺรย) น้ำตาลทราย เตยะ-
 เกฺรยกะนอย น้ำตาลต้นจาก เตยะ-
 เกฺรย (กะ) บาง น้ำตาลทรายอย่าง
 ละเอียด เตยะเกฺรยตะเมาะ หรือ
 เมาะ น้ำตาลกรวด
 ธจฺก (เธยะเจก) ๑. เสียน โต๊ะเธยะ-
 เจกเธยะเตยะ เป็นเสียนหนาม เตยะ-
 เจก กัว่า ดู ทจฺก
 ๒. จุก เช่น เตยะเจกกะไม้ค
 จุกไฟ

ธนู (ธะณู) ไม้เท้า **เตชะณู** กี่ว่า
 ๑. **ธนู**
ธก (ธะเยก) ชัก ลาก **เตชะเยก**
 กี่ว่า **ธก** **เรชะเยก** ปรต้าย
 ลากออก กระชากออก **เรชะเยก** จ้าง
 รูปสระอุ อยู่ ที่ตีนลากออกไปนอกตัว
ธน (ธะไน) โหดเหี้ยม โหดร้าย
 ไม่เป็นที่ถูกใจ หรือสบบารมณ
ธบ (ธะจบ) หน้าแพรง ไร่ว่า กะ-
 ไม้ค หรือ **ชัวเรชะจบ** **เตชะจบ** กี่ว่า
ธข (ธะข) ๑. สับละเอียด **เตชะ-**
จิม หรือ **เรชะจ** กี่ว่า **ธข** กับ **ธช**
ธญ (ธะญ) ๑. สับละเอียด **เตชะจิม**
 กี่ว่า **ธข**
 ๒. บ่น ว่า อย่างพ่อแม่บ่นว่าลูก
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๓. รว **ค้ายจเรชะจ** นำหยด
 หรือร่วงจากหลังคา **กะมอยเรชะจ**
 หลังการรว **เตชะจ** กี่ว่า **ธข**
ธเข (ธะเขยง) ดอกกล้วยไม้ชนิดหอม
 บัจ. ไม่มีที่ใช้
ธขัว (ธะขัว) ช่าง ช่างไม้ **เตชะขัว**
 กี่ว่า **ธข**
ธเข็ (ธะเข็) พรมเช็ดเท้า
ธเขอ (ธะเขอ) บวมขม
ธญ (ธะญะ) เกรง ย่าเกรง เกรง

กลัว
ธญ (ธะญะ) ๑. ส่นหัว ไร่
เรชะญะ กระจาบ บัจ. หมายถึง
 กระชาก **เรชะญะ** กระจาบ จิกหัว
 ๒. สถานการณ์ไม่ดี ลำบาก
 แร้นแค้น ความนี้มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ธโย (ธะโย) ชะโงก ชะ
 เง้อคอ ไร่ **เรชะโย** เก้าะ
ธโย (ธะโย) คำราม
ธตุ (ธะตุ) แร่ง กำลัง **ไรค์** แร่งม้า
ธตุ (ธะตุ) ทบ เช่น **นำปะโต้นปุ-**
เรชะตุ ตากเบ็ง คุณอย่าบ่นว่าและทบตี
 (ลูกฉัน)
ธตุ (ธะเตง) แหลม หัวแหลม
 (แผ่นดิน)
ธเท (ธะเต) ความทุกข์ยาก
ธน (ธะเนะ) (ป. ธน) ทรัพย์
ธน (ธะแนก) ๑. เขต พรมแดน
ปะขอเรชะแนก เขตแดน พรมแดน
 ๒. บ่วงคักนก มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ๓. คล้อง เช่น **เรชะแนกเจียน**
 คล้องข้าง
ธนา (ธะเนะ) ชักขวาง
ธน (ธะเนะ) ม่าน **เกชะเนะ**
 หรือ **เตชะเนะ** กี่ว่า
ธน (ธะเนะ) ถอยหนี ละทิ้งหน้าที่
 บัจ. หมายถึง ที่นอนที่อยู่ของไก่

ธนิ (เธียนี่) ๑. (ป. ธนึ) มั่งมี
 ๒. ต้นตะแบก เรียก **ชูเธียนี่**
 ความนิยมใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ธนุ (เธียนุ) ๑. (ป. ธนุ) ราชีธนู ธนู
 ๒. ดอกบุษนาค เรียก **ปะกา-**
เธียนุ ความนิยมใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ธเนหุ (เธียนะห์) สันเท้า
ธเน็ (เธียนะ) ลูกสะบ้า **ตักวอยุน-**
เธียนะ เล่นสะบ้า
ธเน็ย (เธียนะย) (ป. ทานโว) อสุร
 ฝ่ายตรงข้ามกับเทวดา
ธพ (เธียนะเปยะ) พบกัน เพชฌัญห
เกยะ อยู่ **เธียนะเปยะ** ยาถูกกับโรค
 ปัจจุบันหมายความว่า หยากยา
ธพานุ (เธียนะบ้าน) ๑. ตึกหรือปึกอย่าง
 ปึกกระดาษตามฝา **เตียนะบ้าน** กัว่า **คู**
ทพานุ
 ๒. ถนน **ชะบ้าน** หรือ **เตียนะ-**
บ้าน กัว่า **คู ทพานุ**
ธเพ็ง (เธียนะบัง) โคนต้นไม้
ธเพินุ (เธียนะเป็น) ตะโพน **เตียนะเป็น**
 หรือ **ทะเป็น** กัว่า **คู ทเพินุ** หรือ
ธเพินุ
ธพฺร (เธียนะเป็รยะ) ตะกอน
ธพฺรึก (เธียนะเป็ร่าก) ตก อย่างผลไม้
 ดอกไม้
ธมก (เธียนะแมก) ล้อเลียน หยอกเย้า
ทะตุ้ **เธียนะแมก** หยอกเย้า

ธมจ (เธียนะแมง) ๑. ชื่อ
 ๒. กะปิ **หะรอกเธียนะแมง**
 กัว่า (คำนี้เรียกกันในเมืองไทย ที่มะ
 ละแหม่ง เรียก **หะรอกชินชา** (กะปิ
 กุ้ง))
 ๓. โป๊ะจับปลา
ธมจกรเ็น (เธียนะแมงกะรอน) หม้อกรอง
 ้
 หน้าของพระ
ธมม (ธัมเม็ยะ) ธรรมะ **ธัมเม็ยกคอน**
 ธรรมชันธ์ มี ๘๔,๐๐๐ ธรรมชันธ์
ธัมเม็ยกคอนเธียนะ กัว่า **ธัมเม็ยะกะ-**
ทัก ธรรมกลัก นักเทศน์ **ธัมเม็ยะ-**
จัก ธรรมจักร **ธัมเม็ยะเจ็ด** จริ่งแท้
ธัมเม็ยะตา ธรรมตา ธรรมชาติ
ธัมเม็ยะชังเม็ยะนี้ ธรรมสังฆนี้ ชื่อ
 พระอภิธรรม **ธัมเม็ยะกดชา** ธรรม-
 กัจฉา การชุมนุม ได้ตอบแก้กันใน
 เรื่องธรรมะ **ธัมเม็ยะซาด** ธรรม-
 ศาสตร์ **ธัมเม็ยะปาเตยะ** ธรรมบท
ธมลุก (ธมเม็ยะเล็ก) มุทะลุ **เม็ยะนิหะ-**
ทมเม็ยะเล็ก กนมุทะลุ มีใช้แต่ใน
 ปัจจุบัน
ธมา (เธียนะเม็ย) ๑. คนเลี้ยง **เลี้ยง**
เธียนะเม็ยกเก็ย คนเลี้ยงวัว **เธียนะเม็ย-**
เต๊ะ ให้เด็กกินนม **มิเธียนะเม็ย** แม่
 นม **บัวเธียนะเม็ย** พิธีเลี้ยง
 ๒. กลาน ความนิยมใช้แต่ในปัจจุบัน

เป็ยะเม็ย ก็ว่า
ธมาตุ (เธิยะมาต) ช่างโลหะ เธิยะมาต
 ประชัว ช่างเหล็ก เธิยะมาตทอ ช่าง
 ทอง
ธมเร็ญกุมราว (ธมเร็ญนกอุมราว) เสียง
 กระหิม อย่างตอนพระอารัมภบทจะเริ่ม
 เทศน์ หรือเมื่อคนตรีเริ่มเล่น
ธมริบมตุ (ธมริบไมต) กะพริบตา
 หาริบ ก็ว่า มั่วหาริบไมต กะพริบ
 ตาเดียว ประเด็ยเดียว
ธมฺจ (เธิยะเม็ง) น. สุป อย่างสุบทำทอง
 เจ็ยกเธิยะเม็ง ชักสุบ
ธมฺจทาฤ (เธิยะเม็งต้ายอ) ร่องน้ำ
ธมฺจอน (เธิยะเม็งโยน) ก็ทอผ้า
ธมเร็ค (ธมเร็ค) ทองเหลือง
ธมฺล (ธมเล็ยะ) น. โจร ก. ปล้น
 เช่น ธมเล็ยะเกล็ยงธมเล็ยะลุ่มฮอย
 โจรมาปล้นบ้าน
ธยทุ (เธิยะโยะห์) มีชื่อเสียง เธิยะ-
 โยะห์เตาะห์ เล็องลือระบือไป เธิยะ-
 โยะห์ตอมญอ ลือก๊กก้องไปไกล
ธย (เธิยะยู่) ระเบียงบ้าน จ้างเธิยะยู่
 ชายคาคตรงระเบียง
ธยีน (เธิยะเย็น) แยกไป เธิยะเย็นแน่ง
 แยกมา เธิยะเย็นแน่งเซาะ แยกข้าว
 หรือแยกต้นข้าวก็ได้ เธิยะเย็น ก็ว่า

ดู ทเข็น
ธยิม (เธิยะเย็ม) เช่นเดียวกับ เธิยะเย็ม
 ดู ทเข็ม
ธรา (เธิยะเร็ย) บัน เธิยะเร็ยโต
 บันฝ้าย บันต้าย
ธรำ (เธิยะเร็ยม) ยุ่งฉางกลาง เธิยะ-
 เร็ยม ก็ว่า ดู ทรำ บัจ. หมายถึงหนาม
 ที่สะไว้
ธรี (เธิยะรี) ตุ่มดินขนาดใหญ่ โองมอญ
 เธิยะรี ก็ว่า ดู ทรี
ธเร็ย (เธิยะเร็ย) มะไฟ
ธริง (เธิยะโร่ง) ครัวหลังของปลา
 เธิยะโร่ง ก็ว่า ดู ทริง
ธเร็ก (เธิยะร่าก) สัน เข่า เธิยะร่าก
 ก็ว่า ดู ทเร็ก
ธเร็ม (เธิยะเร็ม) รวม รวบรวม เธิยะเร็ม
 ก็ว่า ดู ทเร็ม เธิยะเร็มจะเก๊ะ
 รวมพรรคพวกซึ่งกันและกัน เธิยะเร็ม
 มั่วฮานชอมบา รวมด้วยกัน ๒ คน
ธล (เธิยะเล็ยะ) หนาม เธิยะเล็ยะ ก็ว่า
 ดู ทล
ธลาย (เธิยะล่าย) เอน อิง พิง เธิยะ-
 ล่าย ก็ว่า
ธลิ่ง (เธิยะเล็ยน) หามไป เธิยะเล็ยน
 ก็ว่า ดู ทลิ่ง
ธลฺจ (เธิยะเล็ง) ฮาวุธอันได้แก่ หอก
 ง้าว ทวน

ธลฺลฺ (เถียงเล็งต้อยต) ขึ้นท้ายในกัทอผ้า
ธลฺ (เถียงลู่) ๑. ชนไฟ ใช้ **เถียงลู่-**
ปะไม้ด

๒. หัวทิ่มไปอย่างคนเมาเดิน **เถียง-**
ลู่า เดินหัวทิ่มไป **เถียงลู่** กัว่า ตู
ทล

ธเลต (เถียงเล็ด) แน่น ชิดกัน บ้าง.
หมายความว่า หลบ ส่วน เบียดกัน ใช้
เกิด ตู กเลต หรือ กเลต

ธลฺกบวาย (เถียงล่อกบวาย) ขึ้น ๆ ลง ๆ
หลุม ๆ บ่อ ๆ ไม่ราบเรียบเสมอกัน

ธเลกเกตอว (เถียงล่ากกระทอ) ลุกขึ้น
เถียงล่ากกระทอ กัว่า

ธเลอ (เถียงเล่อ) คือ ทะลิ่งตังตัง **เถียง-**
เล่อทะนอง คือวัน ทะลิ่ง

ธเลอห (เถียงเล่อห) ยักไปย้ายมา ไป
ทางนี้ทางโน้น ไม่นั่งว่าทางไหน เช่น
เดียวกับ **เถียงโล๊ะห** บ้าง. หมายถึง
ทะลุดกลางปล้อง ใช้แก่พูด คือ ฮาม
เถียงเล่อห

ธว (โธ) ๑. ธรรมะ

๒. ตรงไป **โธโธ** ตรง ๆ **โธ-**
เวียง ตรงแค้น **โธ**กอ ตรงนั้นตรงนั้น
โธเขย ชื่อตรง ตรง ใจดีธรรม เช่น
ปรัวค้ายจกโธเขยดาวระฮ้า ฝนตก
ต้องตามฤดูกาลแล้วหรือ

๓. ใช้นำหน้าคำแสดงนามธรรม
ตรงกับ การ ความ **โธชะไม้ด** (หรือ
หะไม้ด หรือ **กะไม้ด**) สัจจริง หรือ
ความสัจจริง **โธตะลอน** ความเท็จ
โธ **ปะเต๊ะ** ความเชื่อ **โธ** **ท้อดชะ**
การสัมผัส **โธ** **เมียงเถียงนุห** ความ
เกียดกร้าน **โธ** **รับ** **รูปร่าง** **โธ** **เว** **เถียง-**
เนย ความเวทนา ความไม่สบาย
โธ **ช้อดเจียง** ความมีสัจจะ **โธ** **ชะ-**
ราม **ป้าบ** บาป **โธ** **ชาวะจ้อดชะตา**
(ป. โสว จสุตตา) ความอ่อนหวาน
อ่อนโยน สอนง่าย **โธ** **อ้อดตะ** **ปะ** ความ
กลัวบาป **โธ** **เซียงโฮม** ความเศร้าโศก

ธวาย (เถียงวาย) ชื่อเมืองทเวาย

ธว้า (เถียงเวียม) ผงาด เกะกะ เช่น
ปะ **เกลิง** **เถียงเวียม** **มิ่งอะเนาะ** อย่า
มาเกะกะอยู่ที่นี้ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ธวิจ (เถียงเวียน) ความห่วง ความกังวล
เถียงเวียน **จ้อด** ความกังวลใจ

ธวูย (เถียงวูย) ไกวอย่างไกวเปล แกว่ง
แขน **เถียงวูย** **เถียงฮูย** ทั้งไกวทั้งโยน
ตัว **เริ่ม** **ชา** **ย่น** **เถียงวูย** **เถียงฮูย** **เจียง-**
เก้า เสียงโยนตัวอย่างลึง

ธบย (เถียงบย) มีอาการเศร้า ๆ ไม่สบาย
กาย ไม่สบายใจ ไม่ร่าเริง มีใช้แต่
ในปัจจุบัน

ธเออหุ (ธเอะเอ้าะห์) พุณฺชน (เป็นกอง)
 ฟูณฺชนอย่างหนอกว้ว
ธาค (ธ่าค) (ป. ธาค) ธาคุ พระธาค
 คือ เครื่องใช้ของพระพุทธเจ้า รวมทั้ง
 สบง จีวร เครื่องบริโภคด้วย ใช้
ธาคัจฉายุจ ธาคปอน ธาคุทง ๔
 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ธาคเดิม
 ธาคไม่สมบูรณ์ ธาคเสีย ทำให้เกิดเป็น
 โรคเป็นภัย **ธาคเหอะณู** กัว่า เปยะ-
เจยะธาค ตั้งธาคใหม่ เลี่ยจเปยะ-
เจยะธาค หนังสือว่าด้วยการตั้งธาค
อะจาธาค หมอรักษาทางธาค ผู้ที่ดู
 พระธาคว่าแท้หรือไม่ **ธาคไซกเตยะ-**
จาม พระศกแปดเส้นของพระพุทธเจ้า
ธาคไซกเลี่ยเก็ง เจตีย์ชะเวตากอง
 เป็นที่เก็บพระเศธาค **เชยเต้าเกยะทา**
 ธาคุกถา หนังสือพรรณนาเรื่องพระธาค
ธาบ (ธียบ) กลองยาวมีหน้าเดียว **เชยบ-**
ชายน ฉาบ **เชยบพอมปายนเน็ง**
 กลองชนิดหนึ่ง หมายถึงศัพท์ว่า
 กลองปากอย่างหม้อใส่น้ำ
ธิกอ (ธีกอ) อธิกรณ์ การศักดิ์สินวินิจฉัย
 ปัญหาความยากลำบาก
ธิตาน (ธิตาน) ทัณรัง (ที่พระพุทธเจ้า
 เสด็จเข้าสู่ปรีนิพพาน) บัจ. หมายถึง
 ทัณผักหวานได้ด้วย

ธิวาน (ธิว่าน) ความป่าเถื่อน ป่าท้ว ๆ ไป
ธิวอหุ (ธิว่อะห์) (ป. ธิวิส) ชื่อพืช
 ชนิดหนึ่ง
ธุง (ธึง) เจ้าทุ่งเจ้าท่า
ธุดง (ธุดาง) (ป. ธุดงค) ธุดงคฺ ธุดาง-
 ต้อยจิวะเรยจ ถือจีวร ๓ ผืนเป็นธุดงคฺ
ธูป (ธูป) ๑. กระโปรงใส่ผลไม้ ทำด้วย
 ใบไม้ ใช้เป็นลักษณะนามด้วย เช่น
มั่วธูป **บาธูป** กระโปรง (ผลไม้) ๑
 หรือ ๒ กระโปรง
 ๒. ห่อ เช่น **ธูปชะงาว** ห่อเทียน
 ๓. รูป ใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ธียล (ธียล) (ป. ธูล) ฝุ่น
ธังสี, ธัส (ธงชอย, ธมชอย) ที่ทำลาย เสียหาย
ธึม (ธึม) ๑. โง่ ทึ่ม **ธึมบอม** โง่เขลา
 ๒. กรรม มีใช้แต่ในปัจจุบัน **งัว-**
ธึม ฟ้ากรรม
ธุนก (ธียะแนก) หลักผูกข้าง เสาตะลุง
ธนาตราบเกตุ (ธียะเนี่ยตะร่าบเกตุ) ขวาง
 หรือกั้นไว้ระหว่างสอง
ธุนาน (ธียะน่าน) ทะนาน
ธุนิมปู (ธียะนิมปาว) (=ที่นกเขาอยู่) คือ
 ทัณไม้ที่ใช้เม็คทำยา
ธุมาน (ธียะเมียน) เพราะว่าเป็น
ธุมาน (ธียะม่าน) ลูกเขย **เตยะม่าน**
เกยะม่าน **คะม่าน** ก็เรียก **กู** **ทมาน**
กมาน **ขมาน**

น

น (เนื้ะ) กระจบง เนื้ะปะระระห์
 กระจบงทักันสถานท่าง ๆ ใช้ล้างปลา
 เนื้ะปะระดอง กระจบงส่ง คือ เซียนหมาก
 เนื้ะชะนาว กระจบงสำหรับทวง บัจ.
 ใช้ เนื้ะขาว เนื้ะตอง ตะกร้าหูหัว
 น, นเกอ (เนื้ะ, เนื้ะกอ) โดย เช่น
 เนื้ะกอเป็ระห์ โดยคว่น
 นก (แน็ก) ๑. จม อย่างติดอยู่ในโคลน
 ๒. ความลึก ๓. ปะแน็ก แน็ก-
 ๔. ตอมต้อย ความลึกของดิน
 นกวบ (แน็กโวบ) อารุช
 นกุต (แน็กข้อด) ๑. (ส. นกษตร)
 นักษตร
 ๓. ปาน ที่ตัวคน มีใช้เฉพาะ
 ในปัจจุบัน
 นคร (เนื้ะเกียะเรียะ) (ป. นคร) นคร
 นเคอ (เนื้ะเก้อ) (ป. นคร) นคร มัก
 ใช้ลงท้ายชื่อ เช่น จอมปานเนื้ะเก้อ
 จัมปานทร
 นง (แน่ง) เอามา แน่งจัด เอามากล่าว
 โทษ แน่งตั้งที่ กัว่า แน่งลยุน
 ทำให้บาดเจ็บเสีหาย
 นทุ (เนื้ะคุด) ต้นประคุด
 นค (โน้ค) ๑. นวก อย่างนวกแบ่ง
 นวกพัน บัจ. นวกพัน ใช้ ป้อด

โน้คแบ็กเลียะเตีง นวกหรือบับตาม
 เส้นเอ็น

๒. ต้นรากสามสิบ

๓. เกียว

นที (เนื้ะตี) (ป. นที) นที แม่น้ำ
 นน (โน้น) ว่าง โน้นควา ตำแหน่งใหญ่
 โน้นทานของ ตำแหน่งประธาน โน้น-
 เจมเลี่ยน ตำแหน่งยาว เรือนพระปรัก์
 โน้นโกล้ง ตำแหน่ง (ภาษาวรรณคดี)
 นนทาเวิน (โน้นเตีเยเวิน) (ป. นนทวน)
 สวนพระอินทร์ ชื่อนันทวัน
 นโมว (เนื้ะเมิว) น้อมไหว้
 นร (เนื้ะเรียะ) ๑. (ป. นร) คน
 ๒. เวลาชั้วกะพริบตา ๑๐ ครั้ง
 นรก (เนื้ะแร็ก) (ป. นรก) นรก เนื้ะ-
 แร็กอะเว็จ นรกอเว็จ เนื้ะแร็ก-
 กาละสุดตะ นรกกาลสุด
 นราต (เนื้ะร่าต) กร่าครวณ เนื้ะร่าค-
 ปาวชา โอคครวณ เนื้ะร่าคเข่อตัว
 ขอความกรุณา
 นรุ (เนื้ะรุ) สัน เข่า สะบัด เช่น
 เนื้ะรุย่าต สะบัดผ้าเพื่อไม่ให้ตัวอะไร
 ติด เนื้ะรุเซาะ เข่าหรือสงฟางให้
 เม็ดข้าวหลุด
 นเรอ (เนื้ะเรื่อ) ร้องให้ ร้องทุกข์

เนี่ยะเรอะเตี้ยะมัน ร้องไม่รู้จักหยุด
จักหย่อน
นวม (เนี่ยะวะเมือะ) (ป. นวม) ที่ ๔
นา, ณา (นา) เอาไป **นาเปยะจ๊อบ**
เอาไปให้ถึง (โดยมากมักใช้ ณา)
นาก, นาก (น้ำจ, เนี่ยเกยะ) (ป. นาก)
พญานาค **น้ำจเปุ๋ย** นางนาค
นาก (น้ำจ) ตะปู เรียก **เปยะน้ำจ-
ปะจัว** ก็มี มีใช้แต่ในปัจจุบัน
นาเคอ (เนี่ยเก้อ) (ป. นคร) นคร
นาง (นายอน) ข้า หรือหิ้งทำไว้เหนือเตาไฟ
ข้างหนึ่งอาจติดกับฝา อีกข้างหนึ่ง
แขวนไว้
นาท (เนี่ยด) กะเหรียงพวกหนึ่งเรียก
กะเรียงเนี่ยด
นาท (เนี่ยด) ๑. นาฬิกาคือ ๑ ชั่วโมง
(= ๔ บาท หรือ ๒๔ นาที)
๒. เรือนนาฬิกา
นาทุ (เนี่ยตุ) ข้าวตุ
นาด (เนี่ยทะ) (ป. นาด) ผู้เป็นใหญ่ ผู้
คุมครองเป็นที่พึ่ง
นาท (เนี่ยด) (ป. นท) นท แม่น้ำ
นานา (เนี่ยเนี่ย) (ป. นานา) ต่าง ๆ
เนี่ยเนี่ยซำจ หลาย ๆ อย่าง
นาบ (เนียบ) ปังไฟ
นาม (เนี่ยเมือะ) (ป. นาม) ชื่อ คำนาม

นาม (เน็ม) (ป. นาม) ๑. นาม คู่กับ
รูป หมายถึงจิต
๒. ดวงซาคา
นำดง (เนมเห็ง) ดั่งน้ำ
นำเมริง (เนมเมือะร้าง) มิตรสหาย
ตะวีเตี้ยะว่างเนมเมือะร้างเมือะชะ
พรรคพวก ญาติมิตร
นาย (น้ำ) ๑. นาย เจ้านาย เจ้าของ
น้ำยเก็ง นายเรือ เจ้าของเรือ **น้ำย-
เตี้ยะเมือะ** นาย (เข็อก) ทาม คือผู้ขับ
วัว เจ้าของวัว นายเกวียน **น้ำยไต้บ**
แม่ทัพ **น้ำยเปยะจา** ผู้ตัดสิน ผู้พิ-
พากษา **น้ำยเปุ๋ย** ภรรยาสมิง คือ
นายผู้หญิง คุณหญิง คุณนาย **น้ำยซา**
นายหมู่ นายพวก
๒. ใช้เรียกผู้ชายที่อายุมากกว่า หรือ
เป็นที่นับถือ พระภิกษุก็ใช้ ใช้นำหน้า
ชื่อด้วย เมื่อสึกมาแล้วก็ยังเรียก **น้ำย**
(ถ้ายังไม่ได้บวชเรียก **ทะเปะ**)
นายมี (น้ำมี) ชื่อซาคาเรื่อง **เนม็ราช**
นายวาย (น้ำวาย) ที่ทาง สถานที่ **ดู
เตี้ยะน้ำย**
นารท (เนี่ยเรียดียะ) (ป. นารท) พระ
นารอท
นาลี (เนี่ยลี) มาตราตวงวัดอย่างหนึ่ง
เฮ้มนัวเนี่ยลี ข้าวหนึ่งเนี่ยลี

นาฬิกา (เนี่ยลิกา) นาฬิกา (คำไทย)
 นิก (เนี่ยจ) (ป. นิกข) น้าหนักทองเท่า
 กับ ๕ สวณณะ

นิกุขมิ (เนี่ยจคะมิ) (ป. เนกุขมุ) เนก-
 ชัมมะ การออกบวช

นิกาย (นิกาย) (ป. นิกาย) นิกาย

นิกคหิต (เนี่ยจเกยะฮิต) (ป. นิกคหิต)
 นิกคหิต อนุสวาร

นิโครท (นิกะริวเคยะ) (ส. นิโครธ)
 นิโครธ ต้นไทร

นิน (เนี่ยน) มีตโกน อัฐบริหารอย่างหนึ่ง
 เน้นเม็ยะกะห์ไซก มีตโกนผม บัจ.
 เรียก บุนไซก บุนเนี่ยน มีตเหน็บ

นิน (นิน) ผ้าชิ้น ตุ กุณิน

นิจจ (นิกเจยะ) (ป. นิจจ) นิจจะ เสมอ
 เป็นนิตย

นิจ (นิก) (ป. นิจ) นิจ ชุมทรัพย์

นิตสูรว, นิตสูว (นิตสู) (ป. นิสฺสย ส.
 นิสฺสรย) นิสฺย ที่อาศัยอยู่

นิพพาน (นิบบ้าน) (ป. นิพพาน) นิพพาน

นิมิต (นิมิต) ๑. (ป. นิมิตโต) สร้าง
 เนารมิตให้เป็นขึ้นมีขึ้น นิมิตเป็ยะ-
 ติระห์ สร้างให้มีให้เป็นขึ้นมา

๒. (ป. นิมิตถ) นิมิต ลาง เครื่อง-
 หมายถึง นิมิตชะนัว หรือ นิมิตหะนัว
 ลาง ลางสังฆรณ์

นิมิตต (นิมิตตะ) (ป. นิมิตฺต) ที่
 สร้างแล้ว นิมิตตะช้อตเตาะ มนุษย์
 สัตว์ที่สร้างขึ้น

นิมน (นิโมน) (ป. นิมนฺต) นิมนตร์
 นิยนิก (นিয়েะนิกะ) (ป. นิยนิก) ที่นำ
 ออกไปจากทุกข์

นิรนตร (นิรนตระระ) (ป. นิรนฺตร) นิรันตร

นिरาย (นิร่าย) (ป. นิรโย) นรค

นิโรธ (นิเร้วเคยะ) (ป. นิโรธ) การ
 คับทุกข์

นิลหุต (นिलะฮุต) (ป. นหุถ) บัจ. คือ
 จำนวน ๑๐ ล้าน นิละฮุตตอง กัว่า

นิเวอ (นิเวอ) (ป. นีวรรณ) นีวรรณ เครื่อง
 ขวางกัน นิเวอเม็ยะชอยุน นีวรรณ ๕

นิสฺสน (นิตชอน) (ป. นิสฺสนฺโท) ผลที่ได้
 พอนิตชอน กัว่า

นิสฺสย (นิตชะยะ) (ป. นิสฺสย) นิสฺสย
 ผู้นำ อุปัชฌาย์ นิตชัว กัว่า อะจา-
 เม็ยะกอนิตชะยะ อาจารย์ผู้บอคนิสฺสย

นิตฺเทิน (นิต้อยเคิน) (ป. นิตฺทณ) อาสนะ

นิตฺเทิน (นิตเทิน) (ป. นิกโม) นิกม ชนบท
 เขตนอกกรุงประเทศ เร็ยะหั้นเทิน
 กัว่า

นิตาน (นิตาน) (ป. นิตาน) ๑. ต้นแก้ว
 บทนำหนังสือ

๒. นิตาน เล็ยะปอนิตาน

เล่านิทาน มีใช้แต่ในปัจจุบัน
นีปาค (นีปาค) ๑. (ป. นีปาโฐ) การ
เรียน การอ่าน

๒. (ป. นีปาค) นิปาคัพท
นีลา (นีลา) (ป. นีล) นิล

นุก (เน็ก) ๑. สกัคออก เอาออก เน็ก-
กัถะห์ ได้ ให้หลุดจากทาสเป็นกัน
เน็กปะต้ายจ เอาออกอย่างเอาคนออก
จากคุก ปล่อยตัว

๒. รวบรวม เช่น เน็กปะนาน
รวบรวมทหาร หรือยกทัพกลับ

นุง (เน็ง) หม้อน้ำ เน็งเกดาะห์ แจกน-
คอกไม้ เน็งเงะระวั โฟงรคหน้าตัน ไม้
เน็งเงะระวั ตุ่มเล็ก ๆ บัจ. เรียก เน็ง-
เชะระวั เน็งทะมาเยะระวัเยะระเยะ
ภาษาชะทำด้วยดิน ได้แก่ หม้อน้ำ หม้อ-
ข้าว โอ่ง อ่าง เน็งเน็ง หม้อน้ำชนิด
หนึ่ง เน็งปะชัว หม้อเหล็ก กระทะ
เหล็ก เน็งปุระ บ้อมเล็ก ๆ บ้อมบั้น
บนกำแพงเมือง เน็งเพ็ง หม้อใส่น้ำดื่ม

นุห (นุหะห์) ๑. ยานักตุ้
๒. หอก มีใช้แต่ในปัจจุบัน

นุหสุริต (นุหะห์ซิด) นอแรด

นุ, นูเกอ (นุ, นูกอ) จาก เมื่อ แต่
นูกูกลาง เมื่อตะกั นูกูเยะเยะหะห์
เมื่อเข้า ตอนเข้า แต่เข้า นูกูเยะ-

เยะหะห์เปุระหะห์ แต่เข้ามีค นูลอ
จากไหน นูอะปะคัว จากข้างใน
นูกะแนะ จากเมื่อวาน

เนง (เนียง) เจียง เนียงกะ เจียงปลา
เนียงคะโนน เจียงเบ็ด

เนตุด (เนคตะ) (ป. เนตุด) นัยนทา

เนรติ (เนระต้อย) (ส. ไนรฤติ) ทิศหรั
ทิศตะวันตกเฉียงใต้

เนห (เนะห์) เขียว เกยะเนะห์ ก็ว่า
เนะห์จุ๊ย้าจ พระเขียวแก้ว

นัว (นัว) ๑. (ป. นโย) นัย กฎ ทำ-
นองคลองธรรม นัวกัว ก็ว่า นัวบัก-
กะระ (ป. ปกาโร) วิธีการ แบบ ลัทธ
นัวอุปะเตชะ หรือ นัวอุปะเตะห์
(ป. อุปเทส) วิธีการสั่งสอน

๒. คัง เช่น นัวกิตเตาเพก คัง
เดือนแรม

๓. หงอน นัวจายุน หงอนไก่

โนก (โนก) ๑. พังพานงู ชุ่มยักโนก
งูแผ่แม่เบี้ย แผ่พังพาน

๒. บ้าสะโก้ หรือ น้ำสะโก้ เรียก
โนกน่าย ในปัจจุบัน

โนต (โนต) เคียว เช่นเดียวกับ นต ๓.

นุว (นุวม) มี เป็น นุวมอะซอม มีโองการ
นุวมจ็อค มีแก่ใจ เต็มใจ นุวมปอน
สมภาร นุวมเยะหะหะ มีชื่อเสียง มีชื่อว่า

หุณา (หุณา) ๑. เสือล่าแพนสำหรับตาก
ข้าว **เคี้ยวกอกหุณา** เสือทั่ว ๆ ไป
๒. ถั่ว ทอด เช่น **เฮ้าหุณา**
ข้าวคั่วอย่างทำข้าวเบือ **ก๊ะหุณา** หรือ
ก๊ะกะนา ปลาทอด

หุณาญ (หุณาญ) พระขรรค์ **หุณาญไรต์**
พระแสงขรรค์ เป็นเครื่องราชกกุธภัณฑ์

หุณาญ (หุณาญ) ชะนาง ซ้อนสำหรับ
ซ้อนปลา รุปร่างอย่างสวิงแต่สานด้วย
ไม้ไผ่ บัจ. ออกเสียง **นาญน**

หุณาบหุ๊ง (หุณาบหุนอง) เข็มปักผม
ชะนาคะนอง ก๊ว บัจ. เรียก
กะเนี่ยนโซ๊ก

หุณินฉี (หะนินฉี) ดอกกุหลาบ (คำพม่า
ใช้ในมะละแหม่ง)

หุณิง (หุณียุน) สนิม

หุณิม (หุณิม) ลูกตุ้ม เหล็กบอหน้าหนัก
ใช้กับตาชั่ง

หุณี (หุณอย) หกออก อย่างน้ำหรือข้าว
เช่น **ค้ายุญหุณอย** **เบ็งหุณอย** น้ำหก
ข้าวหก

หุณุก (หุณียก) ตุ่มหูที่เป็นรูปยาวทรงกระ-
บอ บัจ. หมายถึงตุ้มหูก้าน ที่ถอด

เอามาทำหัวแหวนได้

หุณบ (หุณับ) กีบม้า **หุณับแซร์**
บัวบก (คำใช้ในมะละแหม่ง) บัจ.
ในประเทศไทย เรียก **กะต๊อบเกตุ๊ะ**

หุณว (หุณ) ทางเสือเรือ **ชะเน** ก๊ว
คู **เสนว** บัจ. หมายถึงท้ายเรือด้วย
โรบหุณ คือท้ายเรือ คือหางเสือเรือ

โหณุก (โหณุก) อาการคัน

โหณุด (โหณุด) ๑. ก่อให้เกิด
๒. ส่วนประสม ใช้เป็นลักษณะนาม
มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่น **มั่วโหณุด**
ส่วนหนึ่ง อย่างที่จะประสมทำขนม มี
ใช้แต่ในปัจจุบัน **เวอะห่มั่วโหณุด**
แบ่งส่วนหนึ่ง

โหณ (โหณ) ๑. กลอนประตุ ไม้ขัด
ประตุหน้าต่าง
๒. กฎหมาย กฎเกณฑ์ **โหณโกลัง**
ทำนองคลองธรรม

หุनाव (หุनाव) ผสม **พะनाव** ก๊ว อย่าง
เวลาทำกับข้าวผสมเครื่องแกง **หุनाव-**
เรย ผสมส่วน ปะปนกัน อย่างมีทั้ง
หญิงชายเด็กผู้ใหญ่ผสมกัน

ป

ป (ปะ) ๑. ทำ **ปะหลอ** ทำอะไร
 ทำไม **ปะเลี้ยว** พยายาม พากเพียร
 เช่น **ปะเลี้ยว** ใกล้เคียง **ปะเลี้ยว** ใกล้เคียง
เจียรวิด ความอดสาหัสของพระเจ้า-
 ราชาราช **ปะเปะร่าน** เอาเข้า
 เป็นพวก **ปะปะเน็ย** ทำการค้า
ปะเกะร่า ทำให้เป็นที่เย้ยหยัน
 เพราะทำไม่ถูก **ปะเกะชอเข็ญ** ทำ
 บุญช่วยคุณ **ปะมัวพืด** ทำเรื่องราว
ปะอะเจยะ ทำประหนึ่ง

๒. อย่า เช่น **ปะโกถน** อย่าทำ

ปก (ปัก) ๑. สาค ชัก วิด **ปักจืด-**
ค้ายง สาคน้ำอย่างเวลาสงกรานต์
ปักปา คลื่นชัก ใช้ว่า **เล็ยะเป๊ะ-**
อะเล่นปักปา ระลอกคลื่นชัก

๒. บั๊กซ์ **ปักเจยะเวียก** หรือ
ปักเพียก ข้างแรม **ปักเม็ยะโมก**
 ข้างขึ้น

ปกติ (ปักกะตอย) ปกติ **ปักกะตอย-**
เสมียนทะเลเป๊ะ สมิงทั้ง ๗ เครื่อง-
 ประกอบแห่งรัฐ

ปกกร (ปักกะระ) ประการ **ปะการะ**
 ก็ใช้ **ปักกะระตะโนะ** ๆ ประการ
 ต่าง ๆ

ปกุขาน (ปักคาน) ผ่าชนิดหนึ่งเนื้อดี
 (ศัพท์วรรณคดี)

ปกตุ (ปักกอด) สั่งสอน ศึกษาเล่าเรียน
ปักกอดกอ ก็ว่า **ปักกอดปะเก็ง**
 ผีกหัก สอนให้ชำนาญ

ปกจรุ (ปักกางวาง) ครอบครอง ปกครอง

ปกว (ปักกอ) ทำให้หัก เฉพาะของแข็ง ๆ

ปกา (ปักกา) ทำตามคำสั่ง ทำด้วยความ
 เคารพยำเกรง **เหอะปักกา** เจยเมย
 ไม่ทำไม่จดจำคำสอน **ปักกาเกยะจืด**
 ทำกาลกิริยา คือ ถึงแก่กรรม **ปักกา-**
เกยะอิม ทรงแย้มสรวล ใช้เฉพาะ
 พระพุทธเจ้า พระเจ้าแผ่นดิน **ปักกา-**
เว็ยะเม็ยะเง่อ ทำการมงคล โดยเฉพาะ
 มงคลสมรส ใช้ **ปักกาเว็ยะเม็ยะเง่อ**
 หรือ **ปักเว็ยะเม็ยะเง่อ** ก็ได้สำหรับ
 แต่งงาน

ปกาน (ปักกาน) แข่ง แข่งขัน การแข่งขัน
ปักกานตัว ต่อสู้ (ด้วยมือ) แข่งขัน
เหอะมัวญะปักกาน ไม่มีใครเปรียบ
 หรือกล้าแข่งขัน **ขันสู้**

ปกการ (ปะการะ) ดู **ปกการ**

ปกการณ (ปะการะนะ) (ป. ปกรณ) งาน
 วรรณกรรม

เปลง (ปะเก็ง) ผีกฝน **ปะเก็งตัว**

ฝักมือ **ปะเกียงปะก๊อด** ฝักฝน ฝักหัด
ปกัว (ปะกัว) ๑. คัก กับคักสะกัตด้วยอาวุธ
ปะกัวเซ่นาค สกัตคักด้วยปืน

๒. ห้อยหรือปล่อยให้ห้อยลงไป
ปะกัวจะหี่ ปล่อยลง ห้อยลง

ปโกตุ (ปะโกัด) ปลิง **ปะโกัดต้อย**
ไล่เดือน ปัจจุบันหมายถึงงูคืน ส่วน
ไล่เดือน เรียก **กัร็อยต้อย** (= ไล่คืน)

ปโก (ปะโกม) รวม **ปะโกมเตยะเริ่ม**
หรือ **เทยะเริ่ม** ประชุม ชุมนุมพร้อมกัน

ปกาว, ปุกาว (ปะกาว) ดอกไม้ **ปะกาว-**
ชาว ข้าวตอกดอกไม้ **ปะกาวเจยะ-**
โมนัน พวงมาลัย **ปะกาวเจติพอ**

ดอกจันอย่างใส่แกงเผ็ด **ปะกาวชุ-**
ดอกไม้ **ปะกาวตอจะเราะหี่** ดอกไม้
เสียบผม **ปะกาวตะเมาะ** กายาน

ปะกาวเตยะเวียง บัวขาบ **ปะกาว-**
ปะโมัด ลูกไฟ **ปะกาวโปนเทยะจี่**
(ป. พนุรุไว) ชื่อพืชชนิดหนึ่ง **ปะ-**

กาวโปัด ดอกพวา ลูกพวาคลายมังคุด
มีรสเปรี้ยวมาก เรียก **ช้อดโปัด**
ปะกาววายน กานพลู **ตุ้มหูก้าน**

ปะกาวฟา บัวสาย **ปะกาวหะเกาะ**
บัวทั่วไป **ปะกาวอุเต้าเป็รีย** ระดู
ปกัก (ปะก๊อก) มะกอกบก

ปเกิง (ปะกาง) เหนี่ยวสาย ชันสายธนู

ปะกางเจ้อปะเตียงเจ๊ก เหนี่ยวธนู
ดึงสายธนู

ปเกิม (ปะกอม) ๑. ทำ ฝึก

๒. กล่าวอย่างกล่าวทั่วไป **ปะ-**
กอมตุ๊ะหี่ ลงโทษลงทัณฑ์ **ปะกอม-**
ปะร่าบ ไล่ความ ฮาม**ปะกอมปะร่าบ**
พูดไล่ความ **ปะกอมปุร่าบ** ก็ว่า
ปะกอมเลยะโป๊บ บ้ายร้ายให้เสียชื่อ-
เสียง **ปะกอมเลยะวี่** เพียรพยายาม

๓. ระกำ (ผล) มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปเนิง (ปะคาง) ทำให้แข็ง ทำให้แน่น
ตั้ง **ปะคางจิดตะเจยะ** ตั้งใจไว้ให้มั่น
ทำให้ให้กล้า **ปะคางโล่** ตั้งไว้ **เลิม-**
อากะเฮอเริ่มแปงปะคางโล่ กู้หรือ
ทำให้เข้มแข็ง เมื่อสูญเสียไปอย่างกู้
บ้านเมือง

ปคบ (ปะโก๊บ) ๑. เทียมอย่างเทียมเกวียน
ใช้ **ปะโก๊บกัว** ความนิยมใช้แต่ในปัจจุบัน

๒. ประกอบเข้าด้วยกัน

๓. เอาข่าวสารใส่หม้อ ใช้ **ปะ-**
โก๊บหะมาย หรือ **ปะโก๊บเฮ้อจู้ดหะ-**
มาย มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปคหุด (ปะเกยะ ปัด) เป็นความกัน

ปคิน (ปะกิ้น) ประเคนของพระ เปี้ยะกิ้น
ก็ว่า **คู หุกิน**

ปคุน (ปะกุน) ทำบุญคุณ

ปเคตุ (ปะเก็ด) หมุน ทำให้หมุน

โปดก (ปะโก) รักษาเยี่ยวอย่างแพทย์
ทำให้ดีให้สวย **ปะโก๊ก** ก็ใช้ **ปะโก-**
กอก ข้ายูเจียะเก้า บ่มผิวตัวเอง

ปง (ปาง) ยก เทิน **ปางจ้าง** ยกเท้า
ปางตัว ยกมือ **ปางปะตอน** ยกขึ้น
ปางเขอ ยกมือขึ้นเหนือหัว ประณมมือ
ปางเหมียบ ฟัง

ปง๓ (ปะงัก) ย่อย **ปะงักกอนจะนะ**
ย่อยอาหาร

ปง๔ (ปะงอน) กระทบ

ปง๕ (ปะงอบ) ข้อต่อ

ปง๖ (ปะงา) ๑. ดอกจันทน์ป่า ต้นไม้
ใช้ทำเครื่องใช้

๒. ฟังงา พวงมาลัยเรือ คำนี้มี
ใช้แต่ในปัจจุบัน

ปง๗ (ปะงาน) ๑. ข้าวเม่า

๒. งาน ชาม **ปะงานหะแด**
งาน (ใช้เรียกในประเทศไทย) **ปะงาน**
กวยาน งานขนมถ้วยฟู ขนมนี้ใช้
ใส่จานแบน ๆ หนึ่ง โรยมะพร้าวขูด
ปะงานจ้างเจียน ชามดินช้าง ใน
ประเทศไทย หมายถึงชามใหญ่ ๆ ฝีมือ
หยาบ ๆ **ปะงานแล็กพัก** ถ้วยน้ำชา
ปะงานเบ็ง ชามข้าว **ปะงานพะ**
ชามแกง **ปะงานเบ็ก** ชามมีลักษณะ
คล้ายชามโคม เป็นชามที่ชาวมอญใน

สมัยอพยพมาใหม่ ๆ ไปเบิกมาใช้ได้
ทางการจัดหาให้ จึงมีใช้แต่ในเมืองไทย

ปง๘, ปง๙ (ปะงุ่) ปลูก

ปง๑๐ (ปะงาว) ตรง

ปง๑๑ (ปะงัก) กิ่งน้ำ โกง เช่น **ปะ-**
งักตัว โกงเป็นข้อคอก

ปง๑๒ (ปะเงาะ) ๑. มุ่ง กิ่งน้ำคองตาไป
คองใช้ **ปะเงาะอา**

๒. ชยัน

ปง๑๓ (ปะเงาะเคาะห์) อวดดี อวดตัว

ปง๑๔ (ปอดจอนตระระ) (ป. ปจจุนโต
+ ส. ราชฎูร) บัจจันตประเทศ
ประเทศเล็ก ๆ ที่เป็นเมืองขึ้น

ปง๑๕ (ปอดจะเวียก) (ป. ปจจเวกชน)
การพิจารณาอย่างพิจารณาอาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม ฯลฯ

ปง๑๖ (ปอดจูปลอน) (ป. ปจจูป-
ปนน) ปัจจุบัน

ปง๑๗ (ปอดเจกะ) (ป. ปจจเจก) บัจจเจก
ปอดเจกะปัด (ป. ปจจเจกพทุธ)
บัจจเจกพทุธ

ปง๑๘ (ปอดมิมะเกียะเหวียะ) (ป.
ปจจนิมกวโก) บัจจนิมภพ บัจจนิมชาติ
ชาติที่สุด

ปง๑๙ (ปะจะร้อด) กังอกรั้งใจ **ปะจะ-**
ร้อดจย้ายจ กังอกรั้งใจจะเป็นพุทธะ

ปง๒๐ (ปะจัว) (ป. ปจจย) บัจจย **ปะ-**

จัปอน บัจจัย ๔ ได้แก่ สงา จีวร
 ปั้นคะปาด บิดนทาวท เพ็ช ที่อยู่ วัด
 เกยะอุย ยา กำหน้ออกเสียง ปอดจัว ก็มี
 ปจเรอ (ปะจ๊ะเรอ) เยาะเย้ย
 ปเจิต (ปะจ้อต) เอาใจใส่
 ปเจิก (ปะช้ำก) บท ตอน
 ปเจิกโล (ปะช้ำกโล) เข้าไปใกล้
 ปโซนวมต (ปะเจ็ยะโน้โม้ต) เอามาให้
 เห็น ให้เห็นจริง
 ปญจ (ปอนจะ) ห้า ปอนจะโนนตะเร็ยจ
 (ป. ปญจนนุตริกกมม) อนันตริยกรรม
 ๕ ประการ ปอนจะมาวโหน่ก ราก
 โหญ่ทั้ง ๕ ได้แก่ บี (มะตุม) เก็วย
 แกร่งเอ็ยก เริ่มมะเน กับ ชายช้ำด
 ปอนจะมาวค็ัด รากเล็กทั้ง ๕ ได้แก่
 คะโคงกอนนะการอย (มะเช็ชชนิด
 หนึ่ง) ซอยหุละวอนกะมັก ซอย-
 หุละวอนเบ้อะ กับ โซ (เปราะ) และ
 คะโคงเจ็ยน (มะเช็ชช้ำง)
 ปญจจว ๕ (ปอนจะวอเม็ยะชอยุน) (ป.
 ปญจจวค็ัย) บัญจวค็ัย
 ปญจสิกข (ปอนจะเช็ยจคะ) (ป. ปญจ-
 สิกข) คนธรรพ
 ปญจม (ปอนจะมะ) (ป. ปญจม) ที่ ๕
 ปญนุ, ปญนุ (ปะโญ่น) ๑. แดงโม
 ๒. นำมาใกล้ ปะโญ่นปะช้ำก

ก็ใช้

๓. ชี แสดง

ปญบ (ปะญ้อบ) ๑. (ป. ปญญตติ)
 บัญญตติ ปะญ้อบตะวอ กำหนด
 ปะญ้อบตะวอหะมะมาน กำหนดไม่
 ได้ ปะญ้อบปรั๊บบ รวม รวมเข้าคัวย
 กัน ปะญ้อบโล่ บัญญตติไว้ ห้ามไว้
 ๒. อาศัยเหตุ เหตุ
 ปญา (ป้อนญา) (ป. ปญญา) บัญญา
 ป้อนญาตญาณ บัญญาญาณ ป้อน-
 ญาเล็ยะญาต ความคิดเห็น ป้อนญา-
 ชะต็อย บัญญาความรอบคอบ ป้อน-
 ญาชะกา บัญญาความสามารถ
 ปญี (ปะญอย) ทำให้เรียบ ทำให้เรียบ-
 ร้อย ปะญอยปะญอยบ ประณีประนอม
 ปญุง (ปะญึ่ง) ชี แสดง นำ ปะ-
 ญึ่งทะบ๊ะห์ ชีบอก
 ปทาก (ปะค้ำยจ) คนโท ปะค้ำยจทอ
 คนโททอง
 ปทุง (ปะเต็ง) เค็ม ปะเน็ง ก็ว่า
 ปทุน (ปะคุน) ตั้งไว้ หุงไว้ ปะคุนเบ็ง
 หุงช้ำวไว้ คุน ก็ว่า
 ปแทน (ปะเคน) จุด อย่างจุดตะเก็ยง
 เรียก ปะเคนเก็ม เคน ก็ว่า
 ปณฑุกุมว (ปอนคุกะมอ) (ป. ปณฑุกุม-
 พลลิล) บัณฑุกัมพลศิลาอาศน์ ที่นั่ง

ของพระอินทร์

ปณฺณการ (ปอนนะการะ) (ป. ปณฺณการ)
บรรณการ

ปณฺณสา, ปนฺนสา (ปอนนะชา) (ป.
ปณฺณสาลา) บรรณศาลา อารามพระ
ฤๅษี

ปณฺห (ปะเนาะห์) **ขนฺน** **ปะเนาะห์โม่น**
ขนฺนมอญคือขนฺนละมุด **ปะเนาะห์เขม**
ขนฺนไทยคือขนฺนหนัง

ปณฺจา (ปะนายฺน) **ท่ง** **เลี้ยงสัตว์ให้สัตว์**
กินหญ้า บ้าง. หมายถึง เทียน
ปะนายฺนหะกะ เทียนกับข้าวตอก
เป็นเครื่องบูชาพระ

ปณฺฆา (ปะนามะ) (ป. ปณฺฆา) บทประ-
ณาม บทขันทัน **ปะปะนามะ** แสดง
ความเคารพ

ปณฺฑิ (ปะเนี้ย) **พัต** **ปะเนี้ยกะมอ**
พัตโบก **ปะเน็ด** กัว่า **กู ปฺนิต**

ปณฺฑิโกเขิน (ปะนิตะเกวเจิน) (ป. ปณฺฑิ-
โกชน) ประณีตโภชนาหาร อาหาร
รสประณีต

ปณฺฑุ, ปณฺฑุ (ปะเน็ก) **ซ่อ** **กู ปฺนุ**
ปณฺเต, เปนฺเต (ปะเนต) แผลเป็น ตำหนี
ปะเน็ดกะระ แผลเป็น รอยแผล

ปณฺเห, เปนฺเห (ปะเนาะห์) **ศุนย์กลาง**
ปะเนาะห์ต้อย ศุนย์กลางจักรวาล เชื้อ

ว่า คือทันโพธิ์ตรัสรู้ เรียก **เป้วทิปะ-**
เนาะห์ต้อย

ปฺโนค, โปฺนค (ปะโนค) **รู** **ช่อง** **อย่าง**
ช่องหน้าต่าง เรียก **ปะโนคปะยะตาง**
หรือช่องเจาะในกำแพง

ปฺโนต, โปฺนต (ปะโนต) **ความโกรธ**

ปณฺวา, ปฺนาว (ปะนาว) **มะนาว**

ปณฺก (ปะน็อก) **ลูกสลัก** คือกลอนส่วน
ที่มีสลักเสียบลงไปบนกลอนที่เรียก **หะ-**
โนว์ เรียกเต็ม ๆ **โกนปะน็อก** **โกน-**
ปะน็อกตระราง ลูกสลักประตู

ปณฺง, ปณฺง (ปะนอง) **ทุ่น** **อย่างทุ่นตก-**
เบ็ดทำด้วยไม้ระกำที่เรียก **นอมเลี้ย-**
กอม เป็นต้น **ปะนองตุ่น** **ทุ่นไม้ไผ่**

ปณฺะ, ปฺนะ (ปะนะห์) **ขนฺนสำมะลอ**
จัมปาคะ

ปตฺ (ป้อต) **บับ** **อย่างบับมะนาว** เรียก
ป้อตปะนาว **ป้อตกราว** **ซักผ้า**
ป้อตโปน **บับ นวด** **ป้อตค้ายจเต้า**
รีดนม (วัว)

ปตฺขุระ (ป้อตจะเรยะ) **ส่วนที่เป็นพื้น**
ฐานพระเจดีย์ **ป้อตชะระ** หรือ
ป้อตชะ ก็เรียก

ปตฺตญาณ, ปตฺติญาณ (ป้อตตะญาณ, **ป้อต-**
ต้อยญาณ) (ป. ปฏิจฺญา) ปฏิจฺญาณ
ปตฺตณา (ป้อตตะนา) (ป. ปตฺตนา)

ปรารภนา อธิษฐาน **ปะป้อดตะนา**
 กัว่า

ปตสาว, ปสสาว (ป้อคขาว) (ป. ปสสาว)
 ปัสสาวะ

ปตน (ปะตอน) สร้าง ตั้งขึ้น **ปะตอน-**
งู่ห่ ตีราคา ตังราคา **ปะตอนปะแต**
 ตัง ตังใจ **ปะตอนปะแตจ้อด** ใจ
 ไม่สบาย หมกมุ่น โสภเคราะห์ **ปะตอน-**
จ้อด ทำใจให้สงบ **ปะตอนจ้อด-**
เมยะเตยะเรยะ ทำใจให้สงบ ตามที่
 ถูกที่ควร **ปะตอนโลชะมาธิ** ตัง
 สมาริไว้

ปต, ปต (ปะตอม) ๑. เริ่มต้น **เมยะ-**
ปะตอม เป็นต้นว่า
 ๒. กำนา ใช้ **ปะตอมเมยะ**

ปตลเหยง (ปะตะละเตยะย่าง) แต่งงาน

ปตาง (ปะคายุน) ขาว มักใช้แก่ผิว เช่น
 ซ้ายุงปะตายน ผิวขาว

ปติมาค (ปะต้อยก้าต) (ป. ปฏิมาค)
 ปฏิมาค เป็นศักรุกัน **ปะปะต้อยก้าต**
 ทะเลาะวิวาทกัน

ปติต (ปะตัก, ปะต้ายุง) เอาออก **ปะ-**
ต้ายุงท้อด, ปะต้ายุงเกริยะฮัด ออก
 กำลังกาย **ปะต้ายุงเทาะ** เอาออกเสีย
ปะต้ายุงซักชอย ให้หลักฐานพยาน
ปะต้ายุงอะชอม ออกคำสั่ง มีโองการ

ปติเทศนิก (ปะต้อยเตชะเน็ยง) (ป. ปฏิ-
 เทสนีโย) ปฏิตเทศนียะ อาบัตที่จจะตอง
 ปลง

ปติปต (ปะต้อยป้อด) (ป. ปฏิปตติ)
 ความประพฤติ การปฏิบัติ

ปติพล (ปะต้อยเป็ยะเล็ยะ) (ป. ปฏิพล)
 ปฏิพล กำล้ง ความสามารถ

ปติภาณ (ปะต้อยพาน) (ป. ปฏิภาณ)
 ปฏิภาณ

ปติมุ (ปะแตม) พุด ทูล (พระเจ้าแผ่นดิน)
 ร้องทุกข์

ปติลุม (ปะต้อยลุม) (ป. ปฏิลอม) ปฏิ-
 ลอม ตรงกันข้าม กลับกัน

ปติสนดร (ปะต้อยซ็อนเท็ยะเร็ยะ) (ป.
 ปฏิสนดร) ปฏิสนดร ฮาม**ปะต้อย-**
ซ็อนเท็ยะเร็ยะ พุดปฏิสนดร

ปติสนธิ (ปะต้อยซ็อนธิ) (ป. ปฏิสนธิ)
 ปฏิสนธิ **ปะต้อยซ็อนธิเล็ม** แท้ง

ปติหา (ปะต้อยฮา) (ป. ปาฏิหาริย์)
 ปาฏิหาริย์

ปตุง (ปเต็ก) ตันจิก โบอ่อนต้มจัมปลาร้า
 กินได้

ปตุน (ปะตอยุน) ๑. พบปะ **ปะตอยุน-**
ปะอา สั้งสนทนา วิสาสะ
 ๒. ซี้เต้า มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปตุน (ปะตุน) เปรียบ

ปลู่ (ปี๋ตอม) หล่น ตก ปล่อยตก
 ปี๋ตอมกะแค้น วางศิรชะลง ปี๋-
 ตอมแกละ เอาไปเสี่ย ปี๋ตอมพุชะห์
 วางลง หล่นลง ปี๋ตอมเล่มเข้ม หรือ
 ปะตอมพุชะห์เล่มเข้ม ประหารชีวิต
 ปี๋ตอมพุชะห์เล่มเข้มเจียเก้า ฆ่า-
 ทั่วตาย

ปลุย (ปี๋ต้อย) ทำให้เสร็จ สร้าง ตัด
 สิ้นใจ ปะต้อยตัน ให้ทานให้ได้รับ
 ผลบุญ

ปลเตก (ปะเตยก) จืด ไม่เค็ม เช่น
 ค้ายจปะเตยก น้ำจืด

ปลเตง (ปี๋เตยง) ๑. ชิ่งให้ตั้ง เช่น
 ปี๋เตยงเจ็ก ชิ่งเชือกให้ตั้ง

ปลเตง (ปะตอยน) ชึ่งได้

ปลเตว, เป้เตว (ปี๋เต) สร้าง ปี๋ตอน-
 ปี๋เต กัว่า คุ บุดน ปี๋เตเตโม่ง
 พักเหน้อย

เป้เตห (ปี๋เตะห์) เชื้อ ไว้ใจ เมียะนิชะ-
 ปี๋ปะเตะห์เมียะนิชะ กนอย่าไว้ใจคน

ปลโตปลตุ (ปี๋ตาวปะตัก) ทำให้เพิ่มพูน

ปลโต (ปี๋เตาะ) เปรียบ ปะเตาะปี๋อด
 เปรียบเทียบ ปะเตาะปี๋อดหะอะมาน
 เปรียบไม่ได้

ปลตาว (ปี๋ตาว) ตั้งขึ้น ยกไว้ ปี๋ตาว-
 เมียะเนียะ ถือทษฐิมานะ ปี๋ตาว-
 โล่เมียะเนียะ ยกทษฐิมานะเป็นที่ตั้ง

ปี๋ตาวฮ้อย สร้างบ้าน

ปลตะ (ปี๋ตะห์) ทำให้เรียบ ปรับให้เรียบ
 อย่างพันดิน ปี๋เตาะห์ปี๋ตะห์ ทำ
 ให้เรียบให้ตรง

ปลเติน (ปี๋ตอน) ยกขึ้น ยกให้สูงขึ้น
 ปี๋ตอนโขก ยกम्मุ่นให้สูง มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน ปี๋ตอนเตยะน้ำย แต่ง
 ตั้ง เลื่อนตำแหน่ง

ปลเตอห (ปะเตาะห์) ๑. หนอง ปะ-
 เตาะห์ค้ายจ หนองออก หนองไหล
 ๒. เห็ด ปะเตาะห์ค้ายจ ฟอง
 น้ำ ปะเตาะห์ของจัว หรือ ชักจัว
 เห็ดบานเย็น เป็นเห็ดดอกเล็ก ๆ งาม
 ตอนเย็น ๆ ปะเตาะห์หะเก้อ เห็ด
 โคน ปะเตาะห์เกิร์ก เห็ดมะม่วงขึ้น
 ตามต้นมะม่วง ปะเตาะห์กะโตน้อย
 เห็ดหนู ปะเตาะห์เอ็ก เห็ดทับเต่า
 ดอกใหญ่สีหม่น ๆ แกงแก้วส้มใส่ใบส้ม-
 บ่อย เนื้อเหนียว ๆ ปะเตาะห์ตุ้น
 เห็ดเพาะจากไม้ไผ่แห้ง ใช้เป็นยาขับ
 หนองหรือพยาธิในท้อง

ปลตุรา (ปี๋อดตุรา) (ป. ปลตุร) ใบไม้
 หนึ่งสือ

ปลเตวอ (ปี๋ตะวอ) ตั้งแต่

ปลด (ปี๋หอด) ทำให้แข็งแรง
 ปี๋หอดเจียเก้า รวบรวมกำลัง ทำ

ให้ท้าวแข็งแรง

ปดม (ปะทะมะ) (ป. ปฐม) ปฐม ที่หนึ่ง

ปดวิ (ปะทะวี) (ป. ปฐวี) ปดวิ ปดพี

ปดาก, ปดาก (ปะท้ายจ, ปะท้อยจ) กระ-
ทำดี เหมาะควร

ปदान (ปะทาน) (ป. ปฏฺฐาน) หนังสือ
พระอภิธรรม

ปดุย, ปดุย (ปะทุย) ทำให้ยุ่งเหยิง

ปโดง (ปะโง) ฐ ปะโงทေး เจาะ
ให้เป็นรูเป็นโพรงเสีย ปะโงมูห์
รุมุก

ปทาว (ปะเตะดาว) อาศัย

ปทว (ปะโต) พุทรา

ปทห, ปทห (ปะโตะห์) สร้าง กะนอม-
ปะโตะห์ ก็ว่า ปะโตะห์เค็ง สร้าง
เมือง (มักใช้ กะนอมเค็ง มากกว่า)
ปะโตะห์ฮ้อยกะเมน แต่งงานมีเหย้า
มีเรือน

ปทม (ปอดเตยะเมียะ) (ส. ปทม)

๑. ปทม หรือปทม ดอกบัว หมายถึง
ถัน (คำใช้ในกาพย์กลอน)

๒. ชื่อนรกขุมหนึ่ง

ปทิ, ปทิ (ปะตี) ยุสัวให้กัณ

ปทุม (ปะตุ้ม) (ป. ปทุมุตโตโร) พระ
นามพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งใน ๒๔ พระองค์

ปเทศราต (ปะเตะระราต) (ป. ปเทศราชา)

เจ้าผู้ครองนคร ปะเตะระเรียะ ก็ใช้

ปโต (ปะเตอะ) ห้ามให้หยุด ทำให้หยุด
เช่น ปะเตอะซิม ห้ามเลือด

ปตว (ปะโธ) ทำให้ตรง ปะโธชะต้อย
ตั้งสติให้ตรง

ปธาน (ปะชาน) ๑. (ป. ปธาน) ผู้นำ
อำมาตย์คนสนิทของพระราชา ปะปะ-
ชาน อาศัยผู้หลักผู้ใหญ่ในการทำงาน
เอาเข้าเป็นพวก ถือเป็นหลัก เป็น
ประธาน เป็นที่หนึ่ง

๒. จงรักภักดี ให้สัตย์ปฏิญาณ

ปน (ปอน) ๑. สี่ ปอนกลาง สี่เหลี่ยม
ปอนโจะห์ สี่สิบ

๒. ยิงปืน ยิงธนู ปอนโต ดัดฝ้าย
ปอนโซเปยะเลยะนา ยิงไป

ปนจจค (ปอนจจเกยะ) (ป. ปญจจติโก)
มีคุณลักษณะ ๕ ประการ หมายถึง
ดนตรีทิพย์ ใช้น้ำ เภวียนปอนจจเกยะ

ปนุสา (ปอนนะซา) คุ ปณฺสา

ปนุนนรสม (ปอนนะเรียะชะมะ) (ป.
ปณฺนรสม) ที่สิบห้า

ปนาเมริง (ปะเน่มเมียะร่าง) ทำให้คุ้นเคย
ปะเน่ม เมียะร่างกอปอินญา ถันคว่า
หาความรู้

ปหนีหฺล (ปะหนีะห์ท้อย) แผ่นดิน

ปทเนน (ปะทเนน) พก ชายพก บ้าง

ออกเสียง **ปีะหุณายน** แกะระแคะจืด-
ปะดัวปีะหุเนน เอาก้อนกรวดใส่ปาก

ปंनी (ปะเนาะ) สืบความลับ

ปंनीง (ปะนีอง) ตู ปลง

ปป (ป็อบ) สกปรก **กุด็อยป็อบ** เป็อน
 สกปรก **ป็อบยา** ก็มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปปจั๊วดณ (ปีะปะจั๊วดณะ) ทำให้เป็น
 บั๊จจัย

ปปเร่ (ปีะปะแระ) ตูตูก

ปพหึ (ป็อบเป็ยะจึ) (ป. ปพพชา)
 บรรพชา บวช

ปพหุด, ปพหุดา (ป็อบเป็ยะตะ, ป็อบ-
 เป็ยะตา) (ป. ปพพต) บรรพต ภูเขา

ปปาก (ปะพ้าย) พยุงไม่ให้ล้ม

ปมง, ปมุง (ปะมาง) คนเฝ้า คนยาม
 ผู้คุม **ปะมางแกวกั** การคุมขัง ตู **ปมุง**

ปมน (ปะโมน) ๑. ทำเสน่ห์ เสกคาถา
 เสกมนตร์คาถา **กุด็อยนปะโมน** น้ำ
 มันทพราย น้ำมนต์

๒. ข้าวทิพย์ เรียก **เป็งปะโมน**
ปมน (ปีะเม็ยะเน็ยะ) เพียรพยายาม

เก๊าะหึเม็ยะปีะเม็ยะเน็ยะเหอะกอ-
เง็ยะหึชะอายุนแดม บุคคลผู้กระทำ
 ความเพียร พยายามไม่ให้ผู้อื่นรู้จักตน
 ผู้สืบความลับ **ปีะเม็ยะเน็ยะชะกักระ**
 หรือ **ช้อยกระ** สักการะบูชา **เหอะ-**

ปีะเม็ยะเน็ยะ ไม่สักการะ วางเฉย
 ทำเฉย ๆ

ปมว (ปีะโม) ผักฝน ทบทวน เจริญ
 ภาวนา **ปีะโมเก็ยะต่าง** ทบทวนมากมาย

ตู **ปมว**

ปมิก (ปีะเม็ยะ) ๑. ความปรารถนา
 ความตั้งใจ **ปีะเม็ยะจึย้าจขอย**
 ความรัก ความปรารถนา **ปีะเม็ยะจ็อด**
 เต็มใจ แล้วแต่ใจ **ชะเม็ยะ** ก็ว่า

๒. กิจธุระ เช่น **มูปีะเม็ยะกั-**
เจ็ยะนุ้มราว มีกิจธุระอะไร มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน

ปมะ (ปะมะหึ) แยกที่เทียมเกวียนหรือไถ
ปีะมะหึตอเล็ยะงู ก็ว่า

ปมะสุดะเกอ (ปะมะหึปะละหึกอ) สละให้
 ยอมให้ **ชะละหึ** หรือ **ชะละหึปะวะหึ**
 ก็ใช้

ปโมยว (ปีะมะโย) ช้ทาง นำทาง
ปีะมะโยตะราว ช้ทาง

ปย่า (ปะยาม) เวลา ยาม **ปะยามตะงัว**
 ยามกลางวัน **ปะยามปีะยะตอม** ยาม
 กลางคืน **ปะยามซอนเช็** ยามสนธยา
 ยามเย็น **ปะยามชะเก็** เวลาเที่ยงคืน

ปยาย (ปะยาย) ขอบเขต ชาย **ปะยาย-**
จั้งเว็ เขตชายทุ่ง

ปยัว (ปะยัว) กถขี้ ทรมาน **ปีะยัวกระ**

ทรมาณให้เจ็บปวด ให้เป็นบาดแผล
ปโยค (ปะยาวเกยะ) (ป. ปโยค) การใช้
 ประยาวเกยะประนามเคียดะจามช้ายุ
 เจื่อนไซ ๘ ประการ ที่จะทำให้ชนะศึก
 ได้แก่ อาวุธ การฝึก กำลัง โอกาส
 การตั้งค่าย จิตใจ การรุกรบ ความสำเร็จ
ปโยชน (ปะยาวเจยะเนยะ) (ป. ปโยชน)
 ประโยชน ความสำเร็จ คำสั่ง
ปโยว (ปะโย) คุกตา หุ่น
ปะยะ, ปะยะ (ปะยะห์) แสงสว่าง ปะ-
 ยะหังจัว แสงตะวัน ปะยะห์ปะชานจัว
 ไอแดด แดดแจ้ง
ปะเยอ (ปะเยอ) ขอบเขต เขตแดน ปะ-
 ยะเยอเน๊ก เขตแดน ชายแดน
 ปะยะเยอ กัว่า
ปะเยอเย (ปะเยอเยยะห์) ย่ารุ่ง
ปะยง, ปะยง (ปะยง) นาคที่เตรียมตัวจะบวช
ปะยว (ปะเยอ) เข็ญ กะขอย กัว่า ดู กุข
ปะยตุ, ปะยตุ (ปะยัต) ๑. เสมอ ปะ-
 ยัต ๑ เสมอ ๑
 ๒. หน ครั้ง ขณะ **ระยะที่ปะ-**
ยัต ทุกหน ทุกครั้ง
ปะยะหุ (ปะยะหุ) การแสดงโทษ
ปะรุก (ปะร่าก) ไล่ อย่างไล่ตะเกียง
ปะร่ากปะโมัด หรือ **ปะร่ากชะดาว**
 กัว่า

ปรคหิม (ปะระเกยะฮิม) คำราม ชู่เข็ญ
ปรง, ปรง (ปะรง) ๑. ของกำนัน สิบบน
ปะรงปะยะจอน ข้อความที่ส่งไป
 ของที่ส่งมา
 ๒. ตึง ผึง **ปะรงปี ผึงน้ำ**
ปรน (ปะรอน) เหยื่อ **ปะรอนต้อย**
 ไล่เดือน ไล่เดือนใช้เป็นเหยื่อ มีใช้
 แต่ในปัจจุบัน
ปรมคุด (ปะระมคุดะ) (ป. ปรมคุด)
 ปรมคุด
ปรัมปรา (ปะระมปะรา) (ป. ปรัมปรา)
 ปรัมปรา เรื่องราวที่ติดต่อกัน
ปรหุ (ปะระหะห์) ๑. เร็ว **บัวปะระหะห์**
 โดยเร็ว
 ๒. โยกให้หลุดให้กลอนอย่างพัน
 ปลิดอย่างปลิดผลไม้บนต้นให้หลุด
ปรอ, ปร (ปะระ) แบ่ง **ปะระเจ๊ะ**
 แบ่งสันปันส่วน **ปะระปะยะเต็ง**
 แบ่งส่งให้
ปราก (ปะร่ายอ) การช่วยให้พ้นภัย
 ความปลอดภัย
ปราง, ปราง (ปะรายน) ปัง
ปราชิกน (ปะระจิกอน) (ป. ปราชิก)
 ปราชิกกัณฑ์ วินัยบทหนึ่ง
ปราตุ, ปราด (ปะร่าก) ๑. (ป. ปราชิก)
 ปราชิก **ปะร่ากปอน** ปราชิก ๔ ได้

แก่เทพเมถุน ช่างมนุษย์ ลักทรัพย์เกิน

๕ มาสก และอวตตฤทธิมนุสสรธรรม

๒. กระเด็น กระเซ็น เช่น
ค้ายองประรด น้ำกระเซ็น ประรด-
เป็ยะเจ็ยะหัตถายง กระเซ็นออกไปทั่ว

ปราน (ประราน) ความร้อนอบอ้าว ประ-
รานไม้คัปร้ว ร้อนอ้าวฝนจะตก

ปราม (ประราม) เอาเข้ามา ประรามแน่น
กว่า ประรามนา เอาไปให้ ติดต่อให้
ระหว่างคนสองคน ประรามแน่นกออัวญ
เอามาให้ฉันทน้อย

ปรายเกล็ด (ประรายแกละ) แยกเสีย

ปริกขรา (ประเร็ยจระรา) (ป. ปริกขาร)
ปริกขาร ประเร็ยจระราเตยะจาม
ปริกขารแปดสำหรับพระภิกษุ

ปริก (ประร็ยคอม) (ป. ปริกมม) บริกรรม

ปริจเจต (ประริคเขเต็ยะ) (ป. ปริจเจต)
ปริจเจต การแบ่งเป็นตอน

ปริปาก (ประร็ยปากะ) (ป. ปริปาก)
ผล ความสุข

ปรិเทว (ประร็ยเตเว็ยะ) (ป. ปริเทว)
ปริเทวะ ความเศร้าโศก

ปริกนุ (ประร็ยโพ่น) (ป. ปริกนุท)
สายรัดเอวของพระภิกษุ

ปริโลก (ประร็ยเก็วเก็ยะ) (ป. ปริโลก)
บริโลก การกิน การใช้ ประพ้าก

ก็ใช้ คู่ ประเก็ก

ปรียคฺติ (ประร็ยยคฺติอย) (ป. ปรียคฺติ)

ปรียคฺติ ความเพียงพอ ประร็ยยคฺติอย-
ชาชนะนา ศาสนาอันบริสุทธิ์ ประร็ย-
ยคฺติอยป็อย หรือ ประร็ยยคฺติอย-
ป็อยปุระกา พระไตรปิฎก ๓ ประการ
ได้แก่ปรียคฺติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

ปริวาร (ประร็ยเว็ยะ) (ป. ปริวาร)
บริวาร

ปริสุทฺธ (ประร็ยสุทฺธเส็ยะ) (ป. ปริสุทฺธ)
บริสุทธิ์

ปรี (ประรอย) ข้าวตากแห้ง ปัจ. เรียก
เม็ยะรี คือข้าวตากแห้งบดละเอียด
สำหรับใช้ทำข้าวตุก

ปรุตฺ (ประร็ยุต) การะบูน

ปรู (ประราว) เรื่อง ประราวปะรา เรื่อง
ราว ประราวฮ้อคพอ เรื่อง อย่างเรื่อง
ศิรินพันแทง

ปฺเร (ปะเร) ทำให้หมคอย่างทำให้หมค
เรื่องหมคราวกันไป ปะเรตุ่ห้ ทำ
ให้หมคความผิด โดยไปรับผิดรับโทษ

ปฺเรก (ปะเร็ยก) ทำให้อย่างรวดเร็ว รีบทำ

ปฺเรง (ปะเร็ยง) จัดแจง ตระเตรียม
ปะเร็ยงคอมเก็ชาขอ แล้วแต่บุญกุศล
ผลกรรม ปะเร็ยงวิเว็ยะ แต่งงาน
ใช้ ปะเร็ยงวิเว็ยะ ก็ได้

ประทุ (ประระห์) ตะกร้าสานตาห่าง ๆ ตรงกัน ใช้ใส่ผลไม้หรือใส่ปลาเพื่อให้ล้างได้ง่าย

ประรี, เปรี่ (ประระ) เลว ชั่ว น่าเกลียด ขี้เหร่

ประรว, ประรว (ประรว) ๑. (ป. ปโร) ได้กำไร มากกว่า
๒. ประเสริฐ ใช้แก่คนทั่วไป
กรัว ใช้เฉพาะพระพุทธเจ้า

ประโรม (ประโรม) กรอบอย่างขนม ข้าวคั่วหรือใบไม้แห้ง เช่น **กวยนประโรม** ขนมกรอบ

ประรวสณุก (ประรวษะนาก) การแต่งงาน **ประรวจะนาก** ก็ใช้

ประโรหิต (ประราวฮิต) (ป. ปุโรหิต) ปุโรหิต

ประระ (ประระห์) แยก อย่างสามภรรยา ทำให้แยกหรือพรากจากกัน เช่น แม่กับลูก **ประระห์เป็ยะจาย** แยกให้กระจายกันไปอย่างซ้าฝอย

ประริก (ประราก) ๑. เคราะห์ร้าย ถูกทุบ ถูกตีบาดเจ็บมา โภยภัยอันตราย **ประรากชย้อด** เป็นลม **ประรากเจ็ยะเก๊า** ฆ่าตัวตาย ดู **เป็ริก**
๒. จู อย่างหีบหรือถุง
๓. ลูกมะงั่ว คล้ายส้มโอแต่ขนาดเล็กกว่า

เล็กกว่า ผลไม้ที่ใช้ทำน้ำอัฐบาน ผลต้องใหญ่ไม่เกินมะงั่ว **ประรากกะน้ำด** มะงั่วหวาน **ประรากแก้วะ** ก็เรียก **ประรากเป็งเจ็ย** มะงั่วทองช้าง **ประรากเก็ยะอี่** มะงั่วชนิดหนึ่ง รูปปร่างอย่างแตงกวาหรือแตงร้าน ดู **เป็ริก**

ประริง (ประราง) ข้าว

ประริต (ประร้อยต) (ป. ปริตติ) พระปริตร การบอญกัน ค้ายสายสิญจน์ คงใช้ **ประร้อยตเก๊า** สายสิญจน์ผูกคอ **ประร้อยตทอ** สร้อยทอง

ประริม (ประรอม) สิบบน ของกำนัล บัจ. ไม่มีความหมาย เช่นนั้นใช้ **ประรอมเป็ง** การช่วย

ประล (ประละ) หลอก อย่างทำเป็นผีหลอกเด็ก

ประลก (ประล่ำก) เหยื่อ

ประลจ (ประลาง) ๑. ขวด
๒. (ป. ปลุลงโก) บัลลังก์

ประลจกา (ประล่งกา) กาน้ำสำหรับฤษีใช้สำหรับหลังน้ำทักษิโณทกด้วย

ประลต (ประล็ต) ขโมย **ประล็ตกถ็อด** ขโมย ขโมย (ของ)

ประลอน (ประลอน) แทน ตอบแทน แกะเผ็ดกัน **กอลประลอน** ให้ตอบแทน **ประลอนปาขุน** พุกตอบ ว่าตอบ

ปลวอุธิดาน (ปะโละทิตาน) ๑. สาบาน
๒. อธิษฐานใจมั่นไว้

ปลหุ (ปะเลาะห์) ปลดออก ทำให้หลุดออก
ปะเลาะห์ปะกา ปลิดกลีบดอกไม้
ปะเลาะห์กะโตะหนาว ปลดหูม้ง

ปลาย (ปะลาย) คลาย สยายอย่างผม
ดั่งใช้ **ปะลายปะตักไซ้** สยายผมออก

ปลิ (ปะลอย) ภาษบาลี **ปะลอยปะเตีย**
ภาษาพื้นเมืองที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์

ปลิง (ปะเลียน) ตำลึง กู ตมฺลึง

ปลี (ปะลี) โทหก **ปะลีปะลอน** โทหก
ตอบ โทหกกันและกัน

ปลุต (ปะล้อยุต) เพาะไหง่อก **ปะล้อยุตบัว**
เพาะถั่วไหง่อก **บัวปะล้อยุต** ถั่วอก

ปล, ปลเว (ปะเล) เอ็ดอึง ทำให้มีเสียง
เอะอะ **ปะเลปะลอง** ทำให้มีเสียง
เอะอะตึงตึง ตึงเอะอะตึงตึง **ปะเลนา**
ส่งเสียงไป

ปลง (ปะलयุน) ๑. ทำให้พินาศ
๒. ข้าวเหนียว **ปะलयุนโกนชาย**
ข้าวเหนียวแดง **กะलयุน** หรือ **ทะ-**
लयุน กัว่า

ปลเว (ปะแล) ซ่อม **ปะแลปะเถ็ด**
ซ่อมแซม

ปลหุ (ปะเลาะห์) ๑. เช็ด อย่างเช็ด
หนังตะลุง หรือหุ้มกระบอก

๒. หิวอยากกินของต่าง ๆ โดยถูก
ผีสิง มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปล่ (ปะละ) หันไปข้าง ๆ เบี่ยงออก
บัจ. หมายถึง ทำหาย ใช้ **ปะละ-**
เจียะ **ปะละเจียะซอน** ทำเงินหาย

ปลอ (ปะลาว) กลิ้งไปเป็นรอบ ๆ อย่าง
ลูกล้อ ใช้เป็นลักษณนามมาได้ เช่น
มั่วปะลาว รอบหนึ่ง

ปลอณ (ปะลาวโพน) (ป. ปโลณ) ล้อ
ล้อให้อยากได้

ปลอบุ (ปะโล่น) สมอชนิดหนึ่ง

ปลอบุ (ปะโล่น) การไปลู่ขอ ใช้ **ไปดิบ**
หรือ **ไปดิบปุระห์** ก็ได้

ปลอ (ปะเลาะ) เสียทุกชนิด

ปลัง (ปะลอง) ส่ง **ปะลองนาปะลอง-**
แน่ง ส่งไปส่งมา

ปลังบี (ปะโล่งบี) เสียงสะท้อนก้อง

ปละ (ปะละห์) แท้ บริสุทธ์ กระจ่าง
ด้ายจปะละห์ หน้าบริสุทธ์ หน้าเปล่า
เป็ดปะละห์ เพชรแท้ **ปะละห์ตอน**
เผยให้เห็นกระจ่าง

ปลึก (ปะลัก) ๑. ฝุ่น

๒. เจาะรู เช่น **ปะลักเกาะ**
เจาะรูเสี้ยน

ปลึก, ปุ่ลือก (ปะลัก, ประลัก) (ป.
ปรโลก) **ปรโลก** **อาปะลัก** ไปปรโลก

หมายความว่า ตาย บ้าง. พุทกันว่า **อาเต้อะห์-
ปล้อด** ไปทิศตะวันตก คือ ตาย **คู
ปลัด**

ปลิง (ปลาง) **คู ปลิง**

ปลิต (ปลัด) ๑. **ทับ ปลัดปะไม้ค**
ทับไฟ

๒. **ตะวันตก เต้อะห์ปลัด**

ทิศตะวันตก

ปลิม (ปลอม) ทำลาย อย่างทำลายบ้าน
ช่อง **ปลอมปล้าย** ทำลายย่อยยับ
อย่างทำลายวัด ทำลายของของวัด

ปลอหุ (ปละหะ) เจาะให้ทะลุ ทำให้
เป็นรู

ปละยิง (ปละยิงะยัง) ยินยอม รับรอง

ปลิววิย (ปละยิงะวิย) พยายาม

ปลอหุ (ปละยิงะเวียะหะ) ๑. **ถือเพศ**
อย่างถือเพศคาบส

๒. **แก่งทำ** เช่น **ปละยิงะ-
เวียะหะเมียะวอยุนค้าย** แก่งทำเล่นน้ำ

ปลุเลีย (ปละเลีย) เป็นเงวับ **ปละเลียเซ็ช**
เป็นเงวับอย่างเพชร **งัวปละเลีย**
แสงแดดเป็นเงวับ

ปลู (ปลอ) ๑. **บิน**

๒. **ถึงแก่มรณภาพ** สำหรับพระ-
สงฆ์หรือสวรรคตสำหรับพระราช **ใช้**
เลียะจ้ายอปลออา พระสงฆ์ถึงแก่-

มรณภาพ **ซางปลอ** ก็ว่า **เอะระเคปลอ**
พระราชาสวรรคต **ซางปลอโซ้โต๊ะ**
คนไม่ไหว ใช้การไม่ได้ ไม่สนใจเรื่อง
บาปบุญคุณโทษ เมื่อพระภิกษุถึงแก่
มรณภาพ มีเทศน์ (มีการตีระฆังซ้ำ ๆ
๓ ครั้ง บอกให้ชาวบ้านรู้) ก็ไม่ออก
ไปฟัง

ปลว, ปลว, (ปละวะ) การกระทำ **สิ่งที**

ทำไปแล้ว **ปละวะจะนาย** การทำการ
ล่องลอย **ปละวะเมียะเกือะพวยอเจียะ-
เก้า** การถ่อมตัว **ปละวะเมียะเกือะ-
ญีเกียะญาติไปรักปละวะ** การตกแต่ง
เครื่องประดับของสตรี **ปละวะเมียะ-
จอนชะกอม** คำสั่ง บ้าง. หมายถึงการ
กระทำอันทำได้ถนัด ชำนาญ ทำได้ดี
ปละวะเมียะปละนุ่หะ การรำลึกได้
ปละวะเมียะปะโอ การแต่งตั้ง คำสั่ง
ปละวะเมียะเป้าะหะแก๊ละกุนญีเย
การออกทัญญูไม่รู้คุณ ลอบกัด **ปละวะ-
เมียะฮามเจ้อะกรญาญีเย** การพูดให้
ทางโน้นทางนี้ทะเลาะกัน **ปละวะเมียะ-
อาเขียะกรญาเจ็ชเปียะเน็ช** ยাত্রา
(ภาษาวรรณคดี) **ปละวะเมียะออยุน-
ชะเต็ค** สันโคษ

ปลุกุน (ปลอกุน) **ไม้เสียบหนูที่เสียบกับไม้**
ข้างควายที่ขนาบหลังคาเรือนที่มุงจาก

ปลุกุก (ปลอเลี้ยะกุก) นกกะปุก บัจ.

ออกเสียง **พอล็เยะกุก**

ปลุก (ปะโวัด) ทำวัตร ให้อุบัติแก่รพ
นับถือ ปฏิบัติตามหน้าที่อย่างไปไหว
พ่อแม่ครูบาอาจารย์ ไปไหวอุปัชฌาย์
อาจารย์ในเวลาเช้าพรรษา

ปลวน, ปลวน (ปะวอน) ระยะการยิง **มั่วปะ-**
วอนงะ ระยะที่ธนูยิงไปได้ไกลครั้งหนึ่งๆ

ปลวา, ปลวา (ปะวา, ประวา) (ป. ปรีวาร)
ปรีวาร

ปลวา (ปะวา) ๑. ผักล้องคอก อย่างผู้-
หญิงพม่ามอญใช้

๒. (ป. ปวารณา) ปวารณา
วันออกพรรษา เรียก **เซาะห์ปะวา**
(เซาะห์=แก้)

ปลวก (ปะว้ายจ) เดิน แท้ เช่น **ปะ-**
ว้ายจปะยาง แท่นาค

ปลิวปรา (ปะวีปะรา) ๑. ขยัน
๒. อุปถัมภ์ผู้มีพระคุณเช่นพ่อแม่
มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน

ปลู (ปะราว) ขด ใช้เป็นลักษณะนาม เช่น
มั่วปะราว ขดหนึ่ง **ปะราวกลอน**
ขนคางเหลืองมุงหลาม หรือส่วนของเจดีย์
ตรงเหนือระฆัง **กุ่มเม็ยะเรด** ก็เรียก

ปลเวจ, ปลเวจ (ปะวอยุน) การเล่น **ปะ-**
วอยุนปะที่ การพนัน การเล่นเกม

คู เปวจ

ปลเวณี (ปะเวณอย) (ป. ปลเวณี) ประเพณี

ปลเวจ, ปลเวจ (ปะวาง) อำนาจ ความเป็น
เจ้าของ อาณาบริเวณที่มีอำนาจ **คู เปวจ**
ปะเวอมเงอว (ปะเวอเม็ยะเงอว) ทำการ
วิวาทมงคล

ปล (ปะชะ) เหมือน **เม็ยะชะ** ก็ใช้

ปลกลี (ปะชกชอย) เป็นพยาน

ปลเสกัตัว (ปะชะเกมตัว) ทำให้อยู่ในปกครอง

ปลสจา (ปะชะจา) ให้สัตย์ปฏิญาณเฉพาะ
พระพักตร์พระราชา เช่น **อะมาตคอก-**
เซมิยุนปะชะจาชะโมะที่ชะโมน
ตาวระ อำมาตย์ต่อน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
โดยพร้อมเพรียงกัน

ปลสติ (ปะชะต้อย) ระวัง

ปลสมคุดจ (ปะชะโมคช้อดเจ็ยะ) กระทำ
สัตย์ปฏิญาณ (ทั่ว ๆ ไป)

ปลสลัว (ปะชะลัว) ยึดถือ ยึดเหนี่ยว
(ชะลัว ราว อย่างราวบันได) **ปะ-**
ชะลัวเล็ยะไบ้ก ยึดถือเป็นที่พึ่ง ไว้
วางใจ

ปลส (ป้อดชะ) (ป. ทาบโส) ทาบส

ปลสสาธน (ป้อดซาเต็ยะเน็ยะ) (ป. ปลส-
ธน) เครื่องประดับตกแต่งเสื้อผ้า

ปลสเว (ปะชะเว) เยาะเย้ย **ปะจ๊ะเรอ**
ก็ว่า

ปลา (ปะชา) น้าหนัก ๗ เวส ของพม่า
๓.๖๕ ปอนต์ เทียบของไทย = ชั่ง
น้ำปะชา = ๑ ชั่ง

ปลุสวามกเพรีย (ป้อคชาวะแมกเปรีย)
อวยวะเพศหญิง

ปลากุ (ปะช้ายุก) ๑. (ป. เวลาไซ)
วิสาขมาส เดือนหก

๒. อย่างไร เช่น ปะช้ายุกจลอราร
ทำอย่างไรเล่า ปะช้ายุกจ้อดชะ-
เมียนราร พระทัยขัตรีย์เป็นอย่างไร

ปลาคู (ปะช้ำด) (ป. ปลาทู) ความ
แจ่มกระจ่าง แจ่มใส ราวเรียง

ปลานู (ปะชาน) ไอร้อน ปะชานจัว
ไอแตก แสงแตก

ปลุน (ปะชอยุน) จำนวนห้า เมียะชอยุน
กว่า ปะชอยุนโจ๊ะห์ ห้าสิบ

ปลอก (ปะช้อยุก) (ป. อภิเสโก) อภิเชก
ราชาภิเชก ปะช้อยุกเอะกราดเมียะ-
ชอยุนประกา เครื่องราชกกุธภัณฑ์
๕ ประการในการราชาภิเชก ได้แก่
มงกุฎ สายสะพาย ฉัตร พระขรรค์-
เพชร กบรองพระบาทประดับเพชร-
พลอย เต็งปะช้อยุก หรือ เต็งปะ-
ช้อยุกเรียเจียพิเชคะ ทรงรับราชา-
ภิเชก ปะช้อยุกปะชอ การให้พร
เปียะช้อยุก ก็ใช้ ดู พเสก

ปลองคว (ปะชอยุนคว) มีส่วนที่เป็น
ฝ่ามือกับหลังมือ นับแต่ข้อมือถึงโคนนิ้ว

ปลัว (ปะชัว) เหล็ก ปะชัวด้ายุง แผ่น
เหล็กฉาบตีบุก เปียะชัว ก็ใช้ ดู พัว

ปลูเิน (ปะชอยุน) คำมั่นสัญญา คำสัตย์
ปฏิญาณ

ปลุงิดาน (ปะช้อยทาน) สร้างบ้านเป็น
หลักฐาน หมายถึงแต่งงาน

ปลุงัว (ปะชัว) ทำให้ไกลห่าง ประวิงเวลา

ปลุน (ปะชณะ) คุมแค้น ผูกอาฆาต

ปลุราร (ป้อคชาว) (ส. ปุรสรวาร) บัสสวาระ

ปหุ (เป้าะห์) เร่ว่อนไป เกลึงเป้าะห์
เรือถูกพัดไปโดยไม่มีจุดหมาย เป้าะห์-
ตะเลาะห์ หรือ เป้าะห์เลาะห์ ออก
ไปจากที่ แยกไปไม่มีจุดหมาย เปียะ-
เป้าะห์เลาะห์ ศพลอยไปตามเรื่อง
ตามราว

ปหุ, ปลุ (เป้าะห์) (ป. ปลโต) ฟาน อีแก้ง

ปหัว (ปะชัว) ทำให้สงบ ระวัง

ปอนิงอเป็ง (ปะอะเน็ยุนอะปาง) บังคับ

ปบก (ปะช้ำก) พาด ค้างไว้ ปะช้ำกจัว
ทำให้ค้างวัน ปล่อยให้วันผ่านไปโดย
ไม่ได้ทำอะไร

ปอบ (ปะอ้อบ) มอบ ปะอ้อบปัวบ
มอบหมาย

ปอเริ่ม (ปะอะเริ่ม) ถือเป็นอารมณ์

ปอสา (ปะอะซา) คบหาสมาคม

ปอ (ปะเอ๊ะ) ให้อาหาร อย่างให้อาหาร
เลี้ยงลูกเด็ก

ปอ (ปะอา) อยู่ ผักผ่น ป้ออาซาเตยะ
หวาน อ่อนหวาน ป้ออาเตยะเกิด
ทน ประพศติ ซ้ายจวูป้ออาเตยะ-
เกิดปะคัวหอมเพี้ยเรยะ กิ่งนี้ต้อง
อดทนในภรรยาของตนแล

ป้ออาการ (ปะอาอาการะ) ทำอาการ

ป้อายป้อาย (ปะอ้ายป้อาย) เสียงแสดง
ความดีใจ ยิ้มแสดงความดีใจ อะฮ้อม-
กร้างป้อายป้อาย ทงยมทง
หัวเราะด้วยเสียงน่าฟัง

ป้อม (ปะอุม) ๑. กอง ป้อมโล่ กองไว้
๒. หมู่บ้านห่อมเล็ก ๆ แยกจาก
หมู่บ้านใหญ่

ป้อย (ปะออย) แกว่ง ไกว อย่างไกวเปล

ป้อว (ปะโอ) ส่ง ใ้ไป ป้อโอเจียะกา
ใ้ให้ทำ ป้อโอนา ส่งไป ส่งใ้ไป
ป้อโตะราว นำทางไป ป้อโอเปยะ-
ตัก ขอร้อง เชื้อเชิญ จูงใจ

ป้อง (ปะออง) ๑. กลั่นใจ ป้ออง-
จยาปายุน กลั่นลมหายใจ
๒. จุก หายใจไม่ออก ปัจจุบัน
มักใ้ว่า ออง

ป้อเอ (ปะเออ) เกลือ ไม่มีที่ใ้แล้ว
ปัจ. ใ้ เบอ เบอซันเทีย เกลือสินเธาว์

ป้อเอหุ (ปะเอ๊ะหุ) ผุ เก้าแกโบราณ
แต่ใ้ในทางที่ตี โมนปะเอ๊ะหุ
มอญเก้าแก หมายถึงภาษาพะโคที่มีรูป
แบบโบราณกว่าปัจจุบัน

ป้อ (ป้อ) ๑. สิง สิงสู มีใ้แต่ในปัจจุบัน
๒. นกเขาชนิดเล็ก
๓. เข้าพวกกัน

ป้อก (ป้อยจ) ๑. ครึ่ง เป็นลักษณนาม
เช่น มัวป้อยจ ครึ่งหนึ่ง

๒. ผ่า เช่น ป้อยจซ้อดเปรี้ย
ผ่ามะพร้าว ป้อยจเกยะจาย ผ่าแยก
ใ้กระจายออก ป้อยจทะกะหุ หรือ
เตยะกะหุ ผ่าออก แยกออก ป้อยจ-
หุล้อยจ ผ่าและสับใ้แหลก

ป้อกชาตุ (ป้อกะจ้อด) (ป. ปารีชาตโก)
คอกปารีชาตก์ นายป้อกะจ้อด พระ-
อินทร์

ป้อง (ป้อยุน) ป้อก ป้อยุนกะนักรักแ้ว
ป้อยุนกัสะ คิม ทะเก็บป้อยุนกัสะ คิม
ป้อกเสื่อ ป้อยุนพาว หน้าเตา หรือคร้ว

ป้อจัน (ป้อจันเียะ) (ป. ป้อจัน) ทิศ
ตะวันออก

ป้อณ (ป้อนะ) (ป. ป้อณ) ลมหายใจ
ลมปราณ ป้อนะต้อยป้อด ป้อณาคีบาต

การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต

ปาต (ปาต) ๑. แน่นขึ้นมา มีใช้แต่ในปัจจุบัน

๒. ปาท มาตรการวัดเวลา ๑๖

พิชนะหรือ ๖ นาที = ๑ ปาท

ปาตเจต (ปาดจืด) เข้าใจ **ปาดปะ-**
ต้วจิตตะ หรือ **ปาดปะต้วช้อนทาน**

เข้าใจด้วยใจตัวเอง

ปาตภุ (ปาดแพ่ง) ตะลึง งงงัน **ปาด-**

แพ่งโคนเรี่ยะเมี่ยะชอยุน งงงันกับ

ชั้นทั้ง ๕

ปาติมุกข (ปาด้อยเม็กคะ) (ป. ปาฏิโมกข)

ปาฏิโมกข์ **ปาด้อยเม็กคะช้องเวียะ-**

เรี่ยะชอย สังวรณในปาฏิโมกข์

ปาติห (ปาด้อยสะ) (ป. ปาฏิหาริย์)

การแสดงปาฏิหาริย์

ปาท, ปาทัง (ปาเตยะ, ปาโต้ง) (ป. ปาท)

เท้า **ปาโต้ง** มักใช้ในกาพย์กลอน

ปาเตยะจ้ายัจจ รอยพระบาทพระพุท-

เจ้า

ปาน (ปาน) อ่อนวอน ขอความเห็นใจ

ปานตะขอ อ่อนวอน **ปานปะแตม**

ขอให้รับรู้ **ปานอะโคง** ขออนุญาต

ปานชี (ปานคี) ผู้วาดภาพ เช่นเดียวกับ

ปานเคนตะกี ปัจ. หมายถึงเสมียน

ปานเปน (ปานเปน) ช่างกลึง

ปานปุนุต (ปานปะนุต) การแกะสลัก

ปานมุต (ปานมุต) ช่างกลึง ช่างสลัก

ปาป (ปาปะ) บาป **ปาปะเม็ยจ** บาป

ปามุ (ปาม) ตัก **ปามกะ** ตักปลา

ปามเตยะแนก ทำบ่วงไว้ตักสัตว์

ปามปะห์ ทำแล้ว

ปามุริ, มุริปา (ปามะริ, มะริปา) เปล่า

ประโยชน์ ไม่ได้ผล

ปาย (ปาย) ๑. หลีก เว้น **ปายแก๊ยะ**

หลีกเสีย เว้นเสีย **ปายแก๊ยะอวัจยัจจ**

เว้นเสียจากเราผู้เป็นพุทธะ

๒. ช้าย **ต้วปาย** มือช้าย

ปายเจต (ปายจืด) (ป. ปาจิตฺติโย)

ปาจิตฺตีย์ อาบัติของพระภิกษุ

ปารกษาค (ปาระกะจาด) ต้นปาริชาติก

เช่นเดียวกับ **ปากะจาด** **ชูปะยะเบียง**

ปาระกะจาด ต้นทองเหลืองโบราณ

ปารโขง (ปาระโขง) (ป. ปารคฺ) ปารคฺ

ผู้ข้ามพ้น

ปารมี (ปาระมอย) (ป. ปารมี) บารมี

ปาระมอยเจาะห์ บารมี ๑๐ ทศ

ปาระมอยป้อยโจาะห์ บารมี ๓๐ ทศ

ปาระมอยกาน บทกลอนตอนหนึ่ง ๆ

ที่พรรณนาถึงการสร้างบารมีของพระ-

พุทธเจ้า

ปาราด (ปาราด) (ป. ปราชิก) ปราชิก

เช่นเดียวกับ **ปะราด** ดู **ปุราด**

ปาส (ปะห์) ๑. การเล่นเกม ดู **ปะ**

๒. แร้ว **ป๊ะ**ที่เล็ยะโยะ บ่วงแร้ว
 ๓. **ปะ**
ปาสทุกโชก (**ป๊ะแกวกโชก**) ปลายซ้อง
 มวยผม
ปาสท (**ปาระเตยะ**) (ป. ปาสาท)
 ปราสาท
ปี่ (**ป้อย**) จำนวนสาม **ป้อยโจะห์**
 สามสิบ **ป้อยเวีย** หรือ **ป้อยอะโล่น**
 สามหน สามครั้ง **ป้อยตะก๊อด**
 ไตรปิฎก
ปึก (**เป็ยอ**) ๑. คี งาม
 ๒. ผ้าฝ้าย บัจ. เรียก **ข่าตโต**
ปึงกล (**เป็ยนเก็ยะเล็ยะ**) (ป. ปึงกล)
 ชื่อปลาตมิงกละ
ปึงหมง (**เป็ยนมาง**) กลองยาว ตะโพน
 เบิ่งมาง กัว่า ๓. **ปุงมาง**
ปึงสา, ปึงสาตุ (**เป็ยนซา, เป็ยนซ้าต**) (ป.
 ปีส้าใจ) ปีส้าจ
ปิตกตุ, ปิตกตุมี (**ป้อยตะก๊อด, ป้อยตะก๊อด**
ป้อย) (ป. ปี้ฎก) พระไตรปิฎก หรือ
 พระไตรปิฎกทั้งสาม
ปิ่นทปาด (**ปิ่นตะป้าก**) (ป. ปิ่นทปาด)
 บินทบาท อาหารรับจากบินทบาท
ปิ่น, ปิ่นโสริ (**ปิ่น, ปิ่นเซาะ**) นวดข้าว
 เล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยเท้า (ไม่ใช่ควาย)
 อย่างเวลาทำข้าวเม่า

ปิติ (**ป้อยต้อย**) (ป. ปิติ) ปิติ **ป้อย-**
ต้อยเม็ยะชอยนซ่ายจ ปิติ ๕
 ประการ **ป้อยต้อยปาโมัด** หรือ
ป้อยต้อยปาโมัดเจ็ยะ ปิติปราโมทย์
ปู (**เป้า**) บวม ขึ้นอีต้อย่างคนตาย
เป้าจ๊อด ท้องชนท้องพอง **เป้าจ๊ะห์**
 ลงท้อง **เป้าตะเมาะห์** **ชนอตัน-**
เหล็องไหล **เป้าพะเต๊ะห์ตอน**
ชนพองอย่างศพใกล้จะเน่า **เหอะ-**
เต๊ะห์เป้าเหอะเต๊ะชะชอยมัว ไม่
 ชน ไม่เน่าไม่เปื่อย
ปุก (**เป็ก**) ตะกร้าสี่เหลี่ยมมีฝา ทำเป็น
 กล่องก็มี มีล้นข้างใน **เป็กตา** ตะกร้า
 แบบตั้งกล่าวสานด้วยใบตาล
ปุกุลปญบ (**เป็กเก็ยะเล็ยะปะญ้อบ**) (ป.
 ปุกุลปญญตฺติ) ชื่อพระอภิธรรมบท
 หนึ่ง เรียก ปุกุลปญญตฺติ
ปุง (**เบ็ง**) ๑. ข้าวสวย เบ็งกะโนนเฮ้า
 ปลายข้าวที่หุงแล้ว **เบ็งกะเม้าห์** ข้าว
 เย็นค้างคืน **เบ็งกวยนอะหุมาย** ข้าว
 และขนม ถือเป็นของกำนัง **เบ็ง-**
คายนโต้ม หรือ **เบ็งคะโต้ม** ข้าวต้ม
เบ็งเบ้าะห์ ข้าวต้ม บัจ. หมายถึง
 ข้าวที่หุงไว้จนเย็น **เบ็งเก็ยะรว** ข้าว
 หุงเช็ดหน้า **เบ็งเจ็ยะห์** ข้าวเหลือเป็น
 เคน บัจ. ใช้ **เบ็งเม็ยะเจ็ยะห์** **เบ็ง-**

ดาว ข้าวตั้ง **เป็งเตยะลาขุ** น้าข้าว
 บ้าง เรียก **ค้ายจเคอ เป็งตีบ** ข้าวทิพย์
เป็งปะโมน ข้าวปายาส ข้าวหุงใน
 น้านม อย่างที่นางสุชาดาทำถวายพระ
 พุทธเจ้าก่อนจะตรัสรู้ บ้าง. คือข้าวทิพย์
เป็งโม หรือ **เป็งมู** ข้าวตาก **เป็งหะ-**
ค้อยจ ข้าวกวนและ ๆ จนงวคแล้วตัด ใส่
 กะทิหอมซอย กินเป็นของคาว ถ้ากิน
 เป็นของหวานใส่แต่กะทิ บางทีใส่มะ-
 พรวัวคัวย ใช้จมน้ำตาลกิน **เป็งช้อง-**
กุราน ข้าวทำสังเวศสมิงสงกรานต์ คือ
 ข้าวแช่ **เป็งกอ** ไม้ทำเป็นหลุมเล็กๆ
 ใส่ข้าวบูชาเทวดา **กอ** ก็ว่า **ตู จว**
เป็งชะม้ายจยัยจ เอาข้าวใส่หลุม
 เล็ก ๆ สำหรับบูชาเทวดา **เป็งปะ-**
มางเถยะเปาะ ข้าวบูชาเทวดาที่มา
 เข้าฝัน

๒. ขวา **ตัวเป็ง** มือขวา

ปุงบโหม, **ปุงบอมว** (**เป็งคะมว**) ขวัญ
 ของคน **เป็งคะมวเตย** ขวัญหนี

ปุงมง (**เป็งมาง**) ตะโพน

ปุงจจา (**ปุงจธา**) (ป. ปุงจจา) คำถาม
 การถาม

ปุด (**บ้อยุด**) สลัก **บ้อยุดโกลัด** แกะ
 สลัก

ปุดโล (**ปุดทะเล**) เสียแล้ว **ทิ้งแล้ว**
 ฉีกขาดแล้ว

ปุดตรบ (**ปุดตระรบ**) มหาตเล็กพระราช

ปุดุชน (**เป้าเท้าจัน**) (ป. ปุดุชน)
 ปุดุชน

ปุน (**ปุน**) ขบถ **ปะชะปุน** ทำการขบถ

ปุนนมี (**ปุนนะมอย**) (ป. ปุนนมี) วัน
 เพ็ญพระจันทร์เต็มดวง

ปุนพ (**ปุนเปยะ**) (ป. ปุนพ) ก่อน

ปี่ (**ป้อม**) (ป. ปี่ราโน) เรื่องราว

เรื่องราวของโบราณ นิทาน ประเพณี

แบบอย่าง สุภาสิต **ป้อมอะเกิม** เรื่อง

ราวของโบราณ แบบแผนประเพณี

ป้อมซักชอย ทั่วอย่าง แบบ

ปุเรกตุ (**เป้าเรพค**) (ป. ปุเรกตุ) เวลา

ก่อนอาหารเช้า มักใช้แก่พระภิกษุสงฆ์

ปะควเป้าเรพค ในเวลาก่อนอาหารเช้า

ปุหุ (**เป้าท์**) (ป. ผุสุส) ชื่อเดือนนี้ เรียก

เกยะเต้าเป้าท์

ปู้ (**ปาว**) ๑. นกเขา มีชนิดต่าง ๆ เช่น

ปาวต้อย **ปาวปา** ฯลฯ

๒. พัน ก. **ปาวเกวียน** พัน

โดยรอบ **ปาวแกละห์** พันอย่างเกี่ยว

ผ้าคาดพุง หรือผ้าแถบรัดอก พันอก

แล้วเอาชายผ้าพาดบ่า **ปาวเกวียน** พัน

รอบอย่างผ้ารัดประคดของพระภิกษุสงฆ์

ปาวตะลัม ขด เป็นขด ปาวแต่ก
 พันรอบแล้วผูก ปาวบัก พันแล้วบิด
 ขมวดไว้ให้แน่น ปาวบักโล่ ขดอยู่
 ปาวบ้าง ขด พัน ปาวเรด พันโดยรอบ
 ปาวเถาะเงด รัศอย่างงูที่พันไว้โดย
 รอบแล้วรัศ

ปูเคอว (ปาวเก้อ) (ป. ปุคฺโคโล) บุคคล
 ปาวเก้อเตยะเมยฺยปาปะ คนบาป
 คนชั่ว

ปูฉา (ปาวชา) เศร้าโศก

ปูชา (ปาวเจีย) (ป. ปุชา) บุษยา
 ปะปาวเจีย ก็ไซ้ ปาวเจียชะกา
 บุษยาสักการะ

ปูมหุ (ปาวโหมะห์) สุขใจ อิ่มใจ ปาว-
 โหมะห์ก้อจ้อด ยินดี สุขใจ เตยะหิ-
 เกยะโน้บปาวโหมะห์ ถูกใจ ยินดี
 มีความสุข

ปูริสาต (ปาวริษัด) (ส. ปริษทุ) บริษัท

ปูลิจ (ปูเลียน) ชะพยุ

เป (เป) ๑. ฟุต มาตรการวัดฟุต บ้าง
 ไม่มีใช้แล้ว

เปก, เปกเวก (ป้อยฺจ, ป้อยฺจกะว้อยฺจ)
 ยำ ก. (น. เรียก กะว้อยฺจ เช่น กะ-
 ว้อยฺจกัจฉี หรือ กัจฉี ส้มตำมะละกอ)

เปก (เปยฺก) แตกกระจั๊กกระจาย แตก
 พ่าย เปยฺกประหฺ์ แตกกระเจิตกระเจิง

ไม่รู้ทิศทาง เปยฺกปะนาน แตกหัพ
 เปยฺกจี แตกอลหม่าน

เปง (ปอยฺน) เต็ม ปอยฺนแกล็ก เต็ม
 ปอยฺนโกลิม เต็มที่ไม่มีเหลือ ปอยฺน-
 เจีย เต็ม ปอยฺนเปยะเกีย เต็มไปหมด
 ปอยฺนกะค้อด เต็มที่ ปอยฺนท้อย
 เต็ม ปอยฺนป้อ เต็มมากมาย ปอยฺนจ
 เต็มปรี ปอยฺนละ เต็มบริบูรณ์
 ปอยฺนชาว เต็มเปี่ยม เต็มอิม เช่น
 เมิกปอยฺนชาว หน้าเต็ม หน้าอิม
 ปอยฺนละเปยะเกียเตยะมิ่ง เต็ม
 ค้างอยู่ ไม่ลดลงไป ปอยฺนสะห์ ล้น
 ปอยฺนสะห์ตะมะห์ตอยฺน เต็มจนล้น
 ปอยฺนอา เต็มบริบูรณ์

เปต (เบ็ด) หด เขี้ยว ปุ๊ราดเบ็ด
 กล้วยตาก

เปนเซิน (เปนเซิน) (อ. pension) เงิน
 บำนาญ

เปว (เป) ปี

เปหุ (แป๊ะห์) ๑. ตีต อย่างม้าตีต
 ๒. กระจง บ้าง ไม่มีใช้แล้ว

โปง, โปงเติน (โปง, โปงตอน) โป่งขึ้น
 โปงเลิต (โปงล้อด) สะทือ

โปงมะ (โปงมะ) มะกล่า โปงมะโหน่ก
 มะกล่าตาซ่าง โปงมะโต๊ต มะกล่าตาหนุ

โปงละ (โปงเลื่อยะห์) ไร่เรียงยินดี

โปตุ (โป๊ด) ฤดู โป๊ดโปน นวดพื้น
 ป๊อดโปน กั๊ว
 โปน (โปน) สึกหรือ
 โปหุ (โป๊ะห) ยิงค้ายธนู หรือกระสุน
 โปะห์ของปะตอน ยิงโค้งขึ้นไป
 โปะห์ปะโนะห์ ยิงค้ายกันกระสุน ฤดู
 ปหุ
 โปยุ (บั่ว) งานฉลอง บั่วชะห์ การแข่ง
 ม้า บั่วเกิ้ลึง การแข่งเรือ บั่วเกิ้ลือ
 การแข่งวัว บั่วเกือบ การวิ่งแข่งกัน
 บั่วจายุน การชนไก่ บั่วชะแพงไร
 การมีเทศน์อย่างเทศน์มหาชาติ บั่ว-
 เมียะเซ็งเจียะ การกินเลี้ยง บั่วแลก-
 ปุลอย การชกมวย บั่วชะมานเล็ยจ
 การสอบไล่
 โปยุชา (บั่วเจีย) ผู้รับทำการแลกเปลี่ยน
 โปรี (ปารอย) (ป. ปุรี, ปุโร) บุรี
 ที่เกี่ยวกับบุรี ที่เป็นเมือง ที่สุภาพ
 ปัก (บ้อก) ๑. เปิด บ้อกตะราง
 เปิดประตู บ้อกไม้ค ส้มตา บ้อก-
 อะทึปาย อธิบาย
 ๒. นกยาง
 ปัง (ปอง) ๑. จาน้ำของ
 ๒. รวมกัน ปองพัก รวมพวกกัน
 ๓. พอง บวม ชัน ปองตะ-
 เมาะห์ ชัน พอง ลัน เช่น กวายน-

ปองตะเมาะห์ ชนมชัน

๔. ที่มีรูปโค้ง เช่น ปะเวะปอง
 มีค้อไต้ที่สนโค้ง ปองเกิ้ลึง ประทุน-
 เรือ

ป่งม (ปองมะ) ๑. ต้นกัญชา บัจ.
 กัญชา เรียก แก่ง ส่วน ปองมะ คือ
 มะกล่า

๒. เหยียดเงินราคาต่ำ ๆ บัจ.
 ไม่มีที่ใช้แล้ว

๓. น้ำหนักขนาดหนึ่ง บัจ. ไม่มี
 ที่ใช้แล้ว

ป่งมี (ปองมอย) กางเกง บัจ. ใช้ กาง-
 เกียน (จาก กางเกง คำไทย) ส่วน
 ปองมอย เป็นกางเกงสำหรับสวมศพ
 ใช้ผ้าขาวผืนสั้น ๆ ทำเป็นผ้าถุงอย่าง
 ผ้าผู้หญิง แล้วผ่าตรงกลางเย็บให้เป็นขา

ป่งเมต (ปองเม็ต) ต้นลำโพง

ป่งสกุ, ปังสกุ (ปองชะกาว) (ป. ปังสกุล)
 ผ้าบังสกุล หรือผ้าป่า บังสกุลคนตาย
 ก็เรียก ปองชะกาว ชะงาปองชะกาว
 ผ้าจีวรบังสกุล

ปะ (ปะห์) (ป. ปาโส) ๑. สกา ฤดู
 ปาส

๒. บ่วงบาศก์ บ่วง ร้อยารูเข็ม
 ป๊ะห์เลยะโยะ บ่วงแร้ว ป๊ะห์เกยะเจียง
 หรือ ป๊ะเตยะกัก กั๊ว ป๊ะห์ชุ ตาไม้ ชุง

ปี๋หัดะเนี่ยน รุ้ซิม ปี๋หัดะปะงัน
วังกระคุม คุ ปาส

๓. ทั้ง เรียก ปี๋หัดะเตยะมาด
เบ็ก (ปี๋าก) ๑. ถอน อย่างถอนหลัก
ถอนเสา ถอนหญ้า ปี๋ากชู ถอนหลัก
ปี๋ากกะเมาะ ถอนสมอ ปี๋ากไต่บ
ถอนทัพ

๒. โบก ปี๋ากพะรอย โบกผงข้าว
ด้วยกระตัง เวลาสาตข้าวขึ้นไป ปี๋าก-
ชะวอ ปลิว พลิว อย่างเวลาลมโบก
ปี๋ากปะเน็ยง พัด ก. ปี๋ากเฟิ่น หรือ
เซวีน โบกไปมาอย่างเวลาพัด

เบ็ง (ปาง) ๑. ปกครอง . ปางคุรา แยก
แบ่งเขต ปางตะวอ ครอบอาณาเขต
ปางปรอย เป็นเจ้าปกครอง เป็นเจ้าของ
ปางอะเวอ ครอบอำนาจ

๒. เครื่องตักปลาชนิดหนึ่ง
เบ็งกอล (ปางกอล) แผลงมุ่ม บ้าง ใช้
ยี่ฟาง

เบ็งปรัต (ปางปรัต) ตีค่า กำหนดค่า

เบ็ด (ปี๋อด) ๑. ขาด สิ้นสุด ปี๋อดเท็ด
ขาดเค็ด ปี๋อดเตยะกุด หรือ ปี๋อด-
ชะกุด ขาดเป็นชั้น ๆ ตัดเป็นชั้น ๆ
ตัดเป็นท่อน ๆ หยุต (บ้าง. ไม้มีความ
หมายข้างทำย่น) ตั๋วปี๋อด แขนขาด
ปี๋อดชะ ขาดเจ็บ ฟกซ้ำตามร่างกาย

๒. (ป. ปท) บทความ บท ความ
เครื่องหมายวรรคตอน ปี๋อดซำก
ย่อหน้าหนึ่ง (ปะซำก บทหนึ่ง) ปี๋อด-
โหนก มหัพภาค. เครื่องหมายสิ้นสุด
ประโยคหรือความ ปี๋อดไต่ด เครื่อง
หมาย, ปี๋อดตะนอม บทต้นบอก
โครงเรื่อง สารบาญ

เป็น, เบ็ญ (ปอน) (ป. บัญญ) บุญ
ปอนทะเม็ยง บุญอันดีงาม ปอนตบ
หรือ ปอนตบเซาะคะ บุญที่เกิดจากทิพย์
ทิพย์สมบัติ ปอนโกรับ ปอนพำก
ปอนฮาน สมบัติ โภคทรัพย์

เปลอ, เเปลอ (เปล) (ป. ปล้, ผล) น้ำหนัก
ขนาดหนึ่ง สิบปะละหรือปอเท่ากับ ๑
ตระณะ

โป้ปุ (เป็อะเป้) เหลวเหลก และทะเล
อย่าง ฝะจี้เป็อะเป้ แกรวมและทะเล
เป็นชื่ออาหารอย่างหนึ่ง มีใช้แต่ใน
ปัจจุบัน

เปลอ (เป็อะห้) บด เป็อะห้พะต้อด
บดให้ละเอียด เป็อะห้แก๊ะกั้น ลบ
หล่นบุญคุณ เป็อะห้โต ตัดฝ้าย เอา
เมล็ดฝ้ายออกจากปุย

เปลอย (โปย) เรา โปยญะ เราเรา
อ้วญะ ก็ว่า โปยเค็ยง ข้าพเจ้า
คำที่ฆราวาสชายพูดแก่พระภิกษุสามเณร

ปลุก (ปลงค) ย่อย ทำให้ย่อย บัจ. หมายถึง
ทำให้งวด **พะปลงค** แยกเกี่ยวจนงวด

ปลงบ (ปลงบ) ข้อต่อ

ปลงห, โปลงห (ปลงหะห์) ปลุกให้ตื่น
ปะโงะห์ หรือ **ปะงุะห์** ก็ว่า **ปะ**
เงาะห์ดาวจืด ปลุกใจให้ตื่นตื่น

ปลงา (ปลงา) คนหาปลา **ตอมงา** ก็ใช้

ปลงา (ปลงैया) หงายขึ้น **เลี่ยะเงียปะตอน**
ก็ว่า

โปลัง (ปลงะ) ขยัน พากเพียร

ปลงุง (ปลงึง) นำทาง **ดู ปลงุง**

ปลัท (ปลเด้าะ) เป็นคำบอกมาลา เวลา
แปลจากภาษาบาลี หมายถึง ย่อม

ปลัท (ปลตาม) เล็ง ทำให้ตรง

ปลัท (ปลเต็ง) เค็ม

ปลัท (ปลตุ๊ด) ทำให้เหลก

ปลัท (ปลคูน) ๑. ให้เกาะ ให้จับ
อย่างนก
๒. ตั้งไว้ตามที
๓. หุง หุงหา เช่นเดียวกับ **คูน**
ปะคูนเบ็ง ทำกับข้าว หุงข้าว

ปลัท (ปลคูน) ห้อเลือด **ดู** หรือ **เปี่ยะดู**
ก็ว่า **ดู พุฑู**

เปลัท (ปลเตน) ๑. จุดไฟ อย่างจุดตะ
เกียง จุดบุหรี เช่นเดียวกับ **เตน**
๒. ท่องบ่นให้จำได้ เช่นเดียวกับ

เตน **ปะเตนเจียะม่อน** ท่องเป็นทำ
นอง **ปะเตนปะเด้าะห์** ท่องบ่น
ปะวะเมี่ยะปะเตนอะเรี่ยะทะ การ
ท่องศัพท์แปล

ปลัท (ปลคว) ใน **ปลควักกะโกะห์**
ในกาลนั้น **ปลควัก** ระหว่างที่ ใน
เมื่อ เฉพาะ **ปลควักอบกุล** ในกาล
ก่อน ตอนก่อน ตอนแรก **ปลคว-**
เกี่ยะตะ กาลข้างหน้า **ปลควเจี่ยะเรียง**
ในระหว่าง ใกล้ ๆ กัน **ปลควเจี่ยะ-**
เรียงเมี่ยะนิะห์เกมกลาง ในหมู่คน
ปลควเจี่ยะเรียงตระรางแดง ใกล้ ๆ
ประตูเมือง บริเวณประตูเมือง **ปล-**
ควันกลาง ในเมื่อตะกี **ปลควเมี่ยะ-**
ซักเกี่ยะตีบโละ เมื่อไม่ทันนานมานี้
ปลควเมี่ยะเงี่ยะห์ ข้างนอก **ปลคว-**
เมี่ยะเงี่ยะห์แดง ในข้างนอกเมือง
ปลควเลี่ยะดาว ในข้างบน

ปลัท (ปลโต๊ก) ปกครอง

ปลัท (ปลตะห์) ขจรไป ฟุ้งไป อย่าง
กลิ้งดอกไม้ **ปลตะห์ตะมา** ส่งกลิ้ง

เปลัท (ปลคาก) บรรทุก อย่างบรรทุก
เรือ บรรทุกเกวียน **ปลคากปะคูน**
กตชี ให้ร้าย

เปลัท (ปลคอม) สีแดงเรื่อย ๆ โดยปริยาย
หมายความว่า ไม่สบาย เช่น **ตางยัวเซี่ยง-**

ประค่อม ทุกข์ร้อนไม่สบาย
เป็ทิมเสรง (ประค่อมเขื่อง) เทียว ทิม ๆ
 เช่น **ประกาวเขื่อง** ดอกไม้เทียว
กฏึประค่อมเขื่อง มีคทิม ๆ
เป็ทอ (ประเคอ) กค พิมพ้อย่างพิมพมือ
ประเคอประตัก กคชึ
ปุดจ (ประตาง) ขม
เป็ตพ (ประเต๊ะท) ทำให้เชื่อ ไว้วางใจ
 เช่น **เม็ยะนิห่เม็ยะประเต๊ะท** กน
 อันเป็นที่ไว้วางใจ
ปุน (ประนะ) บุคลาธิษฐาน **ปะประนะ**
 ทำให้เป็นตัวเป็นตน เป็นบุคคล
ปุนก (ประนั๊ก) ที่พัก สระน้ำ
ปุนง (ประนาง) บัลลังก์ **ประนางโธ**
 ธรรมาสัน **ประนางโยค** ที่บุชายันต์
ปุนต (ประโนต) โกรธ
ปุนว (ประโน) ใน เช่นเดียวกับ **ประตัว**
ปุนาก (ประน้ำยอ) ๑. สาก ตามที่หมาย
 ในปัจจุบัน
 ๒. สิว ตามที่หมายในปัจจุบัน
 เช่นเดียวกับ **ประนุด**
ปุนาง (ประนายุน) เทียน **ประนายุนตาง**
 เทียนชั้ย อย่างเทียนในพิธิ **ประนายุน-**
ปุลอย เทียนสีผึ้ง **ประนายุนเป็ยะบอน**
 เทียนกลิ้งเป็นเล่มด้วยมือ **ประนายุน-**
ชะดาว ตะเกียง อาจมีเทียนจุดข้างใน
ปุนางเสม (ประนายุนเซม) เทียนไทย

หมายถึงต้นสน ต้นเฟอร์ ปัจจุบันหมาย
 ว่า เทียนไข

ปุนาน (ประนาน) กองทัพ ศึก **ประนานกวิ**
 ทัพรต **ประนานเซะห์** ทัพม่า
ประนานเจียน ทัพช้าง **ประนานตัก**
 ทัพบก **ปะประนาน** ทำศึก โคนประ-
 นาน ทหาร

ปุนาย (ประนาย) ที่ทำเกลือ บัจ. ไม่มี
 ใช้ในความนึ่มแต่หมายความว่า กระตัง
 กะนาย ก็ว่า

ปุนิต, **ปุนิก** (ประเน็ค, ประเน็ยจ) พัด
ประเน็ยจจะโร พัดวาลวิชนี **ประเน็ค-**
ป้อดตา ตาลปัตร **ประเน็ยจ** ก็ว่า **ดู**
ปเนิก

ปุนิหุ (ประนิห่) ศูนย์กลาง เช่นเดียวกับ
ประเน๊ะท **ดู** **ปเลหุ** เช่น **ประนิห่-**
ต้อย ศูนย์กลางแผ่นดิน หรือจักรวาล
 คือโพธิบัลลังก์ **ตันโพธิ์**ที่พระพุทธเจ้า
 ตรัสรู้

ปุนุก (ประเน็ก) ซ่อน **ประเน็กเป็ยะโตัน**
 ซ่อนเร้น บังไว้ **ประเน็กเกยะเล็ก**
 ซ่อนซุก

ปุนง (ประเน็ง) ๑. เก้ม **ประเต็ง** ก็ว่า
ดู **ปุนง** **ด้ายจประเน็ง** น้ำเค็ม
 ๒. สระน้ำ **โถ่งประเน็งเล่ม-**
เยอะห่เม็ยะนุ้มด้ายจเซ็ง เหมือนสระ

ล็กมีน้ำใสสะอาด

ปนฺต (ปะนฺต) สิว **ปะนฺตคะคคอม** สิว
กลม **ปะนฺตเกยะแะปะห์** สิวแบน
ปะนฺตเมยะปัดเมะห์ สิวสะกัถิน
สลักหิน

เปฺนฺต (ปะเนฺต) แผลเป็น คำหนิ ฑู
ปะเนฺต

โปฺนฺก (ปะโนก) รู ช้อง ฑู **ปะโนก**

โปฺนฺต (ปะโนต) ความโกรธ ฑู **ปะโนต**
กับ ปนฺต

โปฺนฺน (ปะโนน) เส้นบรรทัด ไม้บรรทัด
โดยปริยายหมายถึง กฎ เช่น **ปะโนน-
ทอ** กฎหมาย **เหอะเตยะห์ปะคว-
ปะโนน** ไม่ถูกตามทำนองคลองธรรม
ปะโนนปะลาว เชือกซึ่งทำบรรทัด
(หรือเชือกวัด) ม้วนอยู่ในเต้าที่มีเขม่า
อยู่ภายใน สำหรับตีเส้นบนไม้หรือบน
ใบลาน

โปฺนฺว (ปะโน) ใน ของ เช่น **ปะโน-
กอญะยะบา** ในสองคนนั้น

โปฺนฺห (ปะโนะห์) คันกระสุน

ปฺนาว (ปะนาว) มะนาว ฑู **ปฺนาว**

ปฺนฺก (ปะนฺก) ฑูญแจ **โกนปะนฺก**
ลูฑูญแจ **ทะโมงปะนฺก** รุกูญแจ

ปฺนะ (ปะนะห์) ๑. ป่า

๒. ขนุนสำมะลอ ฑู **ปฺนห**

ปฺมจ (ปะมาจ) คนเผ่ายาม คนเลี้ยง

ปะมาจเกฺลฺยจ คนเลี้ยงหมู **ปะมาจ-
เกฺลฺย** คนเลี้ยงวัว **ปะมาจเจฺยฺน** คน
เลี้ยงช้าง **ปะมาจโกฺรบ** ผู้รักษาทรัพย์
ขุนคลัง **ทานปะมาจโกฺรบ** คลัง ท้อง-
พระคลัง **ปะมาจปะนฺก** นักสนม
ก้านัล **ปะมาจปะมัว** การป้องกัน
ระวังรักษา **ปะมาจปะมัวโก** การทำ
พิธีกรรมบริหาร สำหรับหญิงที่เริ่มตั้ง
ครรภ์ ต้องลงไปในน้ำครึ่งตัวใช้น้ำลูบ
ท้องในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ หรือวันสิ้นเดือน
ไปจุดธูปที่หัวสะพานน้ำให้แม่คงคาช่วย
คุ้มครองแล้วกลับมาบอกผีเรือน **ปะ-
มาจเปฺยะแะปะ** คนเลี้ยงแพะ **ปะ-
มาจชอ** คนเลี้ยงแกะ **ปะมาจเล่นเข้มน**
องครักษ์

ปฺมต (ปะมัต) ๑. ไฟ **ปะมัตปะมิต**
ไม้สีให้เกิดไฟ **ปะมัตชะดาว** ตะเกียง

๒. บุชาไฟ **ปะมัตโย้ด** เผา
กองกุณฑ์ มีใช้แต่ในปัจจุบัน

ปฺมฺน (ปะโมน) ข้าวทิพย์ ข้าวปายาส ฑู
ปฺมฺน กับ **เป็งปฺมฺน**

ปฺมว (ปะโม) ผีกฝน ทบทวน เจริญ
ภาวนา **ปะโมกอมมะทาน** พิจารณา
กรรมฐาน **ปะโมชาน** เจริญฌาน
ปะโมปรมะวิฮาระปอน เจริญพรหม

- วิหาร ๔ **ปะโมเกียเวียะเน็ย** เจริญ
ภาวนา **กุ สุปโมว**
- ปฺมา** (ปะมา) (ป. อุปมา) การอุปมา
เปรียบเทียบ ตัวอย่าง
- ปฺมิก** (ปะเม็ย) ๑. ความปรารถนา
ความต้องการ
๒. ฐานะ มีใช้แต่ในปัจจุบัน เช่น
นุ้มปะเม็ย มีฐานะ
- ปฺมิจ** (ปะเม็ย) สั่ง บอกกล่าวหรือแจ้ง
ให้ทราบ เช่นแจ้งการทำบุญว่าจะมี ณ
ที่ใด **ปะเม็ยนาปะเม็ยเน้ง** บอก
ไปบอกมา สั่งไปสั่งมา
- ปฺยง** (ปะยง) **กุ ปยง**
- ปฺยต** (ปะย้อต) ขณะ เวลา **กะบ้อด-**
เป็ยะเจ็ยเต้วะดาวเจ็ยะเก๊าเม็ยะ-
กอปะย้อดโก๊ะห๊ะระ บูชาเทวดาตาม
เวลาที่เคยทำ บัจ. **ปะย้อด** หมายถึง
เสมอ เช่น **อาโม่่งปะย้อดปะย้อด**
ไปอยู่เสมอ ๆ
- ปฺยา** (ปะยา) คู่กัน มีใช้เฉพาะในปัจจุบัน
ออกเสียง **จฺยา** เช่น **เม็ยะนิหฺจฺยา**
คนคู่กัน
- ปฺยต** (ปะยุด) ตีเทียบ **ปะยุดชะหฺ** ทิวา
ว่าเขาเลวลง **ปะยุดเป็ยะต้อยจ** ตีเทียบ
โดยไม่มีความจริง **ปะยุดเป็ยะต้อยจ-**
จะราย ประจาน บัจ. ออกเสียงเป็น

จฺยุด **จฺยุดเป็ยะต้อยจ** ตีเทียบโดยไม่มี
ความจริง

ปฺยัว (ปะยัว) ทรมาน **ปะยัวปะยาม**
ทรมานอย่างทรมานสัตว์ **ปะยัวจ้อด**
ทรมานใจ บัจ. ออกเสียง **จฺยัวจฺยาม**
จฺยัวจ้อด

ปฺยะ (ปะยะหฺ) ชี้ แสดง ทำให้กระจ่าง
ขึ้น บัจ. ออกเสียง **จฺยะหฺ** **ปะยะหฺก้อ**
ชี้แจงให้ อธิบาย **ปะยะตะมะหฺ** ระบุแจ้ง
เช่น **ลุ่มตะเก๊ะเก๊ะปะยะหฺตะมะ-**
โมคจอน ทำให้คนรู้แจ้งทั่วทวีป
ปะยะหฺเตมฺล ฉายแสงให้เห็นในที่มืด
อธิบายที่มีคมให้สว่างขึ้น **ปะยะหฺ-**
เตมฺลจ้อดเม้วะจ้อดจอน ชับความ
มืดหรือโหมะให้พ้นจากใจของคน **ปะ-**
ยะหฺอู ฉายแสงจ้าอย่างทองใหม่ ๆ มีสี
แดงสุกปลั่งขึ้น **ปะยะหฺเตอะหฺ**
การพยากรณ์ **ปะยะหฺโล้เตอะหฺ**
พยากรณ์ไว้

ปฺร (ปฺริะ) บ้อม **ปฺริะปายนตะราง**
บ้อมปากประตู คือบ้อมตรงประตู
ปฺริะเขนปฺริะยอก ใบเสมานบ้อม

ปฺร, ปฺรทฺท (ปฺริะ, ปฺริะกะดาง) แท้จริง
จริง ๆ นะ

ปฺรท (ปฺร่าก) แทรก **ปฺร่ากจิด** แทรกไว้
ปฺร่ากพัก แทรกผสม **เบอปฺร่ากจิดฉฺย**

เคาะเกลือลงหน่อย

ปรุกบ (ปรุกคะ) ชะอม

ปรุกา (ประกา) (ส. ปรุกา) प्रकार
ชนิด **ตะเมาะประกา** ทุกประการ
เม็ยะกะมัวประกา ต่าง ๆ ชนิด **เหอะ-**
กะมัวประกา หลายอย่างต่าง ๆ กัน
ไม่ใช่อย่างเดียวกัน

ปรุกโถเกิด (ประกาวต้อยก๊อด) (ส. ปร
โกฏ) จำนวนล้านหนึ่ง

ปรุกเอหุ (ประกะเกาะห์) (ส. ปรุกกรณ)
คัมภีร์ปกครอง **ประกะเกาะห์กะน้อบ**
คัมภีร์จบหนึ่ง **เลบประกะเกาะห์กะน้อบ**
รู้คัมภีร์จบ **ประกะเกาะห์ซอน** พระเวท
ประกะเกาะห์ทมเม็ยะซังเจ็ยะนี คัมภีร์
ธรรมสังฆินี **ประกะเกาะห์วีแก่ง** คัมภีร์
วิมังค **ประกะเกาะห์วุตเท่าเก็ยะทา**
คัมภีร์วัตตฤกธา **ประกะเกาะห์เป็กเก็ยะ-**
เล็ยะบัญญัติ คัมภีร์ปกคตบัญญัติ
ประกะเกาะห์เท็ยะเต็ยะทา คัมภีร์ธาต
ฤกธา **ประกะเกาะห์เข็ยะเม็ยะ** คัมภีร์ยมก
ประกะเกาะห์ปะทาน คัมภีร์บัญญัติ
ประกะเกาะห์เป็ยะเข็ยะกรอน คัมภีร์
ไวยากรณ์ **ประกะเกาะห์เซมิขุณ** คัมภีร์
ว่าด้วยการปกครอง **ประกะเกาะห์เฮารา**
โหราศาสตร์

ปรุง (ปรัง) ๑. ฝาก อย่างฝากของ

ฝากจดหมาย **ปรังนาปรังแน่ง** ฝาก
ไปฝากมา

๒. กว้า เช่น **มัวทะเกปรัง**
บาทกว่า

ปรุง (ประรง) ๑. ผึ่ง ตีลัง **ประรง-**
เป็ยะตอย ชายหาด **ประรงบี** ชายตลิ่ง
๒. ของฝาก เรียก **โก้รบประรง**

ปรุกา (ประเต็ยะ) (ป. ปารโท) พรอท

ปรุกญา, **ปรุกตญา** (**ปรือคณเ็ยะ**) (ส. ปร-
ชญา) บัญญา ความรู้ ความฉลาด

ปรุกณ (ประโก่น) (ป. ปริภณทั) ลาย
รัศเออ รัศประกต บัจ. เรียกกะยะโบ้น

ปรุกาตุ (ประภาต) (ป. ปริพาชก)
ปริพาชก ผู้จาริก **ประกะภาตเป็ริย**
ผู้หญิงที่จาริกแสวงบุญ

ปรุกเก็ก (ประกะกัก) (ป. ปริโกค) การใช้
การกิน **ปะประพัก** กิน

ปรุกเก็กตรุง (ประกะกักคะรง) ธรรมเนียมประทุ
ปัจจุบันเรียก **หะเม็ยะนตะรง** หมายถึง
กรอบประตุรวมทั้งธรรมเนียมด้วย

ปรุม (ประระมะ) (ป. ปรโม) บรม สูงสุด

ปรุมตุด (ประระมคะ) (ป. ปรมตุด) สูงสุด
ยอดเยี่ยม

ปรุมราชา (ประระมะเร็ยะเจ็ยะ) (ป. ปรม-
ราชา) บรมราชา บรมกษัตริย์

ปรุมาค (ประระมาต) (ส. ปรุมาท) ประมาท

เฉยเมย
ปรมาณ (ประมาน) (ส. ปรมาณ) ปกครอง
 มีอำนาจเหนือ
ปรเมสถาน (ประเมษาน) (ส. ปรเมสถาน)
 พระศิวะ
ปรเมศวรร (ประเมฟอ) (ส. ปรเมศวรร)
 พระศิวะ ประเมฟารอบ ก็ใช้
ปรเมสรี (ประเมษอย) (ส. ปรเมศรวี)
 พระศรี ชายาพระวิษณุ
ปรยาย (ประยาย) (ส. ปรายน) ความมุ่ง
 หมายหรือที่สิ้นสุดสุดท้าย อธิบายขยาย
 ความ
ปรลล (ประลล) เหนือ
ปรโลก (ประลล) (ส. ปรโลก) ปรโลก
ปรว (ประวะ) การกระทำ ความประพฤติ
ประวะ ก็ว่า **ดู ปร**
ปรวา (ประวา) ผุ่ง หมู่ พวก พรรคพวก
ปะวา ก็ว่า **ดู ปร**
ปรเวณี (ประเวณอย) (ส. ปรเวณี) ประเพณี
ปรวัง (ประวอง) พรรคพวก **ปะวอง**
 ก็ใช้ **ดู ปรวัง**
ประวะ (ประวะห) (ส. ปรिवาร) พระบริวาร
 พระวินัยหมวดหนึ่ง
ปรเวณ (ประวอน) (ป. ปรเวณ) ที่อยู่
 ของฤๅษี
ปรห (เประห) ๑. รับ **เประห** **แประห**

รับถ้วน **เประห** **มะแรก** รวดเร็ว
 แคล้วคล่อง ว่องไว **นุมน่านเประห**
มะแรก มีปฏิภาณรวดเร็ว **นุเจยะ-**
เยยะเประห แต่เข้า

๒. หล่น อย่างผลไม้ หรือ หลุด
 อย่างพิน อย่างเส้นผม **เประห**
 หล่นลง **โถ่งนั้วปร้วเมยะเประห-**
จะห เหมือนหนึ่งฝนที่หล่นลง

ปรากตุ (ปรากอ) (ส. ปรากโต) ปรากฏ
 ชัดแจ้ง

ปราก (ปรายจ) ๑. ช่วย อย่างช่วยคน
 ไฟไหม้ **ปรายจเปยะเลยะ** ช่วย
 ปลดปล่อยอย่างคนติดคุกอยู่ หรือ
 ปลาทิ้งไว้ในภาชนะมีน้ำ **ปรายจ-**
เปยะเลยะเตยะตัก ช่วยปลดปล่อย
 ความทุกข์

๒. ตันนุ่น มีใช้เฉพาะแต่ในปัจจุบัน

ปราย (ปรายน) บานอย่างดอกไม้ บ้าง.
 ใช้ **รายน** **เขาะปรายน** ข้าวเบา
 (สุกใน ๓ เดือน)

ปราย (ประรายน) บ้าง **ดู ปราย** มีใช้แต่
 ในปัจจุบัน

ปราด (ประรادث) **ดู ปราด**

ปราดา (ปราดา) ปรากฏ มีชื่อเสียง
ปราโทก ก็ว่า

ปราน (ปราน) ๑. กระทั่งให้เข้าไป เช่น

กระทั่งกันมีดให้เข้าไปในค้ำม **ปะราน**
ก็ว่า

๒. เบรียง อย่างแตกเบรียง ใช้
จัวปฺราน ปะราน ก็ว่า

๓. ต้นบุนนาค ใช้ทำเสาบ้าน
หรือทำรั้ว

๔. มาตรฐานวัดเวลาอย่างหนึ่ง ๑
ปะราน = ๑๐ ฆะรัส = $\frac{๑}{๖}$ นาที

ปฺราบ (ปฺราบ) เข้ามา **ปฺราบ** เกิดถึง
เข้ามา (ไม่ค่อยใช้) **ปฺราบ** ออ ออกไป
อย่างยกทัพไป

ปฺราบ พทา (ปฺราบเปยะเตย) อับไซค
อับมงคล **จัวปฺราบ** เปยะเตย วันอุบาทว์

ปฺรา (ปฺราม) ให้เป็นการช่วยเหลือกัน
บ้าง. ใช้ในความว่า พระถูกจับสึกเพราะ
ผิดวินัยอย่างแรง

ปฺริก (เปรียจ) พืชชนิดหนึ่ง ใช้ดอกทำยา
ปฺริจ (เปรียจน) พุทธริน (ยังไม่ใช้ตัว
เรื่องสำคัญ)

ปฺริบ (ปฺริบ) กระจอก บ้าง. ออกเสียง
แปรึบ **ปฺริบ** โย่น กระจอกทั่ว ๆ ไป
ปฺริบ เหนียง กระจอกบินได้

ปฺริบ (ปะริบ) กระจิบตา **มั่วปะริบ** โม่ด
กระจิบตาครั้งหนึ่ง **กะริบ** **เมียะริบ**
ก็ใช้ **กู** **ขุริบ** **มฺริบ**

ปฺรี ๆ (ปฺรอย ๆ) ปฺรอย ๆ พฺร่า ๆ เช่น
ปฺร้าว **กู** **ปฺรอย** ๆ **ฝน** **ปฺรอย** ๆ **ฝน** **พฺร่า** ๆ

ปฺรุ **เปฺรฺจ** (เปรียเปรียจ) เตรียมพร้อม
จัดแจง

เปฺร (เปฺร) เรียบ เสมอกัน ตกลงกันได้
เพราะเสมอกันแล้ว หายกันแล้ว

เปฺร **อ็อค** สบายใจ ไม่ข้องใจ

เปฺรจ (เปรียจ) กวาย

เปฺรจ, **เปฺรจ** **ศฺย** (เปรียจ, เปรียจมี) จัดแจง
จัดให้เป็นระเบียบ เช่นเดียวกับ **ปะเรียง**
กู **ปฺเรจ** **เปฺรียจ** โคน หรือ **เปฺรียจ**-
วิเวียช แต่งงานลูก จัดงานวิวาห์

เปฺรี (ปะระระ) เลว ชั่ว นำเกลียด ชี้เหร่
กู **เปฺรี** **ปะระระ** **ปะระ** **ชู้ด** **ชู้ด** **เมีย** **ชู้**-
ทราม **ต่ำ** **ชู้**

ปฺรว (ปฺรว) **กู** **ปฺรว**

ปฺรว (ปฺรว) (ป. วโร) ประเสริฐ **กู** **รว**
ก็ว่า **กู** **ทรว** และ **ตรว** เช่น **เญียะ**-
เมียะ **ปฺรว** เขาอันประเสริฐ ผู้ประเสริฐ
มิเมียะ **น่ม** **กุ่ม** **เมียะ** **ปฺรว** พ่อแม่มีคุณ
อันประเสริฐ

โปฺรบ (โปฺริบ) แหก (เพราะถูกทุบ)
โปฺริบ **เตียะ** **กะ** แหกแตกไป แยก
ออกไป **โปฺริบ** **อา** แหกไป

โปฺรม (โปฺรม) ๑. เลว ชอกช้า ช้า
๒. ทำให้ช้า

ปฺรว (ปฺรว) เพื่อน **ปฺรว** **เปฺรีย** เพื่อนหญิง

ปรวเพี้ย เพื่อนฝูง ใช้ได้ทั้งชายหญิง
 ปรุห (ปรุหะ) ฟัน อย่างข้างฟันหน้า
 จากวง ปรุหะค้ายอพายุน ถ่มน้ำ-
 ลาย ปรุหะค้ายอ ฟันหน้า อย่างฟัน
 น้ามันท์
 ปรุหิต (ประราวฮิต) (ป. ปรุหิตโต)
 ปรุหิต
 ปรุ (ปรุระ) เฝิง ที่ทำยื่นไปจากตัวเรือน
 มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ปรุก (ปรุอก) เป็อนเป็นจุด ๆ เลอะ ๆ
 ปรุอกใจน ก็ว่า
 ปรุง (ปรุอง) ย้าย ปรุองหลาย เปลี่ยน
 ย้ายที่อยู่ ปรุองเตยะโมง ก็ว่า
 ประ (ประหะ) เคลื่อน ทรายประหะอ่า
 ทหารเคลื่อนไป ปรุหะเจยะห
 เคลื่อนกลาด เช่นเดียวกับ ปรุหะปรุค
 ปรุหะชาย ปรุหะชาย เคลื่อนกลาด
 อย่างเวลาเต็กรือข้าวของกระจัดกระจาย
 ปรุหะชายปะคาย ไม่ค่อยมีใช้ใ
 นปัจจุบัน
 ปรุริก (ประราก) ๑. ทำให้ได้รับบาดเจ็บ
 เช่น เต็ยะประราก ได้รับบาดเจ็บ
 ประรากพะโดงเถ็ยะมิด กคชี่ ทำให้
 เต็อตร้อน คุ ปรุริก
 ๒. ลูมมะงัว คุ ปรุริก
 ปรุริก (ปรุรัก) ไล่ ยัดไล่ ปรุรักจืด

ยัดไล่ อย่างเอาปลาร้าไล่เห ไ้ว่า
 ปรุรักจืดหะรอก มีใช้แต่ในปัจจุบัน
 ปรุริกผา (ปรุรักผา) ยินดี
 ปรุริง (ปรุวาง) แข่ง ต่อสู้ รบ เช่น
 ปรุวางปะกาน แข่งขัน ปรุวางปะนาน
 รบศึก
 ปรุริค (ปรุริค) (ส. ปรุริค) ปรุริค
 ปรุริม (ปรุอม) ช่วย เช่นช่วยออกเงินใ
 งานเผาศพ
 ปรุโร (ปรุโร) ยู่ เป็อย ปรุโรเต็ยะกะห
 ป้ายจ้อา ยู่ชาคไป
 ปรุโรห (ปรุระหะ) ร้วออก อย่างร้วจาก
 ทำนบที่กั้นน้ำไว้ บัจ. หมายถึงแตกออก
 อย่างผี
 ปรุล (ปรุละ) แสดง ปรุละโตบ เดินสวน-
 สนามแสดงกำลังกองทัพ
 ปรุลก (ปะล้าก) เห่งอ
 ปรุลกกว (ปะล้ากกว) ฆมบ ปรุลั้งกะโต
 ก็ว่า บัจ. เรียก ฮ้อยกาว
 ปรุลง (ปะลง) (ป. ปรุลง) บัลลังก์
 ปรุลง (ปรุลง) ละลาย ปรุลงกอ ละลาย
 น้ำตาล
 ปรุลอน (ปรุลอน) อิก ปรุลอนเก็ยะตะห
 หันกลับอิก พลิกกลับ อ้วหะอะ-
 ปรุลอนระ ฉั้นไม่อิกละ คือไม่กลับไปอิก
 ปรุล, ปรุลม (ปรุลม) เดินก้าวยาว ๆ
 ปรุล, ปรุล (ปรุละ) ทำให้หย่อนอย่างเชือก

เปลี่าะปลอม พุกให้กำลังใจ
ปลา (ปลา) ทัวเหลือบ
ปลาก (ปล้ายจ) ทลาย ทำลายให้พังเสีย
ปลา (ปลาม) ใต๋ พันอย่างไม้เถา บัจ.
 ใช้หมายความว่า พุกให้เขาดีใจ **เยี่ยะเปรี่ย-**
เลี่ยะทาวตอปลามชะปอย พ่อเฒ่า แม่
 เฒ่าปลุกพักให้โตพันต้นได้ **ปลามอา**
 ใต๋ไป **ปลามอาตะนอม** ใต๋ต้นไม้ไป
ปล่าพชะ (ปลามเปี่ยะเจี่ยะ) ปลอบโยน
ปลาย (ปลาย) แก่ คลาย อย่างแก่
 มวยผม ใช้ **ปลายซัก** **เซาะห้ปะ-**
ลายซัก ก็ใช้
ปลาย (ปลาย) ละลายน้าอย่างเอายาละลายน้า
ปลี (เปล็อย) (ป. ปาลี) ภาษาบาลี
ปลี (เปล็อย) ม้าม **เปล็อยโห่ก** ม้ามโต
 (เพราะพิษไข้มาลาเรีย)
ปลิม (เปลิม) หั้นหั้น **เปลิมแจ็ก**
 เกลียวเขือก **เปลิมเปี่ยะเกียง** หั้น
 หั้นไปทางหนึ่ง หมุนไป
ปลี (เปล็อย) ๑. หลั่ง **เปล็อยค้ายจ-**
เรียะโม้ด หลั่งน้ำตา ร้องไห้ **เปล็อย-**
เปลี่าะ ปลอบโยน
 ๒. ลุกเห็บ เรียก **เมี่ยะเปล็อย**
ปลีปลี (เปล็อยปลอม) ทำให้เนิ่นนาน
 ผัดวันประกันพรุ่ง
ปลี (เปลี่ หรือ เปล็อย) ลูบเนื้อลูบตัว

อย่างเวลากลับจากงานศพหรือเวลาร้อน ๆ
 กังใช้ว่า **เปลี่เถาะหะเก๊าญ** ลูบเนื้อ
 ลูบตัวเสียหน่อย
ปลุง (เปล็ง) คำ เอาไป บัจ. หมายถึง
 คนต่างบ้านต่างเมืองมาหามาเยี่ยม
ปลุด (เปล็อยด) คำหนี หนีเตียน
ปลุด (เปล็ด) เพาะชำต้นไม้ มีใช้แต่ใน
 บัจจุบัน และออกเสียง **เปล็อยด** โดยมาก
ปลุนปลุน (ปลุน ๆ) แล้ว ๆ เล่า ๆ
เปี่ยะตักปลุน ๆ ทกคะเมนลงไปแล้ว
 ทกคะเมนอีก
ปลุบ (ปลับ) ใส่เข้าไป ใส่ไว้ในบ้าน
 เช่นเดียวกับ **ไปลับ**
เปล็อย (เปล็อย) ^{ซึ้ง} **เปล็อยชาย** ^{ซึ้ง}
เปล็อย (เปล็อย) ทำลาย ผลาญ อย่างลูก
 หลานผลาญเงินพ่อแม่ **เปล็อยนแก๊ตะ**
 ทำลายหายสูญ **เปล็อยนเก๊าะ** ผลาญเสีย
เปล็อยนกอ ผลาญให้ ทำลายให้หมด
 ไป อย่างยารักษาโรคทำให้โรคหายไป
เปล็อยนเปี่ยะตัก ผลาญให้ยากจน
 ทำให้บาคเจ็บ
เปล็ด (เปล็ด) ทา
เปล็ย (เปล็ย) ๑. ปล็อยเสียอย่างแมวหมา
 เนรเทศอย่างเนรเทศคนไปอยู่ต่างประเทศ
 ๒. ขนส่ง แลกเปลี่ยน ความนี้
 ไม่มีใช้ในปัจจุบัน
เปลี่ (เปลี่ะ) หลบออกนอกทางอย่างเวลา

รถพุ่งเข้าหา
โปล (ปลาว) กิ่งไปอย่างกิ่งของ หรือ
 มากิ่งตัวไป **ปลาวปลิน** กิ่งเกลือก
โปลตุ (โปลิต) ทำให้หลุด ปลต ปลง
 อย่างปลงทาบจากบ่า **โปลิตกะเห็น**
 ก้มถึงพื้น วางหัวเพื่อจะนอน **โปลิต**
เจียะเก้ ก้มตัว **โปลิตชะห์** ปลง
 ลงไป **โปลิตเกาะ** ปลงของลงหรือ
 ทุ้งของเสีย
โปลบ (โปลับ) ใส่ **โปลับจ็อค** ใส่ใจ
 เข้า เช่น **กะญะโปลับนา** เชิญเข้ามา
นิโมนโปลับ นิมนตร์เข้ามา **ปลับ** ก้าว
โปลห (โปล๊ะห์) แกะ คล้อออก **โปล๊ะห์-**
แก๊ะ คลี่เสีย
โปลว (โปล๊ะ) มุ่งตรง มีใช้แต่ในปัจจุบัน
ปลาว (ปลาว) ทำให้หลง ทำให้ติดใจ
ปลอกปลิต (ปลอกปะต้ายอ) เอาออกมา
 ทำให้แลเห็น อย่างทำให้ของที่อยู่ในน้ำ
 โผล่ขึ้นมาก่อนจะคว่ำไว้
ปลอกปลัว (ปลอกปะชัว) ปลอกมีคทำด้วย
 เหล็ก
ปลง (ปลอง) ๑. แยกไป ซิงไป
ปลองเก็ด แยกเอาซิงเอา **ปลองเจียะ**
 จกซิง
 ๒. ปล่อง ปล้อง **ปลองตะโฮ-**
โหน่ก กล้องส่องทางไกล **ปลองตุ้น**

กระบอกไม้ไผ่ใช้เป่าไฟ เป็นลมทำด้วย
 ไม้ไผ่

ปลังกุยา (ปลองจุกยา) คนนิสัยไม่ดี พุก-
 จาไม่ได้เรื่องได้ราว **ปลุ** หมายความว่า
 ว่า ช่งลม ด้วย **ปลังจุกยา** ก็ใช้
ปลัง (ปลอง) นำ พา ส่งคืนอย่างของ
 ทียมไป
ปละ (ปล๊ะห์) เปลา ปล่อยให้เป็นอิสระ
ญะปะปะห์ ผู้ไม่มีพันธะผูกพัน
เมียะนิะห์ปะปะห์ คนอยู่เปล่า ๆ
 ไม่มีพันธะ
ปละ (ปล๊ะห์) ๑. เขี่ยคมือเท้า
ปล๊ะห์จาง เขี่ยคเท้า
 ๒. แเบ อย่างแเบมือ ใช้ **ปล๊ะห์ตัว**
 คล้อย่างคลีกระต่าย ใช้ **ปล๊ะห์จักกา**
ปล๊ะห์ชะห์เหนียจเจีย ทั้งลงมา
 อย่างเวลาตากแห **ปล๊ะห์ทากุณ**
 คลีกลีบ
เปลิก (เปล้าก) เจาะรู
เปลิง (เปลาง) หลุม บ่อ อย่างตามถนน
 ตามทุ่งนา มีน้ำขังบ้าง
เปลิต (เปล้อด) ทำให้ดับ เช่น **เปล้อด-**
ปะม้อด ดับไฟ
เปลิต (เปล้อด) ดับ เช่น **ปะม้อดเปล้อด**
 ไฟดับ **เปล้อดเลียะเยียะ** มีตจนสว่าง
 (ตั้งแต่มีตกระทั่งสว่าง)

เปลิน (ปลอน) นวดข้าว (ด้วยม้าหรือ
วัวควาย)

เปลอห (เปล๊ะห) กลาย **เปล๊ะหเจ็ก**
กลายเขือก

ปลว (ปลวะ) การกระทำ **ปลวะอะเนยะ-**
จาระ การกระทำอาจารย์ **ดู ปลว**

ปลวน (ปลวอน) **ดู ปลวน**

ปลวา (ปลวะ) เพื่อนฝูง พรรคพวก

ปลวณ (ปลวานะ) (ปล. ปรवार) บริวาร

ปลวิจ (ปลเวียน) ข้า มีหลายชนิด คือ
ปลเวียนโทนุก ข้าใหญ่ คือข้าธรรมดา
ปลเวียนน้อย ข้าเล็ก ใช้ทำยา

ปลวิเพวิจ (ปลวิปลวาง) ๑. บริเวณ อย่าง
บริเวณบ้าน ที่เอากรวด ทราย ข้า-
สารซัก เพื่อทำพิธีไล่ผีให้ออกพ้นบ้าน
๒. ห้อมล้อม เช่น **เด็ยจชะ-**

เกาะบัวเม็ยะกลางปลวิปลวางเกิดต้อย
ข้าเป็นอันมากห้อมล้อมเอาไว้แล้ว มีใช้
แต่ในปัจจุบัน

ปลเวเกิง (ปลเวกวาง) พืชชนิดหนึ่งประเภท
ขี้เหล็กหรือขุมเห็ด ใช้เป็นยาถ่าย บัจ.
ไม่มีใช้แล้ว

ปลเวจ (ปลวอยุน) การเล่น **ดู ปลเวจ**

ปลวก (ปลวอก) การเบียด การอธิบาย
ปลวอกอะเร็ยะทะ การแปล การอธิบาย

ปลวง (ปลวอง) พรรคพวก เช่นเดียวกับ
ปลระวอง **ดู ปลวง** **ปลวองพะวัค**
พรรคพวก **ผู้ร่วมงาน**

ปลเวิง (ปลวาง) ๑. ความเป็นเจ้าของ
อำนาจ **ดู ปลเวิง**

๒. ความเมื่อย ๆ ขบ ๆ มีใช้
แต่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับ **กวาง**

แก้คำผิด

หน้า ๑	ขวา	บรรทัดที่ ๒๓	กตฺชตฺ	แก้เป็น	กงฺชตฺ
„ ๒	ขวา	„ ๑	(ก่อนญานิมิท)	„	(ก่อนญานิมิท)
„ ๕	ซ้าย	„ ๕	กโณว	„	กโณว
„ ๑๐	ซ้าย	„ ๘	กมฺยฺย	„	กมฺย
	ขวา	„ ๑๘	กัะธึ	„	เกษะธึ
	ขวา	„ ๒๖	ก้อมโณตตะว	„	ก้อมโณตตะวเวียรระ
„ ๑๔	ขวา	„ ๗	กฺลว, กฺลหุ	„	กฺลว
„ ๑๔	ขวา	„ ๒๕	จฺยฺยจฺจโรชัง	„	จฺยฺยจฺจโรชัง
„ ๑๕	ขวา	„ ๑๐	กะลัดตฺต	„	กะลัดตฺตอฺยฺต
„ ๑๖	ซ้าย	„ ๘	ปลัว	„	ปลอย
„ ๑๖	ขวา	„ ๓	อะโลก	„	อะโลค
„ ๑๖	ขวา	„ ๒๐	กฬัก	„	กฬัก
„ ๑๗	ขวา	„ ๕	มวฺยกอ	„	มัวกอ
„ ๑๗	ขวา	„ ๒๑	กฺวฺกฺลฺน (กะวาวโกลน)	„	กฺวฺกฺลฺน(กะวาวกฺลฺน)
„ ๒๐	ขวา	„ ๙	รมชาย	„	เร่มชายฺน
„ ๒๑	ขวา	„ ๑๒	กะล้อยเกลัะ	„	กะล้อยเกลัะ
„ ๒๓	ซ้าย	„ ๑	หะเนมวฺย	„	หะเนมัว
„ ๒๓	ขวา	„ ๑๖	กนธรรพ์	„	กนธรรพ์
„ ๒๔	ซ้าย	„ ๑๐	โกนแม	„	โกนแมะ
	ซ้าย	„ ๒๑	อะเรียง	„	อะเร้ง
„ ๒๗	ซ้าย	„ ๑๖	กฺนํงฺสฺจ (กะนํงฺงแฮ)	„	กนํงฺสฺจ (กะนํงฺงแฮ)
„ ๒๗	ขวา	„ ๒๔	กฺนฺย (กะน็อย)	„	กฺนฺย
				(กะน็อย บัจ. ออกเสียง นัว) ก็มี	
„ ๒๘	ซ้าย	„ ๑๔	เกนฺหุ, กะเนหะ	„	เกนฺหุ, (กะเนหะ)

หน้า ๒๙	ชาย	บรรทัดที่ ๑๑	เกมอ	แก้เป็น	เกมอเปรง
	ชาย	„ ๑๗	จื้อเจียะมัน	„	จื้อเจียะมัน
	ขวา	„ ๒๓	แซะห้ชะห้	„	แซะห้ชะห้
„ ๓๓	ชาย	„ ๒๑	เกอรน	„	เกอรน
„ ๓๔	ขวา	„ ๘	กุดะหุ	„	กุดหุ
„ ๓๕	ขวา	„ ๔	กุดอ๊ต	„	กุดอ๊ต
„ ๓๖	ชาย	„ ๑๕	เกลดหสมรม (แกละห้ห้อมรอม)	„	เกลดหสมรม (แกละห้ห้อมรอม)
„ ๓๙	ชาย	„ ๒๐	แก๊วค้อต	„	แก๊วค้อต
	ขวา	„ ๑๕	๑. เกียวตียศ	„	เกียวตียศ
„ ๔๐	ชาย	„ ๙	กะบ๊ะกะมะ	„	กะบ๊ะกะมะ
	ขวา	„ ๔	มวเกม	„	มวเกม
„ ๔๑	ขวา	„ ๑๗	(เสียง	„	เสียง
„ ๔๓	ขวา	„ ๒๐	ค้ายจเมยะ	„	ค้ายจเมยะร้อย
„ ๔๘	ชาย	„ ๕	กะมายหุดัว	„	กะมายหุดอย
„ ๔๙	ชาย	„ ๙	โซหุมว	„	โซหุมว
	ชาย	„ ๑๘	แรงยกเรือ	„	แม่แรงยกเรือ
„ ๕๐	ชาย	„ ๑	ขรุง	„	ขรุง
„ ๕๐	ชาย	„ ๑๕, ๑๖	ชเรห้, ถเรห้	„	ชเรหุ, ถเรหุ
„ ๕๐	ขวา	„ ๒๒	แทยง	„	ทแยง
„ ๕๓	ชาย	„ ๙	กะแอะห้กะอิม	„	กะแอะห้กะอิม
„ ๕๓	ชาย	„ ๘	ขา, ขาระ	„	ขา, ขาร
„ ๕๓	ขวา	„ ๑๓	เก็งเกยะจู้	„	เก็งเกยะจื้อ
„ ๕๓	ขวา	„ ๒๒	เขต, เขตตุ	„	เขต, เขตตุ
„ ๕๔	ขวา	„ ๑	เบ็งหะกิด	„	เบ็งหะกิด
„ ๕๖	ชาย	„ ๒๔	ขโล่ว	„	ขโลเว

หน้า	ช้าย	บรรทัดที่	๓	(ช้อยบ, ช้อยบ)	แก้เป็น	(ช้อยบ, ช้อยบ)
หน้า ๕๗	ช้าย	บรรทัดที่	๓	(ช้อยบ, ช้อยบ)	แก้เป็น	(ช้อยบ, ช้อยบ)
.. ๕๕	ช้าย	.. ๒๐		เกลาะชะมินตัว	..	เกลาะชะมิบตัว
.. ๖๓	ขวา	.. ๒๕		ชตะ	..	ชตว
.. ๖๕	ขวา	.. ๑๔		กเทอ	..	กเทอ, กเทอว
.. ๖๕	ขวา	.. ๑๕		กเทน	..	กเถิน
.. ๖๖	ขวา	.. ๑๓		ตินิก	..	ทินิก
.. ๖๙	ขวา	.. ๑๑, ๑๒		เลยมเขม	..	เลยมเขม
.. ๗๐	ขวา	.. ๔		จายุนเกยะเรยะ	..	จายุนเกยะเรย
.. ๗๒	ช้าย	.. ๑๕		เกยกลาง	..	เกยะกลาง
.. ๗๓	ช้าย	.. ๒๒		แฮกแซะห์	..	แฮกแซะห์
.. ๗๖	ช้าย	.. ๑๕		โคจร	..	โคจร
.. ๗๗	ขวา	.. ๑		(-จ้าย	..	(-จ้ายจ
.. ๗๘	ขวา	.. ๓		กมุต (เกยะมต)	..	กมิต (เกยะมต)
.. ๘๑	ขวา	.. ๑๔, ๑๕		กถึ	..	กถึ
.. ๘๔	ขวา	.. ๑		เกอ	..	กัว
.. ๘๗	ช้าย	.. ๑๘		จงกรงเวง	..	จงกรเวง
				(จางกรางวอยุน)	..	(จางกรอมวอยุน)
	ขวา	.. ๒๐		จณนตุง	..	จณนตุง
				(จะโนนเฮ้า)	..	(จะโนนเฮ้า)
.. ๘๓	ช้าย	.. ๓		เลยะงัด	..	เลยะงัด
.. ๘๖	ช้าย	.. ๑๔		จ้อดจ้อบจา	..	จ้อดจ้อบจา
..	ขวา	.. ๑๘		คู จุงงกุนิง	..	จุงงกุนิง กัว
.. ๘๘	ขวา	.. ๑๓		ป้อยเจ๊ะมวยเจ๊ะ	..	ป้อยเจ๊ะมัว
	ขวา	.. ๘		เจ๊ะ (เจ๊ะ)	..	จัว (เจ๊ะ)
.. ๘๘	ช้าย	.. ๒๖		ปะกัว	..	เปยะกัว
	ขวา	.. ๑๔		ฉัททันต์	..	ฉัททันต์

หน้า ๑๐๑	ซ้าย	บรรทัดที่ ๒	ต้นยาง	แก้เป็น	ต้นฝาง
„ ๑๐๓	ซ้าย	„ ๓,๔	รอง	„	โรงแ
„ ๑๐๕	ซ้าย	„ ๓	ม้วยกะลัว	„	ม้วยกะรว
		„ ๖	ม้วยพ็อค	„	ม้วยพ็อค
„ ๑๐๖	ซ้าย	„ ๗	ชรู	„	ชรู
„ ๑๑๐	ขวา	„ ๑๒	(จ้อง) โจ้ง ก็เรียก	„	(โจ้ง) จ้อง ก็เรียก
„ ๑๑๒	ซ้าย	„ ๙	เจยะเมยะ	„	เจยะเมยะที่
„ ๑๑๗	ซ้าย	„ ๙	ค้ายจหม่าง	„	ค้ายจมาง
	ขวา	„ ๒๕, ๒๖	กลอดเคกอ้ว หมากันกับจัน		กัตออก
„ ๑๓๒	ขวา	„ ๑๘	ตานจ้งช	„	ตานจ้ง
„ ๑๓๗	ขวา	„ ๙	เปยะเนียน	„	ปะนาน
„ ๑๕๖	ขวา	„ ๒๐	ทยกุราน	„	ทยกุราน
„ ๑๕๗	ซ้าย	„ ๒๓	กก	„	กุก
„ ๑๖๑	ซ้าย	„ ๒๑	ทกตุ	„	ทกตุ
	ซ้าย	„ ๒๒	ชกตุ	„	ชกตุ
„ ๑๖๒	ซ้าย	„ ๙	เตยะเกิน	„	เตยะเกินชอย
„ ๑๖๓	ขวา	„ ๙	เพลิง	„	กรวง
„ ๑๖๗	ซ้าย	„ ๒๑	เตะที่	„	เตยะที่
„ ๑๗๔	ซ้าย	„ ๑๖	ชวัน	„	ชวัน
„ ๑๙๔	ซ้าย	„ ๑	ไปกว	„	ไปกว
		„ ๘	ปตุง	„	ปงตุ
„ ๑๙๘	ซ้าย	„ ๒๒	ปไต	„	ปไต
„ ๒๐๓	ขวา	„ ๑๗	(ปะลัก)	„	(ปะลัก)
หน้า ๑๑๕	ซ้าย	„ ๓	หือ:๐๐หือ:	„	หือ:หือ:หือ: